

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
Wydział Leśny

Katedra Urządzania Lasu, Geomatyki i Ekonomiki Leśnictwa
Zakład Ekonomiki Leśnictwa

**ORGANIZACYJNO-FUNKCJONALNE FORMY I WYNIKI DZIAŁALNOŚCI
PAŃSTWOWYCH GOSPODARSTW LEŚNYCH W WYBRANYCH
KRAJACH EUROPEJSKICH**

(Sprawozdanie końcowe)

Praca wykonana w Katedrze Urządzania Lasu, Geomatyki i Ekonomiki Leśnictwa, Zakładzie Ekonomiki Leśnictwa, na zlecenie Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych w Warszawie.

(umowa nr EO-2717-15/13 z 13.02.2013 r.)

Pracę wykonał zespół w składzie:

Dr hab. Lech Płotkowski, prof. SGGW – kierownik tematu

Prof. dr hab. Ludek Šišak

Prof. dr hab. Andrzej Kłoczek

Dr hab. Bronisław Kłapeć prof. SGGW

Dr inż. Arkadiusz Gruchała

Dr inż. Stanisław Parzych

Dr inż. Agnieszka Mandziuk

Mgr inż. Irena Łukawska

Mgr inż. Ewelina Baran

Mgr inż. Leszek Gaca

Warszawa 2014

SPIS TREŚCI

I WSTĘP	3
CZEŚĆ A TEORETYCZNO-METODYCZNA.....	5
II CEL I ZAKRES BADAŃ	6
III METODYKA BADAŃ.....	9
CZEŚĆ B WYNIKI BADAŃ W ZAKRESIE ORGANIZACJI, ZASAD FUNKCJONOWANIA I EFEKTÓW DZIAŁALNOŚCI LASÓW PAŃSTWOWYCH W WYBRANYCH KRAJACH, tj. w Austrii, Republice Czech, Finlandii, Francji, Irlandii, Niemiec (Bawaria), Szwecji, Wielkiej Brytanii	13
Organizacja, funkcjonowanie i wyniki działalności lasów państwowych w Austrii zarządzanych przez spółkę państwową <i>Austriackie Lasy Federalne S.A. - Österreichische Staatsforsten A.G. (ÖBforst A.G.)</i>	14
Organizacja, funkcjonowanie i wyniki działalności państwowego gospodarstwa leśnego Republiki Czeskiej - <i>Przedsiębiorstwa Państwowego Lasy Czeskiej Republiki (Lesy České Republiky statni podnik – LČR s.p.)</i>	23
Organizacja, funkcjonowanie i wyniki działalności lasów państwowych w Finlandii – <i>Metsähallitus</i>	70
Organizacja, funkcjonowanie i wyniki działalności lasów państwowych we Francji	91
Organizacja, funkcjonowanie i wyniki działalności lasów państwowych w Republice Irlandii – <i>Coillte Teoranta Sp. z o. o.</i>	116
Organizacja, funkcjonowanie i wyniki działalności lasów państwowych Wolnego Państwa Bawaria	136
Organizacja, funkcjonowanie i wyniki działalności lasów państwowych w Szwecji zarządzanych przez spółkę akcyjną (państwową) <i>Sveaskog AB</i>	160
Organizacja, funkcjonowanie i wyniki działalności lasów państwowych w Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii.....	191
Podsumowanie	218

I WSTĘP

Powody praktyczne i przesłanki teoretyczne podjęcia tego typu badań wynikają z faktu obarczania państwowego gospodarstwa leśnego funkcjami dochodowymi, co miało miejsce już na przełomie XVII i XVIII wieku. Od tego czasu nieustannie trwa poszukiwanie zorientowanych na „przedsiębiorczość” form organizacyjno-funkcjonalnych w lasach państwowych. Zapoczątkowało ją włączenie państwowego gospodarstwa leśnego w orbitę państwowej administracji leśnej. Wynikające stąd podporządkowanie ekonomicznych i organizacyjnych zasad gospodarki leśnej regułom funkcjonowania administracji państwowej znalazło wyraz w przekazywaniu do budżetu wszystkich przychodów gospodarstwa, a zarazem pokrywania przez budżet wszystkich jego rozchodów. Ewidencjonowane przychody i rozchody oraz wynikająca z ich porównania nadwyżka finansowa stanowiły podstawę ekonomicznego rachunku leśnego „gospodarstwa budżetowanego brutto”, krócej „gospodarstwa brutto”.

Brak związku przyczynowego między przychodami i rozchodami powodował, że wysoka nadwyżka finansowa wcale nie musiała być rezultatem dobrego gospodarowania. Zjawiska takie miały miejsce w okresach dekonjunktury, prowadzącej do nadmiernego użytkowania lasu i równoczesnego ograniczania zakresu i kosztów jego zagospodarowania. Mankamenty te dostrzeżono już w połowie XIX wieku. Równocześnie coraz większe uznanie zdobywał rachunek ekonomiczny nastawiony nie na obliczanie różnicy między przychodami a rozchodami, lecz różnicy między sumą wartości uzyskanych z produkcji, a sumą wartości włożonych do produkcji. Różnica ta nazwana została dochodem, do jej ustalenia zaś rozwinięto metody bilansowania majątku gospodarstwa leśnego. Niestety z powodu trudności związanych z wyceną wartości lasu oraz jej zmian, las nie został objęty rachunkiem dochodu gospodarstwa leśnego. Ograniczenie tego rachunku do pozostałych pozycji majątku gospodarstwa leśnego było wyrazem formy organizacyjno-funkcjonalnej nazwanej gospodarstwem netto.

Podstawowe cechy organizacyjno-funkcjonalne gospodarstwa netto obejmują m. in.:

- organizacyjne wyodrębnienie gospodarstwa z państwowej administracji leśnej,
- sporządzanie własnego planu finansowo-gospodarczego oraz bilansu,
- rozliczanie się z budżetem państwa wynikiem netto działalności.

Brak osobowości prawnej jest jednym z podstawowych czynników różnicujących gospodarstwo netto od przedsiębiorstwa lasów państwowych. Podobieństwo pozostałych rozwiązań organizacyjno-funkcjonalnych sprawia, że gospodarstwo netto bywa nazywane

przedsiębiorstwem. Ta forma państwowego gospodarstwa leśnego (gospodarstwa netto) została upowszechniona w zdecydowanej większości krajów europejskich XX wieku, m. in. w Polsce w 1936 r.

Ostatnią, o najwyższym poziomie odrębności i samodzielności organizacyjnej, ekonomicznej i prawnej, formą państwowego gospodarstwa leśnego jest przedsiębiorstwo. Wyróżniającym kryterium przedsiębiorstwa jest nastawienie na osiągnięcie zysku. Ukierunkowanie na zysk jest synonimem działalności zarobkowej, ale także przejawem dominacji celów prywatno-gospodarczych w działalności państwowego przedsiębiorstwa leśnego.

Wielość definicji i kategorii przedsiębiorstwa jest wynikiem różnych struktur i zasad ich funkcjonowania. Obecnie dominującą pozycję w Europie mają przedsiębiorstwa typu korporacyjnego (spółki). Do tej kategorii należą m. in. Austriackie Lasy Federalne S.A. , lasy państwowe Szwecji – *Sveaskog*. Jeszcze inaczej zorganizowano leśnictwo państwowe w Finlandii. Najmłodsza natomiast formą państwowych przedsiębiorstw leśnych jest zakład prawa publicznego wprowadzany w życie głównie w Niemczech w I dekadzie obecnego wieku. Przekształcanie zakładów netto w formę przedsiębiorstwa wpłynęło zasadniczo na poprawę wyników ekonomicznych państwowego gospodarstwa leśnego. W wielu jednak krajach gospodarką leśną w lasach państwowych zajmuje się w dalszym ciągu państwowa administracja leśna. W opracowaniu dobrym tego przykładem jest Francja i Wielka Brytania.

CZEŚĆ A
TEORETYCZNO-METODYCZNA

II CEL I ZAKRES BADAŃ

Badania w ramach tematu pt.: „Organizacyjno-funkcjonalne formy i wyniki działalności państwowych gospodarstw leśnych w wybranych krajach europejskich” prowadzono w okresie od 13.02.2013 r. do 31.12.2014 r. zgodnie z umową nr EO – 2717 – 15/13 z dnia 13.02.2013 r.

Polski model leśnictwa jest dotychczas pozytywnie weryfikowany przez rynek pod względem wyników finansowych oraz wysokiego poziomu zaufania społecznego. Jednak obecne uwarunkowania formalno-prawne są również źródłem poważnych zakłóceń i wyzwań, takich jak;

- nie zakończony proces reprivatyzacji,
- zmiana relacji fiskalnych wobec Skarbu Państwa (alternatywa: podatek CIT od dochodów z działalności podstawowej lub włączenie do sektora finansów publicznych) oraz samorządów (propozycje zmian w podatku leśnym),
- dążenie sektora przemysłu drzewnego do poddania rynku drewna regulacjom urzędowym.

Celem podjętych badań jest ocena przesłanek oraz wyników reform stosowanych form organizacyjno-funkcjonalnych w lasach państwowych wybranych krajów europejskich. Przedmiotem analizy były struktury organizacyjne państwowego gospodarstwa leśnego, zasady funkcjonowania jednostek organizacyjnych, stopień ich samodzielności, organy zarządzające oraz ich kompetencje i obowiązki.

Wymienione analizy i oceny będą stanowić podstawę sformułowania zaleceń i wytycznych odnośnie do wprowadzenia mechanizmów stymulujących wzrost przedsiębiorczości w jednostkach organizacyjnych Lasów Państwowych, a także zapewniających realizację zasady równoważenia własnych celów dochodowych z celami publicznymi i ekologicznymi.

W państwowym gospodarstwie leśnym nieustannie trwa poszukiwanie zorientowanych na „przedsiębiorczość” form organizacyjno-funkcjonalnych. Zapoczątkowało ją włączenie państwowego gospodarstwa leśnego w orbitę państwowej administracji leśnej i podporządkowanie finansowych zasad gospodarki leśnej regułom budżetu tj.: w przekazywaniu do budżetu wszystkich przychodów gospodarstwa, a zarazem pokrywaniu przez budżet wszystkich jego rozchodów.

Brak związku przyczynowego między przychodami i rozchodami powodował, że wysoka nadwyżka finansowa wcale nie musiała być rezultatem dobrego gospodarowania. Stąd coraz większe zainteresowanie tzw. gospodarstwem budżetowanym netto i oceną

działalności gospodarstwa na podstawie różnicy między sumą korzyści uzyskanych w toku produkcji a sumą nakładów na nią poniesionych, co wymagało rozwinięcia metod bilansowania majątku leśnego. Pociągnęło to za sobą konieczność organizacyjnego wyodrębnienia gospodarstwa z państwowej administracji leśnej. Podobieństwo przyjętych w tym celu rozwiązań z cechami przedsiębiorstw sprawia, że gospodarstwo netto bywa nazywane przedsiębiorstwem.

Podstawowym źródłem informacji o organizacyjno-funkcjonalnych formach państwowych gospodarstw leśnych była literatura oraz materiały źródłowe dokumentujące rozwiązania organizacyjno-prawne regulujące działalność państwowych gospodarstw leśnych w wybranych krajach europejskich, takich jak: **Austria, Czechy, Finlandia, Francja, Irlandia, Niemcy (Bawaria), Szwecja i Wielka Brytania**. Wymienione kraje reprezentują nie tylko znaczny udział lasów państwowych w ogólnej ich powierzchni, lecz także wszystkie podstawowe formy organizacyjno-funkcjonalne państwowej gospodarki leśnej. Uzyskanie odpowiednich informacji w zakresie badanego zagadnienia wymagało także konsultacji z organami zarządzającymi państwowym gospodarstwem leśnym w poszczególnych krajach oraz niektórymi jednostkami badawczymi (instytuty, wydziały leśne) oraz krótkie wizyty w wybranych jednostkach organizacyjnych (przedsiębiorstwach, gospodarstwach, centrach, itp.).

Badania w odniesieniu do każdego z wymienionych krajów prowadzono według następującego planu:

1. Charakterystyka uwarunkowań przyrodniczych, ekonomicznych i społecznych prowadzenia państwowej gospodarki leśnej;
2. Podstawowe regulacje prawne z zakresu polityki leśnej państwa oraz zasad i zadań gospodarki leśnej;
3. Formy własności i rozwiązania organizacyjno-prawne dotyczące jednostek państwowego gospodarstwa leśnego;
4. Zasady funkcjonowania jednostek organizacyjnych państwowego gospodarstwa leśnego;
5. Charakterystyka działalności państwowego gospodarstwa leśnego w poszczególnych krajach:
 - a. działalność produkcyjna, w tym zwłaszcza wartość i struktura produkcji;
 - b. działalność usługowa łącznie z świadczeniami o charakterze dóbr publicznych oraz na rzecz społeczności lokalnych;

- c. działalność w zakresie pełnienia funkcji władczych przynależnych administracji państwowej: doradztwo i pomoc lasom innych form własności, zarządzanie środkami publicznymi, nadzór nad lasami niepaństwowymi, edukacja przyrodniczo-leśna, itp.;
- 6. Formy realizacji zadań gospodarczo-leśnych w sferze zagospodarowania, ochrony i użytkowania lasu oraz marketingu, zasad sprzedaży drewna i innych produktów leśnych;
- 7. Sytuacja majątkowa państwowego gospodarstwa leśnego:
 - a. majątek,
 - b. kapitał trwały i obrotowy,
- 8. Poziom i struktura zatrudnienia w państwowym gospodarstwie leśnym;
- 9. Wartość i struktura przychodów państwowego gospodarstwa leśnego;
- 10. Koszty działalności państwowego gospodarstwa leśnego;
- 11. Wyniki ekonomiczne i finansowe oraz ich obciążenia (podatki, opłaty, daniny, itp.)

Struktura układu treści opracowania nie jest jednolita w odniesieniu do poszczególnych państw. Prezentując leśnictwo państwowe w poszczególnych państwach starano się w każdym przypadku uwypuklić cechy mające wpływ na obecną formę organizacyjno-funkcjonalną państwowego gospodarstwa leśnego, w tym zwłaszcza dominującą formę własności leśnej, tradycje gospodarki leśnej, itp.

III METODYKA BADAŃ

Znaczenie, zadania i zasady funkcjonowania gospodarstwa leśnego zależą przede wszystkim od jego kategorii własności oraz formy organizacyjno-prawnej. O kategorii własności decydują uprawnienia do posiadania, korzystania i dysponowania majątkiem gospodarstwa W zależności od tego, kto te uprawnienia posiada, a więc czy podmiot publiczny, czy prywatny, wyróżniamy publiczne oraz prywatne gospodarstwa leśne. Do pierwszej grupy należą gospodarstwa państwowe oraz liczne na Zachodzie gospodarstwa gminne (samorządów terytorialnych). Drugą grupę natomiast tworzą gospodarstwa prywatnych właścicieli, przedsiębiorstw prywatnych, wspólnot leśnych oraz fundacji prywatnych.

Kolejnym kryterium podziału gospodarstw są stawiane im cele i zadania oraz zasady ich funkcjonowania. Elementy te przesądzają z kolei o formie organizacyjno-prawnej gospodarstwa leśnego, stopniu jego samodzielności, organach zarządzających oraz ich obowiązkach Z tego punktu widzenia wyróżnia się formy właściwe dla gospodarstw prywatnych oraz publicznych. Dla tych pierwszych największe znaczenie mają komercyjne, czyli podporządkowane funkcji dochodowej, formy prawa prywatnego, w tym zwłaszcza spółki kapitałowe z o.o. oraz spółki akcyjne. Dla drugich natomiast ważne są zarówno formy prawa publicznego, jak i prywatnego. Chociaż majątek publiczny powinien służyć głównie, a nawet wyłącznie, realizacji celów (dóbr) ogólnospołecznych. Dlatego do sektora publicznego nie zalicza się przedsiębiorstw państwowych, funkcjonujących wg zasad gospodarki rynkowej (prywatnej).

Powyższe zastrzeżenia nie mogą zupełnie wykluczać publicznych podmiotów gospodarki leśnej z działalności rynkowej. Przecież nawet państwowa administracja leśna prowadząca gospodarkę w lasach publicznych, choćby w całości objętymi różnymi formami ochrony, pozyskuje w nich drewno, którym obrót jest regulowany przez rynek. Funkcja dochodowa nie wyklucza państwowej gospodarki leśnej ze sfery publicznej. Stwarza to szerokie granice wyboru dla niej różnych form organizacyjno-finansowych. Nie może to jednak prowadzić do naruszenia równowagi między celami publicznymi a własnymi gospodarstwa i jego pracowników. Obligują do tego zresztą ustawy leśne wielu krajów. Państwowe gospodarstwo leśne realizujące zadania publiczne może mieć różną formę organizacyjno-funkcjonalną (prawną). Wyróżnienie tych form wynika z kilku kryteriów. Pierwszym i podstawowym kryterium jest forma organizacyjna majątku państwowego (tu leśnego) służącego realizacji zadań publicznych. Z tego punktu widzenia wyróżniamy

dwie kategorie państwowego majątku leśnego, podobnie jak ma to miejsce w odniesieniu do całego majątku Skarbu Państwa.

Pierwsza forma polega na samodzielnym prowadzeniu przez Skarb Państwa gospodarki w lasach państwowych. Ścisłej rzecz ujmując, zadanie to jest realizowane poprzez jednostki organizacyjne, które nie mają odrębnej od Skarbu Państwa osobowości prawnej. Tym samym jednostki te są usytuowane w strukturze prawnej Skarbu Państwa. W jego imieniu zawierają one umowy, on też ponosi odpowiedzialność za zaciągnięte przez nie zobowiązania. Natomiast ich sytuację ekonomiczną określa budżet państwa (ustawa budżetowa).

Druga forma obejmuje jednostki organizacyjne państwowego gospodarstwa leśnego, które stanowią odrębny od Skarbu Państwa podmiot prawny. Wobec innych podmiotów występują one we własnym imieniu i odpowiadają własnym majątkiem za zaciągnięte zobowiązania. Nie dotyczy to jednak lasów, gdyż stanowią one własność Skarbu Państwa, innym państwowym jednostkom organizacyjnym są zaś przekazywane jedynie w zarząd i użytkowanie.

Powstanie publicznych (państwowych) gospodarstw leśnych sięga XIX wieku, w którym po upadku monarchii absolutnych w wyniku Wielkiej Rewolucji Francuskiej, a następnie Wiosny Ludów powstały państwa konstytucyjne (prawa, parlamentarne) i doszło do podziału władzy na ustawodawczą, sądowniczą i wykonawczą (egzekutywa). W ramach władzy wykonawczej na czele z rządem, kierującym całą administracją państwa, powołana została również państwowa administracja leśna o określonych właściwościach rzeczowych.

Do jej zadań należało tworzenie prawa leśnego, nadzór nad jego przestrzeganiem, wspieranie rozwoju leśnictwa przez staranie się o środki budżetowe i ich rozdysponowanie oraz udzielanie pomocy i doradztwa właścicielom lasów – zawsze w interesie publicznym. Równocześnie państwowej administracji leśnej powierzono dodatkowo prowadzenie gospodarki w lasach¹ państwowych, w których skład weszły lasy przejęte po byłych dworach panujących, ale także wykupione przez rządy z rąk prywatnych (XIX/XX wieku).

Dla podkreślenia poszerzonych funkcji państwowej administracji leśnej o gospodarkę w lasach państwowych nazwano ją „**jednolitą administracją leśną**” lub na poziomie nadleśnictwa „**jednolitym urzędem leśnym**”. Akcentowana „jednolitość” wskazuje,

¹ Bezpośrednie włączenie gospodarki w lasach państwowych do państwowej administracji leśnej było powszechne w Europie XIX w.). Podobnie zresztą postąpiono z innymi państwowymi majątkami i właściwymi dla nich działami administracji państwowej.

że zarówno pod względem struktury organizacyjnej, jak i zasad funkcjonowania administracja leśna i gospodarka w lasach państwowych tworzyły zwartą, zharmonizowaną całość.

Sposób powiązania państwowej administracji leśnej z budżetem państwa polega na tym, że wszystkie dochody (przychody) gospodarstwa administracja leśna odprowadza do budżetu państwa, wszystkie zaś jego wydatki (rozchody) są finansowane ze środków otrzymanych z budżetu. Gospodarstwo leśne było pozbawione prawa do samodzielnego dysponowania swoimi dochodami. Innymi słowy rozliczało się z budżetem sumami brutto, które w powszechnym wówczas systemie księgowości pojedynczej (prostej) były ewidencjonowane tylko jeden raz jako przychód lub rozchód. Gospodarstwo funkcjonujące wg wymienionej reguły nosi nazwę: „**gospodarstwo we własnym zarządzie**” lub „**gospodarstwo brutto**”, bądź „**gospodarstwo budżetowane brutto**”.

Przedstawione rozwiązania gospodarstwa **we własnym zarządzie** nie zawierały mechanizmów pobudzających do zwiększenia jego ekonomicznej efektywności. Budżet pokrywał przecież wszystkie jego wydatki. Z pewnością sprzyjało to przestrzeganiu zasady trwałości lasu oraz zapobiegało jego eksploatacyjnemu użytkowaniu. Z kolei wysokie dochody z gospodarki w lasach państwowych skłaniają do ponoszenia wydatków na rzecz ochronnych funkcji lasu (ochrona przyrody, wody i gleby) oraz do podnoszenia statusu materialnego służby leśnej. Jednak po pierwszej wojnie światowej oraz w okresie wielkiego kryzysu XX wieku (30. lata). odnotowano spadek cen drewna o 2/3 oraz dochodów z produkcji drewna o blisko 30%. Wpłynęło to negatywnie na inwestycje leśne. W konsekwencji dominujący w ówczesnych lat cel fiskalny gospodarstwa we własnym zarządzie zamienił się w swoją antytezę: deficyt i konieczność dofinansowania ze środków budżetowych. Stąd też w wielu krajach europejskich XX wieku zaczęto wprowadzać nowe rozwiązania organizacyjno-prawne państwowego gospodarstwa leśnego. Polegały one w pierwszym rzędzie na „wyszczuplaniu” struktur organizacyjnych administracji leśnej przez zwiększanie powierzchni leśnictw (rewirów leśnych) oraz nadleśnictw (przeciętna powierzchnia na początku XX wieku 3,5 – 5,0 tys. ha), a tym samym zmniejszanie ich liczby oraz stanu zatrudnionych pracowników. Niedostateczne efekty tych zmian skłoniły do dalszych kroków, które określano jako „orientowanie na przedsiębiorczość” państwowej gospodarki leśnej.

Barierą reform gospodarstwa we własnym zarządzie była wspólna z państwową administracją leśną struktura organizacyjna, w tym także kasa i kierownictwo. Dla zerwania z tym ubezwłasnowolnieniem gospodarki leśnej państwa Europy zaczęły w XX wieku wprowadzać organizacyjne rozdzielanie funkcji typowo administracyjnych od funkcji

zarządzania (przedsiębiorcy) gospodarstwem leśnym. Towarzyszyło temu powołanie własnego zarządu gospodarstwa, sporządzanie dla niego odrębnego planu finansowo-gospodarczego, wprowadzenie księgowości podwójnej (kupieckiej), a w jej ramach bilansu oraz rachunku zysków i strat. Nie miało ono jednak własnej osobowości prawnej, gdyż podobnie jak gospodarstwo brutto stanowiło jednostkę prawa budżetowego. Innymi słowy, jego gospodarka finansowa była regulowana przez ustawę budżetową. Tak zorganizowane i funkcjonujące gospodarstwo nazwano „**własnym gospodarstwem**” lub „**gospodarstwem usamodzielnionym**”. Z uwagi zaś na rozwiązania ekonomiczno-finansowe, które polegały na powiązaniu z budżetem wynikiem netto (wpłata całości lub części zysku do budżetu, a w przypadku straty jej wyrównanie przez budżet) zostało ono określone jako „**gospodarstwo netto**” lub „**gospodarstwo budżetowane netto**”, lub ogólnie jako „**zakład budżetowy**”.

Największy stopień samodzielności, aktywności i odpowiedzialności za wyniki swojego działania ma gospodarstwo leśne zorganizowane w formie przedsiębiorstwa. Odwołując się do ogólnej definicji możemy powiedzieć, że państwowym przedsiębiorstwem leśnym jest samodzielna, samofinansująca się i samorządna jednostka organizacyjna gospodarki leśnej, posiadająca osobowość prawną, wyposażona we własny majątek oraz zarządzana i reprezentowana przez własne organy (Boć 2000). Przedsiębiorstwo nie jest już przedstawicielem administracji leśnej, jego dochody nie wchodzi do budżetu państwa, działa we własnym imieniu oraz gospodaruje wydzieloną i powierzoną mu w zarząd i użytkowanie częścią majątku narodu w postaci lasu. Jest natomiast właścicielem majątku obrotowego oraz infrastruktury technicznej (Möhring, Rüping 2008). Wymienione cechy przedsiębiorstwa kształtowane były stopniowo w miarę rozwoju państwowej własności leśnej oraz przyjętych systemów społeczno-gospodarczych. Dlatego w literaturze brak jest jednej uniwersalnej definicji nie tylko przedsiębiorstwa leśnego, ale przedsiębiorstwa w ogóle i to nie tylko w piśmiennictwie krajowym, ale także międzynarodowym. Świadczą o tym przedstawione niżej charakterystyki kilku przedsiębiorstw.

Obecnie faworyzowaną formą lasów państwowych w Niemczech jest tzw. **zakład prawa publicznego**, w którego ramach może występować znaczne zróżnicowanie szczegółowych rozwiązań organizacyjno-funkcjonalnych gospodarstwa leśnego. Tę formę przyjęły już w 2005 r. Bawaria oraz Dolna Saksonia, a w późniejszych latach jeszcze trzy landy (Meklemburgia-Pomorze Przednie, Saksonia Anhalt oraz Turynia). Rozwiązanie bawarskie uznaje się za wzorcowe z uwagi na jego kompleksowe ujęcie wszystkich spraw organizacyjno-funkcjonalnych gospodarki oraz państwowej administracji leśnej.

Część B

WYNIKI BADAŃ W ZAKRESIE ORGANIZACJI, ZASAD FUNKCJONOWANIA I EFEKTÓW DZIAŁALNOŚCI LASÓW PAŃSTWOWYCH W WYBRANYCH KRAJACH, tj.: w

Austrii

Republice Czech

Finlandii

Francji

Irlandii

Niemiec (Bawaria)

Szwecji

Wielkiej Brytanii

**Organizacja, funkcjonowanie i wyniki działalności lasów
państwowych w Austrii zarządzanych przez spółkę
państwową *Austriackie Lasy Federalne S.A.* -
*Österreichische Staatsforsten A.G. (ÖBforst A.G.)***

Wprowadzenie

Austria jest krajem federalnym składającym się z 9 prowincji. Władza ustawodawcza jest podzielona pomiędzy rząd federalny i władze każdej prowincji z wyraźnym podporządkowaniem parlamentowi federalnemu. Zgodnie z postanowieniami konstytucji (artykuł 10), leśnictwo podlega federalnemu ustawodawstwu i federalnej państwowej administracji leśnej.

W Austrii jest trzystopniowa administracja leśna. Na poziomie federalnym władza w zakresie leśnictwa należy do **ministra rolnictwa, leśnictwa, środowiska i gospodarki wodnej**. W prowincjach kompetentną władzą leśną jest **gubernator**, który jest władzą zwierzchnią także w sprawach łowiectwa, ochrony przyrody, handlu i przemysłu. W imieniu gubernatora działa **departament leśnictwa**. Formalnie departament ten ma tylko funkcję konsultacyjną. Podobnie przedstawia się sytuacja na poziomie lokalnym. W sprawy leśnictwa zaangażowany jest komisarz dystryktu, któremu podlega **wydział leśnictwa**.

Departament Leśnictwa składa się z 5 jednostek (*wydziałów*) łącznie z biurem **Kontroli Powodzi i Lawin**. Ta ostatnia jednostka zarządza siecią stacji rozmieszczonych na terenie całej Austrii, które zajmują się oceną ryzyka wystąpienia katastrof naturalnych: powodzi, lawin i erozji. Departamentowi Leśnictwa podlega **Federalne Biuro Leśne i Centrum Naukowe Leśnictwa**, które oprócz prowadzenia badań naukowych pełni funkcję **administracji federalnej** w zakresie egzekwowania krajowej ustawy o leśnym materiale reprodukcyjnym i ustawy o ochronie roślin, a także w sprawach dotyczących produkcji leśnej i drzewnej. W strukturach **Biura Leśnego** działają dwa federalne leśne centra szkoleniowe, które prowadzą kursy dla ponad 10 tys. uczestników rocznie.

Historia

W czasach industrializacji w Austrii podobnie jak i w większości krajów europejskich rozwój przemysłu doprowadził do silnej redukcji powierzchni leśnej. Drewna potrzebowano jako stabilizatora w górnictwie oraz na opał. Ponadto postępująca urbanizacja zgłaszała wciąż rosnące zapotrzebowanie na drewno w następstwie rozwoju wielko powierzchniowych upraw rolnych niezbędnych do produkcji żywności dla ciągle rosnącej liczby ludności. Dla utrzymania określonej powierzchni leśnej i zapewnieniu produkcji drewna w odpowiedniej ilości Austria wprowadziła strukturalne zmiany w gospodarce leśnej.

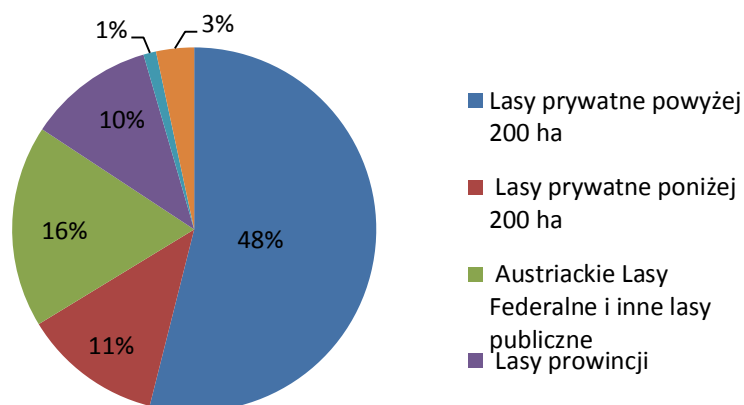
Ten jasny cel produkcji leśnej dla ośrodków przemysłowych był wspierany przez władze, ale powodował też konflikty z mieszkańcami, którzy potrzebowali lasów dla swoich celów egzystencjalnych. Po rewolucji w 1848 r., rolnicy (chłopi) stali się rzeczywistymi

właścicielami swoich gruntów. Z tego też powodu w typowej strukturze własności leśnej w Austrii były i ciągle są małe chłopskie gospodarstwa leśne. Chłopi wykorzystują swoje lasy do produkcji opału i drewna użytkowego. Bydło, kozy i owce były wypasane w lesie od zawsze. Liberalna ustawa o lasach z 1852 r. zobowiązała wszystkich właścicieli leśnych do działań zgodnych z zasadami „trwałego rozwoju gospodarstwa leśnego”.

Struktura własności leśnej

Austria, z udziałem lasów wynoszącym 47,2% powierzchni, znajduje się wśród najbardziej lesistych krajów Europy. Wskaźnik powierzchni lasów przypadający na 1 mieszkańca wynosi 0,5 ha. Od czasu rozpoczęcia w Austrii inwentaryzacji lasów w 1961 roku, powierzchnia leśna ciągle wzrasta. Obecne tempo wzrostu powierzchni leśnej kształtuje się na poziomie około 4500 ha/rok. Z ogólnej powierzchni lasów Austrii, 15% stanowi własność państwa, a 3% to lasy publiczne znajdujące się w posiadaniu prowincji lub gmin. Pozostałe 82% lasów stanowi własność prywatną. Około 21% całkowitej powierzchni leśnej należy do gospodarstw leśnych o powierzchni przekraczającej 200 ha lub więcej, jednak większość lasów prywatnych to małe powierzchniowo gospodarstwa leśne. Lasy te, ogólnie rzecz biorąc, stanowią gospodarstwa rodzinne. Specyficzną kategorią własności leśnej, zajmującą około 10% całkowitej powierzchni leśnej, stanowią lasy zaliczane do lasów prywatnych, ale znajdujących się w posiadaniu lokalnych zrzeszeń właścicieli leśnych.

Około połowa lasów Austrii znajduje się w posiadaniu drobnych właścicieli leśnych, zazwyczaj chłopów /rolników/. Las jest zwykle częścią mieszanego gospodarstwa rolno-leśnego, a zasady prowadzenia gospodarki leśnej są przekazywane z pokolenia na pokolenie. Stąd też trwałość produkcji leśnej własnego lasu jest sprawą bardzo ważną. Austria jest jedynym krajem w Unii Europejskiej, w którym występuje prawny obowiązek zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu wykształconego leśnika przez właścicieli lasów o powierzchni przekraczającej 1000 ha. Ponadto eksperci leśni pracują w **Prowincjonalnych Izbach Rolnych i Leśnych** oraz w administracji leśnej (władzy leśnej), którzy pomagają drobnym właścicielom leśnym w formie usług doradczych i praktycznych porad.

Rys.1 Struktura własności leśnej w Austrii

Udział sektora leśno-drzewnego w PKB Austrii przekroczył w 2010 roku 2%. Warto dodać, że wartość tego produktu wzrosła z 3,4 miliarda € w roku 1990 – do 5 miliardów € w roku 2010. Z drugiej jednak strony procentowy udział produkcji dodanej leśnictwa w strukturze PKB Austrii uległ obniżeniu w ciągu ostatnich dwudziestu lat z 2,8% do 2,0%. Wartość pozyskanego drewna i wyrobów z drewna sięgnęła w roku 2010 kwoty 2,3 miliarda €. Przemysł celulozowo-papierniczy wytworzył produkcję o wartości 1,6 miliarda €, zaś leśnictwo – 1,1 miliarda €. Sektor leśno-drzewny jest w Austrii ważnym pracodawcą. W porównaniu z innymi krajami Europy, zatrudnienie w omawianym sektorze leśno-drzewnym jest stałe, a nawet rosnące. W sektorze tym około 250 tys. mieszkańców (2% całej populacji pracowało bezpośrednio lub pośrednio). W roku 2010 bezpośrednio w leśnictwie oraz w przemyśle drzewnym i celulozowo-papierniczym było zatrudnionych 74 tys. osób. Te miejsca pracy są rozproszone w ponad 157 tys. firm włącznie z dużą ilością firm małych. W sektorze leśno-drzewnym kluczową rolę odgrywają przedsiębiorstwa małe i średnie. Ponadto leśnictwo oferuje dużą ilość miejsc pracy w terenach wiejskich, a dla ponad 145 tys. właścicieli leśnych lasy są źródłem dodatkowych dochodów z tytułu posiadania lasu.

Usługi doradcze

Austriackie Towarzystwo Leśne jest największą pod względem zasięgu organizacją leśną na poziomie ogólnokrajowym. Podstawowym zadaniem Towarzystwa jest lobowanie na rzecz leśnictwa i drzewnictwa w zakresie legislacji. Edukacja i szkolenie wszystkich członków w ramach sektora leśnego oraz informowanie społeczeństwa o najistotniejszych

problemach leśnictwa i drzewnictwa. Austriackie Towarzystwo Leśne i jego filie terenowe organizują na szczeblu federacji seminaria, coroczne kongresy i innego rodzaju imprezy i przedsięwzięcia edukacyjne. W Austrii pracuje wiele bardzo aktywnych zespołów specjalistów zajmujących się technologią pozyskania drewna, zagospodarowaniem lasów i ochroną przyrody, ekonomika leśnictwa, ochroną lasu, historią leśnictwa i innymi zagadnieniami.

Austriackie Zrzeszenie Leśne (*Waldverband Österreich*) jest organizacją techniczną działającą w ramach Austriackiej Izby Rolniczej. Zrzeszenie posiada osiem filii terenowych. Naczelnym zadaniem Austriackiego Zrzeszenia Leśnego jest koordynacja i reprezentacja interesów regionalnych zrzeszeń leśnych na poziomie federalnym. Ponadto Zrzeszenie Leśne próbuje wpływać w różny sposób na zwiększenie zysków austriackiego sektora leśnego.

Pro Silva Austria jest organizacją narodową działającą w ramach *Pro Sliva Europe*. Organizacja ta promuje strategie, które optymalizują utrzymanie, ochroną i użytkowanie ekosystemów leśnych w taki sposób, że funkcje ekologiczne i socjo-ekonomiczne zachowują swój trwały charakter, a jednocześnie są dochodowe. Ogólny sposób podejścia do gospodarki leśnej, zalecany przez *Pro Silva*, obejmuje dobra rynkowe i nierynkowe, i bierze pod uwagę całość ekosystemu leśnego.

Pro Silva oferuje wycieczki wewnątrz Austrii, a także do krajów sąsiednich w czasie których leśnicy dokonują wymiany wiedzy i doświadczeń na temat gospodarstwa leśnego zbliżonego do natury.

Otóż według literatury fachowej „szczególną właściwością austriackiej organizacji leśnictwa, która różni się istotnie od uregulowań stosowanych w większości państw Europy, jest pełne oddzielenie gospodarki lasów państwowych (zarząd gospodarczy) od państwowej administracji leśnej (władze leśne). [...] Austriackie Lasy Federalne, którym nie przysługują uprawnienia władzy, same odpowiadają za gospodarkę w lasach przez siebie zarządzanych. W tym zakresie podlegają one przepisom prawa leśnego, tak jak wszyscy prywatni właściciele lasów. Dodajmy też, że w takim samym stopniu dotyczy to nadzoru (*Aufsicht*), sprawowanego nad wszystkimi lasami przez państwową administrację leśną. W odniesieniu do lasów prywatnych i korporacyjnych (gminnych) do zadań omawianej administracji (*Forstverwaltung*) należały również: doradztwo (*Beratung*), wspieranie (*Förderung*), opieka (*Betreuung*) i kontrola (*Kontrolle*). Ściślej rzecz biorąc, zadania te realizowały określone organa państwowej administracji leśnej (*Forstverwaltungsbehörde*) o ustalonej prawnie właściwości rzeczowej i terytorialnej, na ogół trój instancyjne. W analizowanym okresie

po 1925 r. administracja ta wchodziła, podobnie jak wcześniej, w skład ogólnej (zespolonej) administracji państwowej. Tworzyły ją istniejące do dziś następujące instancje:

I instancja - władze administracji okręgu (*Bezirkverwaltungsbehörde*), czyli starostwo (*Bezirkshauptmannschaft*),

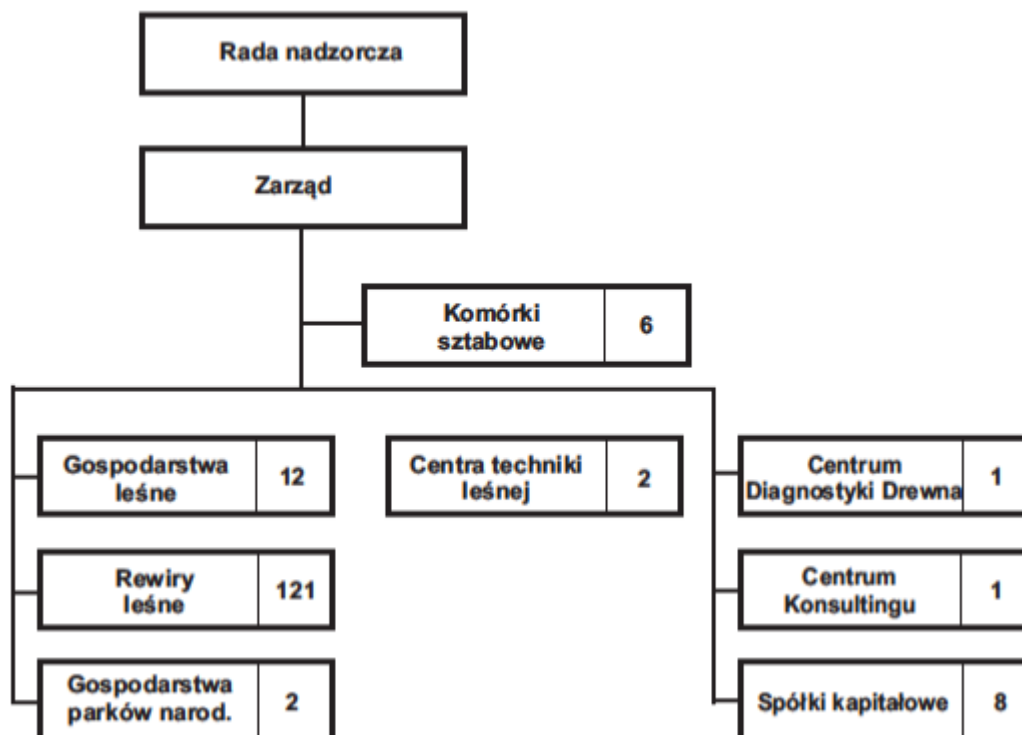
II instancja – gubernator landu (*Landeshauptmann*),

III instancja – federalny minister rolnictwa i leśnictwa (*Bundesminister für Land – und Forstwirtschaft*, obecnie: *Bundesminister für Land – und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft*). Na każdym z wymienionych poziomów zatrudnieni byli i są urzędowni eksperci leśni. Na poziomie **administracji starostwa** tworzą oni okręgową (powiatową) inspekcję leśną (*Bezirkforstinspektion*), na **poziomie landu** – landową inspekcję leśną (*Landesforstinspektion*), a w ministerstwie – odpowiednie referaty do spraw leśnictwa. Wymienione urzędy leśne uznaje się często i powszechnie za instancje państwowej administracji leśnej. To właśnie one prowadzą bezpośredni nadzór nad przestrzeganiem prawa leśnego w lasach wszystkich kategorii własności pod względem wylesień, zalesień, odnowień, powierzchni zrębów, minimalnego wieku rębności itd. Podstawowym instrumentem wyrażania ich woli są decyzje administracyjne, kierowane do adresata – właściciela/zarządcy lasów, który w razie potrzeby ma prawo odwołać się do wyższej instancji. Nie przysługuje odwołanie od decyzji ministra, można natomiast wnieść skargę do sądu administracyjnego (28)²

² Do zadań władzy publicznej (*Hoheitsaufgaben*) należą te zadania, które wykonuje samo państwo w interesie publicznym (społecznym) lub które są wykonywane pod jego bezpośrednią kontrolą, a w razie potrzeby pod przymusem państwowym (3). W historii leśnictwa taki zakres zadań należał do policji leśnej (*Forstpolizei*), rozumianej jako władza leśna (*Forsthoheit*), której zadania polegały na działaniu na rzecz utrzymania lasu i jego publicznych funkcji (3). W liberalno-rynkowym państwie zadania gospodarcze nie są przedmiotem działania władz państwowych lub mają bardzo ograniczony charakter. W krajach, w których państwo zajmuje znaczącą pozycję jako właściciel lasu, a jednocześnie las ma duże znaczenie publiczne, dochodzi do zbieżności gospodarczych i władczych zadań państwa - co na ogół zachodzi w gospodarce leśnej - i wtedy państwo ma tendencję do przekazania zadań władzy leśnej i zadań gospodarczych publicznej (państwowej) administracji leśnej. Wtedy urząd leśny (odpowiednik administracji państwowej) pełni równocześnie funkcje zarządu (odpowiednik kierownictwa gospodarczego). W państwie liberalnym odchodzi się obecnie od tych rozwiązań, czego najbardziej wyrazistym przykładem jest leśnictwo niemieckie.

Austriackie Lasy Federalne S.A. (ÖBf A.G.)

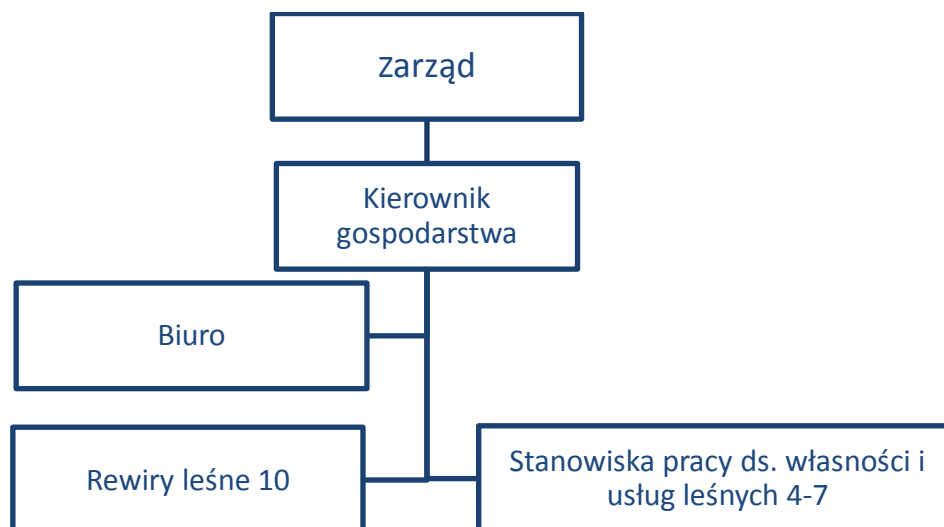
W latach 70. XX wieku funkcjonujące, jako gospodarstwo netto, **Austriackie Lasy Federalne (ÖBF)**, mimo wielu działań naprawczych, wykazywały stratę gospodarczą, która w 1996 r. wynosiła 61 ATS/ha (4-5 USD/ha). Dyskusja nad tą sytuacją doprowadziła do zmiany w systemie zarządzania, polegającej na przejściu do „prywatno-gospodarczego myślenia i przedsiębiorczości”, w skrócie – do zasad handlowych.

Rys. 2 Struktura organizacyjna Austriackich Lasów Federalnych SA (opracowano na podstawie ÖBf AG-Horizont 2003)

Nie mogą one jednak być rozumiane dosłownie, gdyż sentencja „kupiec kupuje, aby sprzedać z zyskiem” zupełnie nie przystaje do podstawowej działalności leśnika. Polega ona na produkcji materialnych i niematerialnych dóbr lasu w sposób trwały i zgodny z zasadą rentowności (Österreichische Bundesforste 1975). A więc to rentowność stanowi w leśnictwie odpowiednik reguły handlowej. Jej bezpośrednie przenoszenie do leśnictwa dotyczy natomiast tych wszystkich sektorów państwowej gospodarki leśnej, które mają charakter

rynkowy i podlegają konkurencji. Dowodzą tego również **Austriackie Lasy Federalne A.G.**, które od 1997 r. funkcjonują jak jednoosobowa spółka akcyjna (**ÖBf AG**)³.

Rys. 3 Struktura przeciętnego gospodarstwa leśnego Austriackich Lasów Federalnych SA (opracowano na podstawie ÖBF 2003)

Omawiana spółka gospodaruje gruntami o łącznej powierzchni 855 tys. ha (10% ogólnej powierzchni kraju), w tym gruntami leśnymi 514 tys. ha, które stanowią 15% powierzchni leśnej Austrii (3,97 mln ha). W strukturze lasów ÖBf AG znaczący udział mają lasy ochronne, których powierzchnia bez dwóch parków narodowych wynosi 142 tys. ha, w tym 79 tys. ha to lasy nie przynoszące dochodów. AG charakteryzują się następującymi rozwiązaniami:

1. Operatywnym kierowaniem spółką zajmuje się dwuosobowy zarząd, natomiast nadzór nad jego działalnością pełni sześciuosobowa rada nadzorcza, powołana przez Ministra Rolnictwa i Leśnictwa.
2. Właścicielem lasów oraz dzieł sztuki będących w zarządzie spółki jest państwo, jako jedyny akcjonariusz. Natomiast środki obrotowe i budowle kubaturowe są własnością spółki.
3. W strukturze spółki funkcjonują dwa parki narodowe o łącznej powierzchni 24 tys. ha, a ponadto cztery jednostki ponadregionalne, świadczące usługi na zewnątrz spółki oraz propagujące postęp techniczno-organizacyjny. Należą do nich m.in. dwa centra techniki leśnej, które zajmują się także pozyskaniem drewna, w tym zakupionego na pniu w innych

³ Spółka akcyjna jest formą bardziej powszechną niż przedsiębiorstwo. Reguły jej funkcjonowania mają bowiem wieloletnią tradycję unormowaną w skali międzynarodowej.

krajach. Spółka ma udziały w ośmiu spółkach kapitałowych związanych merytorycznie z gospodarką leśną (turystyka, gospodarka wodna, produkcja energii ciepłej i elektrycznej).

4. Ochronę przyrody w zarządzanych przez spółkę dwóch parkach narodowych oraz rezerwatach przyrody spółka prowadzi na podstawie umów zawartych z władzami landu (rezerwaty przyrody) bądź federacji (parki narodowe). Rekompensaty z tego tytułu obejmują opłatę stałą za wyłączenie z produkcji części lasu oraz zwrot kosztów poniesionych na ich zagospodarowanie. Na podstawie umów prowadzi również zagospodarowanie lasu w pozostałych parkach narodowych.

5. Spółka z tytułu przekazanego jej prawa do użytkowania lasów państwowych płaci do budżetu tzw. opłatę za korzystanie z plodów ziemi, której roczny wymiar wynosi 50% nadwyżki finansowej spółki. O podziale zysku na część przypadającą akcjonariuszowi (dywidenda) oraz pozostającą do dyspozycji spółki decyduje wyłącznie państwo (jedyne akcjonariusz).

Rezultatem powyższych rozwiązań jest znaczący udział przychodów spółki spoza sektora produkcji drewna. W zależności od roku waha się on od 50 do 80%. W 2011 r., w którym nastąpił znaczny spadek pozyskania na skutek wcześniejszych huraganów, podstawowe wskaźniki zysku przedstawiały się następująco: zysk na 1 ha powierzchni ogółem 25 €, oraz zysk na 1 m³ pozyskanego drewna 9 €.

Literatura

1. Klocek A. [2006]: Państwowa administracja leśna oraz gospodarka leśna w wybranych krajach. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa
2. Lotterstatter R. [1991]: Die Forstbehörde in Österreich-Aufgaben und Vollzugseffizienz, W Lösungsbeiträge und Erfolgsbedingungen. Symposium IUFRO, Arbeitsgruppe S.6. 12-02, Sopron
3. Österreichische Bundesforste 1925 – 1975. Österreichische Bundesforste, Wien, 1975
4. Windisch G. [2005]: Strukturen der staatlichen Forstverwaltung in Bayern, AFZ-Der Wald, Nr. 15
5. Zaunbauern F. [1993]: Schutzwaldsanierung und Naturschutz. W "Beziehungen der Staatsverwaltung zur Naturschutzverwaltung". Symposium IUFRO, Arbeitsgruppe S.6. 12-02, Warschau

**Organizacja, funkcjonowanie i wyniki działalności
państwowego gospodarstwa leśnego Republiki Czeskiej -
Przedsiębiorstwa Państwowego Lasy Czeskiej Republiki
*(Lesy České Republiky statni podnik – LČR s.p.)***

1. Charakterystyka gospodarstwa leśnego w Republice Czeskiej a warunki przyrodnicze (środowisko)

Tab. 1 Powierzchnia gruntów leśnych oraz lesistość

Pow. Republiki Czeskiej ogółem	Grunty przeznaczone na działalność leśną	Grunty leśne (zalesione)	Grunty niezalesione i inne	Lesistość	
				grunty przeznaczone na działalność leśną	grunty zalesione
ha				%	
7 886 619	2 672 363	2 597 186	75 177	33,9	32,9

Dane klimatyczne za rok 2012: średnioroczna temperatura powietrza w kraju wynosi 8,3⁰C, średnia roczna suma opadów sięga 699 mm (w roku 2013 napadało 100 cm śniegu). Przeciętna wysokość n.p.m. dla Czech wynosi 448 n.p.m.

Tab. 2 Strefy wegetacyjne w Republice Czeskiej wg Zlatnika (1976) i Culka (2010)

Strefy wegetacyjne	Średnia temperatura roczna [°C]	Liczba dni ze średnią temperaturą dnia >10 ⁰ C	Średnia roczna suma opadów atmosferycznych [mm/rok]	Udział w Republice Czeskiej [%]
1. dębowa	8,5–9,5	> 170	do 500	3,4
2. bukowo-dębowa	8,2–8,8	cca 165	550–600	14,0
3. dębowo-bukowa	8,2–7,5	cca 155	600–700	24,5
4. bukowa	7,5–6,1	cca 145	cca 700	42,6
5. jodłowo-bukowa	4,7–6,1	cca 130	cca 800	12,9
6. świerkowo-jodłowo-bukowa	2,9–4,7	cca 115	900–1100	2,1
7. kosodrzewiny	1,7–2,9	cca 80	>1200	0,4
8. alpejska	cca 1	cca 50	>1400	0,05
9. subalpejska	-1	< 20	≥ 1500	0,00
10. subnivalna (turniowa)	-2,5	0	1500–2000	-
11. nivalna (śnieżna)	< -3,5	0		-

Tab. 3 Rekonstruowana naturalna i obecna struktura lasu (%)

Struktura lasu	Świerk	Jodla	Sosna	Modrzew	razem iglaste	pozostałe iglaste	Dąb	Buk	Grab
Naturalna	11,2	19,8	3,4	0,0	34,7	0,3	19,4	40,2	1,6
Obecna	51,4	1,0	16,6	3,9	73,2	0,3	7,0	7,7	1,3
Zalecana	36,5	4,4	16,8	4,5	64,4	2,2	9,0	18,0	0,9

Struktura lasu	jesion	jawor	wiąz	brzoza	olcha	lipa	pozostałe liściaste	pozostałe liściaste	nieużytki
Naturalna	0,6	0,7	0,3	0,8	0,6	0,8	0,3	65,3	0,0
Obecna	1,4	1,3	0,0	2,7	1,6	1,1	1,5	25,6	1,2
Zalecana	0,7	1,5	0,3	0,8	0,6	3,2	0,6	35,6	0,0

Tab. 4 Udział klas wieku w drzewostanach

Rok	Nieużytki (pow. nieleśna)	bez określonego wieku	Klasa wieku						
			I	II	III	IV	V	VI	VII
			1-20	21-40	41-60	61-80	81-100	101-120	121+
			% udział w powierzchni leśnej						
2012	1,2	0,0	16,9	14,8	14,7	17,1	15,7	12,2	7,5
Normatywny	-	-	18,0	18,0	17,8	17,3	15,6	9,3	4,0

Tab. 5 Średni wiek głównych gatunków drzew

Rok	Gatunek drzewa									
	Św	Jd	So	Md	Db	Bk	Brz	iglaste	liściaste	ogółem
	średni wiek w latach									
2012	63	66	73	62	71	67	48	65	63	65

Całkowita miąższość zapasu rosnącego w roku 2012 w Republice Czeskiej wynosiła 685,6 mln m³. Rozwój długoterminowy zasobów charakteryzuje się trendem wzrostowym, np.: w roku 1930 wynosiły 307 mln m³, w roku 1970 – 445 mln m³, a w roku 2000 już 630,5 mln m³.

Średni wiek rębności drzewostanów w roku 2012 wynosił 115 lat. Trend ten ma charakter wzrastający, np. w roku 1930 wiek ten wynosił 92,5 lat, w roku 1970 – 102,6 lat, a w roku 2000 – 115,8 lat.

Średni wiek rębności wg kategorii lasu w roku 2012 wynosił:

- lasy gospodarcze 110,8 lat
- lasy ochronne 150,2 lat
- lasy o specjalnym przeznaczeniu 124,5 lat.

Całkowity bieżący przyrost roczny (bez kory) drzewostanów w roku 2012 wyniósł 21,6 mln m³, w przeliczeniu na 1 ha - 8,3 m³ na rok.

2. Warunki ekonomiczne

Produkt krajowy brutto (PKB) w Republice Czeskiej w 2012 r. wyniósł **3 843,5 mld KCZ**. W porównaniu do roku poprzedniego wzrósł o wskaźnik 100,1. Produkt krajowy brutto na mieszkańca (per capita względny) w porównaniu z UE-27 (UE-27=100) wyniósł 80, w porównaniu z UE-15 (UE=100) – 73.

Udział leśnictwa w wartości produkcji dodanej brutto w roku 2012 stanowił 0,73% w cenach bieżących, a w cenach stałych z roku 2005 wynosił 0,59 % (CSU). Liczba zatrudnionych w sektorze leśnym w 2012 r. wynosiła ogółem 13 792 osób, w tym w lasach:

- państwowych 4 967 osób,
- prywatnych 6 823 osób,
- komunalnych 2 002 osób.

Oprócz tego jest liczna grupa drobnych przedsiębiorców (Źródło: Ministerstwo Rolnictwa).

Obecnie powierzchnia lasów w Republice Czeskiej wynosi prawie 2,6 miliona ha, co odpowiada 34% udziałowi lasów w ogólnej powierzchni kraju. Pod koniec XVIII w. było to 25% ,a w roku 1910 - 30%, co oznacza że lesistość stale rośnie.

Lasy państwowe	60%
Lasy prywatne	23%
Gminy	17%

Lasy Republiki Czeskiej Przedsiębiorstwo Państwowe (**LČR s.p.**) zarządza większością lasów państwowych (51%). **LČR s.p.** zgodnie z decyzją rządu czeskiego ma za zadanie prowadzenie wszystkich prac leśnych (wycinka, sadzenie, hodowla lasu, utrzymanie dróg) na **podstawie długoterminowych umów z dużymi przedsiębiorstwami** działającymi w leśnictwie.

Znaczący niepaństwowi właściciele lasów, zaraz po uchwaleniu ustawy restytucyjnej, założyli dobrowolną organizację zawodową – Stowarzyszenie Komunalnych i Prywatnych Właścicieli Lasów Republiki Czeskiej (SVOL). Jest ona bardzo ważnym i szanowanym partnerem Ministerstwa Rolnictwa, Ministerstwa Środowiska i innych organów w opracowywaniu dokumentów dotyczących polityki leśnej w Czechach. SVOL organizuje seminaria eksperckie i wycieczki dla swoich członków, rozpowszechnia regularnie specjalistyczne informacje dotyczące lasów i organizuje wspólną sprzedaż drewna.

Zgodnie z Ustawą o lasach (289/1995 Coll.), czeskie lasy są powszechnie dostępne (każdy ma prawo wstępu do lasu, jednak na swoje własne ryzyko). Ograniczenia mogą obejmować niektóre wrażliwe obszary, takie jak szkółki leśne, obszary badawcze, miejsca zamieszkania dzikich zwierząt, źródła wody i oczywiście obszary specjalnej ochrony (SPA) sieci Natura 2000. Ograniczenia mogą być także okresowe (np. w czasie długotrwałej suszy ze względu na możliwość spowodowania pożaru, w okresie prac leśnych itp.). Obowiązkiem wszystkich właścicieli lasów o wielkości co najmniej 50 ha jest posiadanie planu urządzenia lasu (FMP). Drobni właściciele lasów mogą otrzymać wytyczne odnośnie do gospodarki leśnej bezpłatnie, mogą również zarządzać lasem na podstawie Ustawy o lasach. Plan urządzenia lasu jest instrukcją, podaje, jakie prace są konieczne do przeprowadzenia w określonych drzewostanach (zalesianie, pielęgnacja, wycinka), jest opracowywany na okres 10 lat.

Tab. 6 Przeciętne wynagrodzenie miesięczne

		2012	2011/2012
		CZK	%
Leśnictwo		23 037	104,0
w tym	lasy państwowe	27 696	105,1
	lasy prywatne	20 385	102,0
	lasy komunalne	20 518	104,4
Przemysł		24 922	103,5
Cała gospodarka		24 262	102,7

Źródło: Ministerstwo Rolnictwa

Pozyskanie drewna w roku 2012 wyniosło ogółem 15,06 mln m³ bez kory, w tym drewna iglastego 13,05 mln m³, a liściastego 2,01 mln m³. W przeliczeniu na mieszkańca daje to wskaźnik 1,43 m³, zaś na 1 ha powierzchni leśnej 5,66 m³.

Udział pozyskania użytków przygodnych w pozyskaniu całkowitym w 2011 roku wynosił 25,4%, w 2012 natomiast 21,5 %. W efekcie wystąpiły korzystniejsze warunki dla planowej gospodarki w lasach aniżeli przed 2011.

Tab. 7 Dostawy drewna w tys. m³.

Dostarczane. sortymenty (bez importu)		Rok 1012
grubizna*		8 621
w tym	iglasta	7 911
	liściasta	710
papierówka i pozostałe przemysłowe**		4 420
w tym	iglaste	3 949
	liściaste	471
opał		2 020
w tym	iglaste	1 196
	liściaste	824
Ogółem dostawy drewna		15 061
w tym	iglaste	13 056
	liściaste	2 005

*łącznie z kopalniakami i żerdziami; **łącznie z drewnem do produkcji ścieru drzewnego.

Do dostaw całkowitych nie zaliczono pozostałości zrębowych i zrębków w ilości około 1,9 mln m³ w roku 2012.

Tab. 8 Eksport i import drewna nieobrobionego (surowca drzewnego) w Republice Czeskiej

	Eksport	Import	Saldo	Eksport	Import	Saldo	Eksport	Import
	mln CZK			1000 m ³			przeciętna cena w CZK/m ³	
Ogółem	8 764	4 339	4 425	5 316	2 580	2 736	1 649	1 682
z tego								
EU -27	8 706	3 732	4 974	5 284	2 217	3 067	1 648	1 683
Niemcy	3 231	605	2 626	2 150	402	1 748	1 503	1 505
Austria	4 621	138	4 483	2 805	253	2 552	1 647	545
Słowacja	162	1 511	-1 349	117	775	-658	1 385	1 950

Źródło: Biuro Statystyczne Czech, Ministerstwo Rolnictwa

Tab. 9 Eksport i import drewna w stanie surowym w Republice Czeskiej w tys. m³

Sortyment		Eksport	Import
Grubizna iglasta z papierówką		3611	1749
w tym	świerk	3025	1289
	sosna	450	452
	pozostałe	136	8
Grubizna liściasta z papierówką		301	126
w tym	dąb	46	15
	buk	201	59
	topola	5	7
	brzoza	7	6
	pozostałe	42	39
Iglaste i liściaste drewno użytkowe		3 912	1 875
Węgiel drzewny		2	18
Drewno opałowe		115	53
Zrębki, wióry		259	256
Trociny		755	280
Odpady drzewne, pozostałości		273	98
Ogółem		5 316	2 580

Źródło: Biuro Statystyczne Czech, Ministerstwo Rolnictwa

3. Warunki społeczne

Tab. 10 Stosunki własnościowe w lasach Republiki Czeskiej w 2012 r.

Rodzaj własności		Powierzchnia leśna	
		ha	%
Lasy Państwowe		1 553 086	59,80
w tym	Lasy Republiki Czeskiej, Przedsiębiorstwo Państwowe	1 305 591	50,27
	Lasy i gospodarstwa wojskowe, Przedsiębiorstwo Państwowe	124 164	4,78
	Parki narodowe, Ministerstwo Środowiska	94 893	3,65
	Lasy województw (szkoły średnie, itp.)	2 823	0,11
	pozostałe	22 311	0,86
	MZP Ministerstwo Środowiska- Agencja Ochrony Przyrody	1 194	0,05
	Lasy Państwowe poprzednio*	2 110	0,08
Osoby prawne		74 653	2,87
Lasy gminne i miejskie		435 951	16,79

Lasy kościelne i stowarzyszeń wyznaniowych	1 476	0,06
Spółdzielnie leśne	30 502	1,17
Lasy w posiadaniu osób fizycznych	501 514	19,31
Pozostałe lasy	4	0,00
Ogółem	2 597 186	100,0

*pierwotnie lasy państwowe, obecnie prywatne i gminne z dotychczas niewydziałonym Planem urzędziowym (LHP).

Źródło: Instytut Zarządzania Lasu

W 2012 roku nastąpiło rozstrzygnięcie w sprawie zwrotu lasów kościelnych. Kościoły i gminy wyznaniowe miały ustawowy termin do 31.12.2013 r. złożenia wniosków o zwrot działek (z podaniem powierzchni), które im zabrano po 1948 roku. W grę wchodzi powierzchnia 140 - 180 tys. ha lasów, którymi dotychczas zarządza Przedsiębiorstwo Państwowe Lasy Republiki Czeskiej.

W efekcie w Republice Czeskiej powstanie następny wielki właściciel prywatny lasu, zwiększając tym samym konkurencję.

Kościół dotychczas jasno nie określił sposobu zarządzania lasami restytuowanymi. Większość diecezji, w przypadku majątków o większym rozmiarze, jest skłonna do bezpośredniego zarządzania lasami i sprzedaży drewna, jak i prowadzenia prac hodowlanych. Dotyczy to również pozyskania drewna na własny rachunek z bezpośrednim wykorzystaniem miejscowych drobnych przedsiębiorców, ewentualnie małych, doświadczonych firm leśnych. W ten sposób byłaby przyjęta organizacja podobna do obowiązującej przed przejściem lasów przez państwo, tj. przed lutym 1948 r. Decyzja wyboru formy organizacji należy o diecezji.

Kategorie lasu pod względem funkcji (roli) jaką spełniają w Republice Czeskiej

- Lasy gospodarcze (produkcyjne) 1 938 129 ha 74,6%
- Lasy ochronne 65 730 ha 2,5%
- Lasy specjalnego przeznaczenia 593 327 ha 22,9%
- Razem 2 597 186 ha 100,0%

Ustawa o lasach, Dz. U. nr 289/1995

Lasy ochronne:

- a) lasy na wyjątkowo niekorzystnych stanowiskach (gruzowiska, powierzchnie kamieniste, strome zbocza, wąwozy, namuliska i piaski, torfowiska, hałdy i wysypiska, itp.),

b) lasy wysokogórskie poniżej granicy wegetacji drzew chroniące lasy położone poniżej i lasy na eksponowanych grzbietach,

c) lasy w strefie wegetacji leśnej kosodrzewiny.

Lasy specjalnego przeznaczenia:

Są to lasy, które nie są lasami ochronnymi i znajdują się:

a) w strefach ochrony sanitarnej źródeł wodnych I stopnia,

b) w strefach ochronnych źródeł naturalnych leczniczych i stołowych wód mineralnych,

c) na obszarze parków narodowych i narodowych rezerwatów przyrody.

Do lasów specjalnego przeznaczenia można również zaliczyć lasy, co do których jest społeczne zapotrzebowanie w zakresie poprawy i ochrony środowiska życia lub inne uzasadnione zainteresowania związane z pełnieniem pozaprodukcyjnych funkcji lasu. Chodzi tu o lasy:

a) w pierwszych strefach chronionych obszarów (terenów) krajobrazowych i lasy w rezerwach przyrodniczych i pomnikach - zabytkach przyrodniczych;

b) uzdrowiskowe;

c) podmiejskie inne lasy ze zwiększoną funkcją rekreacyjną;

d) służące do badań z zakresu leśnictwa i edukacji leśnej;

e) ze zwiększoną funkcją ochrony gleby, wodochroną, klimatyczną lub kształtującą krajobraz;

f) potrzebne do zachowania różnorodności biologicznej;

g) uznanych zwierzyńcach i samodzielnych bażantarniach;

h) w których inne ważne zainteresowania społeczne wymagają odmiennego sposobu gospodarowania.

Lasy gospodarcze – lasy, które nie są zaliczane do kategorii lasów ochronnych lub lasów o specjalnym przeznaczeniu.

Środki finansowe ze źródeł publicznych

Tab. 11 Zobowiązania finansowe państwa wynikające z Ustawy o lasach (w mln CZK)

Przedmiot zobowiązania	2012
	udzielono
Melioracyjne i stabilizujące drzewostany	12,3
Działalność profesjonalna gospodarstwa leśnego (zarządcy)	156,5
Nakłady na opracowanie planu urządzeniowego (LHO)	20,6
Melioracje i zabudowa potoków	34,8
Razem	224,2

Źródło: Ministerstwo Rolnictwa

Tab. 12 Usługi, którymi państwo wspiera prowadzenie gospodarki leśnej (w mln KCZ)

Rodzaj usługi	2012
	udzielono
Lotnicze wapnowanie i nawożenie	0
Usługa lotnicza przeciwpożarowa i gaśnicza	27,7
Wielkopowierzchniowe interwencje z zakresu ochrony lasu	0,7
Doradztwo	21,6
Pozostałe usługi	0,1
Razem	50,1

Źródło: Ministerstwo Rolnictwa

Tab. 13 Dopłaty (wsparcie finansowe) udzielane z budżetu Ministerstwa Rolnictwa i województw na prowadzenie gospodarki leśnej według celu (w mln KCZ)

Przedmiot dopłaty (dotacji)	2012 rok
	udzielono
Odnowa lasów uszkodzonych przez emisje	8,7
Zalesienia, zabezpieczenie i zabiegi pielęgnacyjno-hodowlane drzewostanów	187,5
Stowarzyszenie właścicieli małych powierzchni leśnych (organizowanie spółdzielni itp.)	0
Ekologiczne i przyrodniczo oszczędne technologie	17,3
Wspieranie zagrożonych gatunków zwierząt	10,8
Sporządzanie leśnych planów gospodarczych (elaboratów urzędniowych)	25,4
Pozostałe działania gospodarcze w lasach	1,6
Hodowla i szkolenie ras narodowych psów łowieckich i łowieckich ptaków drapieżnych	2,1
Całkowite wsparcie finansowe	253,4

Źródło: Ministerstwo Rolnictwa

W 2009 roku wprowadzono nowy program udzielania wsparcia finansowego dla produkcji szkółkarskiej. Program dotyczy materiału sadzeniowego gatunków drzew leśnych i określonej wysokości pomocy (30% całkowitych nakładów związanych z ubezpieczeniem). Program ten był też realizowany w 2012 r.

Wnioski o udzielenie pomocy w 2012 r. były przyjmowane od 1.3.2012 do 1.10.2012 r. Łącznie opracowano i przyjęto 2 wnioski z zapłaconym ubezpieczeniem w wysokości 219 tys. KCZ oraz pomocą w wysokości 66 tys. KCZ.

Tab. 14 Pomoc finansowa współfinansowana z EU w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w Republice Czeskiej w okresie 2007-2012

Przedmiot pomocy (dotacji)	Wyplacona kwota od 1.1.2007 do 31.12.2012
Przedsięwzięcie I.1.2. Inwestycje w lasach.	1 235 836 944
Przedsięwzięcie II.2.4. Odbudowa (przywrócenie) potencjału leśnego po kłęskach żywiołowych i odbudowa społecznych funkcji lasów.	421 950 415

Źródło: IS SZIF.

O ile nie podano inaczej, informacje pochodzą z: SPRAWOZDANIE O STANIE LASÓW I GOSPODARKI LEŚNEJ REPUBLIKI CZESKIEJ W 2012 R. , wydane przez Ministerstwo Rolnictwa (Ministerstwo Zemedelstvi)

4. Statut organizacyjno-prawny państwowego przedsiębiorstwa leśnego (s.l.p.)

Wprowadzenie. Powstanie lasów państwowych w Republice Czeskiej

Lasami państwowymi od 1918 r. zarządzało przedsiębiorstwo państwowe **Lasy i Gospodarstwa – SLS**.

Rozporządzeniem rządowym z 1924 r. **Lasy Państwowe i Gospodarstwa (SLS)** uzyskały status przedsiębiorstwa państwowego. Przedsiębiorstwo było zarządzane przez Zarząd i Radę Nadzorczą. W 1949 r. podzielono przedsiębiorstwo na część czeską i słowacką (jak w okresie okupacji). W następstwie wzrostu posiadanych gruntów, z powodu upaństwowienia wielkich majątków leśnych z dniem 01.01.1949 r. powstało samodzielne przedsiębiorstwo państwowe – **Czechosłowackie Lasy Przedsiębiorstwo Państwowe** z dyrekcją generalną. Dyrekcji podlegało 138 dyrekcji zakładów leśnych, które dzieliły się na leśnictwa i rewiry.

W 1951 r. skopiowano radziecki model zarządzania gospodarką leśną i od 01.01.1952 r. z przedsiębiorstwa państwowego utworzono samodzielną jednostkę gospodarczą, tj.: Zarząd Lasów Państwowych (do prowadzenia działalności hodowlanej) i przedsiębiorstwa Przemysłu Drzewnego (działalność w zakresie pozyskania, z powołaniem zakładów pozyskania).

Oddzielenie organizacyjne hodowli lasu od pozyskania nie sprawdziło się głównie z powodu nadmiernej centralizacji

W następstwie powszechnego sprzeciwu fachowej społeczności leśnej odnośnie oddzielenia organizacyjnego pozyskania od hodowli lasu i niekorzystnym wynikiem

gospodarczym została rozporządzeniem rządowym z 2. stycznia 1956 r. o organizacji gospodarstwa leśnego - zlikwidowana stara struktura organizacyjna i utworzona nowa.

W ramach b. **Ministerstwa rolnictwa, leśnictwa i gospodarki wodnej** powołano **zarząd gospodarstwa leśnego (SLH)** z podległymi mu **zarządami wojewódzkimi lasów**, które od 01.08.1960 r. przemianowano na **przedsiębiorstwa lasów państwowych (7)**. W ramach nich działały **zakłady leśne** a w nich **leśnictwa i rewiry**.

Od 1971 r. do 1980 r. stan zakładów leśnych ulegał stopniowemu zmniejszeniu – z 160 do 111, a liczba **leśnictw** zmniejszyła się z 1425 do 706.

Przedsiębiorstwa lasów państwowych przestawiono na system tzw. stosunku określonego planem do budżetu państwowego i określonego góry wyniku gospodarczego (zysk, strata). Przedsiębiorstwa poprawą wyniku gospodarczego były mało zainteresowane z obawy ażeby ta poprawa nie była osiągnięta kosztem „stanu lasu”.

Opisana organizacja lasów państwowych przetrwała aż do transformacji gospodarstwa leśnego w początkach lat 1990.

Istotna geneza ewolucji Przedsiębiorstwa Państwowego Lasy Czeskiej Republiki (Lesy České republiky statni podnik. –LČR s.p.)

Lasy Czeskiej Republiki Przedsiębiorstwo Państwowe z siedzibą w *Hradec Králové* powstało w wyniku transformacji gospodarki planowej na rynkową i zostało powołane aktem założycielskim Mze nr 6677/91-100 (Ministerstwo Rolnictwa) z dnia 11.12. 1991 r. jako przedsiębiorstwo państwowe (wg Ustawy nr 111/1990 Dz. U. o przedsiębiorstwie państwowym). Ten akt założycielski był przez Ministerstwo Rolnictwa dnia 12.08.1997 r. dostosowany do Ustawy nr 77/1997 Dz. U. o przedsiębiorstwie państwowym w brzmieniu późniejszych przepisów.

Działalność przedsiębiorstwa państwowego regulowana jest statutem wydanym przez Ministerstwo Rolnictwa Republiki Czeskiej z dnia 07.08.2008 r. Przedsiębiorstwo Państwowe Lasy Czeskiej Republiki (dalej **LČR s.p.**) zostało wpisane do Rejestru Handlowego dnia 01.01. 1992 r.

Proces transformacyjny leśnictwa i przejście do gospodarki rynkowej był tak nastawiony, że obiektem transformacji były dotychczasowe przedsiębiorstwa wojewódzkie Lasów Państwowych (SL), zakłady leśne (odpowiednik nadleśnictw), zakłady budowlane, zakłady usługowe i to niezależnie dla poszczególnych przedsiębiorstw wojewódzkich lasów państwowych. Przedsiębiorstwa wojewódzkie lasów państwowych do czasu transformacji

zabezpieczały zarządzanie i wykonanie prac w gospodarstwie leśnym oraz nadzór (zarząd) nad całymi ciekami wodnymi i potokami.

Istota transformacji w lasach państwowych polega na oddzieleniu administracji lasów od wyników produkcyjnych z zakładaną sprzedażą drewna podmiotom gospodarczym w gospodarstwie leśnym z lokalizacją przy pniu.

Na pierwotny pomysł podnajmowania lasów spółkom akcyjnym rząd w procesie transformacyjnym nie wyraził zgody, podobnie jak i na wnioskowany czas trwania umowy na 10 lat.

Administracja lasów państwowych, łącznie z administracją niezbywalnego majątku koniecznego do zabezpieczenia administracji (gajówki, leśniczówki, drogi leśne i wywozowe, obiekty zabudowy potoków, szkółki leśne itp.) przeszła do nowo powstałego przedsiębiorstwa państwowego *Lasy Republiki Czeskiej* z siedzibą w Hradec Králové.

Pozostała część majątku była przedmiotem transformacji (przedmiotowo i wartościowo) za wartość księgową na podmioty prywatne funduszu majątku narodowego, wg zatwierdzonych projektów prywatyzacyjnych. Dotyczyło to zwłaszcza środków – urządzeń technicznych służących do zabezpieczenia prac, które były własnością zakładów leśnych (pilarki, wycinarki krzewów, opryskiwacze, itp. następnie konie, traktory, samochody ciężarowe, kompletne ośrodki transportu i manipulacji, warsztaty, składnice manipulacyjne, łącznie z budynkami, maszynami, urządzeniami i środkami transportu, niektóre duże szkółki, które nie były założone na gruncie leśnym, ośrodki szkółkarskie, ośrodki usługowe, ośrodki zbliżone do produkcji drzewnej, również z budynkami, maszynami, urządzeniami i wyposażeniem, przyległe tereny wraz z komunikacją niezbędną do funkcjonowania), które nie zostały włączone do majątku nowo powstałego przedsiębiorstwa państwowego Lasów Czeskiej Republiki.

Należy zwrócić uwagę, że w okresie transformacji większa część takich środków jak: pilarki, opryskiwacze, itp. była w prywatnym posiadaniu pracowników. Jednostki zorganizowane tzn. zakłady budowlane, usługowe, zakłady techniki leśnej, szkółki wielko powierzchniowe powstałe na gruncie nieleśnym, wszystko łącznie z obiektami mieszkalnymi i gospodarczymi, jak i maszynami, urządzeniami, wyposażeniem, środkami transportu, warsztatami i magazynami zapasów materiałowych, także infrastruktura była przedmiotem prywatyzacji i transformacji z funduszu majątku narodowego do prywatnych obiektów – spółek akcyjnych wg zatwierdzonych (przyjętych) projektów prywatyzacyjnych).

Część techniczna prywatyzacji polegała częściowo na małej prywatyzacji (małe obiekty) i dużej prywatyzacji wg projektów prywatyzacyjnych poprzez sprzedaż bezpośrednią lub prywatyzację kuponową (talonową).

Założycielem nowo powołanego przedsiębiorstwa lasów państwowych – Lasy Republiki Czeskiej Przedsiębiorstwo Państwowe (**LČR s.p.**) było Ministerstwo Rolnictwa Republiki Czeskiej. Transformację wszystkich wcześniejszych przedsiębiorstw wojewódzkich lasów państwowych do **LČR s.p.** zakończono z końcem 1992 r. Powołane do życia Przedsiębiorstwo miało ustanowioną dwustopniową strukturę organizacyjną. Drugi stopień tworzyło 105 nadleśnictw – administracji leśnych (na 31.12.2012 r. było 77 nadleśnictw i 4 zakłady leśne). Jednocześnie utworzono 1029 rewirów – leśnictw, stopniowo do 31.12.2012 r. liczba leśnictw zmniejszyła się do 860.

Kolejne etapy transformacji lasów państwowych po roku 1991-92

Poprzez transformację wojewódzkich przedsiębiorstw lasów państwowych o całkowitej wartości majątku 16,2 mld KCZ w 1962 r. został sprywatyzowany majątek o ogólnej wartości 8,2 mld KCZ poprzez 3 licytacje publiczne, 4 przetargi publiczne i 17 sprzedaży bezpośrednich oraz powstanie 94 leśnych państwowych spółek akcyjnych (LAS) pozyskało konkretnych właścicieli w drugiej fali prywatyzacji kuponowej.

W ten sposób powstały obiekty gospodarcze, które swoje aktywa przeznaczają na prowadzenie działalności leśnej i handel drewnem. Stosunki z Przedsiębiorstwem Państwowym Lasy Republiki Czeskiej opierają się na umowach handlowych.

Oprócz tych obiektów, powstałych w efekcie tzw. wielkiej prywatyzacji, przeszło na formę prawną „osób samodzielnie czynnych gospodarczo” 8 tys. osób jako drobni przedsiębiorcy, Małe podmioty gospodarcze, które mogły kupić od byłych lasów państwowych pilarki, zaprzęgi i traktory. Obecnie wykonują oni prace jako podwykonawcy dla dużych obiektów – spółek akcyjnych na warunkach, które firmy te zaoferują a które często są warunkami likwidacyjnymi. Jednak ze względu na przetrwanie z reguły są akceptowane, zwłaszcza w regionach z dużym bezrobociem.

Drogą wykupu *książeczek kuponowych* przez fundusze inwestycyjne powstało szerokie i obce zawodowo grono właścicieli, którzy kolejnymi krokami scalali (powiększali) swój majątek poprzez sprzedaż, wymianę oraz inne transakcje i stopniowo powstawały coraz większe grupy dążące do zajęcia dominującej pozycji na rynku. W procesie tym uczestniczyły także niektóre wielkie majątki leśne, które zostały wywłaszczone tzw. dekretami

„Beneszowymi” a następnie zwrócone byłym właścicielom, w niektórych przypadkach po wielu latach decyzją sądu. W przypadku byłych majątków kościelnych, do czasu rozstrzygnięcia obowiązywał tzw. „Paragraf blokujący”.

W następstwie zmian po transformacji, podmioty gospodarcze zabezpieczały prowadzenie prac dla lasów Republiki Czeskiej, zarówno hodowlanych i z zakresu pozyskania na podstawie umowy kompleksowej jako zamówienie kompleksowe łącznie z zakupem drewna. Drewno następnie kupowało z powrotem **LČR s.p.** na podstawie umów o odkupie 30% grubizny w kłodach i 49% papierówki.

Przeds. Państw. Lasy Rep. Czeskiej drewno odkupione, od r. 1998 sprzedawało za pośrednictwem spółki sportowej akcyjnej HLDS za uzgodnioną cenę. Stopniowo lasy Republiki Czeskiej P. P. stały się akcjonariuszem z 50% udziałem akcji, co w następnych latach doprowadziło do sytuacji patowej. Decyzją polityczną zostało wymuszone inne rozwiązanie sprzedaży drewna; model sprzedaży drewna przy pniu jako zamówienie kompleksowe z usługami i również odnośnie drewna z zakładów leśnych przez kanał publiczny z odsunięciem HLDS od handlu drewnem z lasów Republiki Czeskiej P.P.

Sposób sprzedaży drewna podmiotom gospodarczym przechodził różne fazy zmian. Twórcy transformacji gospodarstwa leśnego zabiegali o to, ażeby lasy państwowe prowadziły gospodarkę metodą wydzierżawiania podmiotom gospodarczym. Sposób ten nie został przez rząd Republiki Czeskiej przyjęty. Dlatego realizowana była sprzedaż drewna „na pniu”, według cennika rodzaju pozyskania, rębni i jakości – zgnilizna, suche drzewo stojące, połamane, wywroty, z ewidencji drewna wg wykazu odbioru pozyskanego drewna, stopniowo przeszło się do sprzedaży „przy pniu” (po ścięciu i odliczeniu kosztów pozyskania drewna od ceny drewna – pozycja nakładów Lasy Rep. Czeskiej).

W określonym czasie sprzedaż drewna była sprawdzana na „miejscu wywozu” (OM), kiedy pozycja kosztów Lasów Czeskiej Rep. było pozyskanie i zwózka (zrywka) drewna, ewentualnie także manipulacja na miejscach wywozu (OM).

Ten sposób sprzedaży przeszedł decyzją polityczną - podzieleniem na 50% sprzedaży drewna po kosztach na miejscach wywozu i wyrób drewna (sortymentów) na miejscu – składach wywozu i na 50% sprzedaży podmiotom gospodarczym z umową kompleksową na placu składu – miejsca wywozu (OM). W tym celu wprowadzono powrotne odkupienie drewna przez lasy Czeskiej Republiki s.p. od podmiotów gospodarczych. Ten sposób został również zniesiony ze względu na wady prawne.

Tzw. **Księga Drzewna** – materiały ministra rolnictwa z 2011 r.

Został wprowadzony system zamówień kompleksowych na dłuższy okres 1-5 lat, tzn. metodą komisyjną-zespołową i sprzedażą 90-100% drewna na miejscu „przy pniu”. Zatem rozstrzygnięto o maksymalnym *outsourcingu*, a tym samym odstąpiono od sprawdzonego konserwatywnego modelu zarządzania lasami państwowymi, sprzedaży drewna i prowadzenia prac jaki stosują nadal więksi, prywatni właściciele lasów.

Model ten (sposób) jest efektem tego, że została uchwalona przez radę koordynacyjną i Min. Rolnictwa Rep. Czeskiej kluczowa akcja 17 – Lasy we własności państwa. Narodowego Programu Leśnego II (NLPII) i ten długookresowy kompleksowy materiał koncepcyjny zastąpiła decyzja ministra rolnictwa Republiki Czeskiej, tzw. **Księga Drzewna**”, która podzieliła społeczność leśną przede wszystkim dlatego, że nie spełniła całkowicie warunków trwałego zachowawczego gospodarowania i ekonomiki gospodarki leśnej, nie wpływała na rozwój wsi i drobnych przedsiębiorców a przyczyniła się do zaniku wielu małych i średnich tartaków ze względu na niedostępność surowca i wysoką cenę.

Na zakończenie tej części wprowadzającej, dla pełnego obrazu, należy koniecznie dodać, że lasami państwowymi w Republice Czeskiej według ustawy o przedsiębiorstwie państwowym zarządzają **Lasy Republiki Czeskiej Przedsiębiorstwo Państwowe - LČR s.p** z siedzibą w Hradec Kralove, którego założycielem jest Ministerstwo Rolnictwa Republiki Czeskiej. Lasami państwowymi w okręgach wojskowych zarządza **Przedsiębiorstwo Państwowe Wojskowe Lasy i Gospodarstwa** z siedzibą w Pradze (VLS), którego założycielem jest Ministerstwo Obrony Republiki Czeskiej.

Nieznaczny udział w lasach państwowych stanowią lasy kancelarii prezydenta Republik Czeskiej.

Każde z tych przedsiębiorstw ma odmienne zasady i sposób prowadzenia gospodarki leśnej.

P.P. Wojskowe Lasy i Gospodarstwa mają oddzielną sprzedaż drewna od służby (zarządu) i zabezpieczenia prac w czynnościach hodowli i pozyskania. Drewno sprzedają przez kanał publiczny ale na wolnym rynku). Lasy państwowe zarządzane przez Ministerstwo Środowiska (obecnie jedynie w parkach narodowych) i szkołach są prowadzone wg modelu dostosowanego do funkcji jakie spełniają.

5. STATUT ORGANIZACYJNO-PRAWNY PAŃSTWOWEGO PRZEDSIĘBIORSTWA LEŚNEGO (s.l.p.)

Wprowadzenie

Lasy Republiki Czeskiej - (**LČR s.p.**) zostało założone decyzją założyciela z dniem 1.1.1992 r. aktem założycielskim Ministerstwa Rolnictwa Rep. Czeskiej, nr spr. 6677/91-100 z dnia 11.12.1991 na podstawie Ustawy nr 111/1990 Dz. U. o przedsiębiorstwie państwowym w brzmieniu Ustawy nr 92/1991 Dz. U. i Ustawy nr 119/1995 Dz. U.

Formę prawną przedsiębiorstwa państwowego po raz pierwszy w Republice Czeskiej wprowadziła Ustawa nr 88/1988 Dz. U. o przedsiębiorstwie państwowym, która weszła w życie z dniem 1 czerwca 1988. Nowelizację Ustawy o przedsiębiorstwie państwowym opublikowano pod numerami 111/1990 Dz. U. i 77/1997 Dz. U.

Obecna działalność przedsiębiorstwa opiera się na **Ustawie nr 77/1997 Dz. U. z dnia 20 marca 1997 o przedsiębiorstwie państwowym**. Ustawa weszła w życie 1 lipca 1997 i od tego czasu była 9 razy nowelizowana.

Przedsiębiorstwa założone według tej ustawy są powoływane do zaspokojenia ważnych ogólnospołecznych, strategicznych lub innych ważnych potrzeb. Taką formę prawną ma jedynie kilka podmiotów, przede wszystkim te, które zarządzają i wykorzystują w działalności bogactwa przyrody, np. lasy (Lasy Rep. Czeskiej P.P., Wojskowe Lasy i Gospodarstwa P.P. i inne przedsiębiorstwa).

Lasy Rep. Czeskiej P.P. wykonują wg obowiązującego wypisu z Rejestru Handlowego następujące czynności:

- wykonywanie prawa gospodarowania w odniesieniu do pozostałego majątku ruchomego i nieruchomego, który jest własnością państwa i w których Przeds. Państw. Lasy Rep. Czeskiej ma prawo gospodarować;
- wykonywanie prawa gospodarowania w odniesieniu do pozostałego majątku ruchomego, który jest własnością państwa i został powierzony do wykonywania zadania, jak i prowadzenia działań (czynności) niegospodarczych majątkiem państwa we własnym imieniu i na własną odpowiedzialność;
- wykonywanie wszelkich praw własnościowych do majątku państwa, do którego ma przedsiębiorstwo państwa obowiązek gospodarować pod warunkiem zgody założyciela przy czynnościach prawnych z określonym majątkiem;
- czynność profesjonalnego gospodarstwa leśnego;
- wykonywanie służby ochronnej w lasach;

- opracowanie leśnych planów gospodarczych i leśnych programów (wytycznych) gospodarczych;
- wykonywanie praw i obowiązków właściciela lasu według prawa leśnego w lasach, które są w posiadaniu państwa i w stosunku do których przedsiębiorstwo ma prawo gospodarzenia;
- za pośrednictwem wybranych podmiotów gospodarczych, ewentualnie w ramach własnej działalności zapewnić wykonywanie czynności zapewniających optymalne pełnienie wszystkich funkcji lasu;
- opracowywanie koncepcji i systemów informacyjnych w gospodarce wodnej;
- zapewnia monitoring stanu wód powierzchniowych w swoim zarządzie;
- wykonywanie zarządu określonych cieków i zabudowę potoków i strumieni, jednocześnie pełni obowiązki wyznaczone ustawą nr 254/2001 Dz. U. poprzez rozporządzenia wykonawcze i powszechnie obowiązujące przepisy;
- opiekę nad obiektami (budowami) wodnymi z zakresu techniczno-leśnych melioracji gruntów i obiektami zabudowy potoków, zbczy, wąwozów i majątku Rep. Czeskiej, z którymi ma obowiązek gospodarzyć;
- opracowuje i prowadzi ewidencję cieków wodnych, zbiorników wodnych i obiektów techniczno-leśnych melioracji gruntów i obiektów zabudowy potoków i zbczy (rozpadlin) a dane wprowadza do systemu informacyjnego administracji publicznej w zakresie obowiązujących przepisów prawnych;
- wykonywanie specjalistycznych i technologicznych oraz inżynierskich czynności do przygotowania i realizacji programów krajobrazowych;
- eksploatacja złóż niezastrzeżonych kopalin, łącznie z przeróbką i uszlachetnianiem kopalin wykonywane w związku z ich wydobywaniem;
- produkcja, handel i usługi niewymienione w załączniku 1-3 do ustawy o drobnym przemyśle;
- drogowy transport motorowy;
- naprawa pojazdów drogowych, naprawa pozostałych środków transportu, maszyn roboczych, działalność noclegowa;
- kowalstwo, podkuwanie, ślusarstwo, narzędziownia, obróbka;
- stolarstwo;
- budownictwo, remonty, rozbiórka;

- prowadzenie strzelnic, przewóz, zakup, sprzedaż, wypożyczanie, przechowywanie broni i amunicji;
- rzeźnictwo i wędliniarstwo;
- wytwarzanie energii elektrycznej;
- eksploatacja trakcji kolejowej – bocznicę;
- produkcja rolnicza, produkcja rolnicza łącznie z chmielarstwem, sadownictwem, uprawą winnic, uprawa warzyw, roślin ozdobnych, ziół leczniczych i zapachowych, roślin do wykorzystania technicznego i energetycznego, produkcja materiału siewnego i sadzeniowego, szkółkarskiego i materiału genetycznego roślin;
- uprawa, przerób i sprzedaż produktów roślinnych własnej produkcji;
- hodowla ryb, wodnych zwierząt, hodowla roślin wodnych na terenach państwowych, na których przedsiębiorstwo ma prawo gospodarzyć;
- gospodarowanie w lesie na gruntach państwa, na których przedsiębiorstwo ma prawo prowadzić działalność gospodarczą;
- gospodarowanie wodą dla potrzeb rolnictwa i leśnictwa.

Przedsiębiorstwo ma osobowość prawną, prowadzące działalność gospodarczą z majątkiem państwa we własnym imieniu i na własną odpowiedzialność.

Przedsiębiorstwo ma prawo gospodarować majątkiem państwa a nie ma własnego majątku. Podstawowy majątek stanowi majątek handlowy przedsiębiorstwa, którym przedsiębiorstwo ma prawo gospodarować. Jest on określony w akcie założycielskim i wpisanym do Rejestru handlowego.

Założyciel przedsiębiorstwa

Założycielem przedsiębiorstwa jest państwo. Przedsiębiorstwo może być założone jedynie na podstawie wcześniejszej zgody rządu. W jego imieniu pełni funkcję założyciela ministerstwo, do którego kompetencji należy przedmiot działalności przedsiębiorstwa, o ile ustawa nie stanowi inaczej.

Przedsiębiorstwo nie poręcza za zobowiązania państwa, a państwo nie poręcza za zobowiązania przedsiębiorstwa, o ile ustawa nie stanowi inaczej. Organizacja wewnętrzna przedsiębiorstwa i organizacja zarządzania wewnętrznego należy wyłącznie do uprawnień przedsiębiorstwa. Przedsiębiorstwo może jednak ustalić, które wewnętrzne jednostki organizacyjne mogą zostać wpisane do rejestru handlowego jako oddzielne zakłady.

Powołanie przedsiębiorstwa

Przedsiębiorstwo zakłada się aktem założycielskim, który wydaje ministerstwo. Akt założycielski jest dokumentem założycielskim w rozumieniu §27a Kodeksu Handlowego. Jego nieodłączną częścią jest załącznik zawierający określenie wyznaczonego majątku.

Akt założycielski musi zawierać:

- określenie ministerstwa, które pełni funkcję założyciela;
- nazwę handlową, siedzibę zakładanego przedsiębiorstwa, częścią składową jest oznaczenie „przedsiębiorstwo państwowe”, które musi być zastąpione skrótem „s. p.”;
- główny przedmiot działalności;
- wartość majątku podstawowego i jego minimalną wartość, którą przedsiębiorstwo powinno zachować;
- wyznaczenie i wycenę majątku państwa, którym przedsiębiorstwo ma gospodarować;
- imię, nazwisko, PESEL, miejsce stałego zamieszkania dyrektora i jego uwierzytelniony podpis;
- liczbę członków rady nadzorczej, ich imiona i nazwiska;
- wysokość funduszu rezerwowego w momencie założenia przedsiębiorstwa, (wynosi minimalnie 10% majątku podstawowego) o ile założyciel nie ustali inaczej i minimalna wysokość, do której będzie uzupełniany w trakcie działalności;
- określenie osoby uprawnionej do działania w imieniu ministerstwa pełniące funkcję założyciela i uwierzytelniony podpis tej osoby.

Wyznaczenie i wycenę majątku państwowego przeprowadza się na dzień założenia przedsiębiorstwa. **Przy ustalaniu wysokości majątku podstawowego** nie uwzględnia się wód powierzchniowych i podziemnych oraz **gruntów leśnych i drzewostanów**, złóż mineralnych surowców i kopalin, jaskiń.

Organy przedsiębiorstwa

Organami są dyrektor i rada nadzorcza.

Dyrektor

Dyrektora powołuje i odwołuje minister lub rząd w przypadkach zastrzeżonych do jego kompetencji.

Księgowość przedsiębiorstwa

Przedsiębiorstwo prowadzi księgowość w zakresie i w sposób ustanowiony oddzielnymi przepisami prawnymi. Roczny bilans zamknięcia musi być sprawdzony przez audytora. Organ statutowy powiadamia pisemnie założyciela i radę nadzorczą w ciągu 1 miesiąca od otrzymania sprawozdania audytorskiego, jakie zostały podjęte czynności celem usunięcia nieprawidłowości wskazanych w sprawozdaniu audytora.

Fundusze przedsiębiorstwa

Przedsiębiorstwo tworzy:

- fundusz rezerwowy
- fundusz potrzeb socjalno-kulturalnych
- fundusz założyciela na podstawie jego decyzji.

6. Zasady funkcjonowania jednostek organizacyjnych przedsiębiorstwa lasów państwowych

Kierownictwo przedsiębiorstwa **LČR s.p.** ma siedzibę w miejscowości Hrádec Králové.

Jego struktura organizacyjna jest **trój stopniowa**:

- pierwszy stopień: **Dyrekcja Generalna** (*Generální Ředitelství*) z siedzibą w Hrádec Králové,
- drugi stopień: **13 Dyrekcji Wojewódzkich** (Regionalnych) (*Krajský Ředitelství*),
4 zakłady leśne (*Lesní Závody*),
1 zakład nasiennictwa (*Semenářský Závod*),
6 zarządów potoków wodnych (*Správa Vodních Toků*);
- trzeci stopień: **77 nadleśnictw** (*Lesní Správa*), które podlegają bezpośrednio Dyrekcjom Wojewódzkim (Regionalnym.)

Zakłady leśne (*Lesní Závody*) (4).

Na czele zakładu stoi dyrektor; zakład dzieli się na leśnictwa a te na sektory. Zakłady mają własne moce (zdolności) do realizacji zabiegów gospodarczych w lesie – transport, tj. pracowników, technologię. Obecnie wykonują około 50% prac własnymi pracownikami (robotnikami) i 50% obcymi, najmowanymi na podstawie postępowania selektywnego.

Mają kontrolować poziom efektywności ekonomicznej gospodarstwa leśnego, poziom cen i nakładów. Są zakładami specjalnymi – trzy z nich ukierunkowane są głównie na

łowiectwo, jeden jest peryferyjnym, buforowym wokół *Szumawskiego Parku Narodowego*, z dużymi gradacjami kornika i klęskami huraganowymi.

Zakład nasiennictwa (*Semenářský Závod*)

Na czele stoi dyrektor. Jest zakładem specjalistycznym, zabezpieczającym genetyczną jakość nasion i materiału sadzeniowego. Przeprowadza kontrolę jakości nasion, zdolności kiełkowania itp. i służy jako długoterminowy magazyn klimatyzowany nasion w całej Republice Czeskiej nie tylko dla lasów państwowych, ale dla pozostałych właścicieli lasów, którzy zgłoszą takie zapotrzebowanie.

Nadleśnictwa (44) (*Lesní Správa*),

Na czele stoi kierownik (nadleśniczy). Przeciętna powierzchnia wynosi ok. 17 tys. ha (rozpiętość 13 – 20 tys. ha, wyjątkowo więcej). Dzieli się na rewiry (leśnictwa) o przeciętnej powierzchni w bezpośrednim własnym zarządzaniu ok. 1 600 ha (1 200 ha – 2 000 ha). Ilość rewirów (leśnictw) wynosi 860. Rewir zarządzany jest przez leśniczego (*rewirníka*). Powierzchnia rewiru zależy od warunków przyrodniczych i od zadań związanych z profesjonalnym nadzorem nad lasami innych form własności.

Nadleśnictwa nie mają własnych mocy wykonawczych (produkcyjnych) **do realizacji operacji produkcyjnych w lesie**. Wszystkie czynności produkcyjne w lesie (poza wyjątkami specjalnymi) wykonują firmy prywatne, najmowane na podstawie postępowania selektywnego.

7. Charakterystyka działalności przedsiębiorstw lasów państwowych

a. Działalność produkcyjna, w tym wartość i struktura produkcji (produkcja podstawowa – drewno, produkcja, usługi uboczne i inna działalność)

Powierzchnia gruntów leśnych	1 351 tys. ha
Pozyskanie drewna	7 844 tys. m ³
Przeciętne pozyskanie na ha	6,03m ³ /ha

Certyfikacja lasów w systemie PEFC : 70% lasów Republiki Czeskiej a100% lasów państwowych.

Lasy państwowe nie mają systemu FSC.

Struktura sprzedaży drewna

- z lokalizacją przy pniu 6 054 tys. m³ – z nadleśnictw

w tym: drewna na pniu (stojącego), łącznie z aukcją internetową 956 tys. m³, przy 1743 przetargach

• na miejscu wywozu (OM) przy drodze leśnej	573 tys. m ³ – z zakładów leśnych
w tym: giełda komandyta (rodzajowa)	332 tys. m ³
aukcje internetowe	360 tys. m ³
pozostała sprzedaż	89 tys. m ³
• sprzedaż pozostałego pozyskania	
w tym: ramowe umowy kupna	860 tys. m ³
aukcje internetowe	360 tys. m ³
pozostała sprzedaż	84 tys. m ³

Przychody

Wpływy z działalności gospodarczej	12 832 mln KCZ
w tym za drewno	9 580 mln KCZ

b. Działania w zakresie usług związanych z potrzebami społecznymi, (działania związane z świadczeniem funkcji pozaprodukcyjnych o charakterze niekomercyjnym, jak na przykład ochrona przyrody)

Program 2020 – dla społeczeństwa – nakłady ogółem 54 428 tys. KCZ (rok 2012),

w tym:

– leśne arboreta i pomniki przyrody	145 tys.
– zabudowa źródlisk	1 161 tys.
– konserwacja zabytkowych obiektów i budowli	3 933 tys.
– obiekty rekreacyjne i widokowe (wieże)	4 041 tys.
– budowa i naprawa dróg, tras i parkingów	15 928 tys.
– estetyczne porządkowanie lasów, parków, terenu	2 602 tys.
– opieka nad źródłami wody	4 887 tys.
– starania o różnorodność biologiczną lasów i terenu	2 330 tys.
– opieka nad niewielkimi obiektami ogólnospołecznymi	4 876 tys.
– niszczenie inwazyjnych gatunków roślin	1 333 tys.
– specjalne programy społeczne	650 tys.
– pozostałe akcje społeczne	4 241 tys.

Zarządzanie niewielkimi ciekami strumieni wodnych i potoków

mln KCZ

- nakłady ogółem 777,9

w tym:

- koszty inwestycyjne 394,1
- remonty i konserwacja środków trwałych 383,8
- długość cieków wodnych w zarządzie Lasów Republiki Czeskiej P. P. wynosi 39 tys. km i 680 zbiorników wodnych;
- całkowita wartość rynkowa 5,38 mld KCZ

Ochrona przyrody. Procent powierzchni Lasów Republiki Czeskiej włączonych do:

- chronionych obszarów krajobrazowych 30%
- niskowydajnych, mało urodzajnych szczególnie chronionych obszarów 3%
- Natura 2000 – dyrektywa ptasia 230 tys. ha
- Natura 2000 – dyrektywa siedliskowa 260 tys. ha
- udział szczególnie chronionych obszarów i obszarów Natura 2000 sięga 45% powierzchni leśnej
- zaliczone są jeszcze takie obszary jak: strefy ochronne źródeł wodnych i źródeł wód leczniczych.

Edukacja leśna:

- liczba akcji 827

- liczba uczestników akcji 98 385
- liczba edukatorów leśnych 213

c. Działalność w zakresie zadania państwowego leśnego zarządu (pomoc w zarządzaniu lasami w innych formach własności)

Profesjonalny zarząd (administracja) prowadzony przez Lasy Republiki Czeskiej P.P. nad lasami innych właścicieli obejmował 284 263 ha, w tym na podstawie Ustawy leśnej (prawa leśnego) na powierzchni 271 576n ha dla 213 604 właścicieli lasu. Stanowi to przeciętnie na 1 właściciela 1,27 ha lasu. Na podstawie umowy profesjonalny zarząd nad lasami prowadzony przez Lasy Czeskiej Republiki P.P. obejmował powierzchnię 12 687 ha lasu 490 właścicieli lasu.

8. Metody realizacji zadań gospodarczych w zakresach:

Od początku transformacji gospodarstwa leśnego z gospodarki planowej na rynkową, sposoby realizowanych zadań gospodarczych przebiegały następująco:

- Jako zamówienie kompleksowe na wykonanie wszystkich zabiegów hodowlanych i pozyskanie łącznie ze sprzedażą drewna, a jedynie w poszczególnych okresach zmieniała się lokalizacja sprzedaży drewna od sprzedaży przy pniu poprzez sprzedaż na miejscach wywozu, a ostatnio prowadzi się sprzedaż drewna „przy pniu”.

- Usługi nie były nigdy oddzielone od sprzedaży drewna a tylko w pewnym okresie 50% drewna sprzedawano w ramach własnej działalności lasów Cz. Rep. P.P. Pozostałe 50% sprzedaży drewna było w ramach zamówienia kompleksowego.

- Obecnie sprzedaż drewna w 100% jest objęta zamówieniem kompleksowym i jest realizowana przy pniu.

- Przy tym sposobie sprzedaży drewna klasyfikację i podział na gatunki drewna wykonuje dostawca pracy zamówienia kompleksowego. Pomiar drewna – wyrabianych sortymentów prowadzi dostawca i służy to jako podstawa do fakturowania i ewidencji ilości wyrabianego (pozyskanego) drewna w poszczególnych drzewostanach. Dlatego lasy Cz. Rep. P.P. nie mają informacji o strukturze pozyskanego drewna wg poszczególnych sortymentów. Kategorie cenowe sprzedaży drewna związane są ze sposobem pozyskania.

- Poszczególne zamówienia na każdą jednostkę obszarową ujętą w przetargu Lasów Czes. Rep. P.P. przeprowadza się w jawnym przetargu otwartym wg kryteriów UE dwuetapowo. W pierwszym etapie sprawdza się kwalifikacje uczestników postępowania przetargowego. W drugim etapie decyduje (rozstrzyga) jedno kryterium, tj. najlepsza oferta – cena dla Lasów Rep. Czek. P.P., tj. zaoferowanego przychodu (utargu) za drewno wg zaoferowanego cennika dla kodów cennikowych minus przewidywane koszty pozyskania z wyrobką drewna minus czynności hodowlane wg projektu.

- Poszczególne firmy składają na rachunek L.C.R. s.p. kaucję, która przepada w przypadku odstąpienia zwycięzcy od zawarcia umowy handlowej (gospodarczej) na „uzgodnioną (przetargową) jednostkę obszaru” (SUJ).

- Długość okresu umownego stopniowo zmieniała się w czasie. Z początku umowy zawierane były na określony czas, później w przypadku sprawdzonych dostawców na czas nieokreślony z dwuletnim okresem wypowiedzenia. Obecnie stosuje się system senacki 1-5 lat.

- System senacki polega na tym, że zamówienia publiczne (VR) są ogłaszane, a umowy są zawierane na maksymalny okres 5 lat i mniej w zależności od tego ile lat danej

gospodarczej jednostce obszarowej brakuje do połowy okresu obowiązywania planu urządzania lasu (LHP), czy przekroczyły już połowę okresu obowiązywania tego planu w danym leśnym kompleksie gospodarczym - LHC.

- Podstawą do postępowania przetargowego i umów była wielkość gospodarczych jednostek obszarowych.
- Po transformacji zostały utworzone „gospodarcze jednostki obszarowe” (SUJ) w każdym nadleśnictwie w ten sposób, że jednostka taka została utworzona z kilku rewirów (leśnictw) .

Jedną główną jednostką obszarową (SUJ) będącą obiektem przetargów – założenie dla oferty dostawcom typu leśne spółki akcyjne powstało w trakcie transformacji a także kilku drugorzędnych gospodarczych jednostek obszarowych w nadleśnictwach w ilości 2-5 o wielkości z reguły jednego leśnictwa (rewiru) oferowana małym firmom. Obecnie w każdym leśnym kompleksie gospodarczym (LHC) została utworzona jedna gospodarcza jednostka obszarowa z tym, że z reguły w jednym nadleśnictwie (LS) jest jedna obszarowa jednostka gospodarcza (SUJ), maksymalnie w pojedynczych przypadkach 2 obszarowe jednostki gospodarcze (SUJ), o ile w danym nadleśnictwie są dwa leśne kompleksy gospodarcze (LHC). Ten model zlikwidował małe firmy a także, poza wyjątkami, wykluczył drobnych przedsiębiorców z postępowania przetargowego w SUJ i LNC i LS.

- Działanie Lasów Rep. Czeskiej P.P. polega na projektów działania z zakresu hodowli i pozyskania wg poszczególnych prac i drzewostanów, dokumentacji zamówieniowej i przekazanie jej, wyznaczeniem pozyskania w drzewostanach, ewentualnie poszczególnych drzew przeznaczonych do pozyskania w użytkach przygodnych lub w ramach cięć pielęgnacyjnych, określenie terminów dla obróbki i wywozu drewna z lasu. Następnie polega na odbiorze pracy od dostawcy, wystawieniu wykazu wyrobionego drewna z jego podpisaniem, którymi nadleśnictwo potwierdza dostawcy pracy, że jest uprawniony (kontrolnie przyjęty) tą masą drewna dysponować i wywozić z lasu. Do działalności Przeds. Lasy Rep. Czeskiej należy także odbiór pracy i potwierdzenie jej odbioru na wykazie (zestawieniu) służącym jako dokument do fakturowania pracy, także czynności kontrolne w trakcie przebiegu całego procesu pozyskania, czy są przestrzegane i dotrzymane ustalenia zawartej umowy handlowej.

- W powyższy sposób postępuje się na 92% obszarów lasów w zarządzie Lasów Rep. Czeskiej i w 77 nadleśnictwach. Na 8% obszarów leśnych w zarządzanych przez Lasy Rep. Czeskiej gospodarze się we własnym zakresie poprzez 4 zakłady leśne Przeds. Lasy Czeskiej Republiki.

- Obecnie obowiązuje stan wg nowego, dokładniejszego postępowania dotyczącego wyboru wykonawcy na okres 2012 do 2016 r., które było poprawione od 01.01.2013 dla otwartego postępowania wyboru dostawcy pracy. W sumie na całym obszarze Przeds. Państw. Lasy Rep. Czeskiej, która ma 77 nadleśnictw – jest 117 obszarowych jednostek gospodarczych (umownych) (SUJ), na które zawarte są umowy z dostawcami pracy na zamówienia kompleksowe łącznie ze sprzedażą drewna. Przeciętna powierzchnia leśnych kompleksów gospodarczych (LHC), a przez to i obszarowych jednostek gospodarczych (umownych) wynosi 10 692 ha lasu.

- Na początku października 2012 r. została ogłoszona niewypłacalność firmy LESS and Forest s.r.o., w części jako następstwo dążenia do uzyskania pozycji dominującej na tym rynku, z którą była zawarta umowa jako zamówienie kompleksowe na ¼ obszaru objętego umowami Przeds. P. Lasy Rep. Czeskiej. Na tych jednostkach obszarowych będących przedmiotem umów (SUJ) musiała być rozwiązana sytuacja przejściowo przez ogłoszenie przetargu bez postępowania uwierzytelniającego.

- Na 8% obszaru będącego w zarządzie P.P. L.R. Czeskiej zarządzają lasami i jednocześnie w nich bezpośrednio gospodarują we własnym zakresie 4 Zakłady Leśne (LZ) Żydlochowice, Boubin, Konopintie i Klodzko). Zakłady te zabezpieczają wykonanie prac hodowlanych, z zakresu pozyskania oraz ochrony lasu w zakresie 50% przez własnych pracowników – robotników zatrudnionych na stałe i własny sprzęt będący własnością tego zakładu. Pozostałe 50% prac z zakresu hodowli lasu i pozyskania jest wykonywane przez małe firmy z zewnątrz, na podstawie umów ramowych wg zadania. Drewno sprzedają bezpośrednio poszczególne Zakłady Leśne. Zakłady te nie są równomiernie rozmieszczone w terenie. Znajdują się w miejscach, gdzie są zwiększone potrzeby ochrony przyrody w połączeniu z nierozwiązanymi zagadnieniami zwrotu (restytucjami) majątku. Aktualnie w ramach Lasy Rep. Czeskiej P.P. został utworzony następny Zakład Leśny – Krusznohorski Z. Leśny jako zakład założony w celu zabezpieczenia zwiększonych zadań hodowlanych ze względu na wielko powierzchniowy zakres obumierających drzewostanów zastępczych gatunków jak: świerk kłujący, brzoza, osika, jarzębina założonych na powierzchniach zniszczonych i obumarciu pierwotnych drzewostanów zwłaszcza świerku i buka w następstwie emisji. Prowadzenie w dużym zakresie prac hodowlanych, wymagających wysokich nakładów nie jest dla dużych podmiotów gospodarczych atrakcyjne. Oprócz wymienionych zakładów leśnych w Przeds. P. Lasy Rep. Czeskiej jest jeszcze specjalistyczny Zakład Nasiennictwa w *Tyniszti nad Orlicą*

a. Czynności hodowlane

- W 77 nadleśnictwach czynności hodowlane są realizowane w ramach umowy kompleksowej przez dostawcę pracy. Umowa kompleksowa obejmuje działalność hodowlaną, ochronę lasu, pozyskanie drewna oraz sprzedaż drewna podmiotom realizującym umowę kompleksową z lokalizacją przy pniu w całości na podstawie dokumentacji przedmiotowej.
- W 4 Zakładach Leśnych (LZ) prace hodowlane wykonują przede wszystkim przez stali pracownicy leśni zatrudnieni na umowę. Do prac specjalistycznych z piłą mechaniczną zatrudnia się z reguły małe, jednoosobowe podmioty gospodarcze.

b. Ochrona lasu

- W 77 nadleśnictwach ochrona lasu jest wykonywana jako element składowy działalności hodowlanej w ramach umowy kompleksowej przez dostawcę pracy. Umowa kompleksowa obejmuje czynności hodowlane - ochronę lasu – pozyskanie drewna – sprzedaż drewna podmiotom Umowy kompleksowej „przy pniu” w całości na podstawie dokumentacji przedmiotowej. Terminy wykonania zabiegów i metody ochrony określa administracja leśna.
- W 4 Zakładach Leśnych ochrona jako element hodowli lasu jest wykonywana w ramach działalności zakładu przez własnych pracowników. Do prac specjalistycznych jak korowanie, opryski chemiczne zatrudnia się dodatkowo podmioty z zewnątrz.

c. Pozyskanie

- W 77 nadleśnictwach pozyskanie prowadzi się w ramach Umowy kompleksowej przez dostawcę pracy. Umowa obejmuje czynności hodowlane – ochronę lasu – pozyskanie i sprzedaż podmiotom realizującym Umowę z lokalizacją „przy pniu” na podstawie dokumentacji z umowy przetargowej.
- W 4 Zakładach Leśnych (LZ) pozyskanie wykonywane jest przede wszystkim przez własnych pracowników zatrudnianych na umowę, a także około 50% jest realizowana w ramach umów z firmami zewnętrznymi, wykonującymi pracę urządzeniami własnymi tj.: pilarkami, traktorami. Zakłady Leśne posiadają także pilarki, specjalne traktory leśne, samochody ciężarowe do wywozu drewna i urządzenia, którymi pracują pracownicy Zakładów Leśnych.

d. Marketing, sposoby sprzedaży drewna i innych produktów (także usług o ile występują)

- W 77 nadleśnictwach realizowany jest marketing w ramach Umowy Kompleksowej przez dostawcę pracy. Umowa Kompleksowa obejmuje czynności handlowe, ochronę lasu -pozyskanie - sprzedaż drewna, dodatkową pracę przy pniu na podstawie dokumentacji zlecającej. Dostawca pracy pozyskuje drewno wyznaczone przez administrację leśną do ścinki (pozyskania). Administracja leśna pokrywa koszty dostawcy pracy jedynie za właściwe pozyskanie, tj. ścinę i okrzesanie drewna na lokalizacji przy pniu, według stawki podanej w ofercie cenowej w postępowaniu przetargowym. Administracja leśna sprawdza jedynie metodą losową prawidłową ilość drewna podaną w wykazie pozyskania sporządzonym przez dostawcę pracy i potwierdza podpisem te wykazy. Po potwierdzeniu tych wykazów dostawca pracy jest uprawniony do wykonywania pozostałych (dalszych) czynności (zrywka, zwózka drewna z lokalizacji przy pniu na miejsce wywozu (OM), dokonuje sortymentacji drewna, wywozi drewno i sprzedawać odbiorcom.
- W 4 Zakładach Leśnych (LZ) marketing i czynności z tym związane prowadzone są w ramach własnych i przez pracowników zatrudnionych w zakładzie, w tym około 50% w formie kombinowanej z poszczególnymi firmami (małymi, na ogół jednoosobowymi) dysponującymi piłami mechanicznymi lub traktorami. Zakład Leśny w pozostałych 50% wykonuje pracę własnymi urządzeniami i przez własnych pracowników takie jak piły mechaniczne, specjalne traktory leśne, *harvestery*, samochody ciężarowe do wywozu drewna itp. Wszelkie czynności z tym związane Zakład Leśny wykonuje w zależności od lokalizacji w drzewostanie – ścinę, zrywkę, zwózkę drewna, skracanie, ewentualnie sortymentację i podwóz drewna na składy manipulacyjne lub bezpośrednio odbiorcom łącznie z załadunkiem na wagony. Zakłady Leśne sprzedają drewno poprzez giełdę, aukcje lub w ramach umów z odbiorcami.

9. Charakterystyka majątku Przedsiębiorstwa Lasów Państwowych

a. Wartość majątku

wartość majątku, prawo dysponowania nim, kupno, sprzedaż

Wartość majątku łącznie z gruntami wynosi 81,8 mld KCZ, w tym wartość gruntów łącznie z leśnymi wyniosła 53,2 mld KCZ.

Drzewostany leśne **nie są przedmiotem bilansowania** – rozważana, ich wartość jest jedynie ujęta ewidencyjnie w załączniku do rocznego zamknięcia bilansu.

	<u>mln KCZ</u>
Aktywa łącznie	81 830
Majątek trwały	69 352-
- w tym niematerialny	542
Majątek materialny	62 361
- w tym grunty	53 242
Długookresowy majątek finansowy	6 449
Aktywa obrotowe	12 392
Zapasy (rezerwy)	194
Długoterminowe należności	6
Krótkoterminowe należności	1 558
Krótkookresowy majątek finansowy	10 634 mln KCZ

b. Zróżnicowanie na kapitał długookresowy i krótkookresowy

- W majątku długookresowym ujęty jest majątek inwestycyjny – budynki, budowle, obiekty zabudowy potoków i obiekty na ciekach wodnych, drogi leśne, szerokie szlaki wywozowe i obiekty na nich – mosty, przepusty o łącznej wartości 9 119 mln KCZ.
- Największą część długoterminowego (trwałego) majątku stanowią grunty leśne i pozostałe grunty o łącznej wartości 53 242 mln KRC. Nie są w tym ujęte drzewostany leśne, których wartość jest tylko ujęta ewidencyjnie.
- LHP (Leśny Plan Gospodarczy) hardware i software o wartości nabycia powyżej 60 tys. KCZ wynosi w cenie nabycia 542 mln KCZ.
- W majątku krótkoterminowym ujęty jest krótkoterminowy majątek finansowy.
- Wartość majątku długoterminowego (trwałego) w cenach nabycia:

Niematerialny majątek inwestycyjny

	<u>tys. KCZ</u>
– LHP (Leśny Plan Gospodarczy)	285 350
– software (oprogramowanie)	528 701

Materialny majątek inwestycyjny

Budynki i budowle 993 615

w tym:

– budynki mieszkalne, leśniczówki	3 080
– budynki administracyjne i gospodarcze	78 430
– drogi leśne	530 186

– zabudowa (obiekty inż.) potoków	381 919
i obiektów odwodnienia gr. leśnych	
Maszyny, narzędzia i urządzenia	66 089
w tym:	
– maszyny leśne	8 699
– samochody ciężarowe	8 258
– samochody osobowe	30 006
– maszyny, urządzenia liczące	19 126

10. Charakterystyka pozioma i struktury zatrudnienia w P. P. Lasy Państwowe

Liczba pracowników i ich kwalifikacje, uposażenia i wynagrodzenia.

- Skróty

KR – dyrekcja wojewódzka (regionalna)

LS – nadleśnictwo

LZ – zakład leśny

OST - zarząd regionalny cieków wodnych

THP – pracownik techniczno-gospodarczy

Liczba pracowników według kategorii

- THP LS (nadleśnictwa) OST, KR, dyrekcja P. P. Lasy Republiki Czeskiej 2 041
- THP w zakładach leśnych (LZ) 309
- Robotnicy LS, OST, KR 84
- Robotnicy LZ 864
- Łącznie pracowników LS, OST, KR, dyrekcja LCR 2125
- Łącznie pracowników LZS, LZ-(4LZ)+ pracownicy najemni LZ 957
- Łącznie pracowników w P. P. Lasy Republiki Czeskiej 3 082

Kwalifikacje THP:

- Wykształcenie wyższe 42,5%
- Wykształcenie średnie 53,1%
- Zasadnicze i podstawowe 1,3%

Przeciętne miesięczne uposażenie i wynagrodzenie (płaca):

- LS, OST, KR, dyrekcja P. P. Lasy Republiki Czeskiej 31 475 KCZ
- LZ, SZ 24 337 KCZ

- Dla całości 29 057 KZC

11. Struktura wartości przychodów Przedsiębiorstwa Lasów Państwowych

- Przychód z własnej działalności (produkcji) i usług 11 612 mln KCZ
w tym
 - ze sprzedaży drewna 9 580 mln KCZ
 - z pozostałej działalności 1 100 mln KCZ
- Sprzedaż HIM 174 mln KCZ
- Powierzchnia gruntów leśnych całkowita 1 351 tys. ha
- Wielkość pozyskania całkowitego 7 844 tys. m³
- Przeciętna uzyskana cena za drewno przy „pniu” 1 405 KCZ
- Przeciętna uzyskana cena za drewno na składzie wywóz.(UM) 1 625 KCZ
- Przeciętna uzyskana cena za drewna sprzedanego aukcyjnie – stojącego w lesie 1 284 KCZ

12. Struktura i wartość nakładów Przeds. Lasów Państwowych

	<u>mln KCZ</u>
▪ Nakłady całkowite – poniesione	4 281
w tym:	
▪ Nakłady na działalność hodowlaną	1 629
▪ Nakłady na pozyskanie	1 338
▪ Pozostała działalność	530
▪ Nakłady osobowe	1 601

13. Wskaźniki ekonomiczne i finansowe Przedsiębiorstwa Lasów Państwowych

łącznie z obciążeniami podatkowymi, opłatami, prowizjami (darowiznami)

	<u>mln KCZ</u>
▪ Podatek dochodowy	1 055
▪ Podatek od nieruchomości	135
▪ Opłaty	0
▪ Podatek od wartości dodanej – DPH (odpowiednik VAT) w Rep. Czeskiej na 2013 r. obniżona została stawka na 15%. Normalnie 21%. Do stawki obniżonej zalicza się: sadzonki i nasiona gat. leśnych, drewno opałowe, leśne zrębki, trociny, gałęzie	

Podatek od nieruchomości w Rep. Czeskiej płaci się jako podatek gruntowy i podatek od budowli wg brzmienia Ustawy o podatku od nieruchomości na bazie przeciętnej ceny gruntu ogłoszonej, w przypadku gruntów leśnych wynosi 3,80 KCZ/m².

Stawka jest zróżnicowana wg rodzaju gruntu. Oddzielne stawki podatku (specjalne) od nieruchomości podane są w Rozporządzeniu Dz.U 338/1992 w obowiązującym brzmieniu.

- Opłaty w Przeds. P. Lasy Rep. Czeskiej wynoszą zero. W Polsce są to opłaty na PFRON. W Rep. Czeskiej za każdą zatrudnioną osobę niepełnosprawną obniżony jest podatek dochodowy.

Dopłaty (benefity) korzyści - zawarte są w umowie zbiorowej, w załączniku do umowy:

- Dodatki do ubezpieczenia emerytalnego lub uzupełniające oszczędności emerytalne do wysokości 700 KCZ miesięcznie w przypadku, gdy pracownik wpłaca sobie minimalnie 200 KCZ.
- Dodatki do ubezpieczenia prywatnego na życie w zależności od wieku w granicach 250 – 500 KCZ w miesiącu.
- Dodatek za dojazd do pracy.
- Zniżki w wynajęciu środka transportowego
- Zniżki w cenie choinek i zwierzyny
- Zakwaterowanie w obiektach rekreacyjnych Lasów Rep. Czeskiej z ceny dla zatrudnionych
- Preferencje przy sprzedaży środków produkcji w cenie określonej przez biegłego do 40 tys. KCZ, ma pierwszeństwo pracownik leśny jeżeli urządzenie to używa przed pozostałymi kupującymi
- Pracodawca pokrywa 55% wartości karty stołówkowej a pracownik ma prawo do dodatkowej zniżki z FKSP w wysokości 9,5 KCZ na jedną kartę stołówkową
- Prolongowanie spłaty długu pracodawcy w przypadku ustania stosunku pracy na 6 miesięcy
- Prewencyjne zabiegi przed chorobami zawodowymi – szczepienia przeciw kleszczowemu zapaleniu, boreliozie.
- Odstępne wg ilości przepracowanych lat aż do siedmiokrotnej wysokości przeciętnej płacy
- Nagrody przy szczególnych rocznicach życiowych – ukończenia 50 lat, uzyskania prawa do emerytury za każdy przepracowany rok 300 KCZ, przy zakończeniu umowy o pracę z przyczyny powstania podstawy emerytalnej za każdy przepracowany rok 1 300 KCZ

- Dodatek służbowy na środki poruszania się z określonym limitem kwotowym w zależności od funkcji
- Pojazdy służbowe – 1% z ceny zakupu zalicza się miesięcznie do podstawy podatku od wynagrodzenia (dochodu) - możliwość używania do celów prywatnych przez określonych pracowników z kierownictwa.
- Mieszkania służbowe za czynsz rynkowy – możliwość przydzielenia mieszkania służbowego w wyznaczonych miejscach.
- Mundury są przydzielane wg systemu punktowego – punkty za rok.

Dodatki z funduszy potrzeb socjalno-kulturowych (FKSP)

- Na oddzielne, imienne rachunki pracowników wpłaca się 300 - 400 KCZ miesięcznie. Pracownik może je wykorzystać na kulturę, kursy językowe, rekreację łącznie z opieką sanatoryjną, rehabilitację, wycieczki, obozy letnie dla dzieci.
- Zwrotne, nieoprocentowane pożyczki w trudnych sytuacjach finansowych do 20 tys. KCZ rocznie, jak również bezzwrotną pomoc do 10 tys. KCZ.
- Dodatek dla honorowych dawców krwi.
- Dodatek do wyżywienia z FKSP 9,5 KCZ do każdej karty żywnościowej.
- Zwrotne pożyczki nieoprocentowane na cele mieszkaniowe do 30 tys. KCZ na zakup domu lub mieszkania lub jego rekonstrukcję do 70 tys. KCZ.

W porównaniu z Polską nie ma w Rep. Czeskiej w odniesieniu do Przedsiębiorstwa Państwowego Lasy Rep. Czeskiej nie ma następujących podatków:

- Odprowadzenie (wpłacenie) uznanie podatków jako wydatek w wysokości 14,5% z przychodu ze sprzedaży drewna do funduszu leśnego. Istniał fundusz hodowlany i kłęk żywiolowych do czasu transformacji gospodarstwa leśnego do r. 1992. Po tym okresie nie utworzono żadnego innego instrumentu ekonomicznego.

Istnieje jedynie możliwość tworzenia rezerwy na działalność hodowlaną. Maksymalna wysokość rezerwy nie może przekroczyć nakładów rocznych na działalność (czynności hodowlane). Rezerwa jest częścią uznanych podatkowo kosztów. Fundusz leśny w Polsce odgrywa ważną rolę.

Podział zysku (wyniku gospodarczego) (HV) w Przeds. P. Lasy Rep. Czeskiej

	<u>tys. KCZ</u>
Zysk po opodatkowaniu	4 225 259

• przekazany do funduszu FKSP (kult.-społ.)	21 467
• do funduszu rozwoju inwestycyjnego	0
• niepodzielony	4 203 792

Przeгляд zmian w kapitale własnym na 31.12.2013 r.

	<u>tys. KCZ</u>
• Majątek podstawowy	5 818 759
• Zmiany kapitału podstawowego	5 885 911
• Fundusze kapitałowe	55 469 390
• Różnice szacunkowe	8 727
• Ustawowy fundusz rezerwowy	1 251 283
• Pozostałe fundusze z zysku	3 935 395

Dotacje całkowite wg zadania (przeznaczenia)	w tys. KCZ
• Dotacje na sporządzenie planu urządzania lasu (LHP)	0
• Dotacje do zarządzania długotrwałym majątkiem materialnym	257 735
z tego	
na odszkodowania związane z ciekami wodnymi	224 099
będącymi w zarządzie Lasów Rep. Czeskiej	
• Dotacje na pokrycie kosztów eksploatacyjnych łącznie	175 316
z tego	
○ dotacje Min. Rolnictwa do gospodarki wodnej	43 772
○ dotacje z EU	22 122
○ rekompensaty wg Ustawy o lasach	17 497

Według załącznika do bilansu rocznego w **Przeds. P. Lasy Rep. Czeskiej** wartość jedynie ewidencyjna:

	<u>mln KCZ</u>
Wartość rynkowa drzewostanów leśnych metodą renty – 11,30 KCZ/m ²	151 694,3
Cena urzędowa wg Rozporządzenia nr 3/2008 Dz. U. – 25,52 KCZ/m ²	342 587,4
Cena wg Rozp. Min. Fin. nr 500/2002 Dz. U. – 57,0 KCZ/m ²	765 183,4

Wyceny nie przeprowadza się corocznie. Ostatnio wycenę sporządzono w 2008 r. w ww. wartościach w oparciu o średnie wartości taksacyjne.

Pozostałe tytuły (pozycje) długoterminowego majątku finansowego –

ujęte w bilansie rocznym na 31.12.2012 r.

- 7 wkładów terminowych o charakterze długoterminowym o wartości 5 mld KCZ.

14. Ewentualne obszary (zakresy) przyszłych zmian w funkcjonowaniu przedsiębiorstwa lasów państwowych i ich ekonomiczne, organizacyjne i społeczne następstwa

Obecnie jedynym materiałem koncepcyjnym dla P. P. Lasy Rep. Czeskiej jest krótkoterminowa koncepcja w formie tzw. „Księgi Drzewnej”.

Kluczowa akcja 17 – Lasy we własności państwa w ramach NPL II nie była zakończona a prace nad nią zostały przerwane i zastąpiona „Księgą Drzewną” – materiałem Ministra Rolnictwa Rep. Czeskiej. przyjął tylko do wiadomości.

Obecna ekipa polityczna będąca w dymisji oznajmiła, że koniecznie trzeba „Księgę Drzewną” aktualizować i dopracować.

Aktualna sytuacja w pełnieniu zwłaszcza społecznych lasu, ekologizacja gospodarowania, pogłębianie trwałego utrzymania gospodarności lasów i ekonomiki gospodarzenia lasami niekorzystnego stanu w stałym ubytku kwalifikowanych sił pracowniczych w leśnictwie i niekorzystna sytuacja małych firm, które są angażowane do wykonywania prac, często za cenę poniżej kosztów, zamknięcie małych tartaków ze względu na niedostępność surowca drzewnego także i cenową wraz z całym niekorzystnym wpływem na rozwój wsi.

Wymaga to dopracowania długoterminowej koncepcji rozwoju lasów państwowych łącznie z opracowaniem rozwiązania poważnych problemów.

Należałoby także w trybie pilnym wprowadzić w P.P. Lasy Rep. Czeskiej rekompensaty – opłaty dla państwa za przekazane (scedowane) przez państwo prawo gospodarowania w lasach w majątku państwa w formie odprowadzenia części renty różniczkowej, jako opłatę za korzystanie ze źródła przyrodniczego (naturalnego) według wcześniej ustanowionych zasad do budżetu państwa, jako uznany podatkowo wydatek (koszt). Wnoszenie opłaty zróżnicować wg stref międzyrocznego kształtowania się przeciętnej uzyskanej ceny za drewno.

Podstawową taryfę opłaty dobrze byłoby ustanowić w wysokości procentowej (np. w wys. 15%) z osiągniętych faktycznych przychodów ze zbytu drewna lub tylko z drzewostanów powyżej 40 lat.

Główne ekonomiczne, organizacyjne i społeczne następstwa obecnej koncepcji „Księgi Drzewnej” zwłaszcza na socjalnej funkcji lasów:

- Przy zlecaniu pracy jest mała ilość firm usługowych (SUJ). Są jedynie wielkie firmy SUJ przystające do wielkości leśnych kompleksów gospodarczych (LHC), zostały zakwalifikowane małe SUJ, które w każdym nadleśnictwie (LS) były w ilości 2 do 5. ???
- Rezultatami są:
 - Likwidacja małych i średnich firm prowadzących działalność gospodarczą w gospodarstwie leśnym i doprowadzenia ich do roli podwykonawcy lub do roli podwykonawcy do podwykonawcy a często wykonywania pracy poniżej kosztów.
 - Niespełnianie funkcji socjalnej lasu – małe SUJ z małymi firmami i drobnymi przedsiębiorcami świadcząc pracę dla Lasów Rep. Czeskiej zachowałyby zdolność do prac doraźnych na wsi i miejsca pracy dla zawodów specjalistycznych i pracowników w gospodarstwie leśnym.
 - Duże SUJ dla dużych firm w efekcie centralizują i przyczyniają się do globalizacji i stwarzają sytuację do opanowania rynku. Były już 2 takie przedsięwzięcia (próby): duże firmy CE WOOD i LESS. Obie firmy próbowały stać się liderem na rynku i opanować go, zwłaszcza dumpingowymi cenami w ofertach cenowych i postępowaniu przetargowym. Obie firmy w efekcie skończyły niewypłacalnością.

Rezultaty dotychczasowej koncepcyjnej polityki Ministerstwa Rolnictwa i jej „Księgi Drzewnej” oraz jej realizacji w P.P. Lasy Rep. Czeskiej:

wg ACMD – Stowarzyszenie Czeskomorawskich Drzewiarzy

- Dramatycznie rosnący rekordowo eksport drewna nieprzerobionego.
- Niedostępność surowca dla małych i średnich firm przerabiających drewno a zatem likwidacja małych i średnich firm.
- Postępujące zmniejszanie się tysięcy miejsc pracy w branży.
- Szkody w inwestycjach małych i średnich przedsiębiorstw prowadzące do składania skarg w Komisji Europejskiej.
- W następstwie szkody występujące w gospodarce narodowej.
- Destrukcja małych firm i drobnych przedsiębiorców oferujących usługi (pracę) w gospodarstwie leśnym w następstwie ekstremalnie niskich cen za usługi jako konsekwencja walki firm o zamówienia na prace leśne.

– Pogoń P.P. Lasy Czeskiej Rep. za osiągnięciem maksymalnego zysku z gospodarstwa leśnego powoduje odpływ środków finansowych oprócz podatku od dochodu z LH i zmniejszenia finansowania rozwoju lasów dla przyszłych pokoleń.

Podstawowa charakterystyka wymiaru delegowania mocy prawnej na podległe jednostki organizacyjne i konsekwencje centralistycznego pojęcia zarządzania i sprawowania P.P. Lasy Rep. Czeskiej na zatrudnienie, stosunki, motywację, rozwój wsi i dalsze towarzyszące zjawiska

Samodzielność prawna:

- P.P. Lasy Rep. Czeskiej ma samodzielność prawną jako przedsiębiorstwo państwowe, które ma NIP. W określonym zakresie moc prawną deleguje przeds. państw. na dyrekcje wojewódzkie i na nadleśnictwa.

Zarówno nadleśnictwa jak i zakłady leśne w Rep. Czeskiej nie mają samodzielności prawnej ani własnego NIP. Z tego powodu nie mogą być ogłaszane przetargi samodzielnie przez nadleśnictwa, ponieważ postępowania przetargowe muszą być ogłaszane łącznie z NIP-em zatem za całe przedsiębiorstwo Lasy Rep. Czeskiej. Prowadzi to do niezdrowej centralizacji, która wcale nie jest korzystna zwłaszcza dla socjalnej funkcji lasów – rozwoju wsi.

Poszczególni pracownicy zarządzający na poziomie nadleśnictw nie mają szans dopilnować zróżnicowanych warunków regionalnych w danym regionie na korzyść jego rozwoju i rozwoju wsi. Jest tak dlatego, że terytorialne jednostki kontraktowe (LHC) nawiązują do gospodarczych kompleksów leśnych (LHC), zatem korzystne dla dużych firm. Małe i średnie firmy i drobni przedsiębiorcy postawieni w roli podwykonawców. Ogranicza to zatrudnienie w regionach i dochodzi do wyraźnego naruszenia a nawet zlikwidowania przywiązania miejscowych wykwalifikowanych robotników leśnych i drobnych przedsiębiorców bezpośrednio na obszarach wsi bezpośrednio przyległych do kompleksów leśnych i drzewostanów, które im przez dziesiątki lat zapewniały im warunki do życia. Pracownicy miejscowi wyróżniali się znajomością drzewostanów, warunków przyrodniczych i terenowych i w interesie zachowania dotychczasowych warunków pracy starli się wykonywać pracę możliwie najlepiej w terminach i z wielkim wyczuciem dla dobra lasu.

- Firma, która wygra postępowanie przetargowe jest w wielu przypadkach z innej części Republiki, nie czuje żadnego przywiązania, zwłaszcza do infrastruktury gminy – gminne

drogi i mosty, w przypadku ich uszkodzenia nie czuje żadnego stosunku do gminy w miejscu zamówienia, ani do lasu jako takiego. Firmom tym zależy tylko jak najwyższy zysk z zamówienia, ażeby go przekazać do innego regionu lub do międzynarodowych spółek. Z reguły nie są zainteresowani by zaoferować pozyskane sortymenty drewna miejscowym przetwórcom, małym tartakom lub zatrudnić pracowników za odpowiednie wynagrodzenie (za faktyczne koszty pracy) i w terminie zapłacić za pracę.

W Polsce poszczególne nadleśnictwa mają swój NIP a także we własnym zakresie ogłaszają przetargi i zawierają umowy z dostawcami pracy. Ten stan pozwala zachować życie na wsi!!!

Samodzielność księgową i stosunek do państwa

- Przeds. P. Lasy Rep. Czeskiej ma księgowość i finanse scentralizowane.
- Bilanse – zestawienia i wyniki, wykaz zysku i strat co prawda prowadzą poszczególne nadleśnictwa i zakłady leśne, łącznie z wyliczeniem podatku, oprócz podatku dochodowego (z zysku) ale tylko w formie wewnątrzzakładowej rachunkowości i finansowania.
- Wyniki księgowe są autoryzowane dla całego P.P. Lasy Rep. Czeskiej.
- Przygotowanie dokumentacji podatkowej i obliczenia dokonują nadleśnictwa i zakłady leśne, pokrycie podatków realizowane jest z jednego rachunku przedsiębiorstwa.
- Poszczególne nadleśnictwa i zakłady leśne nie mają swojego rachunku inwestycyjnego – środki finansowe są im przydzielane centralnie, bez uwzględnienia wysokości wytworzonych korzyści – działa to niemotywacyjnie.
- Poszczególne nadleśnictwa i zakłady leśne mają jedynie swój ewidencyjny porachunek w rachunku głównym Lasów Czeskiej Rep. i jest im ustalany limit miesięczny na koszty (wydatki) działalności gospodarczej – działa to również niemotywacyjnie.
- Centralizacja księgowości i finansowania ma co prawda zaletę w centralnym kryciu (płaceniu) z jednego rachunku. Z drugiej strony niezapłacenie jednej faktury dostawcy przez któreś nadleśnictwo lub zakład leśny upoważni do wystąpienia z wnioskiem o niewypłacalność dotyczącą całego P.P. Lasy Rep. Czeskie. To rozwiązanie nie zmniejszyło wymagań z zakresu administracji i nie zmniejszyło administracji. W nadleśnictwach i zakładach leśnych działy księgowe są w pełni obsadzone ze względu na konieczność bieżącego księgowania w rachunkowości wewnątrzzakładowej.

Zobowiązania podatkowe wobec państwa

- Podatek z zysku płacony jest z jednego rachunku przedsiębiorstwa państwowego.

- Podatek z wartości dodanej VAT odprowadzany jest z jednego rachunku przedsiębiorstwa państwowego.

- Podatek od nieruchomości jest obliczany w poszczególnych nadleśnictwach i zakładach leśnych i odprowadzany jest z jednego rachunku przedsiębiorstwa państwowego.

Scentralizowana księgowość, finansowanie i wypełnianie obowiązku podatkowego z jednego miejsca przedsiębiorstwa państwowego, co ma także zaletę przeglądu finansów w jednym miejscu. Z drugiej strony jest jego ważną wadą obniżona lub prawie żadna motywacja niższych jednostek organizacyjnych – nadleśnictw, zakładów leśnych dotycząca odpowiedzialności za samodzielne gospodarowanie i bezpośrednie konsekwencje (następstwa) z tego wynikające przy niepomyślnym gospodarowaniu. Jako efektywniejszy okazuje się model zdecentralizowany z scentralizowanym obowiązkiem podatkowym wobec państwa.

Stosunki pracownicze

Stosunki pracownicze w P.P. Lasy Czeskiej Rep. reguluje Kodeks Pracy - umowa zbiorowa. W 2012 r. nie udało się przyjąć nowej umowy zbiorowej. W 2013 r. umowę podpisano na okres do 2015 r. Problem jest prosty z tego względu, że przeważnie dotyczy pracowników techniczno-gospodarczych, a tylko w 4 zakładach leśnych są robotnicy, którzy mają zawartą umowę o pracę.

Pozytywnej ekonomicznej motywacji w przedsiębiorstwach brakuje. Poszczególne nadleśnictwa nie są materialnie zainteresowane na kompleksowym wyniku gospodarczym zarządzanej jednostki. Gospodarkę leśną ocenia audyt leśny, którego wyniki mają wpływ na wysokość oceny indywidualnej pracowników.

Największe problemy wprowadzonego systemu we wzajemnych stosunkach umawiających się stron – największe ryzyka

1) Spory prawne firm, które dotychczas prowadziły (wykonywały) zamówienia kompleksowe z P.P. Lasy rep. Czeskiej od 2004 r. dotychczas w sprawie zlecenia leśnych zamówień w formie przetargów:

- Złożone pozwy na PPLRC na nieważność umów z postępowania przetargowego w latach 2004, 2005 – niektóre sprawy nie są dotychczas prawomocnie rozstrzygnięte.
- W 2004 r. firma CE WOOD złożyła pozew na P.P. Lasy R. Cz. o wynagrodzenie szkody w wysokości 3,7 mld KCZ, który nie został dotychczas rozstrzygnięty.

- w 2008 r. firma CE WOOD przekazała fakturę P.P. Lasy Rep. Czeskiej na kwotę 4,869 mld KCZ za rzekomą szkodę przy rozwiązywaniu zamówień leśnych. Lasy Rep. Czeskiej P.P. roszczenia odrzuciły ale firma stara się dochodzić swoich roszczeń przed Europejskim wymiarem sprawiedliwości – postępowanie jest w trakcie.
- 01.10.2012 r. ogłosił Sąd Wojewódzki w Pradze rozpoczęcie postępowania o niewypłacalności dłużnika LESS and Forest, partnera umów P.P. Lasy R.C., który wykonywał kompleksowo działalność w 32 przetargowych jednostkach terytorialnych (SUJ), co stanowi 28% całkowitego obszaru P.P. Lasy R.C. zamówień leśnych. P.P. Lasy R.C. w tymże miesiącu odstąpiło od umów na wszystkich przetargowych jednostkach obszarowych (SUJ).
- W związku z prowadzonym postępowaniem o niewypłacalności firmy *LESS and Forest* przez tego dłużnika i jego zarządcy zostały 26.02.2013 r. złożone pozwy przeciwko lasom Republiki Czeskiej o nieważności umów z postępowania przetargowego na zamówienia leśne w roku 2012 i następne lata i nieuzasadnionego wzbogacenia się łącznie na sumę 6,36 mld KCZ. P.P. Lasy R.C. nie uznaje tego pozwu i przygotowywane jest wyjaśnienie.
- Celem głównych graczy na rynku w minionych latach CE WOOD (lata 2004-2005) i LESS and Forest sp. z o.o. (lata 2011-2013) było opanowanie rynku leśnych zamówień i zdobycie pozycji lidera.
- **Następstwem była likwidacja małych i średnich firm leśnych i związanych z nimi małych tartaków z powodu niedostępności drewna oraz cen zakupu grubizny, które to doprowadzały do działalności poniżej kosztów oraz w następstwie pozwy (oskarżenia) na P.P. Lasy R.C., których rozstrzygnięcie przeciąga się już kilka lat. Obecnie małe firmy i drobni przedsiębiorcy są w pozycji podwykonawcy dla dużych firm i świadczą pracę po cenach narzucanych, które umożliwiają jedynie doraźne przetrwanie bez perspektywy.**

Zlecenie pracy przez P.P. Lasy R.C. w formie zamówień kompleksowych obejmujących prace hodowlane, pozyskanie połączone ze sprzedażą drewna „przy pniu”, zatem połączenia usług ze sprzedażą drewna ma następujące ryzyka dla państwa i P.P. Lasy R.C.:

- Drewno przechodzi na firmę wykonującą zamówienia kompleksowe na lokalizacji „przy pniu” po potwierdzeniu wykazu odbioru przez rewirnika (leśniczego) . Ponieważ las nie jest ogrodzony to trudno kontrolować ilość wywożonego drewna z lasu.
- Przy dużym przemieszczaniu drewna w wielu drzewostanach dokładna tego kontrola jest dla leśniczego wyjątkowo trudna.

- Jest co prawda nie udowodniony, ale powszechnie znany fakt, że firmy w celu odrobienia strat spowodowanych cenami dumpingowymi, często starają się wyrównać pozyskaniem i sprzedażą drewna, którego nie ujęto w wykazie odbioru np. przy technologii harvestorowej, gdzie pozyskanie i wywożenie a w niektórych przypadkach odwożenie drewna przebiega trze w nocy. Dotychczas co prawda nikogo nie przyłapano.
- Dlatego P.P. Lasy R.C. powołało oddział (formację) bezpieczeństwa i kontroli, który prowadzi losowanie informując kontrolę bezpośrednio w lesie. Praktyka potwierdza, że nie jest możliwe przez kilku pracowników na obszarze leśnym całego państwa łącznie z pracownikami nadleśnictw i wyższych organów upilnować przemieszczania drewna ażeby być pewnym, że całość wywiezionego drewna z lasu była ujęta w wykazach odbioru.
- W Polsce jest utworzona systemowa straż leśna z uprawnieniami policji, która lepiej dogląda wywóz drewna.
- **Ceny drewna reguluje się** pomiędzy P.P. Lasy R.C. a podmiotami dostarczającymi kompleksowo pracę metodą **indeksacji cen**. Jest to instrument niesystemowy i ceny są regulowane z czteroletnim opóźnieniem i nie wyrażają obiektywnie cen rynkowych drewna.
- **Uwzględniając ww. zastrzeżenia powinny być przy zamówieniach leśnych oddzielone usługi od sprzedaży drewna, a sprzedaż drewna powinna być prowadzona przez Pań. Przeds. Leśne z reguły na lokalizacji miejsca odwozowego (OM). Oczywiście, że lobby dostawców usług w ramach kompleksowych zamówień leśnych łącznie z zakupem drewna „przy pniu” jednoznacznie odrzuca i argumentuje zwłaszcza tym, że pracownik państwowy – leśniczy P.P. Lasy R.C. nie potrafi przeprowadzić najefektywniejszej sortymentacji drewna do sprzedaży.**
- **Lobby dostawców usług dostawców usług jest świadome, że drewno uzyskuje dodatkową znaczącą marżę handlową i zysk. Zysk z drewna, łącznie z marżą handlową jednoznacznie powinien należeć do właściciela lasu – w tym przypadku do państwa.**

Wady (ryzyka) utworzenia dużych przetargowych jednostek terytorialnych zgodnych z powierzchnią leśnych kompleksów gospodarczych (LHC) (przeciętnie 10 tys. ha lasu) i zlecenia usług kompleksowych z drewnem „przy pniu” wielkim firmom bez tradycji, ewentualnie firmom z tzw. bloku.

- Firmy do realizacji zadań angażują podwykonawców ewentualnie pracowników z agencji (pośrednictwa pracy), także zagranicznych bez kwalifikacji. Brakuje powiązania tych firm i pracowników do miejscowych lasów i znajomości leśnego środowiska.

- Mali przedsiębiorcy i małe firmy podwykonawcze angażowane przez wielkie firmy, które wygrały zamówienia leśne, pracują często za cenę usług poniżej faktycznych kosztów. W Lasach Rep. Czeskiej P.P. niestety nie istnieje to co istnieje w LP w Polsce, że nadl. robi kalkulację poszczególnych czynności usług – pracy i wartość całkowitą zamówienia w oparciu o normy wydajności obowiązujące taryfikatory płac, zużycia i ceny materiałów, która staje się minimalną ceną zamówienia na leśnym odcinku przetargowej jednostce terytorialnej.
- Przy tak dużych jednostkach przetargowych w Lasach Rep. Czeskiej P.P. nie mogą zgłaszać się do przetargu małe firmy ewentualnie spółki drobnych przedsiębiorców (jak np. w Polsce) i tym samym na tym etapie małe firmy są wykluczone z konkursu o zamówienia.
- Wielkie firmy, które wygrają przetarg pochodzą często z odległych terenów Rep. Czeskiej i nie mają znajomości miejscowego środowiska i nie mają żadnego przywiązania do gminy i regionu. Chodzi im tylko o zamówienia i zysk.
- Przy wielkich firmach występują przypadki, że rewirnik (leśniczy) z P.P. Lasy R.Cz. doprowadza pracowników firm na miejsce pracy i przydziela im pracę podczas czynności te powinni wykonywać pracownicy - wykonawcy zamówienia.
- Jako najkorzystniejsze dla lasu okazuje się tworzenie małych terytorialnych jednostek przetargowych – na każdy rewir (leśnictwo) jedna jednostka (firma) lub maksymalnie na dwa lub trzy rewiry z maksymalnym wykorzystaniem miejscowych pracowników i drobnych przedsiębiorców, którzy dobrze znają drzewostany i środowisko leśne. Takie rozwiązanie zwiększy racjonalną funkcję lasów państwowych i wpłynie na rozwój wsi i regionów wiejskich. Także zapewni się jednocześnie bezpośredni kontakt re wirnika z drobnym przedsiębiorcą zarówno przy zlecaniu pracy jak przy kontroli i przejmowaniu pracy i płaceniu, łącznie z wypłatą bezpośrednio poszczególnym drobnym przedsiębiorcom. Jest to jednocześnie korzystne dla lasu. W tym sensie (tej idei) aktualny system zlecania pracy poprzez postępowania przetargowe stosowany przez nadleśnictwa w Polsce jest do Rep. Cz. inspirujący ale oczywiście przez twardy sprzeciw lobby gospodarczego i jego wysokie wpływy polityczne, które zwykło na profity z tego płynące w Rep. Czeskiej jest nierealizowane.

Aktualny system zlecania pracy i sprzedaży drewna jaki został wprowadzony po transformacji, tj. połączenia usług ze sprzedażą drewna w umowie kompleksowej jest przedmiotem przewlekłych sporów pomiędzy konserwatywnymi leśnikami a środowiskiem gospodarczym, przy czym siły ogólnospoleczne są w stosunku 50:50.

- Prowadzi do opracowywania różnych modeli przeciwko którym stale są wnoszone częściowe, często przeciwstawne sprzeciwy.
- Środowisko kompleksu leśno-drzewnego i wiejskiego jest stale osłabiane.
- Reprezentacja polityczna nie ma siły wprowadzenia rozwiązania korzystnego dla lasu a wynikiem jest zestaw kompromisów.
- Brakuje długoterminowej koncepcji, „Drzewna Księga” nie jest koncepcją długoterminową.
- W ramach NPL II nie została dokończona kluczowa akcja 17 i została zastąpiona tzw. „Drzewną Księgą”.
- Leśna kadra terenowa w efekcie takiej sytuacji częściowo popadła w apatię i stała się jedynie pasywnym wykonawcą zadań, zamiast pełnić funkcję aktywnego elementu w gospodarce leśnej.

Wysoki zysk P.P. Lasy R.Cz. wytworzony w latach 2011- 2012 i części 2013 i menedżerskie zarządzanie gospodarką ma następujące końcowe rezultaty:

- Menedżerom chodzi tylko osiągnięcie maksymalnego zysku a jego wysokość ma wpływ na osobiste wynagrodzenie.
- Powstają dążenia do osiągania zysku kosztem długoterminowego rozwoju lasu, długoterminowych wyników w hodowli lasu i rozwoju infrastruktury lasu – napraw dróg leśnych i tras wywozowych, zatem kosztem trwałego zrównoważonego gospodarowania i zrównoważonej ekonomiki.
- Ograniczone są inwestycje w lesie i w leśnej infrastrukturze.
- Leśnicy są jedynie realizatorami zadań i podporządkowują się całkowicie menedżerskim decyzjom.
- Odnawianie lasu rozwiązuje się raczej pod kątem pozyskania drewna a mniej z pozycji właściwej odnowy lasu i zwiększenia bezpośredniej funkcji lasu, przygotowania i rozpracowania drzewostanów do odnowienia naturalnego, zmiany składu gatunkowego, podsadzeń w podupadających i obumierających drzewostanach świerkowych w 3 do 5 leśnych stopniach wegetacyjnych na Morawach i innych.
- Najwyższa cena ofertowa a głównie walka o opanowanie rynku zamówień leśnych, wywindowało ceny drewna do poziomu nie do przyjęcia przez przedsiębiorstwa przerobu drewna. Wiele małych i średnich tartaków zakończyło swoją działalność. Wielkim firmom globalnego kapitału finansowego taki stan odpowiada, ponieważ w ramach tej rywalizacji

likwidują konkurencję, ażeby po opanowaniu rynku wpływać na obniżanie cen drewna, co w ostateczności dotknie P.P. Lasy R.Cz. i las.

- Wielu pracowników z przemysłu drzewnego straciło pracę a zwłaszcza na najbiedniejszych obszarach wiejskich i wysokim bezrobociu. Pracownikom tym nie zaoferowano żadnej alternatywy.
- Czym wyższy zysk, tym mniej środków finansowych przechodzi (przekazuje się) na długoterminowy rozwój lasu i trwałe zrównoważenie gospodarowania w interesie tzw. pogoni za maksymalnym zyskiem.
- Wysoki zysk wysyła fałszywy sygnał do kręgów finansowych, że chodzi o bardzo lukratywną branżę, co może wywołać zwiększone dążenie do dalszej prywatyzacji lasów.
- Leśnictwo jest branżą konserwatywną, która potrzebuje długookresową stabilność i koncepcję. Sprawdziły się modele konserwatywne zarządzania lasami i gospodarzenia, które w wielu krajach i w wielkich posiadłościach leśnych przetrwały więcej aniżeli jedno stulecie. To okazuje się tym bardziej pożądane przy wymaganiach społecznej i socjalnej funkcji lasów i trwałym zrównoważonym gospodarowaniu w lasach.
- Do roku 2009 zysk w P.P. Lasy R.Cz. kształtował się następująco: w r. 2006 wynosił 1658 mln KCZ (tylko w Tym roku 50% drewna sprzedawano na rachunek własny w P.P. Lasy R.Cz. i sprzedaż drewna była oddzielona od usług). W r. 2007 osiągnięto zysk 284 mln KCZ, w r. 2008 - 461 mln KCZ, w r. 2009 – 582 mln KCZ.
- Po wprowadzeniu menedżerskiego zarządzania, zatem jednostronnego podejścia ukierunkowanego na osiągnięcie maksymalnego zysku, wynosił on:

Rok	Zysk brutto (przed opodatkowaniem)	Podatek dochodowy	Przeciętna cena sprzedaży drewna w lasach państwowych
	mln KCZ		KCZ/m ³
2010	2558	601	1137
2011	4225	1050	1355
2012	4408	1070	1391

- Menedżerowie uważają, że P.P. Lasy R.Cz. ma możliwość osiągnięcia zysku w wys. 4,5 mld KCZ. Z drugiej strony ekonomiści leśnictwa przestrzegają przed następstwami długotrwałego jednostronne go nastawienia na tworzenie maksymalnego zysku przez P.P. Lasy R.Cz. i prognozują, że przy obecnie wysokiej cenie drewna i przeciętnego jego spieniężenia jest możliwość trwałego utrzymania zysku maksymalnie do wysokości 2 mld

KCZ, przy aktualnej cenie przeciętnej - 1 391 KCZ/m³ i aktualnej wysokości pozyskania i powierzchni lasów.

Jeżeli przeciętna cena sprzedaży drewna będzie się obniżać to i przewidziany zysk również będzie się obniżał o spadek średniej ceny z odniesieniem do całego pozyskania. Wysokość ta obniży się dodatkowo o zwrócone lasy kościołom, wg wielkości powierzchni zwróconych majątków i rozmiaru pozyskania, które było realizowane w tych lasach.

- Wysokie wytworzenie zysku z drugiej strony umożliwiło P.P. Lasy R.Cz. realizację drogich zamówień na IT technologię, zewnętrzne usługi prawne, usługi reklamowe i wiele innych. Umożliwiło także pasożytowanie niektórym lobbystom ze sfery interesów na zysku P.P. Lasy R.Cz. Takie przypadki prawne zostały ujęte w sprawozdaniu NIK Rep. Czeskiej i obecnie są przedmiotem śledztwa. Obecnie służba informacyjna bezpieczeństwa Rep. Czeskiej obecne zachowania P.P. Lasy R.Cz. określiła jako bardzo ryzykowne. Uzyskiwanie wysokiego zysku zachęca lobby gospodarcze do oferowania swoich usług. W tym przypadku o las w ogóle nie chodzi.
- Wolne środki finansowe na rachunkach P.P. Lasy R.Cz. wywołały zainteresowanie kręgów finansowych zarządzaniem tymi środkami finansowymi oraz wybór podmiotów zarządzających prawdopodobnie nie został dokonany poprzez postępowanie przetargowe. Płynące zyski dla P.P. Lasy R.Cz. są niepomiarne niskie do wysokości zysku jakie uzyskują z operacji tymi środkami finansowymi instytucje finansowe. Oprócz tego istnieje ryzyko związane z upadłością tych instytucji.
- Kierownictwu przedsiębiorstwa była zarzucana słaba komunikatywność ze związkami zawodowymi.
- Całościowym efektem jest niestabilność przedsiębiorstwa. W przeciągu 7 lat zarządzało 5 dyrektorów generalnych.

Powyższe problemy nie występowałyby lub można było im zapobiec, względnie w istotny sposób ograniczyć gdyby było wybrane konserwatywne zarządzanie lasami, sprzedaż drewna w ramach działalności P.P. Lasy R.Cz., oddzielnie od usług, utworzenie małych jednostek terenowych (obszarowo) , które dałyby możliwość zatrudniania miejscowych pracowników, drobnych przedsiębiorców i firm miejscowych (lub żeby przynajmniej ze względu na istotę transformacji doszło do powrotu podstaw transformacji i tworzenia kombinacji jednej wielkiej i 2 do 5 małych jednostek terenowych w każdym nadleśnictwie). W ten sposób powstałaby możliwość kupna drewna przez małe tartaki przedsiębiorstwa przerabiające drewno dla swojej działalności i byłoby preferowane zainteresowanie trwałym, stabilnym gospodarowaniem i ekonomiką leśnego majątku i wsi

oraz konsekwentnego pełnienia wszystkich funkcji państwowego majątku leśnego tj.: funkcji produkcyjno-ekonomicznych, socjalnych i ekologicznych.

Również nie doszłoby do takiej sytuacji gdyby założyciel – Ministerstwo Rolnictwa Rep. Czeskiej pełniło należycie swoją funkcję założycielską.

Paradoksem jest, że w innych majątkach leśnych będących własnością państwa jest wprowadzony taki sposób zarządzania lasami, że wymienione problemy są całkowicie eliminowane. Przykładem jest P.P. Wojskowe Lasy i Gospodarstwa, którego założycielem jest Ministerstwo Obrony Narodowej, a także Parki Narodowe Rep. Czeskiej, których założycielem jest Ministerstwo Środowiska.

Niewątpliwym negatywem jest również nadmierna centralizacja zarządzania P.P. Lasy R.Cz. i czynności decyzyjnych, mała samodzielność, kompetencyjność i motywacja kierownictwa jednostek organizacyjnych – nadleśnictw i zakładów w rozwiązywaniu problematyki trwałej stabilności gospodarowania i ekonomiki w lasach i zabezpieczenia ekologizacji gospodarowania oraz socjalnej funkcji lasu w nawiązaniu do rozwoju wsi na obszarze działania nadleśnictw i zakładów leśnych (w tym zakresie system w Polskich Lasach Państwowych jest inspirujący).

**Organizacja i zasady funkcjonowania lasów państwowych
w Finlandii - Metsähallitus**

1. Historia Państwowej Administracji Leśnej w Finlandii - Metsähallitus

W 1542 r. Gustaw Waza, król Szwecji, która w tym czasie obejmowała także Finlandię ogłosił, że wszystkie niezamieszkane obszary dzikiej przyrody w jego królestwie należą do Boga, króla i Korony, zapoczątkowując tym samym powstanie państwowej własności gruntów.

Na początku XIX wieku, fińskie lasy były już w pełni przedmiotem użytkowania. Do tego czasu, lasy były wykorzystywane głównie na potrzeby rolnictwa w systemie gospodarki żarowej oraz do produkcji smoły drzewnej, która była ważnym produktem eksportowym w tych czasach. Zapotrzebowanie na wypalanie smoły, zaczęło się jednak kurczyć w początku 19. wieku, podczas gdy w tym samym czasie rosły potrzeby przemysłu tartaczego.

W połowie XIX wieku zastosowanie drewna było tak powszechne, że urzędnicy byli zaniepokojeni możliwością zniknięcia lasów Finlandii. W 1851 ustanowiono surowe prawo dotyczące lasów, na mocy którego powołano tymczasową Krajową Radę Geodezji i Gospodarki Leśnej w celu monitorowania zgodności działań oraz nadzorowania ministra do spraw ziem państwowych. Historia lasów państwowych i służby leśnej, dzisiejszy Metsähallitus, rozpoczęła się w 1859 r., gdy car Aleksander II podpisał deklarację w sprawie utworzenia instytucji zarządzającej lasami. Obszar jej działania obejmował ziemie państwowe, które zostały nazwane parkami koronnymi, chociaż monitorowanie lasów prywatnych, przynajmniej nominalnie, również było częścią zadań tej instytucji.

Struktura i zadania Metsähallitus zmieniały się z biegiem lat, wraz z licznymi reformami w administracji leśnej. Na mocy dekretu z roku 1921 Metsähallitus został wyznaczony centralną agencją pod jurysdykcją Ministerstwa Rolnictwa i Leśnictwa i otrzymał zadanie "zarządzania, monitorowania i wspierania fińskiego leśnictwa". To pozostaje podstawowym zadaniem do dzisiaj, chociaż obowiązki i odpowiedzialność Metsähallitus nie dotyczy już lasów prywatnych. Od roku 1983 Metsähallitus prowadzi także zadania z zakresu ochrony przyrody pod kierunkiem Ministerstwa Środowiska.

Metsähallitus stał się przedsiębiorstwem państwowym w 1994 r., wraz z tym wiele zadań administracyjnych zostało całkowicie wyłączonych z zakresu jego działalności. Jednocześnie wraz z powstaniem nowego przedsiębiorstwa, niektóre z jednostek Metsähallitus stały się odrębnymi firmami, takimi jak Wild North (Dzika Północ), która oferuje usługi w zakresie turystyki i rekreacji, czy Laatumaa, która specjalizuje się w handlu działkami i nieruchomościami leśnymi.

2. Rozwój leśnictwa

Od samego początku swojej działalności Metsähallitus sprzedawał drewno na różne potrzeby, przez jakiś czas głównie na aukcjach. Na początku lat 1900. Metsähallitus sprzedawał, między innymi, podkłady kolejowe i drewno opałowe dla zarządu Kolei Państwowych, jak również drewno do tartaków. Metsähallitus zakładał również własne tartaki, które jednak w 1932 roku zostały przekazane spółce Veitsiluoto Oy, w którym państwo miało udziały większościowe. Przemysł leśny stopniowo odchodził od tartacznictwa na rzecz produkcji papieru i tektury, co z kolei doprowadziło do zwiększenia zużycia papierówki.

Przed II wojną światową gospodarka leśna zaczęła budzić większe zainteresowanie. Odnawianie obszarów wycinki, początkowo poprzez siew, a później przez sadzenie, stało się powszechne na początku lat 1930. Pierwsze odwodnienia obszarów bagiennych przeprowadzono już w 1910, w celu powiększenia obszaru dla produkcyjnej gospodarki leśnej, a po opracowaniu mechanicznych metod kopania w latach 1960. i 1970. torfowiska były osuszane w zawrotnym tempie.

Podczas II wojny światowej, Metsähallitus miał nietypowe zadania produkcyjne, między innymi, węgiel i drewno pocięte do pojazdów na węgiel drzewny. Po wojnie, rozległe wyręby przeprowadzono na ziemiach Metsähallitus w celu wypłaty reparacji wojennych, a także na wynagrodzenia dla mężczyzn powracających z wojny. Znaczne obszary Metsähallitus zostały również wydane na potrzeby przesiedleń.

W latach 1950. metody ścinki i transportu były intensywnie rozwijane, popyt na produkty z drewna rósł, co spowodowało rozszerzenie obszaru ścinki na tereny wiejskie w głębi kraju. W latach 1960. i 1970. wydajna produkcja drewna znalazła się w centrum uwagi, podobnie jak intensywna uprawa gleby, poprawa stanu odnowień i nawożenia. W tym okresie, leśnictwo było zmechanizowane, samochody ciężarowe, ciągniki leśne i piły łańcuchowe były już w użytku. Lata 80 przyniosły kombajny leśne i pojawienie się różnych systemów informatycznych wykorzystywanych jako narzędzia, które w następnym dziesięcioleciu stały się częścią codziennej działalności leśnej. W 2003 r. ścinka drzew w 95% była wykonywana przy użyciu *harvesterów*. Wraz ze wzrostem mechanizacji, zadania leśników poszerzyły się od wyrębu do zarządzania i planowania zadań w zakresie gospodarki leśnej.

W roku 1980 stan lasów i ochrony przyrody stał się tematem debaty publicznej na szeroką skalę, a wyręby lasów przeprowadzone na terenach o naturalnej przyrodzie tj.: w Kessi i Talaskangas doprowadziły do konfliktu między ekologami a przedstawicielami

przemysłu leśnego. Rzeczywiście w latach 90-tych doszło do zmiany paradygmatu o produkcji drewna jako głównym zadaniu leśnictwa na rzecz zrównoważonego wykorzystania lasów i realizacji licznych celów ekologicznych, społecznych i ekonomicznych. Wytyczne Metsähallitus w sprawie ochrony środowiska i praktyk w gospodarce leśnej, sprawiły, że zarządzanie środowiskiem stało się częścią codziennego leśnictwa. Opracowany przez Metsähallitus system zarządzania środowiskiem oparty na normie ISO 14001 uzyskał certyfikat w 1998 roku, i zwiększył monitorowanie i rozwój aktywności w tej dziedzinie. Na początku XXI wieku, wszystkie lasy gospodarcze podlegające Metsähallitus " zostały uwzględnione w systemie certyfikacji lasów PEFC.

W okresie od 1997 do 2000 roku dla wszystkich gruntów państwowych i obszarów wodnych zostały sporządzone kompleksowe plany ochrony zasobów naturalnych, które regularnie podlegają uaktualnieniu. W procesie zarządzania zasobami naturalnymi Metsähallitus kieruje się zasadami współdziałania, współpracy i jawności działań wprowadzonymi w latach 90-tych.

Metsähallitus jest przedsiębiorstwem państwowym zajmującym się zarówno prowadzeniem interesów (biznesu) jak i pełnieniem obowiązków administracji rządowej (państwowej). Działalność biznesowa Grupy i działalność wchodząca w zakres administracji państwowej różnią się nie tylko pod względem charakteru i źródeł finansowania ale i w treści sprawozdań finansowych.

Roczny plan działalności Metsähallitus i cele finansowe (zysk, możliwości zaciągania kredytów) w zakresie operacji biznesowych są zatwierdzane przez Ministerstwo Rolnictwa i Leśnictwa w oparciu o cele określone przez Parlament. **W działalności biznesowej Metsähallitus kieruje się zasadami komercyjnymi z uwzględnieniem wszystkich ograniczeń i restrykcji wynikających z zobowiązań publicznych.** Obowiązki administracji publicznej pełni specjalna jednostka organizacyjna wchodząca w skład Grupy Metsähallitus, którą jest spółka z o.o. o nazwie ***Parki Narodowe i Obszary Przyrodniczo Cenne Finlandii*** (*National Parks and Wildlife of Finland; poprzednia nazwa: National Heritage Services - Służby Dziedzictwa Przyrodniczego*). W zakresie tych funkcji publicznych (władzy publicznej) spółka podlega Ministerstwu Środowiska.

Sposób zarządzania przedsiębiorstwem Metsähallitus i organizacja jego finansów oraz administracji są oparte przede wszystkim na przepisach prawa powszechnego oraz na uregulowaniach szczegółowych dotyczących tego przedsiębiorstwa, tj.: Ustawie o Przedsiębiorstwie Państwowym (*State Enterprise Act 1185 (2012)*) oraz na Ustawie

o Metsähallitus 1378 (2014) i Rozporządzeniu Rady Ministrów dotyczącym Metsähallitus 1380 (2004).

Podstawy prawne prowadzonej działalności oraz jej zgodność ze strategią Grupy wynika z przestrzegania zasad ładu korporacyjnego. System zarządzania i administrowania stosowany w Metsähallitus jest spójny z ogólnymi zaleceniami i wymogami ładu korporacyjnego oraz specyficznymi cechami przedsiębiorstwa państwowego, a także – szczególnie w tym przypadku – z obowiązkami właściwymi administracji publicznej.

Zadania Zarządu (*Board of Directors*) Metsähallitus polegają na właściwym sterowaniu i nadzorze prowadzonej działalności gospodarczej oraz podejmowaniu decyzji dotyczących rozwoju przedsiębiorstwa. Kluczowe obowiązki i zasady działania Zarządu określa *Rozporządzenie Rady Ministrów Finlandii dotyczące Metsähallitus* i przyjęte w tym przedsiębiorstwie procedury. Zarząd Przedsiębiorstwa Metsähallitus jest powoływany przez rząd Finlandii i składa się z siedmiu członków.

Dyrektora zarządzającego Metsähallitus'em powołuje rząd na wniosek Ministra Rolnictwa i Leśnictwa. Dyrektor Zarządzający odpowiada za realizację zadań produkcyjnych i sprawne zarządzanie całym przedsiębiorstwem. Dyrektora zarządzającego w jego działalności wspiera specjalna Grupa Zarządzająca (*Management Group*). W skład Grupy wchodzi dyrektorzy jednostek sektora biznesowego powoływani przez Dyrektora zarządzającego, kierownik jednostki zajmującej się działalnością z zakresu administracji publicznej (*Public Administration Unit*) oraz szefowie grup wspierających te jednostki.

Dyrektora jednostki *Parki Narodowe i Obszary Przyrodniczo Cenne Finlandii* powołuje rząd na wniosek Ministra Środowiska. Menadżera kierującego jednostką *Zwierzyna Łowna i Rybołówstwo* powołuje Minister Rolnictwa i Leśnictwa.

Zasady kontroli wewnętrznej (inspekcji) w Metsähallitus wynikają z przepisów prawa fińskiego, polityki własnościowej, sposobów kierowania i nadzoru sprawowanego przez Zarząd oraz z odpowiednich instrukcji, przewodników i standardów. Ważnym składnikiem nadzoru wewnętrznego jest zarządzanie ryzykiem gospodarczym, które w Metsähallitus realizowane jest w zgodności z polityką zarządzania ryzykiem przyjętą przez Zarząd, biorącą pod uwagę cele całej Grupy Kapitałowej. Warto dodać, że działająca w Metsähallitus niezależna inspekcja wewnętrzna składa sprawozdania bezpośrednio *Dyrektorowi Zarządzającemu i Zarządowi*.

Metsähallitus (po fińsku: państwowa administracja leśna) jest przedsiębiorstwem państwowym. Główne zadania Metsähallitus obejmują zarządzanie większością obszarów

objętych ochroną Finlandii i zaopatrywanie w drewno krajowego przemysłu drzewnego. Metsähallitus zatrudnia obecnie 3000 osób. Przedsiębiorstwo administruje blisko 120 tys. km² gruntów państwowych i obszarów wodnych, co stanowi prawie 35% powierzchni całkowitej Finlandii. Jego zadania dzielą się na dwa obszary działalności: pierwszy to działalność biznesowa, zaś drugi – to pełnienie finansowanych głównie przez budżet państwa funkcji (obowiązków) administracji państwowej. Warto dodać, że działalnością biznesową zajmują się wyspecjalizowane jednostki organizacyjne zależne lub należące do Metsähallitus.

Jednostki biznesowe to:

1. Gospodarstwo Leśne:

- dostarcza około 85% całości dochodów przedsiębiorstwa
- zajmuje się marketingiem i sprzedażą drewna oraz prowadzeniem gospodarki leśnej w komercyjnych lasach państwowych
- klientami Gospodarstwa Leśnego (jednostki organizacyjnej) są przedsiębiorstwa przemysłu drzewnego oraz inne fińskie i zagraniczne spółki (np.: austriacki), które wykorzystują drewno jako surowiec
- lasy są zagospodarowywane zgodnie z zasadami trwale wielkofunkcyjnej gospodarki leśnej
- celem jest popieranie wielostronnego wykorzystania zasobów leśnych.

2. Inne jednostki biznesowe oraz inne rodzaje działalności, a mianowicie:

- Laatumaa: handel działkami oraz nieruchomościami leśnymi, a także sprzedaż wynajmowanych mieszkań i budynków będących własnością Metsähallitus;
- Fin Fornelia Oy: produkcja nasion leśnych;
- MH-Kivi Oy;
- Siemen Fornelia Oy: dzierżawa złóż mineralnych i sprzedaż gruntów;
- Parki i Obszary Przyrodniczo Cenne (poprzednio Natural Heritage Service – Służby Dziedzictwa Przyrodniczego. Ta jednostka pełni funkcje administracji państwa. Funkcje (zadania) Metsähallitus z zakresu administracji państwowej obejmują m. in. Zarządzania obszarami cennymi z przyrodniczego i turystycznego punktu widzenia, kontrolą polowań i prawa odławiania ryb oraz promocji ochrony i rekreacyjnego użytkowania gruntów i wód należących do państwa;
- Zarządzanie obszarem ustawowo chronionym i innymi obszarami podlegającymi ochronie;
- Ochrona gatunków zagrożonych;

- Zarządzanie obszarami przyrodniczo cennymi wykorzystywanymi w celach rekreacyjnych i innymi obszarami o specjalnym znaczeniu;
- Bezpłatne usługi z zakresu turystyki pieszej;
- Świadczenia usług dla Metsähallitus jako całości;
- Zadania władzy publicznej z zakresu ochrony przyrody;
- Nadzór nad zwierzyną łowną i rybactwem;
- Udzielanie zezwoleń na połów zwierząt, ryb i ruchu po terenie;
- Nabywanie (akwizycji) nasion drzew leśnych i bezpieczne ich składowanie;
- Zadania związane ze spływami;
- Metsähallitus Holding Oy;

Tab. 1 Podstawowe dane liczbowe

	2012	2013
Obroty, mln €	377,9	370,0
Zysk operacyjny, mln €	124,5	127,0
Procent obrotów, %	33,0	34,0
Wynik finansowy, mln €	115,1	118,4
Udział w dochodach państwa, mln €	120,0	130,0
Stopa zwrotu udziałów inwestycyjnych[*], %	4,6	4,7
Nakłady inwestycyjne, % obrotów	4,0	3,0
Wskaźnik wypłacalności^{**}, %	98,0	98,0
Osób - równa	1702	1669

* Stopa zwrotu nakładów inwestycyjnych = $100 \cdot \frac{\text{zysk operacyjny}}{\text{kapitał subskrypcyjny}}$

** Wskaźnik wypłacalności: $100 \cdot \frac{\text{kapitał udziałowy}}{\text{wartość bilansowa}}$

Powierzchnia gruntów:	9 132 000 ha
Powierzchnia wód:	3 414 000 ha
Powierzchnia razem:	12 546 000 ha

W ciągu ostatnich kilkunastu lat Metsähallitus znacznie poprawił stan swoich finansów, o czym świadczy zysk przedsiębiorstwa utrzymujący się na poziomie przekraczającym 100 mln €. W związku z tym Zarząd Metsähallitus przyjął do planu finansowego na rok 2014 dywidenda w wysokości 120 mln €, która będzie wypłacana na konto rządu Centralnego Finlandii, co jest zgodne z celami strategicznymi ustalonymi przez właściciela firmy, tj. rząd Finlandii. Wśród państwowych korporacji i przedsiębiorstw, Metsähallitus jest jednym z największych płatników dywidend dla państwa.

Gospodarstwo Leśne dostarczyło na rynek w omawianym roku (2014) 6,06 mln m³ drewna. Pomimo malejących stopniowo rozmiarów pozyskania drewna, nowe kierunki działalności przyniosły temu Gospodarstwu rekordowo wysokie zyski. Dzięki skutecznym inwestycjom drogowym, dostawy drewna były realizowane planowo wbrew przejściowym pogarszaniem warunków dotyczących pozyskania drewna i jego transportu.

W Sądzie Okręgowym w Helskinkach toczy się postępowanie w sprawie skargi wniesionej przez Metsähallitus jako przedsiębiorstwo na działalność kartelową Grupy Metsä, Stora Eus i UPM-Kymene.

W roku 2013 uległa rozszerzeniu o dalsze 620 000 ha pod względem zakresu i wielkości inwentaryzacja dotycząca dziedzictwa kulturowego realizowana przez lasy państwa. Jest to jeden z największych projektów archeologicznych w historii Finlandii, co świadczy o randze funkcji socjalnych lasów fińskich.

Z innych wydarzeń warto wspomnieć że w roku 2013 *Fin Forelia Spółka z o. o.* odkupiła 43% swoich udziałów od Fińskiego Centrum Leśnictwa pozostawiając Grupę Metsähallitus jako jedyne go właściciela. W roku 2013 sprzedano również część biznesu zajmującego się handlem gruntami.

Coraz więcej ograniczeń nakładanych na gospodarstwo leśne!!!

Metsähallitus kontynuuje tzw. *Program Mets* dotyczący wzrostu bioróżnorodności leśnej w południowej Finlandii a także czyni przygotowania do opracowania krajowej strategii ochrony bagien i mokradeł. Jednakże w miarę postępującego procesu obejmowania coraz to nowych obszarów leśnych różnymi formami ochrony pozostałe lasy muszą zwiększyć produkcję drewna.

Kolejne lata przynoszą ciągły wzrost wymagań rządu odnośnie wpłat dywidend przez Metsähallitus.!!! Jednakże w rezultacie polityki właścicielskiej – rosnący zakres ochrony lasów i kolejne restrykcje odnośnie użytkowania lasu w połączeniu z zadaniami w zakresie sprzedaży drewna pozyskiwanego z lasów gospodarczych erodują warunki działalności i podkopują zdaniem leśników fińskich – możliwości dobrego generowania przychodów.

Utrzymanie zdolności Metsähallitus do płacenia dywidend na rzecz rządu centralnego nie będzie łatwe; będzie to wymagało poniesienia nowych na zagospodarowanie lasów i wprowadzeniu sprawnych mechanizmów we wszystkich sektorach działalności.

Laatumaa Sp. z o. o. odgrywa rosnącą rolę w generowaniu przychodów. Spółka ta realizuje projekty mające na celu wytworzenie nowej wartości dodanej na gruntach państwowych drogą rozwoju usług ekosystemowych. Rozwija się także energetyka wiatrowa. Przedsięwzięcia realizowane na terenach generujących energię wiatrową są dobrym przykładem rentownych, nowych kierunków działalności opartych na usługach ekosystemowych.

Ważny wpływ na gospodarkę regionalną

Parki Narodowe i Obszary Przyrodniczo Cenne Sp. z o. o. zrealizowała przedsięwzięcia o łącznej wartości 61,8 mln €, z czego projekty pokryte środkami Unii Europejskiej wyniosły 4,6 mln €. Na zlecenie Ministerstwa Środowiska, Metsähallitus ocenił możliwości powołania czterech nowych parków narodowych.

Fińskie Parki Narodowe odwiedziło w ostatnim (2013) roku 23 mln osób. Recesja nie wpłynęła znacząco na przychody (zarobki) lokalnych firm turystycznych. Wpływ tego rodzaju działalności na gospodarkę lokalną utrzymuje się na stałym poziomie.

W roku 2013 sumaryczne przychody i stan zatrudnienia we wszystkich parkach narodowych wyniosły 116 mln € i około 1500 osób odpowiednio. Tylko w siedmiu obszarach turystyki pieszej dochody wyniosły 15,4 mln € i dały zatrudnienie 200 osobom. Wiele innych sposobów wykorzystywania terenów przyrodniczo-cennych na równi z gospodarką leśną mają duże znaczenie dla turystyki i wielu branż biznesu. Ich działalność gospodarcza opiera się na przemysłowym zbieraniu grzybów i owoców runa leśnego oraz polowaniach. Jednakże rosnąca liczba odwiedzających i ich ekonomiczne znaczenie nie może przysłaniać naszej oceny ważności obszarów ochronnych dla zachowania bioróżnorodności.

Znaczącym uzupełnieniem sieci ośrodków turystycznych było powołanie ostatnio do życia *Fińskiego Centrum Przyrody Haltia w Espoo*, który stał się miejscem bardzo popularnym. Haltia jest wyjątkowo dobrym przykładem budownictwa z drewna budynków o charakterze publicznym oraz wykorzystania wysoko zaawansowanych technik do produkcji energii.

Liczba myśliwych ciągle rośnie zwłaszcza na gruntach państwowych wykorzystywanych jako łowiska. Liczba sprzedanych tylko przez Metsähallitus pozwoleń na

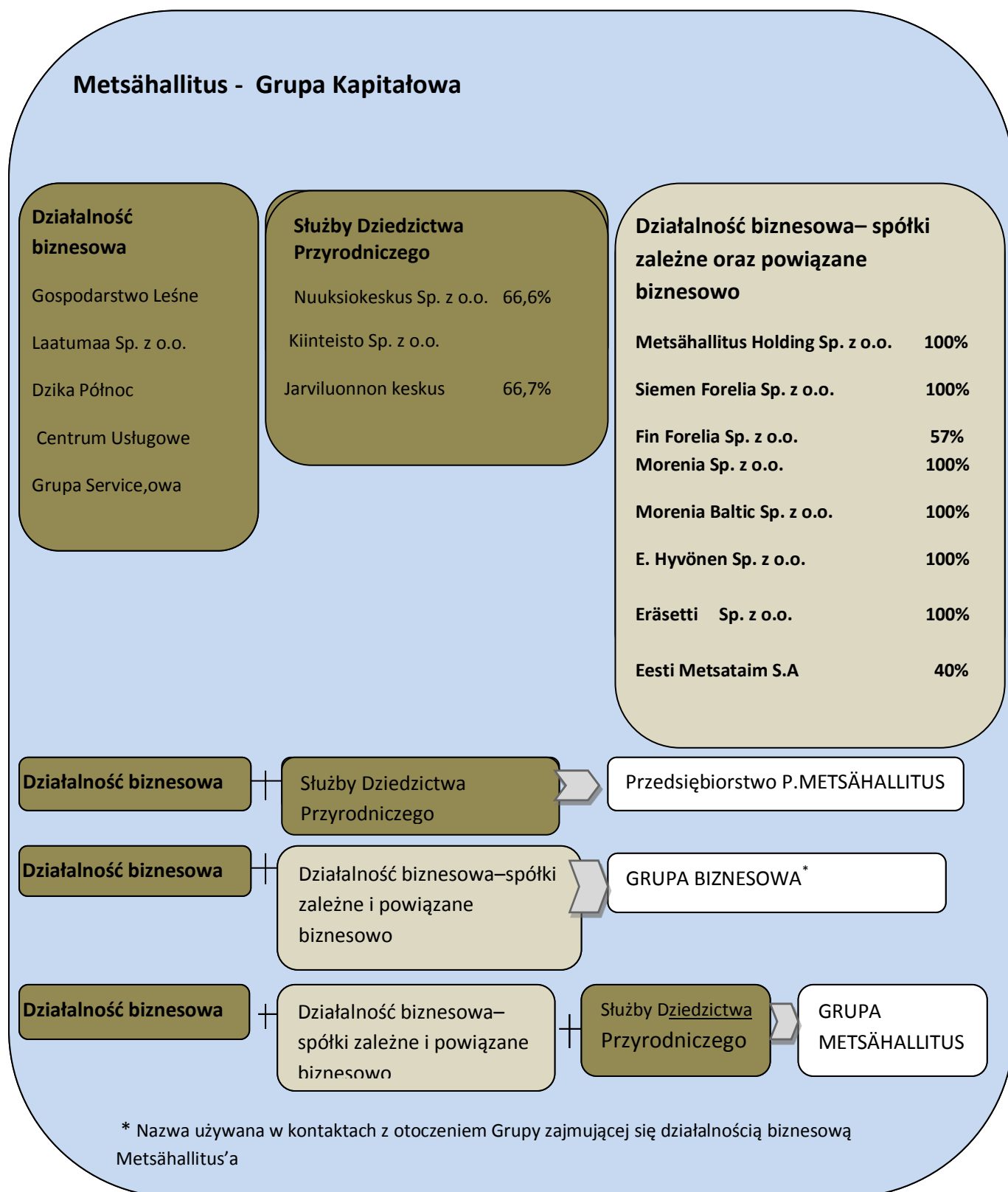
polowania na głuszca odpowiada pobytowi 114900 osobodni, co stanowi 59% wszystkich wydanych pozwoleń w Finlandii. Z kolei liczba zezwoleń dla wędkarzy uprawiających to hobby na wodach państwowych wyniosła 63 223. Myśliwi i wędkarze są zadowoleni z dostarczanych przez Metsähallitus usług z tego zakresu. Prawo polowania w przyszłości na obszarach objętych ochroną jest przedmiotem „zażartej” dyskusji.

Projekt nowej Ustawy o Metsähallitus znajduje się ciągle w fazie opracowania, kluczowe zmiany mają dotyczyć działalności gospodarczej w leśnictwie: **proponuje się aby działalność tego typu przyjęła formę spółki**. Jeśli chodzi o spółkę *Parki Narodowe i Obszary Przyrodniczo Cenne Finlandii*, to uważa się, że powinna ona kontynuować dotychczasową działalność, tzn. pełnić funkcje administracji publicznej.

Podstawowe dylematy dotyczące przyszłości Metsähallitus związane są ze sposobem odpowiedzi na następujące pytania: Czy dotychczasową formą działalności w zakresie leśnictwa należy utrzymać czy włączyć to do planowanej spółki leśnej (z o. o.), czy spółka leśna z o. o. powinna stać się częścią składową Metsähallitus, zapewniając tej firmie stałą, komercyjną i socjalną pozycję jako ustawowego zarządcy (użytkownika) lasów państwowych. Należy również podjąć kroki mające na celu delegowanie niektórych uprawnień rządu centralnego dotyczących nadzoru interesów i działalności w sektorze nieruchomości do nowej spółki (firmy). Powinno to stworzyć lepszą podstawę rzeczywistego wzrostu wartości wypłacanych dywidend.

Metsähallitus nie byłby w stanie tak znakomicie działać bez właściwej motywacji i wiedzy pracowników, którzy wierzą w przyszłość Metsähallitus.

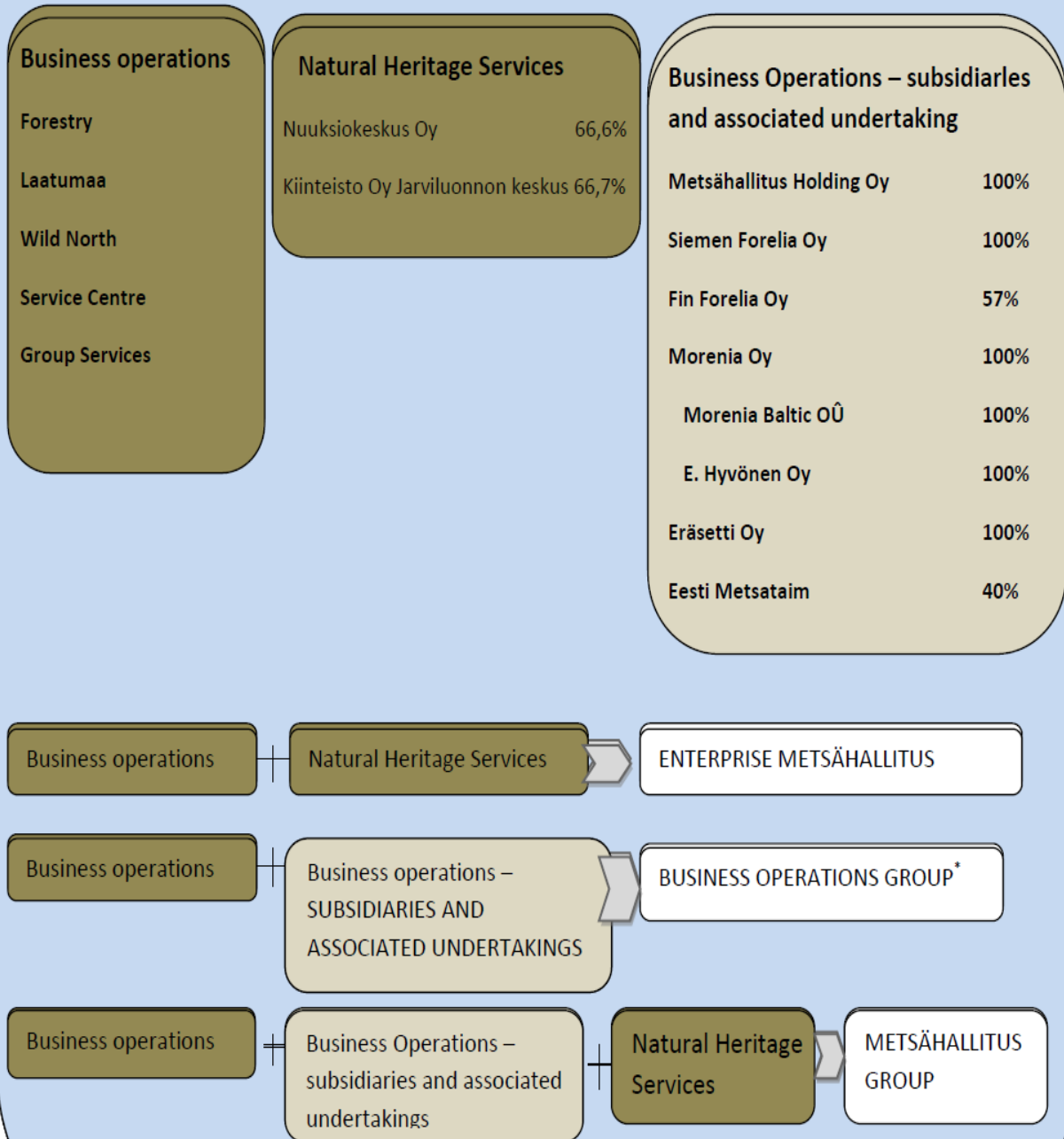
Schemat organizacyjny Grupy Kapitałowej Metsähallitus (rok 2011)

Rys. 1a Schemat organizacyjny Grupy Kapitałowej Metsähallitus (rok 2011) wersja polska

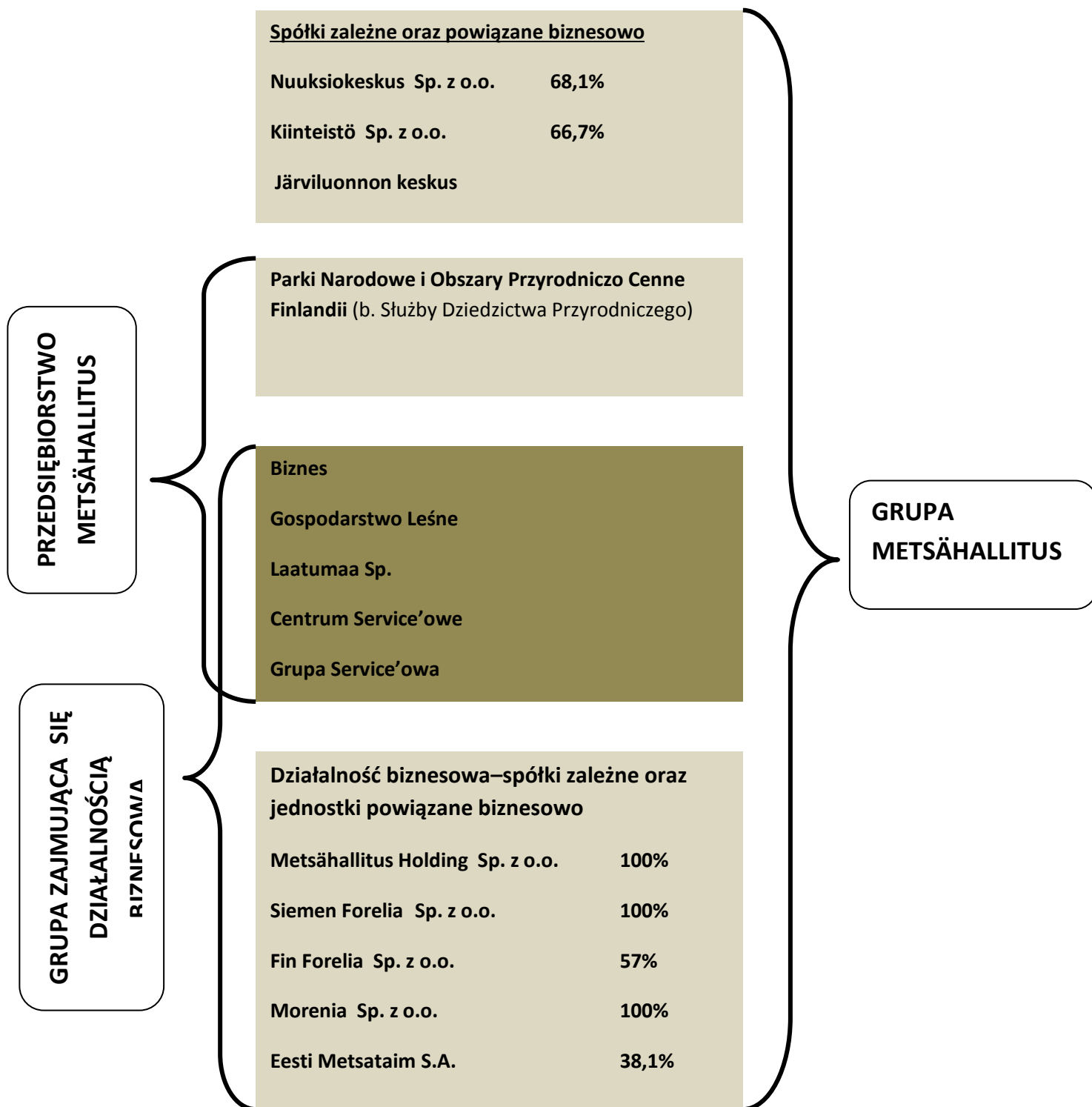
Financial Statements 31 December 2011

Metsähallitus Group

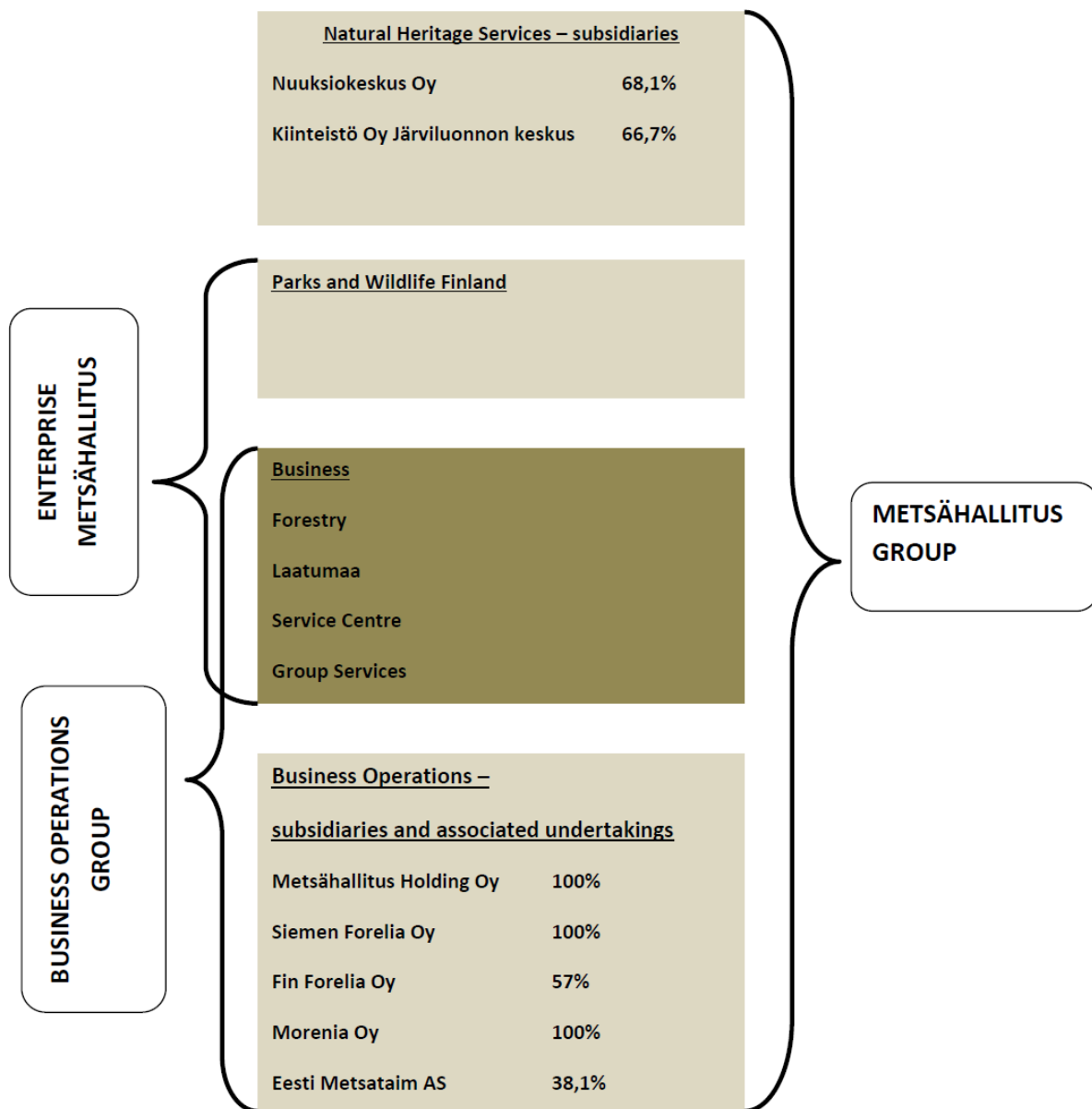

* A criterion used in the external Communications of Metsähallitus

Rys. 1b Schemat organizacyjny Grupy Kapitałowej Metsähallitus (rok 2011) wersja angielska

Rys. 2a Schemat organizacyjny Grupy Kapitałowej Metsähallitus (rok 2011) wersja polska

Rys. 2b Schemat organizacyjny Grupy Kapitałowej Metsähallitus (rok 2011) wersja angielska

Tab. 2 Metsähallitus – Grupa i Przedsiębiorstwo

Rachunek zysków i strat	Grupa		Przedsiębiorstwo	
	1 styczeń – 31 grudzień 2013	1 styczeń – 31 grudzień 2012	1 styczeń – 31 grudzień 2013	1 styczeń – 31 grudzień 2012
Wartość obrotów	374992000,49	380991372,77	352044368,81	3491396396,32
Zmiany w wartości zapasów i produkcji w toku	-702206,42	963983,97	0,00	0,00
Inne przychody operacyjne	42998351,70	29849547,03	38655268,06	29519986,92
Zakup materiałów i usług w ciągu roku	10167422,67	9974816,44	10602495,34	9088654,49
Zmiany zapasów	1136633,70	-64600,41	400245,97	572898,25
Usługi zewnętrzne	184639462,78	184882786,47	169696885,11	165740909,29
Koszty utrzymania personelu				
• Wynagrodzenia	66663067,62	67061990,04	61642664,84	61075289,23
• Ubezpieczenia społeczne				
• Wydatki na emerytury i renty	12456030,92	12125849,70	11550863,88	11047482,80
• Inne wydatki socjalne	2798429,36	3106057,27	2556981,54	2810417,01
Amortyzacja	6835143,22	6302192,32	5284279,22	4651253,89
Zmniejszenie wartości środków nietrwających	487497,00	0,00	0,00	0,00
Inne koszty operacyjne	50970267,70	47947867,19	47437061,43	44866265,52
Inne przedsięwzięcia (zysk/strata)	113219,00	99554,81	0,00	0,00
ZYSK OPERACYJNY	81247379,80	80567499,56	81527159,44	78806187,67
Przychody i wydatki finansowe				
• Przychody z innych inwestycji	77628,08	92482,22	289794,47	1066401,51
• Odsetki i inne przychody finansowe	279393,89	360343,66	226243,37	253970,79
• Odsetki i inne wydatki finansowe	220873,29	436898,46	120589,34	307807,83
ZMNIJSZENIE WARTOŚCI INWESTYCJI W AKTYWACH NIEFINANSOWYCH	136149,68	-984022,58	-2104551,50	12551,47
Zysk przed sfinansowaniem innej działalności przez budżet państwa	81383529,48	79583476,98	79422607,94	78818739,14
Finansowanie innej działalności przez budżet państwa	43185552,19	41781411,26	43185552,19	41781411,26
Podatki dochodowe	8737518,19	8338844,35	8738947,60	8336246,63
Udziały mniejszościowe	154164,00	9021,33	0,00	0,00
Zysk w roku finansowym	115985727,48	113035065,22	113869212,53	112263903,77

Tab. 3 Bilans Grupy Metsähallitus i Przedsiębiorstwa Metsähallitus

Bilans	Grupa		Przedsiębiorstwo	
	31.12.2013	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2012
AKTYWA				
AKTYWA NIEOBROTOWE				
Aktywa niematerialne				
Wartości prawne	185969,79	338210,21	175315,93	47969,79
Skapitalizowane wydatki przyszłych okresów	138535,38	388113,51	3381,53	6768,07
	324505,17	726323,72	178697,46	54737,86
Aktywa materialne				
• Grunty i wody	3687514026,63	3675062872,68	3683262381,00	3668320434,96
• Drogi	20647379,24	18557132,30	20461719,51	18388148,01
• Budynki i budowle	6000561,15	49612053,88	40684232,82	44012573,29
• Maszyny i urządzenia	5473483,60	3058961,75	843705,92	910113,81
• Inne aktywa niematerialne	884784,58	492119,61	10599,04	10599,04
• Wydatki przyszłych okresów i prace w toku	10550476,20	20247661,90	10327466,37	8734453,96
Inwestycje	3785075709,40	3767030801,12	3755590554,66	374037659,07

<ul style="list-style-type: none"> • Udziały w spółkach zależnych • Inwestycje w przedsięwzięciach wspólnych • Inne udziały i inwestycje • Inne należności 	0,00	0,00	32838941,62	35838941,62
	953960,00	855783,38	1200007,20	1200007,20
	2278678,01	2322562,64	2832375420,00	2683237,54
	22300,00	22300,00	0,00	0,00
AKTYWA NIEOBROTOWE, RAZEM	3254939,00	3200649,02	36722186,36	39722186,36
	3788655153,57	3770957774,86	3792491438,48	3780153283,29
AKTYWA OBROTOWE				
Zapasy				
Produkty gotowe	29700493,38	31167396,01	14572544,24	14972790,21
Prace w toku	1120574,00	1492543,49	0,00	0,00
	30821069,38	32659939,50	14572544,24	14972790,21
Należności				
Należności nie bieżące				
Inne należności	0,00	147162,74	0,00	0,00
Należności z Grupy spółek zależnych	0,00	0,00	350298,50	429574,21
Należności z wspólnych przedsięwzięć	0,00	0,00	0,00	0,00
Inne należności	430084,32	1625611,86	144877,35	940841,55
Przedpłaty i przychody narastające	4992757,30	5381660,66	4801335,73	5149455,25
	37793046,70	39647402,11	34776075,33	34758673,43
	0,00	4992566,76	0,00	4992566,76
	32716262,72	33412785,69	32634668,87	27532458,96
ŚRODKI OBROTOWE RAZEM	101330378,80	110859856,80	81983288,44	82256489,36
AKTYWA RAZEM	3889985532,37	3881817631,66	3874474726,92	3862409772,65

Tab. 4 Bilans Grupy Metsähallitus i Przedsiębiorstwa Metsähallitus

BILANS	Grupa		Przedsiębiorstwo	
	31.12.2013	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2012
ZOBOWIĄZANIA				
KAPITAŁ (UDZIAŁOWY) WŁASNY				
KAPITAŁ				
Kapitał podstawowy	2536538416,29	2538127797,15	2536538416,29	2538127797,15
Inny kapitał	1152671848,95	1131624450,30	1152671848,95	1131624450,30
Inne przychody	10249466,47	17214401,52	12503202,75	20239298,89
Zysk w roku finansowym	115985727,48	113035065,22	113869212,53	1126263903,77
KAPITAŁ, RAZEM	3815445459,46	3800001714,19	3815582680,52	3802255450,00
UDZIAŁY MNIEJSZOSCIOWE	5971112,01	11308759,28	0,00	0,00
PROWIZJE				
Inne prowizje	1475812,78	1917158,31	0,00	1300000,00
ZOBOWIĄZANIA				
Pożyczki z instytucji finansowych	5881828,73	5707182,14	0,00	0,00
Inne zobowiązania	319950,60	430447,81	22850,00	27738,21
Bieżące				
Pożyczki z instytucji finansowych	5118355,82	5655088,30	4998355,82	4995022,30
Wpłaty zaliczkowe	6119462,94	942756,34	6106107,94	9382978,20
Zadłużenie względem spółek Grupy	0,00	0,00	1943029,21	1611617,77
Inne zobowiązania (obciążenia odsetkami)	15981177,84	15573176,04	15138188,60	13093248,64
Inne przychody	21002121,58	19654665,21	18680348,18	18429525,61
Zobowiązania podatkowe	12721,33	14450,75	0,00	0,00
ZOBOWIĄZANIA RAZEM	67093148,12	68589999,88	58892046,40	58854322,45
KAPITAŁ WŁASNY I ZOBOWIĄZANIA, RAZEM	3889985532,37	3881817631,66	3874474726,92	3862409772,65

Tab. 5 Przepływy pieniężne (Grupa Metsähallitus i Przedsiębiorstwo Metsähallitus)

<i>Przepływy pieniężne</i>	<i>Grupa</i>		<i>Przedsiębiorstwo</i>	
	1 styczeń – 31 grudzień 2013	1 styczeń – 31 grudzień 2012	1 styczeń – 31 grudzień 2013	1 styczeń – 31 grudzień 2012
PRZEPLYYWY PIENIĘŻNE Z DZIAŁALNOŚCI OPERACYJNEJ				
Wpływy z tytułu zapłaty za towary i usługi	375300949,94	383000204,43	350782796,81	350365073,03
Wpływy z tytułu innych rodzajów działalności	15936737,03	5173081,52	15893233,24	5130087,86
Wpływy z tytułu opłat za wykonane usługi	-322038455,61	-322572190,90	-300002003,66	-289468305,39
Przepływy pieniężne z działalności operacyjnej, przed				
Oplaty finansowe i podatki	69119231,36	65601095,05	66620026,39	66026855,50
Odsetki i inne wydatki finansowe	-220872,29	-436898,46	-120589,34	-307870,83
Odsetki od działalności operacyjnej	279393,89	360343,66	226243,37	235970,79
Otrzymane dywidendy	77628,08	92482,22	117794,47	866401,51
Podatki bezpośrednie	-9143259,87	-7159266,05	-9118074,40	-7156668,33
Przepływy pieniężne przed dofinansowaniem przez				
budżet państwa	60192121,17	588457756,42	57735400,49	59682688,64
Dopłaty z budżetu państwa do działalności operacyjnej	40683146,75	42850036,73	40383146,65	42850036,73
Przepływy pieniężne z działalności operacyjnej	100875267,82	101307793,15	98418547,14	102532725,37
INWESTYCJE				
• Zakup gruntów chronionych, udziały	-1127423,52	-3313436,90	-1127423,52	-3313436,90
• Zakup środków trwałych finansowanych przez Ministerstwo	-943574,84	-2525614,70	-43574,84	-2525614,17
• Zakup środków trwałych finansowanych z środków UE	-106355,73	-634492,00	-106355,73	-634492,00
• Zakup środków trwałych finansowanych z innych funduszy inwestycyjnych	-60546,77	-81965,96	-60546,77	-81965,96
• Sprzedaż środków materialnych i niematerialnych	37738624,80	34178049,38	23890388,53	33843614,41
• Sprzedaż innych inwestycji	0,00	745250,99	500000,00	1368690,70
• Zakup innych inwestycji	0,00	-7520,00	0,00	-477520,00
• Zakup, sprzedaż udziałów w spółkach zależnych	0,00	0,00	0,00	-1900000,00
• Środki uzyskane na budowę ośrodków przyrodniczych	1127423,52	5213436,90	1127423,52	5213436,90
Przepływy pieniężne z działalności inwestycyjnej i				
działalności finansowej	15037052,31	14685627,27	21088608,38	21971419,74
Zmiany w wartości pożyczek nieobrotowych z inwestycji finansowych	174646,59	3062453,16	0,00	0,00
Zmiany w wartości innych pożyczek nieobrotowych oprocentowanych	-105609,00	-90130,02	0,00	0,00
Zmiany w wartości innych pożyczek nieobrotowych nieoprocentowanych	-4888,21	-11913,19	-4888,21	-11913,19
Zmiany w wartości pożyczek obrotowych z inwestycji finansowych	-1646209,24	-1166699,24	0,00	0,00
Zmiany w wartości innych oprocentowanych pożyczek obrotowych	0,00	4995088,30	3267,52	4995088,30
Zmiany w wartości innych nieoprocentowanych pożyczek obrotowych	0,00	0,00	0,00	200000,00
Zmiany w wartości pożyczek Grupy dla spółek zależnych	0,00	0,00	604108,32	-538118,03
Inwestycje udziałowców spółki <i>Nuuksiokeskus</i>	0,00	552000,00	0,00	0,00
Zwrot kapitału udziałowcom mniejszościowym	-19350,00	-64500,00	0,00	0,00
Danina na rzecz państwa	-120000000,00	-110000000,00	-120000000,00	-110000000,00
Przepływy pieniężne z działalności finansowej	-121601409,86	-102723700,99	-119397512,37	-105354942,92
ZMIANY W FUNDUSZACH PŁYNNOŚCI	-568909,73	13269719,43	109643,15	19149202,19
Fundusze płynności na 1 styczeń	38405352,45	25135633,02	32525025,72	13375823,53
Fundusze płynności na 31 grudzień	32716262,72	38405352,45	32634668,87	32525025,72
Zmiany netto gotówki	-5689089,73	13269719,43	109643,15	19149202,19

Grupa Metsähallitus

DYREKTOR GENERALNY

Jednostki wspólne Grupy Metsähallitus i Centrum Usługowego

Gospodarstwo Leśne

Marketing i sprzedaż drewna zakładom przemysłu drzewnego oraz działalność gospodarcza w komercyjnych lasach państwowych

Laatumaa

Operacje na rynku nieruchomości związane z działkami budowlanymi, nieruchomościami leśnymi
sprzedaż budynków należących do Grupy Metsähallitus
I aktywny udział w projektach energetyki wiatrowej

Fin Forelia Sp. z o.o.

Produkcja i sprzedaż sadzonek

Siemen Forelia Sp. z o.o.

Produkcja, zbiór i sprzedaż nasion

MH-Kivi Sp. z o.o.

Dzierżawa złóż mineralnych oraz sprzedaż minerałów (np.: żwiry)

Parki i Obszary Przyrodniczo Cenne Finlandii

Zarządzanie parkami narodowymi oraz innymi obiektami podlegającymi ochronie z przyrodniczego i turystycznego punktu widzenia, świadczeń usług z zakresu łowiectwa i wędkarstwa

Gospodarstwo leśne

- Rynki drzewne, sprzedaż drewna, prowadzenie gospodarki leśnej w lasach państwowych
- Partnerzy z sektora przemysłu drzewnego oraz inne fińskie i zagraniczne przedsiębiorstwa, które wykorzystują drewno jako surowiec produkcyjny
- Gospodarka leśna jest prowadzona według zasad zrównoważonego użytkowania zasobów leśnych
- Celem działalności jest wspieranie wielostronnego wykorzystania zasobów leśnych

Inne jednostki sektora biznesowego

- ***Laatumaa***
 - Przygotowanie powierzchni leśnych do odnowienia lub zalesienia, sprzedaż lub dzierżawa działek pod domki letniskowe
 - Odpowiada za akwizycję i sprzedaż nieruchomości w ramach Metsähallitus
- ***MH-Kivi Sp. z o.o.***
 - Dzierżawa oraz sprzedaż działek gruntu ze złożami mineralnymi
- ***Fin Forelia Sp. z o.o.***
 - Produkcja dostarczanie na sprzedaż – sadzonek
 - Dostarczanie innych produktów i usług związanych z odnowieniem lasu w Finlandii i za granicą
- ***Siemen Forelia Sp.z o.o.***
 - Produkcja, dostawy na rynek i sprzedaż nasion
- **Parki Narodowe i Obszary Przyrodniczo Cenne Finlandii** (*National Parks and Wildlife Finland* – poprzednio *Natural Heritage Service* – *Służby Dziedzictwa Przyrodniczego*).

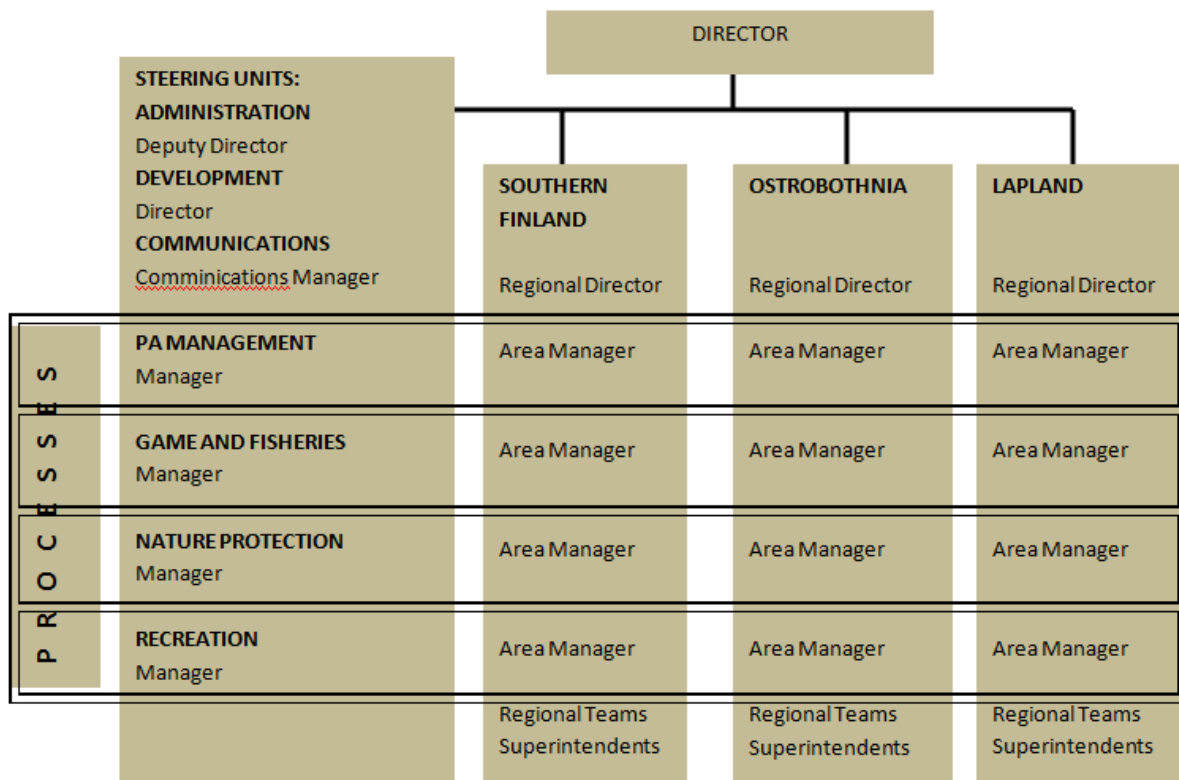
Jednostka ta pełni w ramach Metsähallitus funkcje administracji (władzy) państwowej:

- Zarządza obszarami ustawowo chronionymi i innymi obszarami polegającymi ochronie
- Zajmowanie się ochroną gatunkami zagrożonymi
- Zarządza obszarami przyrodniczo cennymi wykorzystywanymi w celach rekreacyjnych i innych obszarami o znaczeniu specjalnym
- Świadczy bezpłatne usługi z zakresu turystyki pieszej
- Świadczy usługi dla partnerów Metsähallitus jako całości

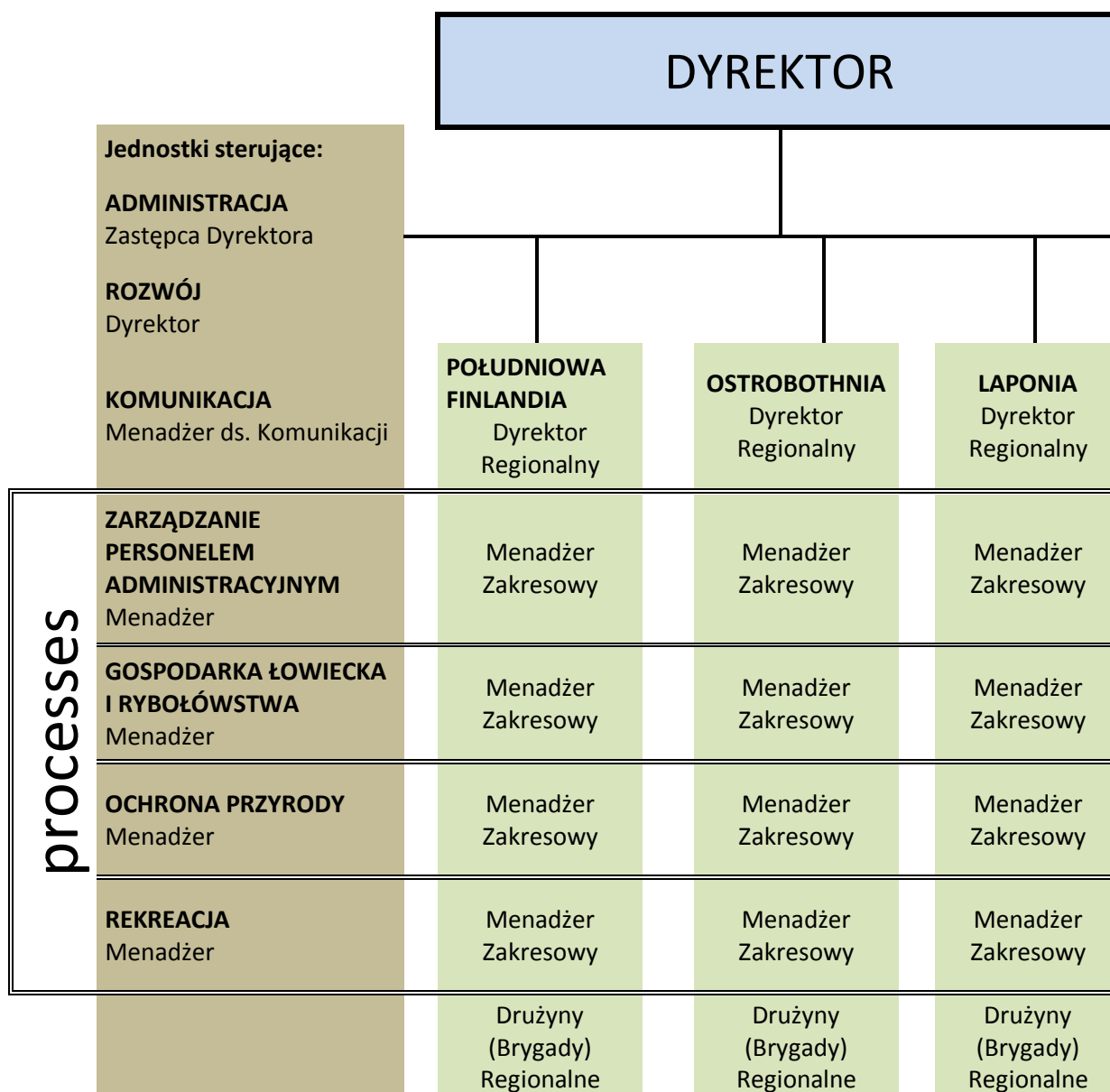
- Wykonuje zadania władzy publicznej (państwowej) związane z ochroną przyrody
- Sprawuje nadzór nad gospodarką łowiecką i rybactwem
- Wydaje zezwolenia na polów zwierząt, ryb oraz ruch pojazdami po terenach poza drogami
- Zajmuje się akwizycją nasion drzew leśnych i właściwym ich przechowywaniem
- Pełni obowiązki związane z organizacją i kontrolą spływów

Organizacja jednostki:

Parki Narodowe i Obszary Przyrodniczo Cenne Finlandii

Rys. 3a Parki Narodowe i Obszary Przyrodniczo Cenne Finlandii, wersja angielska

Rys. 3b Parki Narodowe i Obszary Przyrodniczo Cenne Finlandii, wersja polska

Organizacja i zasady funkcjonowania lasów państwowych we Francji

Organizacja, funkcjonowanie i wyniki działalności państwowego gospodarstwa leśnego we Francji

1. Charakterystyka gospodarki leśnej we Francji

a. Informacje ogólne

Od początku XIV wieku powierzchnia leśna Francji wzrosła do blisko 15 mln ha głównie dzięki zalesianiu gruntów nieprzydatnych dla rolnictwa i nieużytkowanych obszarów w terenach górzystych. Wartość drewna martwego jest średnio rzecz biorąc trzykrotnie wyższa niż 100 lat temu. Aż do końca XIII wieku lasy Francji były mocno dewastowane zanim król Filip La Bel nie ustanowił administracji wód i gruntów (gleb). Jednakże lasy były ciągle nadmiernie eksploatowane w tym czasie. W konsekwencji coraz większego spożycia drewna z lasów Francji było ukazanie się rozporządzenia ministra finansów króla Ludwika XIV Colbert'a, znane jako „*l'aménagement-mont forestier*”, wydane w roku 1669, które wprowadziło m.in. powszechny obowiązek opracowywania planów urządzania lasu. W końcu, Wielka Rewolucja Francuska z 1789 spowodowała zasadnicze zmiany strukturalne w lasach Francji, powodując przemianę lasów królewskich na lasy państwowe, prawo polowania zostało zniesione a pozyskanie ubocznych produktów leśnych stało się stosunkowo znacznie bardziej liberalne. W roku 1827 wprowadzono „*régime forestier*” i ogłoszono, że gospodarkę w lasach publicznych powierza się Administracji Wód i Lasów. Zaczęto zwracać uwagę na różnorodność biologiczną, a rozmiar sprzedaży drewna powinien być zgodny z programem pozyskania. Zmianom uległy sposoby użytkowania gruntów a świadomość, że lasy chronią środowisko w terenach górzystych narażonych na klęski żywiołowe prowadziła prosto do ekspansji lasów już od lat 1850.

W roku 1946 ustanowiono **Narodowy Fundusz Leśny**, który bezpośrednio przyczynił się do wzrostu zalesień na gruntach rolnych po II wojnie światowej. Miało to duży wpływ na leśnictwo Francji w postaci dominującej pozycji gatunków iglastych. Zjawiska te miały wpływ także na stan bioróżnorodności i krajobrazu, a wiele cennych siedlisk leśnych o specyficznym składzie gatunkowym zniknęło.

Sektor leśny we Francji jest ważnym pracodawcą i ma duże możliwości w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy w przyszłości, gdyż rząd Francji podjął ostatnio decyzje dotyczące wzrostu rozmiaru pozyskania drewna i rozwoju przemysłu drzewnego odpowiednio do następującego wzrostu powierzchni leśnej i stanu zapasu rosnącego. Francja angażowała się silnie w proces Helsiński i opracowała 10-letni program rozwoju leśnictwa opartego na systemie europejskim kryteriów i wskaźników zrównoważonego rozwoju. Francuska

koncepcja dotyczy nie tylko trwałości udziału określonych gatunków w składzie lasów, ilości drewna martwego, emisji dwutlenku węgla i jego akumulacji, oraz innych zagadnień. Produkty nieдрzewne także odgrywają ważną rolę w leśnictwie Francji i są przedmiotem dokładniejszej oceny. Ponadto w roku 2011 ponad 2,8 mln ha lasów zostało włączonych do sieci Natura 2000. Dużą powierzchnię w lasach Francji zajmują rezerваты przyrody oraz obszary o znaczeniu ekologicznym.

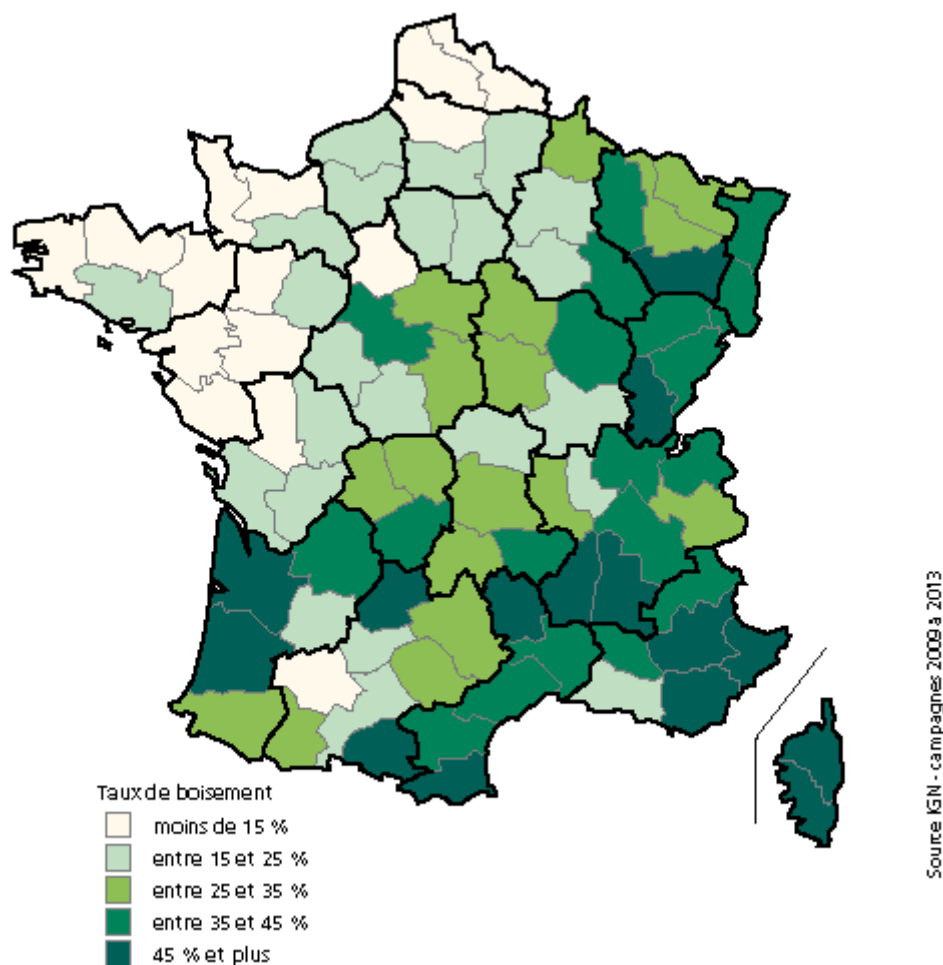
Ogólnie można stwierdzić, że francuska polityka leśna dopuszcza wzrost rozmiaru pozyskania surowca drzewnego pod warunkiem lepszej ochrony lasów. Jej celem nadrzędnym jest objęcie statusem ochronnym około 2% powierzchni leśnej. Jednocześnie dodatkowe ilości produktów drzewnych powinno być pozyskiwanych w celu pokrycia rosnącego popytu przede wszystkim sektora energetycznego. Rząd Francji wprowadza w życie programy rozwoju leśnictwa w ramach planów regionalnych. Niektóre z tych programów otrzymują subsydia z budżetu państwa.

Monitoring polityki leśnej Francji jest zadaniem niezmiernie ważnym, gdyż ma na celu kontrolę skuteczności i wyników działalności instytucji leśnych i związanych z leśnictwem. Opracowano wiele różnych instrumentów mających umożliwić ocenę zachodzących w tym zakresie procesów na szczeblu krajowym i regionalnym, a także programów realizowanych przez rząd.

We Francji powołano do życia wiele instytucji oraz przeznaczono liczne środki trafiające bezpośrednio lub pośrednio do właścicieli leśnych. Prowadzi się wiele badań i akcji mających na celu dokonanie oceny stanu zasobów leśnych Francji. Jednym ze specyficznych zadań jest poprawa polityki leśnej i rozwój nowych technologii. Państwo usilnie wspiera zakładanie związków i stowarzyszeń właścicieli leśnych oraz finansuje liczne kursy zawodowe.

b. Uwarunkowania przyrodnicze

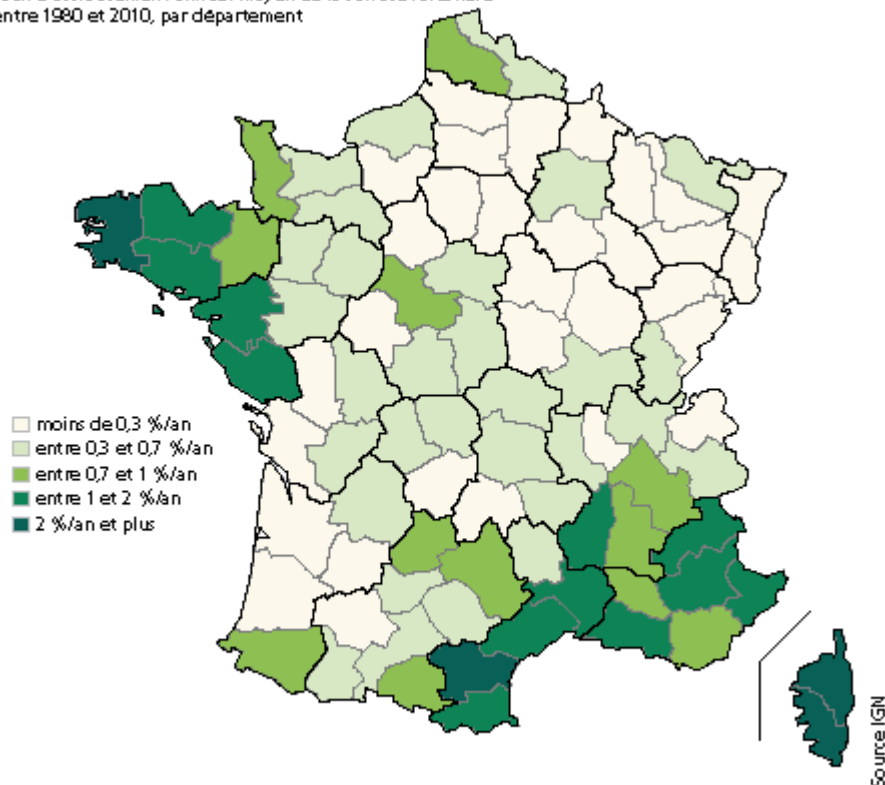
Lesistość. Według państwowej inwentaryzacji lasów przeprowadzonej w latach 2009-2013 lasy we Francji metropolitalnej zajmują 16,5 mln ha, co odpowiada 30% powierzchni kraju. Jednocześnie stanowi to 10% powierzchni lasów Europy, dając Francji czwartą pozycję za Szwecją, Finlandią i Hiszpanią (odpowiednio 27, 22 i 18 milionów hektarów według FAO). Obecna lesistość wynosi od 5% w departamentach La Manche do 67% na Korsyce (*Corse-du-Sud*), średni wskaźnik lesistości dla Francji wynosi 30% (rys. 1).

Rys. 1. Lesistość w departamentach Francji metropolitalnej wg danych z lat 2009-2013. Oznaczenia: biały – lesistość poniżej 15%; zielonkawy – od 15 do 25%; jasnozielony – od 25 do 35%; zielony – od 35 do 45%; ciemnozielony – powyżej 45%. Źródło: Institut National de l'Information Géographique et Forestière (IGN), <http://inventaire-forestier.ign.fr/spip/spip.php?rubrique11>.

Lesistość Francji wzrasta od drugiej połowy XIX wieku. Szacuje się, że w 1830 r. zalesiony obszar Francji obejmował między 8,9 a 9,5 mln ha (Cinotti, 1996). Od roku 1980 lesistość Francji wzrasta średnio o 0.6% rocznie, ale wzrost ten jest zróżnicowany w poszczególnych departamentach (rys. 2). Zwiększenie powierzchni lasów dotyczy z jednej strony łuku śródziemnomorskiego i Korsyki, z zaś z drugiej *Bretani i Pays-de-la-Loire*. W południowo-wschodniej Francji tereny do zalesiania to głównie ziemie, na których zaniechano pasterstwa i rolnictwa. W departamentach tradycyjnie leśnych, takich jak północno-wschodnie i Landes, wzrost lesistości jest mniejszy. Podobnie jest w regionie paryskim, ale w tym przypadku powodem jest antropopresja.

Taux d'accroissement annuel moyen de la surface forestière
entre 1980 et 2010, par département

Rys. 2. Przyrost powierzchni lasów w latach 1980 - 2010 (średnio rocznie) w poszczególnych departamentach Francji. Oznaczenia średniego rocznego przyrostu lesistości: biały –poniżej 0.3%, zielonkawy –od 0.3 do 0.7%; jasnozielony – od 0.7 do 1.0; zielony – od 1 do 2%; ciemnozielony – 2% i więcej. %. Źródło: Institut National de l'Information Geographique et Forestière (IGN), <http://inventaire-forestier.ign.fr/spip/spip.php?rubrique11>.

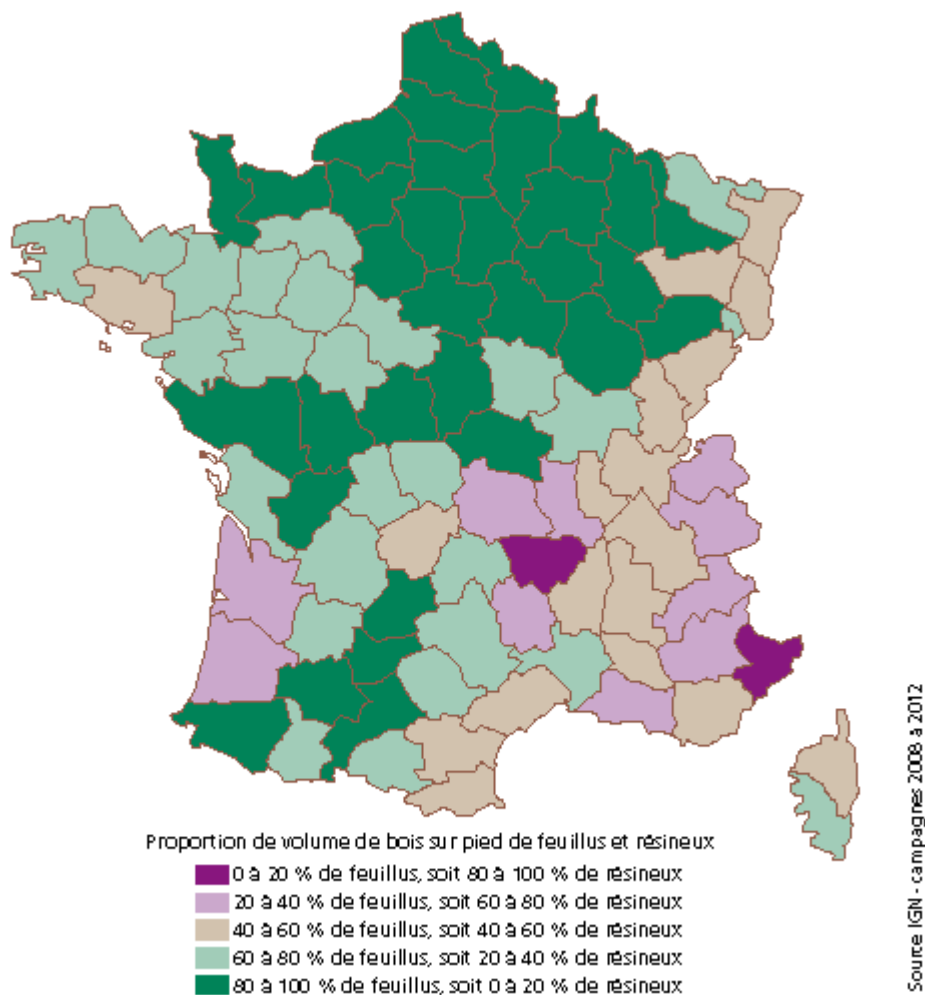
Zapas. Zapas drewna w lasach Francji został oszacowany w latach 2008 - 2012 na 2,5 mld m³ na pniu. Wartość ta dotyczy drewna nieokorowanego żywych drzew o średnicy równej lub większej niż 7,5 cm na wysokości pierśnicy. Średni zapas na hektar wynosi 161 m³. Przy czym 75% drzew stojących znajduje się na terenie lasów prywatnych. Zaznacza się zróżnicowanie wielkości zapasu w przeliczeniu na hektar w zależności od formy własności: jest on wyższy w lasach publicznych i wynosi 184 m³/ha.

Leśne gatunki drzewiaste. Lasy Francji buduje 135 gatunków drzew. Spośród nich siedem ma większe znaczenie i udział powierzchniowy. Do grupy tej zaliczają się przede wszystkim dęby pokrywające 39% całkowitej powierzchni leśnej. W dalszej kolejności wśród gatunków liściastych znajdują się buk (9%) i kasztan (5%), zaś z iglastych, jodła i świerk (8%), sosna nadmorska (7%) i sosna zwyczajna (6%). Ponadto w lasach Francji występują inne gatunki liściaste takie jak: jesion (4%), grab (4%), brzozy, topole, robinia biała, olsze, wierzba, klony, osika i in. oraz iglaste jak: jedlica Douglasa (3%), sosna alpejska, sosna czarna i jej odmiana sosna korsykańska, modrzew, sosna hakowata (18%).

Ogólnie biorąc lasy Francji w dwóch trzecich składają się z gatunków liściastych, a tylko w jednej trzeciej z gatunków iglastych. Taki udział wynika z warunków klimatycznych i geograficznych. Poza przypadkiem szczególnym masywu *des Landes de Gascogne*, gdzie dominuje sosna nadmorska, gatunki liściaste są charakterystyczne dla obszarów równinnych i podgórszych. Z kolei w górach dominują gatunki iglaste, które na ogół są one mniej wymagające niż gatunki liściaste i mogą rosnąć na uboższych glebach.

Udział gatunków w zapasie. Ponieważ lasy Francji składają się głównie z drzew liściastych stąd też większość drzewostanów (65%) ma jako główny gatunek liściasty: zapas drewna na pniu tych drzewostanów stanowi 65% zapasu całkowitego. Oprócz lasów w regionie *Landes*, zdominowanych przez sosnę nadmorską, gatunki liściaste są charakterystyczne dla obszarów nizinnych i podgórszych, natomiast gatunki iglaste dominują na obszarach górskich (rys. 3). Gatunki o największym udziale w zapasie drewna na pniu to: dąb szypułkowy i bezszypułkowy stanowiące prawie jedną czwartą zapasu oraz buk – 11%, jodła – 8% i świerk – 7%. Zestawienie gatunków ze względu na udział w tworzeniu zapasu drewna stojącego przedstawia się następująco:

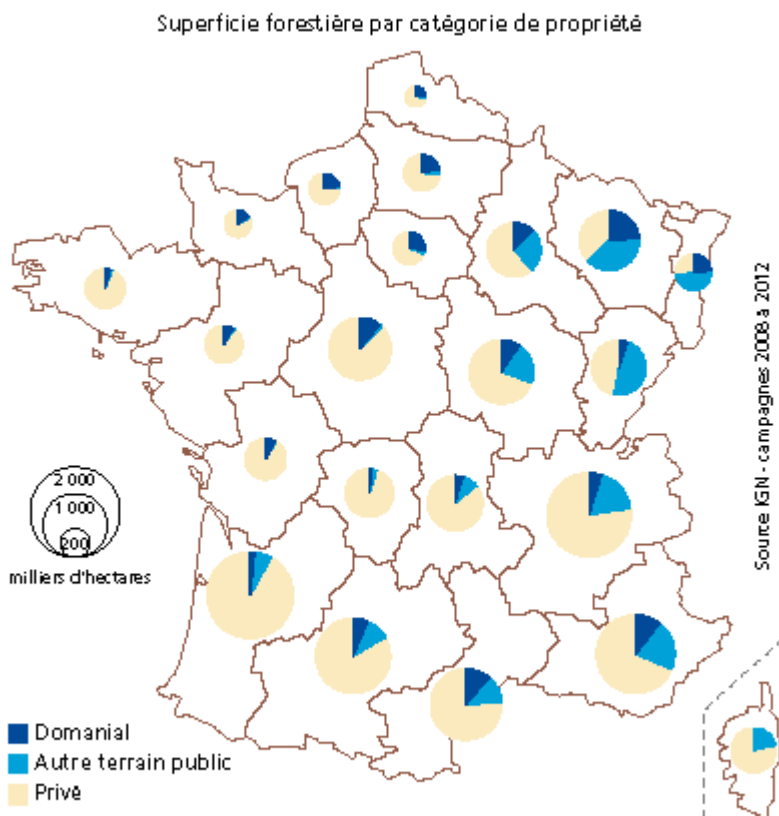
- dąb szypułkowy 12%;
- dąb bezszypułkowy 11%;
- buk 11%;
- kasztan 5%;
- dąb omszony 4%;
- grab 4%;
- jesion 4%;
- *inne gatunki liściaste* 14%;
- świerk pospolity 7%;
- jodła pospolita 7%;
- sosna nadmorska 6%;
- sosna pospolita 6%;
- daglezwia 4%;
- *inne gatunki iglaste* 5%.

Rys. 3. Udział drzew liściastych i iglastych w zapasie drewna stojącego wg danych z lat 2008-2012. Oznaczenia udziału w zapasie drewna stojącego: ciemnofioletowy – drzewa liściaste stanowią od 0 do 20%, iglaste od 80 do 100%; jasnofioletowy – drzewa liściaste stanowią od 20 do 40 %, iglaste od 60 do 80%; beżowy – drzewa liściaste od 40 do 60%, iglaste tak samo; jasnozielony – drzewa liściaste od 60 do 80%, iglaste od 20 do 40%; ciemnozielony – drzewa liściaste od 80 do 100 %, iglaste od 0 do 20%. Źródło: *Institut National de l'Information Géographique et Forestière (IGN)*, <http://inventaire-forestier.ign.fr/spip/spip.php?rubrique11>.

Formy własności. Pod względem własności we Francji dominują lasy prywatne, stanowiące trzy czwarte powierzchni leśnej Francji metropolitalnej, co wynosi 12,1 mln ha i ok. 74% powierzchni lasów ogółem (wg danych *Inventaire Forestiere*). Lasy państwowe stanowią 3,1% powierzchni kraju i 11% powierzchni lasów zajmując powierzchnię 1 699 000 ha. Składa się na nie 1426 kompleksów leśnych o średniej powierzchni 1190 ha. Inne lasy publiczne to głównie lasy samorządowe zajmujące ok. 17% powierzchni lasów i 2.4 mln ha. W Europie, Francja jest jednym z krajów, które mają najwyższy wskaźnik prywatnej własności lasów, za Portugalią i Finlandią. Udział lasów publicznych zmniejszył się nieznacznie od ubiegłego wieku, co oznacza, że zwiększenie powierzchni lasów zachodzi przede wszystkim na terenach

prywatnych. Udział poszczególnych kategorii własności różni się w zależności od regionu (rys. 4). Lasy prywatne stanowią ponad 80 % powierzchni lasów w południowej i zachodniej Francji. Lasy samorządów i inne niepaństwowe lasy publiczne mają istotny udział w departamentach wschodniej Francji (Alzacja, Lotaryngia, Burgundia, Franche-Comté, etc), na zachodzie, z powodów historycznych są słabiej reprezentowane.

Rys. 4. Udział różnych form własności w lasach poszczególnych departamentów Francji wg danych za okres 2008-2012. Oznaczenia kolorów: ciemnoniebieski – lasy państwowe, jasnoniebieski – inne lasy publiczne, beżowy – lasy prywatne. Wielkość koła odpowiada powierzchni lasów w tysiącach ha: najmniejsze koło – 200 tys. ha; średnie – 1000 tys. ha; największe – 2000 tys. ha. Źródło: *Institut National de l'Information Géographique et Forestière (IGN)*, <http://inventaire-forestier.ign.fr/spip/spip.php>

Dwie trzecie prywatnych lasów we Francji ma powierzchnie poniżej 1 ha i należy do 3,5 miliona prywatnych właścicieli. Wśród 96% to prywatne osoby fizyczne, w ich rękach znajduje się ponad 80% powierzchni prywatnych lasów Francji. Większość z nich (ok. $\frac{3}{4}$) odziedziczyła posiadane obecnie lasy, pozostali albo zakupili już istniejący las (zwykle

o niewielkiej powierzchni od 1 do 10 ha) lub też go zasadzili. Zazwyczaj leśnictwo nie jest ich główną aktywnością zawodową. Prywatni właściciele lasów reprezentują różne zawody i status:

- 57% - emeryci,
- 12% - rolnicy,
- 11% - urzędnicy i robotnicy,
- 8% - wykonujący tzw. wolne zawody,
- 4% - inne profesje.

c. Uwarunkowania społeczne.

Struktura wiekowa społeczeństwa Francji jest typowa dla większości krajów rozwiniętych: 37,9% ludności w wieku poniżej 30 lat, 16,4% — w wieku 65 lat i powyżej (2006); liczebna przewaga kobiet nad mężczyznami (105 kobiet na 100 mężczyzn); przeciętna długość trwania życia mężczyzn — 76 lat, kobiet — 84 lata. Średnia gęstość zaludnienia 111 mieszk. na km²; najgęściej jest zaludniony region paryski (ok. 890 mieszk. na km²), część północno-wschodnia, zwłaszcza Nord-Pas-de-Calais oraz dolina Rodanu i Wybrzeże Lazurów; stosunkowo niska gęstość zaludnienia w wyludniającej się środkowej części Francji (40–60 mieszk. na km²) i na Korsyke (28 mieszk. na km²). W miastach mieszka 76% ludności (wg danych z 2003r.); 3 największe aglomeracje miejskie tworzą: Paryż (11,6 mln mieszk., 2005), Lyon (1,8 mln) i Marsylia (1,6 mln), inne większe zespoły miejskie to: Bordeaux, Tuluza, Nantes, Nicea, Tulon, Grenoble. Struktura ludności zawodowo czynnej: usługi 71,5%, przemysł wraz z budownictwem — 24,4% zatrudnionych, rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo – 4,1%; bezrobocie – 9,9% (dane na rok 2005).

d. Uwarunkowania prawne i ekonomiczne

1. Kodeks leśny

Zasadniczym celem Kodeksu Leśnego jest określenie głównego kierunku polityki leśnej i dostarczenie niezbędnych przepisów wykonawczych oraz przedstawienie roli instytucji odpowiedzialnych za jej realizację. Kodeks Leśny Francji składa się z trzech części: *Pierwsza część* jest bardzo ogólna. Charakteryzuje ona:

- Instytucje, ich obowiązki i uprawnienia w sektorze leśnym,
- Politykę leśną, cele i zasady trwale zrównoważonej gospodarki leśnej i niezbędne przepisy wykonawcze,
- Ochronę lasów przed pożarami i przepisy wykonawcze,

- Finansowanie działalności społeczności leśnych,
- Odpowiedzialność karną.

Druga część koncentruje się na lasach objętych tzw. „reżimem leśnym” (francuski termin „*régime forestier*”):

- Sposoby zagospodarowania lasów,
- Działalność, obowiązki i uprawnienia Narodowego Urzędu Leśnego (*Office National de Forets*),
- Prawo powszechnego udostępnienia lasów
- Klasyfikację lasów
- Finansowanie działalności społeczności posiadających lasy
- Odpowiedzialność karną

Trzecia część odnosi się do wszystkich lasów prywatnych:

- Ustanawia instytucje oraz ich obowiązki i uprawnienia w zakresie nadzoru nad lasami leśnictwa
- Zasady gospodarki leśnej
- Warunki scalania gruntów leśnych i sposoby ich zagospodarowania.

2. Francuskie sposoby zagospodarowania lasu (*régime forestier*)

Wszystkie lasy należące do państwa, władz lokalnych lub instytucji publicznych są traktowane jak dobra publiczne i dlatego są zarządzane zgodnie z francuskimi sposobami zagospodarowania (*régime forestier*). Jako takie lasy te objęte są ściśle określonym planem zagospodarowania. Plan zagospodarowania musi integrować wielofunkcyjność tych lasów, a nie tylko ich funkcji produkcyjnych. Francuski reżim leśny ma bezpośredni wpływ na bieżące zagospodarowanie lasów. Przykładowo, każdy ma prawo wstępu na teren leśny, a także uwzględnia różnorodność biologiczną i ochronę siedlisk. Lasy te mogą być także obiektem badań naukowych. Terminem „*aménagement*” określa się dokument gospodarczy, którego sporządzenie jest obowiązkowe dla każdego lasu, a jego treść wychodzi daleko poza czysty opis różnych drzewostanów i zabiegów hodowlanych, jakie mają być wykonywane.

Narodowy Urząd Leśny jest jedyną władzą odpowiedzialną za wdrażanie (implementację) „*régime forestier*” we współpracy z publicznymi właścicielami leśnymi. 85% środków finansowych niezbędnych do sfinansowania francuskiego reżimu leśnego pochodzi z rządu centralnego w formie płatności rekompensujących wydatki i pokrywających koszty działalności Narodowego Urzędu Leśnego. Pozostałe 15% jest finansowana przez samorządy

lokalne pokrywające koszty monitoringu stanu lasów oparte na dochodach pochodzących ze sprzedaży drewna.

3. Wielofunkcyjny charakter lasów publicznych

Lasy państwowe Francji zajmują 1,7 mln ha z zapasem rosnącym liczącym 263 mln m³ i przeciętnej zasobności 183 m³/ha. Lasy te występują z reguły w postaci rozległych kompleksów: 60% z nich przekracza powierzchnię 2000 ha.

Narodowy Urząd Leśny prowadzi w tych lasach gospodarkę zgodnie z regulacjami prawnymi i wytycznymi państwa ukierunkowanymi na realizację wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej. Sposób zagospodarowania lasów państwowych powinien odpowiadać bieżącym potrzebom, a jednocześnie zachować te właściwości lasów, które będą umożliwiały zaspokajanie potrzeb społecznych także w przyszłości. Narodowy Urząd Leśny przyjął zestaw 42 wskaźników wykorzystywanych do oceny jego działalności.

Zadaniem Narodowego Urzędu Leśnego jest ochrona bioróżnorodności i ekologicznych funkcji lasów a jednocześnie optymalne pozyskiwanie drewna przy jednoznacznym zachowaniu należytego poziomu zapasu rosnącego. Wiek drzewostanów w lasach państwowych Francji jest nieco wyższy średnio rzecz biorąc w porównaniu z całością lasów tego kraju. 24% powierzchni leśnej pokrywają lasy o wieku przekraczającym 120 lat. Drzewostany tworzy pięć głównych gatunków drzew: buk (21%), dąb bezszypułkowy (19%), jodła (9%), dąb szypułkowy (7%) i sosna zwyczajna (7%). W procesie odnawiania preferowane jest odnowienie naturalne.

Jedną z podstawowych misji Narodowego Urzędu Leśnego jest zapewnienie wolnego dostępu ludności do lasu. Duże obiekty infrastruktury (centra informacyjne, restauracje, noclegi, kempingi, ogrody zoologiczne, itp.) są raczej rzadkością. Sporo jest natomiast urządzeń dostosowanych do potrzeb obcowania z naturą i praktyka leśna jest nastawiona na piesze wędrówki ludzi po lasach. Ścieżki są coraz to lepiej wyposażone i oznakowane. W sumie zbudowano około 30 000 km szlaków, w tym przeznaczonych dla pieszych (17 800 km), rowerzystów (7 700 km), jazdy konnej (3 700 km) oraz narciarzy (1 100 km). 20% lasów położonych jest w pobliżu ośrodków zurbanizowanych i często odwiedzanych. Jedną z ważnych misji Narodowego Urzędu Leśnego jest zachowanie (ochrona) flory i fauny, zwłaszcza gatunków zagrożonych na skutek zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego, od zwierzyny (jeleń, sarna, dzik), pożarów leśnych, itp. W Alzacji na przykład ponad 60% odnowień w lasach państwowych jest zagrożonych szkodami różnego typu.

2. . Lasy należące do samorządów lokalnych lub regionalnych.

Lasy gminne zajmują powierzchnię ponad 2,6 mln ha, w tym za zalesioną uznaje się 2,11 mln ha. Miąższość zapasu rosnącego sięga 468 mln m³, zaś przeciętna zasobność wynosi 180 m³/ha. Ogólnie rzecz biorąc lasy te występują w formie dużych kompleksów leśnych o przeciętnej powierzchni 186 ha.

Francuskie zasady zagospodarowania lasu (hodowli lasu) wprowadzane w życie przez Narodowy Urząd Leśny obowiązują także w lasach należących do samorządów lokalnych (gmin, miast) oraz regionalnych. Mamy tu do czynienia z koniecznością radzenia sobie z wielorakością publicznych właścicieli leśnych i potrzebą pogodzenia długiego w czasie rytmu rozwoju lasu z krótkimi cyklami wyborów do poszczególnych urzędów. 14 750 lokalnych samorządów obejmujących 11 000 gmin posiada lasy. Gospodarka leśna stanowi zasadniczy wkład leśników w ochronę różnorodności biologicznej.

Pozyskanie drewna w lasach gminnych jest dobrze zorganizowane na wzór lasów państwowych. W składzie gatunkowym tych lasów gatunki liściaste twarde stanowią 67%, zaś pozostałe 33% przypada na gatunki liściaste miękkie. 50% to lasy wysokopienne jednogatunkowe, 24% drzewostany różnowiekowe. Udział gatunków liściastych twardych znacznie się powiększył w ciągu ostatnich 20 lat. Głównym gatunkiem jest buk (19%), dąb bezszypułkowy (14%), jodła pospolita (9%) i grab (7%). Również w tych lasach wszędzie, gdzie to jest możliwe, preferuje się naturalne odnowienie lasu.

Roczny rozmiar pozyskania kształtuje się na poziomie znacznie niższym od rocznego przyrostu miąższości. Pozyskanie wynosi około 200 000 m³ drewna rocznie i jest stabilne. Przychody ze sprzedaży drewna mają wręcz „życiowe” znaczenie dla społeczności lokalnej. Działalność związana z użytkowaniem lasu kreuje wiele miejsc pracy, które przyczyniają się do utrzymania ludności na terenach wiejskich. Większość gmin posiadających lasy zorganizowała zrzeszenia, aby móc lepiej spożytkować istniejące zasoby leśne.

W Narodowej Federacji Gmin Leśnych było w roku 2013 zrzeszonych ponad 5000 gmin. Władze lokalne finansują budowę obiektów i urządzeń turystycznych w lasach w celu zapewnienia dobrego środowiska życia mieszkańców swoich gmin. Zgodnie z danymi Narodowego Urzędu Leśnego, 33% lasów jest zlokalizowanych w pobliżu obszarów odwiedzanych masowo przez turystów. Wiele gmin należy do *forestry charter*, którego celem jest integracja lasów z innymi elementami środowiska, jak np. z zasobami wodnymi, a także z rozwojem turystyki.

W ostatnich latach daje się zauważyć niewielki wzrost problemów fitosanitarnych. Lasy gminne ucierpiały w wyniku silnych sztormów, takich jak *Klaus* czy *Xynthia*, które

zniszczyły 1,9 mln m³ drewna. Tym niemniej lasy gminne stanowią formę skutecznej ochrony przed różnego rodzaju klęskami żywiołowymi. W lasach tych znajduje się obecnie 2-3 więcej sprzętu przeciwpożarowego. 17% lasów gminnych pełni rolę ochronną przez erozję, lawinami, obsunięciami terenu czy spadającymi skałami.

3. Stan lasów prywatnych

Trzy czwarte lasów Francji to lasy prywatne. Lasy te charakteryzują się bogatym zróżnicowaniem gatunkowym, składającym się głównie z drzew liściastych. Z powierzchni liczącej 5 mln ha lasów dębowych Francji, blisko 4 mln ha znajduje się rękach prywatnych właścicieli. Spośród najczęściej sprzedawanych gatunków aż 80 do 90% to sosna zwyczajna i daglezcja pochodzące głównie z lasów prywatnych.

Budowa lasów (struktura) także jest bardzo zróżnicowana. Połowę powierzchni pokrywają lasy wysokopienne, a udział lasów odroślowych (niskopiennych), składających się często z małych powierzchni przeznaczonych do produkcji drewna opałowego na własne potrzeby, jest znacznie wyższy niż w lasach publicznych. 70% miąższości zapasu rosnącego jest zlokalizowana w lasach prywatnych, chociaż przeciętna zasobność drzewostanów jest niższa niż w lasach prywatnych w porównaniu z publicznymi (153 m³/ha wobec 183 m³/ha).

Z danych statystycznych wynika, że teoretycznie rzecz biorąc w lasach Francji można zwiększyć pozyskanie do rozmiarów pokrywających potrzeby przemysłu. Duże ilości drewna w lasach Francji są realną rzeczywistością, z tym, że największe zapasy drewna znajdują się w większości w lasach prywatnych. To komplikuje i tak duże kłopoty techniczne związane z organizacją pozyskania, gdyż wśród 3,5 mln prywatnych właścicieli leśnych tylko 1,1 mln posiada więcej niż 1 ha lasu.

Silna fragmentaryzacja własności leśnej poważnie hamuje pozyskanie. Wysokie koszty pozyskania i zrywki można zredukować jedynie zwiększając powierzchnie manipulacyjne na których są wysokie zapasy surowca drzewnego. Wymaga to konsolidacji lub co najmniej prawa do takiej konsolidacji. Proces takiej konsolidacji wymaga czasu i nie gwarantuje sukcesu.

Struktura własności nie jest taka sama w całej Francji; w części centralnej oraz w regionach wschodnich i północnych lasy są podzielone w większości na małe działki.

W roku 2000 właściciele leśni posiadali przeciętnie 8,8 ha lasu/osobę i to nie w formie zwartej powierzchni. Z reguły było to 5 oddzielnych działek. Grunty leśne są zatem bardzo mocno rozdrobnione na małe działki o powierzchni średnio około 1,8 ha.

Pomimo podejmowanych wysiłków zmierzających do konsolidacji własności leśnej drogą swobodnej zamiany lub drogą prawną, zmiany są powolne. Nieruchomości leśne rzadko stają się przedmiotem wymiany. Grupowanie działalności gospodarczej na drodze prawnej, takie jak dobrowolne lub licencjonowane związki lub zrzeszenia zawodowe rosną jeśli chodzi o ich ilość, ale pozostają ciągle zjawiskiem marginalnym.

Od roku 1963 każdy właściciel leśny posiadający więcej niż 25 ha lasu ma obowiązek prawny opracowania dokumentu zwanego „*Plan Simple de Gestion -PSG*”. Skrót PSG odpowiada naszemu *uproszczonemu planowi urządzania lasu*, który podlega zatwierdzeniu w regionalnych ośrodkach (centrach) posiadłości leśnych (CRPFs). Dokument ten jest opisany w Kodeksie Leśnym. Warto wspomnieć, że liczba regionalnych ośrodków posiadłości leśnych ciągle rośnie, gdyż od roku 2010 prawo nie ogranicza sporządzania planu urządzania lasu do powierzchni przekraczającej 25 ha w jednym kawałku. Wspomagane centra mogą być organizowane także dobrowolnie w odniesieniu do powierzchni pomiędzy 10 i 25 ha lub jeśli kilka właścicieli połączy swoje działki leśne w celu sporządzania uproszczonego planu urządzania lasu (PSG wspólne).

Plany PSG muszą być opracowane zgodnie z przepisami Kodeksu Leśnego oraz instrukcjami zatwierdzonymi oddzielnie dla poszczególnych regionów przez regionalne centra posiadłości leśnych. Każdy plan PSG zawiera opis drzewostanów i roczne rozmiary pozyskania drewna lub zabiegów przewidzianych do realizacji w każdym wydzieleniu drzewostanowym. Plan PSG obejmuje też gospodarkę łowiecką. Plan zawiera także ocenę gospodarki przeszłej oraz analizę warunków ekonomicznych, środowiskowych i społecznych.

Właściciele małych gospodarstw leśnych mogą albo podpisać Kodeks Dobrych Praktyk Leśnych, co ułatwia prowadzenie gospodarki leśnej i umożliwia im otrzymanie subsydiów rządowych, albo wypełnić Dokument o nazwie „Modelowe regulacje gospodarcze (RTG)”. Ten ostatni dokument zawiera opis zabiegów gospodarczych przewidzianych do wykonania, zalecane wieki rębności i skład gatunkowy drzewostanów, a także ważne zagadnienia ekologiczne, które należy wziąć pod uwagę. W roku 2010 ponad 2,8 mln ha i 26 500 gospodarstw leśnych zostało objętych planem PSG. 16 300 właścicieli podpisało zgodę na przestrzeganie dobrych praktyk leśnych, co odpowiada 1 147 RTG-sów pokrywających 18 901 ha. Jeśli dokonać porównania tych liczb z 10,6 mln ha lasów prywatnych, to wynika z tego, że tylko jedna trzecia prywatnych gospodarstw leśnych posiada plany urządzania lasu. Porównanie to jest ważne ponieważ plany urządzania lasu odzwierciedlają zainteresowanie właścicieli leśnych gospodarką leśną.

4. Organizacja leśnictwa

Lasy publiczne. Polityka i gospodarka leśna leżą w kompetencji Ministerstwa Rolnictwa, Wyżywienia i Lasów (*Ministère de l'Agriculture, d'Agroalimentaire et de la Forêt*) oraz Ministerstwa Ekologii, Zrównoważonego Rozwoju i Energii. Na poziomie krajowym główną instytucją zarządzającą lasami publicznymi i realizującą zadania wynikające z kodeksu leśnego jest **Narodowy Urząd Lasów** (*Office National des Forêts – ONF*) działający pod kontrolą Ministra Rolnictwa, Wyżywienia i Lasów oraz Ministra Ekologii, Zrównoważonego Rozwoju i Energii. Jest to instytucja państwowa o charakterze gospodarczym i komercyjnym, która działa w imieniu i pod nadzorem państwa.

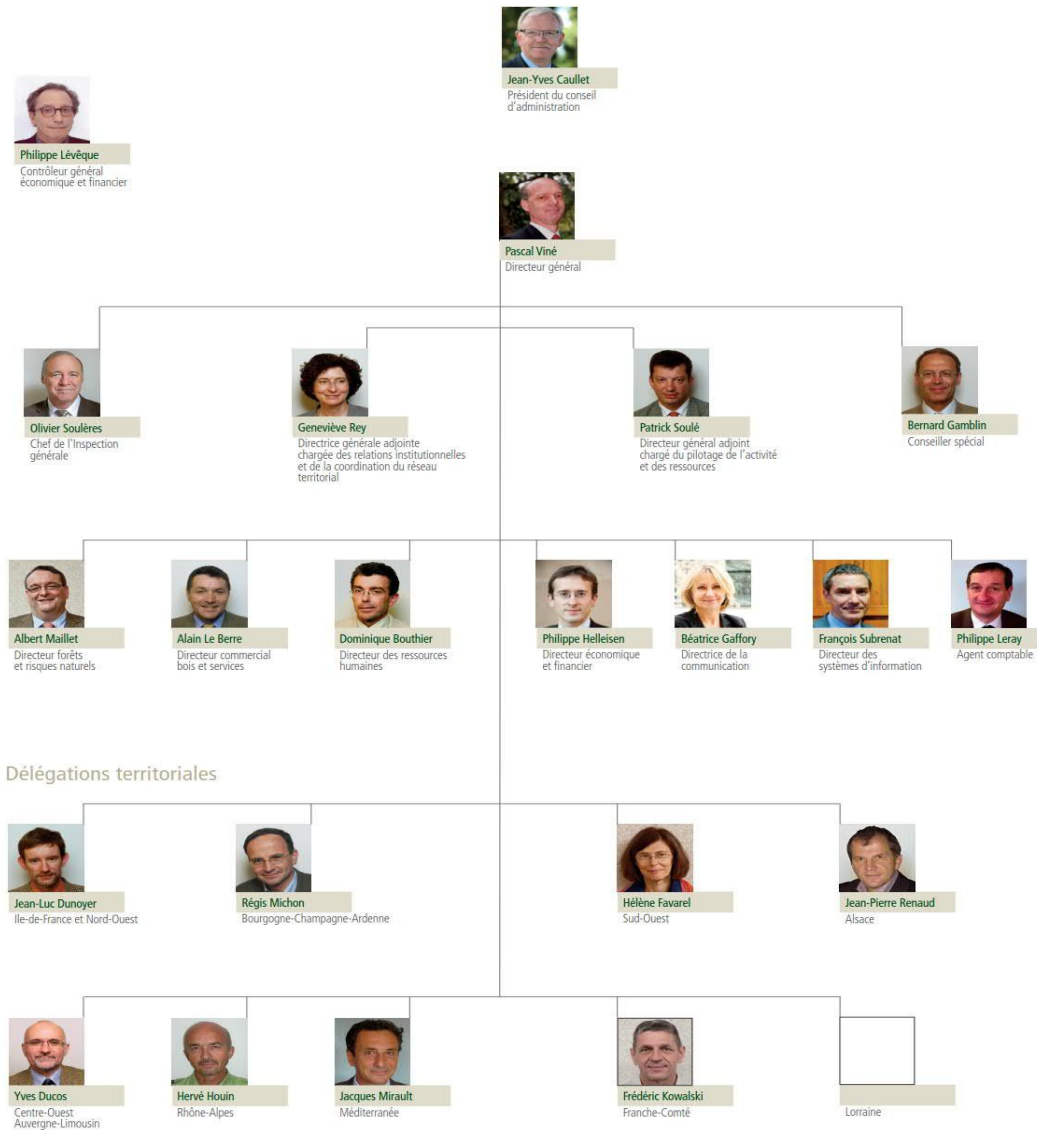
Narodowy Urząd Lasów jest zarządzany przez radę **nadzorczą**, składającą się z członków mianowanych na mocy dekretu rządowego (rozporządzenia) oraz osób wybranych z racji ich szczególnych kompetencji zawodowych m.in. w zakresie techniki, ekonomii i innych nauk. Dekretem rządowym mianowany jest prezes, jego dwóch zastępców oraz 28 członków rady nadzorczej. Wśród nich znajdują się przedstawiciele premiera, rady państwa, ministerstw nadzorujących ONF, samorządów i stowarzyszeń leśnych. W ONF działają dwa komitety: naukowy składający się z 15 osób mianowanych na okres 4 lat oraz etyczny składający się z 14 przedstawicieli środowisk naukowych, uniwersyteckich, zawodowych i interesariuszy. Ponadto funkcjonuje generalny nadzór ekonomiczny i finansowy w osobie zajmującej stanowisko kontrolera generalnego.

Pracą Narodowego Urzędu Lasów kieruje **Dyrektor Generalny** mianowany przez Radę Ministrów.

Przy Dyrektorze Generalnym działa:

- inspektor generalny, sprawujący audyt wewnętrzny,
- doradca specjalny,
- dwóch zastępców dyrektora generalnego ds. współpracy instytucjonalnej i koordynacji terytorialnej oraz ds. pilotowania działań i zasobów,
- siedmiu dyrektorów (ds.: lasów i zagrożeń naturalnych; sprzedaży drewna i usług; zasobów ludzkich; ekonomicznych i finansowych; komunikacji, systemów informatycznych; rozliczeń),
- dziewięciu przedstawicieli terytorialnych.

Stanowią oni kierownictwo dykcji generalnej ONF, którego aktualną na rok 2015 strukturę organizacyjną i osobową przedstawia rys. 5.

Rys. 5. Struktura organizacyjna i osobowa kierownictwa Krajowego Urzędu Lasów. Źródło: http://www.onf.fr/onf/sommaire/onf_en_bref/ONF_essentiel/20080924-174602-983430/@_@index.html.

Siedziba dyrekcji generalnej ONF znajduje się w Paryżu na Ile-de-France (rys. 6).

Rys. 6. Siedziba Dyrekcji Generalnej Krajowego Urzędu Lasów w Paryżu przy Alei Saint-Mandé. Źródło: http://fr.wikipedia.org/wiki/Office_national_des_for%C3%AAts#mediaviewer/File:Office_national_des_For%C3%AAts_rue_de_Picpus.JPG

W skład Narodowego Urzędu Lasów oprócz Dyrekcji Generalnej wchodzi **9 dyrekcji** (przedstawicielstw) **terytorialnych** we Francji metropolitalnej, 5 dyrekcji regionalnych na terenach zamorskich Francji (Korsyka, Réunion, Guajana, Gwadelupa i Martynika) oraz jednostki o specjalnych zadaniach, takich jak odtwarzanie i zagospodarowanie siedlisk górskich. W obrębie 9 dyrekcji terenowych działa 50 oddziałów terenowych, 9 agencji (oddziałów) wykonawczych, 9 biur zagospodarowania przestrzennego (*bureaux d'étude territoriaux*) i prawie 300 innych jednostek terenowych (rys.7).

Organisation de l'ONF

Rys. 7. Struktura organizacyjna Narodowego Urzędu Lasów. Siedziby przedstawicielstw terenowych i dyrekcji regionalnych, agencji, agencji wykonawczych zaznaczono kwadratami odpowiednio czerwonymi, zielonymi i pomarańczowymi. Obszary dyrekcji terytorialnych zaznaczono kolorami - patrz legenda. Źródło: http://www.onf.fr/onf/sommaire/onf_en_bref/ONF_essentiel/20080924-174602-983430/@_@index.html.

Narodowy Urząd Lasów zatrudnia około **9 500** osób, z których ok. **2 500** ma status urzędnika państwowego, natomiast pozostali należą do grupy pracowników leśnych. Źródła finansowania działalności ONF są określone w kodeksie leśnym i stanowią je wpływy ze sprzedaży drewna, prawa wypasu zwierząt i polowania, z usług leśnych świadczonych na podstawie kontraktów na rzecz samorządów lokalnych oraz dotacje z budżetu państwa.

W roku 2014 budżet ten wynosił 850 milionów € i obejmował 140 milionów € dotacji z budżetu państwa.

Zadania ONF na lata 2012-2016 zostały określone w kontrakcie zawartym pomiędzy Państwem, ONF i Krajową Federacją Wspólnot Leśnych.

Dyrekcje terytorialne sprawują funkcje nadzorczo kontrolne oraz zajmują się stymulowaniem działań, oraz działalnością związaną z udostępnianiem lasów, kontaktami ze społeczeństwem, doradztwem (*arbre conseil*), drzewnictwem (*Atelier Bois*), wspieraniem rozwoju lokalnego, gospodarką zasobami wodnymi, ochroną siedlisk wilgotnych i bagiennych, zagospodarowaniem terenów podmiejskich, realizacją programu Natura 2000, ochroną przyrody i krajobrazu oraz różnorodności biologicznej, zagadnieniami odpowiedzialności handlowej, systemami informacji przestrzennej i systemem GPS. Wykonują odpłatne ekspertyzy i usługi dotyczące drzew będących pomnikami przyrody, parków wiejskich, oraz zadrzewień przydrożnych.

Dyrekcje terytorialne dzielą się na departamentalne agencje leśne (lub między departamentalne, zarządzające lasami dwóch lub więcej departamentów). W ramach agencji działają jednostki specjalne (zajmujące się zagospodarowaniem obszarów specyficznych, np. lasów nadmorskich, czy górskich, a także jednostki o charakterze ogólnym, sporządzające różnego rodzaju ekspertyzy, zajmujące się ochroną przeciwpożarową) oraz jednostki (oddziały) o charakterze operacyjnym (*unités operationnelles territoriales*), średnio o powierzchni 12 tys. ha. W skład jednostek terytorialnych wchodzi obwody lasów państwowych o powierzchni w granicach 1600 ha, lasy samorządowe przekazane w zarząd urzędów leśnym na podstawie odpowiednich kontraktów oraz lasy prywatne, zakwalifikowane do obszarów naturalnych objętych ochroną prawną. Łączna liczba jednostek terytorialnych sięga 360, a obwodów lasów państwowych 1185.

Przykładowa organizacja leśnictwa w departamencie Alzacji. http://inventaire-forestier.ign.fr/spip/IMG/pdf/IFN_Publi_2010_Alsace.pdf

Alzacja (jeśli nie podano inaczej dane pochodzą z: La forêt française. Les résultats issus des campagnes d'inventaire 2005 à 2009. Les résultats pour la région Alsace. 2010. Inventaire Forestier National (IFN)).

Region Alzacji stanowi 1.5% powierzchni Francji metropolitalnej i obejmuje dwa departamenty: Dolnego Renu i Górnego Renu. Pod względem powierzchni jest najmniejszym regionem Francji, charakteryzując się przy tym wysoką gęstością zaludnienia (na trzecim miejscu po l'Île-de-France i Nord-Pas-de-Calais).

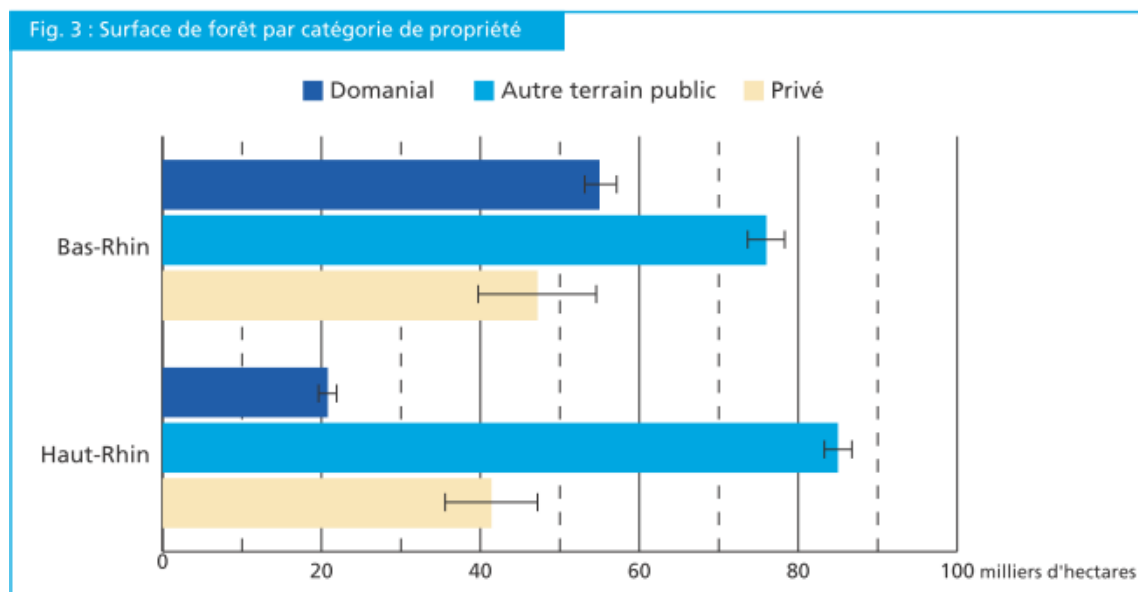
Całkowita powierzchnia lasów Alzacji wynosi 325 tys. ha: w tym 178 tys. ha przypada na departament Dolnego Renu a 147 tys. ha na departament Górnego Renu.

Lesistość Alzacji wynosi 39%, nieco więc ponad średnią krajową (29,2%). Departament Górnego Renu ma lesistość nieco wyższą od średniej dla regionu wynoszącą 42% ale większą powierzchnię lasów ma departament Dolnego Renu z lesistością wynoszącą 37%.

W stosunku do innych regionów Francji Alzacja wyróżnia się dużym udziałem lasów publicznych, które stanowią tu 73% całkowitej powierzchni leśnej przy średniej dla kraju wynoszącej 25%. W tym 1/3 stanowią lasy państwowe a 2/3 niepaństwowe lasy publiczne (w rejonie Górnego Renu nawet 80%). Lasy prywatne zajmują 89000 ha, co stanowi 27% powierzchni leśnej regionu i są mniej więcej równomiernie rozmieszczone w obu departamentach Alzacji. Powierzchniowo lasy publiczne zajmują 237 tys. ha: w tym 76 tys. ha to lasy państwowe a 161 tys. ha niepaństwowe lasy publiczne (tab. 1, rys. 8). W departamencie Dolnego Renu powierzchnia i udział lasów państwowych są większe niż w departamencie Dolnego Renu.

Tab. 1. Powierzchnia lasów Alzacji wg form własności: *domanial* – lasy państwowe; *autre terrain public* – inne lasy publiczne; *privé* – lasy prywatne; *toute la forêt* – całkowita powierzchnia lasów. *Bas-Rhine* – Dolny Ren, *Haut-Rhin* – Górny Ren, *Alsace* – Alzacja. Wielkości podano w tys. ha.

Tab. 3 : Surface de forêt par catégorie de propriété				
	Domonial	Autre terrain public	Privé	Toute la forêt
<i>Territoire</i>	1 000 ha	1 000 ha	1 000 ha	1 000 ha
Bas-Rhin	55 ± 2	76 ± 2	47 ± 7	178 ± 8
Haut-Rhin	21 ± 1	85 ± 2	41 ± 6	147 ± 6
Alsace	76 ± 2	161 ± 3	89 ± 10	325 ± 10

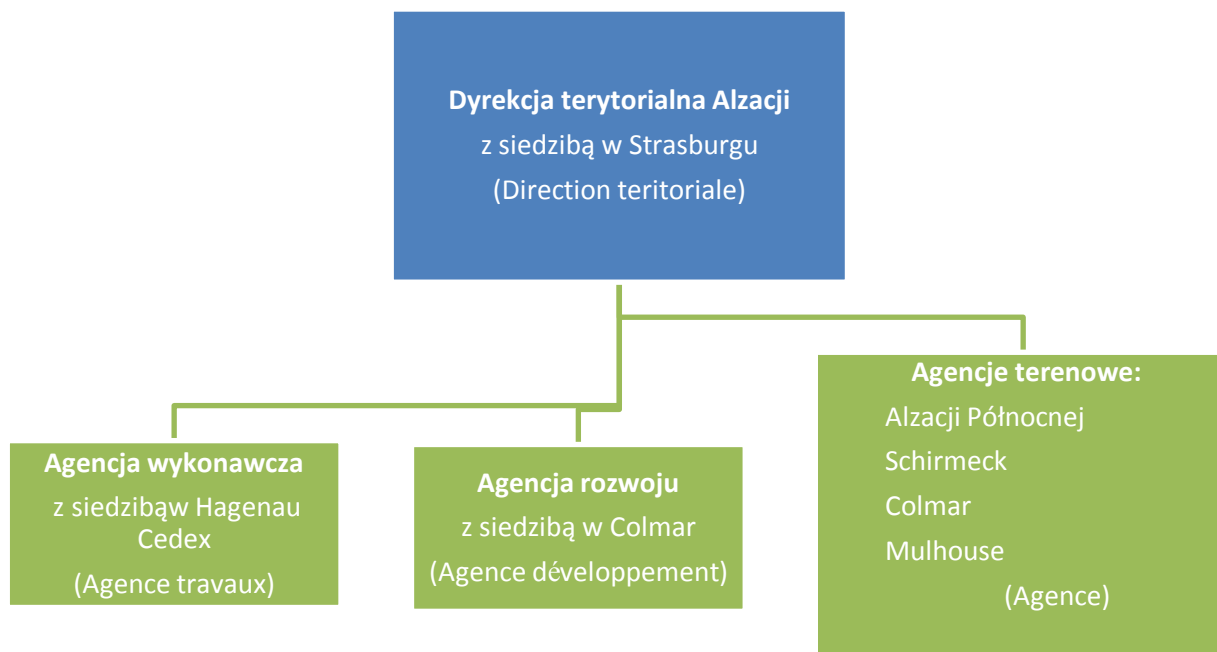

Rys. 8 Powierzchnia lasów Alzacji wg form własności i departamentów: kolor ciemnoniebieski, *domaniał* – lasy państwowe; kolor jasnoniebieski, *autre terrain public* – inne lasy publiczne; kolor beżowy, *privé* – lasy prywatne. *Bas-Rhine* – Dolny Ren, *Haut-Rhin* – Górny Ren, *Alsace* – Alzacja. Wielkości podano w tys. ha.

Według danych dla roku 2013 (www.onf.fr/alsace/) całkowita powierzchnia lasów publicznych wzrosła do **247 899** ha. Powierzchnia lasów, którą zarządza ONF w Alzacji w roku 2013 wynosi więc 247899 ha, z czego **81107** ha to lasy państwowe, zaś pozostałe 164 860 ha to lasy innej własności klasyfikowane jako lasy zagospodarowane. Do jednostek organizacyjnych Narodowego Urzędu Lasów (ONF) sprawujących nadzór nad lasami publicznymi w Alzacji i prowadzącymi gospodarkę w tych lasach należą (rys. 9):

- Dyrekcja terytorialna Alzacji z siedzibą w Strasburgu,
- Agencja wykonawcza (*Agence travaux*) w Haguenau Cedex,
- Agencja rozwoju (*Agence développement*) w Colmar,
- Agencja Alzacji Północnej (*Agence Nord Alsace*) w Saverne Cedex,
- Agencja Schirmeck (*Agence de Schirmeck*) w Schirmeck Cedex,
- Agencja Colmar (*Agence de Agence de Mulhouse Colmar*) w Colmar,
- Agencja Mulhouse z siedzibą w Didenheim.

Pomiędzy agencjami nie ma podległości, są one niezależnymi podmiotami gospodarczymi wykonującymi na różnego rodzaju prace i usługi z zakresu gospodarki leśnej, mogącymi zawierać umowy biznesowe także między sobą.

Rys. 9 Struktura jednostek Krajowego Urzędu Lasów na poziomie regionalnym na przykładzie Alzacji. Źródło: <http://www.onf.fr/alsace/sommaire/onf/connaitre/@@index.html>.

Łącznie we wszystkich jednostkach ONF Alzacji w roku 2013 zatrudnione były 643 osoby. Podstawowe dane dotyczące przychodu i pozyskania za rok 2013 w jednostkach ONF dla całego regionu Alzacji przedstawi tab. 2.

Tab. 2. Przychody i pozyskanie drewna w jednostkach ONF Alzacji w roku 2013.

Przychody za rok 2013	23 500 tys. €
--- w tym ze sprzedaży drewna	6 500 tys. €
--- w tym z działalności podstawowej	17 000 tys.€
Rozmiar pozyskania drewna	1.023.705 m³
-- w tym w lasach państwowych	430.000 m ³
-- w tym w lasach wspólnot	850.000 m ³
Udział w pozyskaniu drewna	
-- iglastego	47%
-- liściastego	53%

5. Marketing produktów drzewnych

Z danych statystycznych wynika, że w roku 2010 w lasach prywatnych Francji pozyskano 44 mln m³ drewna, w lasach państwowych zaś tylko 6,2 mln m³ i 7,8 mln m³ w lasach gminnych. Miąższość pozyskiwanego drewna stanowi jedynie 66% rocznego przyrostu drzewostanów, który szacuje się na 103 mln m³ rocznie. 56% rynku drzewnego należy do sektora lasów prywatnych, 26% kontrolują właściciele zrzeszeni w różnego rodzaju spółdzielniach, a 18% rynku należy do ekspertów od handlu drewnem.

Kodeks Leśny Francji przewiduje cztery zasadnicze metody sprzedaży drewna pochodzącego z lasów publicznych:

- Sprzedaż na aukcjach publicznych z procedurami przetargowymi spełniającymi wymogi uczciwej konkurencji.
- Sprzedaż na przetargach
- Dostawy umowne zapewniające dostarczanie drewna do zakładów przemysłowych
- Sprzedaż odrębną (na miejscu) z zawarciem wzajemnego porozumienia przyznającego natychmiastowy dostęp do oferowanego produktu.

Ogólnie rzecz biorąc drewno jest sprzedawane „na pniu” w drzewostanie, za wyjątkiem dostaw na umowę, kiedy to drewno po ścięciu jest manipulowane w sortymenty i składowane przed sprzedażą. 12% drewna pozyskiwanego w lasach komunalnych jest sprzedawane na podstawie umów z pominięciem tradycyjnej sprzedaży na aukcjach. Pochodzenie drewna trafiającego na rynek jest bardzo różnorodne jeśli chodzi o położenie geograficzne. Regiony północne mają długie tradycje jeśli chodzi o przemysł drzewny i rynek drzewny, który jest bardzo rozwinięty.

Najbardziej poszukiwanym na rynku jest drewno jodły pospolitej i świerka, sosny (morskiej), daglezi, dębu, topoli, buka i sosny zwyczajnej (w takiej kolejności).

6. Tryb finansowania działalności w zakresie zagospodarowania lasu

Aktualne motto polityki leśnej państwa jest następujące: *„większy rozmiar pozyskania a jednocześnie lepsza ochrona lasów Francji”*. To motto dobrze podsumowuje cele polityki leśnej państwa, która coraz bardziej bierze pod uwagę aspekty ekologiczne gospodarki leśnej. Z tej perspektywy zasadniczym celem do którego dąży państwo jest objęcie 2% powierzchni leśnej prawnymi formami ochrony. Jednocześnie wyraźnie deklaruje się wzrost o kilkaset tysięcy m³ ilości pozyskiwanego drewna rocznie. Dodatkowo pozyskiwane drewno powinno wspierać produkcję energii.

Drewno budowlane i drewno energetyczne to dwie podstawowe osie rozwoju leśnictwa francuskiego. W związku z tym kładzie się duży nacisk na rozwój krótkich kanałów dystrybucji (sprzedaży) drewna.

Lokalne ciepłownie oferujące najtańszą energię ciepłą mogą być współfinansowane z środków publicznych także w zakresie zakupu drewna energetycznego (najczęściej w formie zrębków). W ramach programu rozwoju obszarów wiejskich tą drogą powstało już ponad 1 000 ciepłowni opalanych zrębkami drzewnymi. Także tartaki mogą uzyskać współfinansowanie z środków państwowych.

Rząd opracował regionalne programy długoletniego rozwoju leśnictwa Francji (*Plans Pluria nnuels Régionaux de Développement Forestiers – czyli PPRDF*), w których zidentyfikowano w pierwszej kolejności środki na rozwój inwestycji i działalności umożliwiającej pozyskanie większych ilości surowca drzewnego.

Państwo uczestniczy w finansowaniu wielu innych przedsięwzięć mających na celu mobilizację całego sektora leśno-drzewnego. Tym niemniej wielu leśników wyraża poglądy głoszące konieczność zwiększenia wysiłków mających na celu lepsze zagospodarowanie lasów Francji i lepsze wykorzystanie istniejących zasobów leśnych. Pilnych decyzji wymaga na przykład, ich zdaniem, ustalenie właściwego składu gatunkowego odnowień i zalesień na gruntach nieprzydatnych dla rolnictwa.

W fazie ostatecznych rozstrzygnięć są projekty współfinansowania przez państwo dużych inwestycji energetycznych wykorzystujących biomasę.

W przeszłości wszystkie lasy mogły korzystać z funduszy tworzonych ze specjalnych podatków, co czyniło lasy wszystkich form własności finansowo niezależnymi od budżetu państwa. Państwo zrezygnowało jednak z tego mechanizmu finansowania leśnictwa nie przedstawiając żadnych nowych propozycji w tym zakresie. Aktualnie wiele instytucji leśnych ma nadzieję, że fundusze związane z finansowaniem pochłaniania dwutlenku węgla wesprą w najbliższej przyszłości rozwój leśnictwa francuskiego.

Niedawno wprowadzono specjalny nowy podatek od terenów niezabudowanych, którego środki mają być wykorzystywane do finansowania rozwoju sektora leśnego. Część tego podatku jest transferowana do regionalnych ośrodków leśnych i związków gmin leśnych. Federacja przedsiębiorstw drzewnych finansuje za pośrednictwem specjalnego funduszu (*Contribution Volontarie Obligatoire – CVO*) projekty oraz opracowania studyjne przyczyniające się do rozwoju sektora leśnego.

Tradycyjnie pozyskiwane fundusze na rozwój leśnictwa pochodziły nie tylko z budżetu państwa (rządu centralnego), ale także od zarządów prowincji i regionów *via*

Ministerstwo Środowiska, Trwałego Rozwoju i Energii a także *via* Ministerstwo Rolnictwa, Żywności i Lasów. Poważnym źródłem środków finansowych leśnictwa francuskiego są europejskie fundusze tworzone w ramach programów finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Funduszu Rolnego i Rozwoju Obszarów Wiejskich. Niezależnie od wymienionych źródeł i funduszy, w finansowanie leśnictwa zaangażowane są gminy, zrzeszenia samorządów lokalnych lub federacje gmin. Państwo dokonuje transferu środków finansowanych w coraz większym stopniu do zarządów poszczególnych regionów. Państwo finansuje przede wszystkim Narodowy Urząd Leśny *via* Ministerstwo Rolnictwa, Żywności i Lasów.

W lasach gminnych prace leśne z zakresu zagospodarowania lasu są w 85% finansowane z środków budżetowych państwa i pochodzą z tzw. „opłat kompensacyjnych” kierowanych do Narodowego Urzędu Leśnego za pośrednictwem Ministerstwa Rolnictwa, Żywności i Lasów. Pozostałe 15 % środków na zagospodarowanie lasów gminnych pochodzi z środków gminy, głównie z dochodów uzyskiwanych ze sprzedaży drewna pozyskanego w lasach gminnych.

W lasach państwowych, państwo jako właściciel **zrzeka się** produktów pochodzących z jego posiadłości. Oznacza to, że przychody lasów państwowych są reinwestowane w gospodarkę leśną i infrastrukturę państwowego gospodarstwa leśnego. Narodowy Urząd Leśny uzyskuje także przychody za oferowanie różnych usług i opracowań technicznych.

Z uwagi na duże uprawnienia nadane Narodowemu Centrum Posiadłości Leśnych (*Centre National de la Propriété Forestière - CNPF*) oraz ośrodkom regionalnym (*Centre Regionale de la Propriété Forestière - CRPF*) nadane przez prawo leśne dotyczące lasów prywatnych, ośrodki te są w 2/3 finansowane przez państwo i podatek gruntowy (za pośrednictwem izb rolnych), zaś w 1/3 przez regiony i prowincje jako zadania specjalne.

**Organizacja i zasady funkcjonowania lasów państwowych
w Republice Irlandii – Coillte Teoranta Sp. z o. o.**

IRLANDIA

Wprowadzenie

Lasy wpływają na życie mieszkańców Irlandii na różnych poziomach: ekonomicznym, finansowym, społecznym oraz w zakresie środowiska. Lasy Irlandii są w większości dziełem człowieka z dominującym udziałem *świerka sitkajskiego*, gatunku obcego pochodzenia. Długi okres kolei rębu (okres czasu pomiędzy posadzeniem i wyrębem) oznacza, że korzyści z nasadzeń dokonanych poprzednio już obecnie mogą być realizowane.

Leśnictwo to pewien kompleks działalności, której przedmiotem są zasoby odnawialne z minimalnym 40 letnim okresem obrotu. Jednocześnie jest to alternatywny w stosunku do rolnictwa sposób użytkowania gruntów, czynnik zmieniający krajobraz, środowisko życia zwierząt, miejsce rekreacji i w końcu źródło surowca dla wielu branż przemysłu drzewnego.

Leśnictwo to nie tylko drzewostan i samowystarczalny sektor, gdyż posiada liczne powiązania z rolnictwem, rozwojem obszarów wiejskich, polityką przemysłową, handlem i ochroną środowiska.

Dzisiejsze leśnictwo Irlandii

Główne cele charakterystyczne sektora leśnego Irlandii można przedstawić następująco:

- Całkowita powierzchnia leśna wynosi 570 tys. ha, co stanowi 8 % powierzchni lądowej kraju i oznacza najmniejszą lesistość w Unii Europejskiej, ale trzeba pamiętać, że powierzchnia ta rośnie w tempie 1% licząc od przełomu wieków;
- 390 tys. ha zajętych przez lasy znajduje się w posiadaniu Coillte Teoranta, leśnej spółki państwowej Irlandii;
- Obecnie zalesienia w prywatnym sektorze, w szczególności dokonywane przez farmerów wzrosły w ostatnich latach i przewyższają sektor publiczny;
- Ponad połowa drzewostanów znajduje się w wieku poniżej 25 lat;
- Gatunkiem dominującym jest *świerk sitkajski*, zajmujący około 60% powierzchni leśnej i stanowiący około 65% bieżących rocznych zalesień;
- Program działalności gospodarczej w leśnictwie ukierunkowany jest na aspekty ekologiczne, związane ze zmianami w środowisku lokalnym. Szeroko stosowany jest system zezwoleń na wykonanie zalesienia wszelkiego rodzaju gruntów (nie tylko rolnych) oraz raportów oddziaływania na środowisko obejmujących duże projekty zalesieniowe, konsultacji z agencjami państwowymi i władzami samorządowymi

w odniesieniu do określonych obszarów ekologicznie kruchych (wrażliwych) i kontrola działalności gospodarstw leśnej;

- Lasy Irlandii są stosunkowo wolne od zagrożeń ze strony szkodników i szkód związanych z zanieczyszczeniem powietrza;
- Choć w Irlandii nie obowiązuje powszechne prawo wolnego dostępu do lasu to już od początku lat 1970. lasy państwowe z reguły są otwarte dla społeczeństwa;
- Unia Europejska znacząco wspiera finansowo rozwój leśnictwa w Irlandii już od 1981 r.;
- Pokrywa leśna jest trwale utrzymywana, a wyřeby lasu podlegają kontroli w myśl Ustawy o lasach z 1946 r.;
- Roczny rozmiar pozyskania drewna utrzymuje się obecnie na poziomie 2,2 mln m³;
- W Irlandii pracuje około 100 tartaków i 3 fabryki płyt drzewnych oraz od 1997 r. jeden zakład produkujący drzwi.;
- Obecne rynki dla irlandzkiego drewna to budownictwo, przemysł płyt drzewnych i ogrodzeń, meblarstwo i szkółkarstwo;
- Badania naukowe z zakresu leśnictwa są koordynowane przez państwową agencję COFORD (*Council for Forest Research and Development*);
- Ocenia się, że leśnictwo zatrudnia 16 tys. pracowników, w tym 7 tys. jest zatrudnionych bezpośrednio i 9 tys. osób pośrednio;
- Wartość produkcji przemysłu tartaczno-płyt drzewnych sięga blisko 987 mln £;
- Zasadnicze podstawy prawne działalności gospodarczej w leśnictwie zawiera Ustawa o lasach z 1946 r. zmieniana wielokrotnie, a zasadniczo w 1988 r. zaś leśnictwo nadzoruje Minister Rolnictwa, Żywności i Leśnictwa. Leśnictwa dotyczą niektóre klauzule Ustawy o Planowaniu i Rozwoju w odniesieniu do planowania przestrzennego, zmian w środowisku i oddziaływaniu na drzewa i krajobraz.

Rozwój sektora leśnego

Dalsze inwestowanie w sektor leśny uwarunkowane jest idealnym lub celowym rozmiarem dla przemysłu („masą krytyczną”), realną stopą zwrotu z inwestycji, możliwościami przyszłego przerobu drewna i tworzeniem miejsc pracy.

Termin „masa krytyczna” dotyczy zwłaszcza rozmiaru produkcji drewna, która powinna być wystarczająco duża aby sprostać konkurencji na rynku i przyczynić się do rozwoju całego łańcucha produktów leśno-drzewnych. Szacuje się, że minimalny rozmiar pozyskania

drewna powinien wynosić około 10 mln m³ rocznie, a nawet 12-15 mln m³ rocznie. Obecny rozmiar pozyskania kształtuje się na poziomie 2,2 mln m³ rocznie i będzie się stopniowo zwiększał do 5 mln m³ rocznie do roku 2035, kiedy to obecne drzewostany dojdą do wieku dojrzałości (pomijając dalsze zalesienia).

Ekonomiczna analiza stanu gospodarki leśnej prowadzi do następujących ustaleń i konkluzji:

- Realna stopa wzrostu w gospodarstwie leśnym wynosi 4,3%;
- Bardzo długi okres zwrotu nakładów ponoszonych na zalesienia (traktowanych jak nakłady inwestycyjne) w przeciętnych warunkach ciągle nie jest atrakcyjny dla prywatnych właścicieli gruntów;
- Gospodarstwa rolne przekształcone na leśne to z reguły gospodarstwa na słabych gruntach przynoszących niewielkie plony;
- Leśnictwo przynosi większe korzyści w porównaniu z gospodarką rolną, jeśli pominąć subsydia. Jeśli uwzględnić subsydia do produktów rolnych, zwrot nakładów inwestycyjnych w leśnictwie kształtuje się na poziomie zbliżonym do wskaźników uzyskiwanych w hodowli bydła i owiec na małych farmach;
- Włączanie w zakres zalesianie gruntów rolnych wyższej jakości będzie uzależnione od dochodów możliwych do uzyskania z alternatywnych sposobów użytkowania gruntów;
- Korzyści zewnętrzne leśnictwa – krajobraz, środowisko, życie zwierząt i roślin, turystyka i rekreacja – mogą być znaczące, ale trudne do skwantyfikowania. Ocenia się że wartość korzyści pośrednich dostarczanych przez obecne lasy sięga 21 mln £ rocznie;
- Z istnieniem lasów związane są także koszty zewnętrzne związane z krajobrazem i środowiskiem;
- Osiągnięcie odpowiednio dużej skali działalności gospodarstwa leśnego będzie wspierało rozwój przetwórstwa drewna i innych produktów leśnych, co będzie skutkowało wzrostem wartości produkcji globalnej oraz wartość produkcjo dodanej wzrosną odpowiednio z 87 mln £ i 166 mln £ obecnie do 1279 mln £ i 779 mln £ w roku 2055;
- Planuje się, że podejmowane działania w zakresie leśnictwa przyczynią się do powstania w przyszłości do roku 2020 około 11 tys. nowych miejsc pracy;
- Zalesienie gruntów rolnych prowadzi do zastępowania istniejących miejsc pracy w rolnictwie, jak i zmniejszenia wartości produkcji rolnej, chociaż powierzchnia upraw rolnych nie jest czynnikiem decydującym, jeśli chodzi o rozmiar produkcji. W przeciwieństwie do zatrudnienia w rolnictwie, leśnictwo jest w stanie stworzyć dobrze płatne miejsca pracy i to w pełnym wymiarze.

Tło historyczne

Kiedy pierwszy człowiek przybył na terytorium obecnej Irlandii, co miało miejsce około 9 tys. lat temu, cały kraj pokrywały lasy mieszane, głównie dębowe z sosną i brzozą w wyższych partiach terenu i na glebach słabszych. Pierwsi mieszkańcy wycinali lokalnie małe powierzchnie, ale w miarę upływu wieków wyręby lasów rosły co ze stale rosnącą liczbą ludności, nowych osiedli, pastwisk, infrastruktury a później kolonizacji i komercyjnej eksploatacji lasów skutkowało coraz to większą presją na lasy

Szacuje się, że około roku 1600 tylko około 12% powierzchni Irlandii było pokryte lasem, a eksploatacja lasu była coraz to intensywniejsza w miarę jak wykorzystanie drewna nabierało coraz większego znaczenia. Drewno było bowiem potrzebne do budowy okrętów, wznoszenia budowli, produkcji beczek i węgla drzewnego, do wyrobu żelaza i wytopu szkła. Kora dębowa była wykorzystywana w dużych ilościach do garbowania skór. We wczesnych latach 1700. Irlandia stała się krajem importującym drewno.

Proces stabilności politycznej w okresie lat 1700. do początkowych lat 1800. niektórzy właściciele dużych posiadłości wykorzystali do ulepszania i powiększania swoich posiadłości rolnych, zaczęli więc ciąć coraz więcej drzew. Las znowu ustępował. Proces ten został zahamowany dzięki Ustawie Rolnej uchwalonej w końcu XVIII wieku. Około roku 1900. lasy zajmowały tylko 100 tys. ha, czyli około 1% powierzchni kraju, a później brak opału i węgla drzewnego podczas I wojny światowej przyczynił się do dalszej redukcji pokrywy leśnej.

Leśnictwo państwowe zaczęło istnieć w roku 1903 wraz z nabyciem posiadłości *Avondale House* w Hrabstwie Wicklow, co dało początek budowie leśnego centrum szkoleniowego i nabywania gruntów rolnych należących do innych posiadłości. Zakup i zalesianie przez państwo nowych gruntów miało miejsce w kolejnych dekadach XIX wieku, co doprowadziło do tego, że obecnie lasy publiczne zajmują około 390 tys. ha, co stanowi około 5% powierzchni kraju i 70% powierzchni leśnej całej dzisiejszej Irlandii.

Zalesianie gruntów rolnych przez sektor prywatny pozostawało na bardzo niskim poziomie aż do końca lat 1980, kiedy wprowadzono korzystne warunki dofinansowania do tego rodzaju przedsięwzięć. Rozmiar zalesień wzrósł od tego czasu do 17 300 hektarów w połowie lat 1990. z tej liczby 85% zalesień zostało zrobionych przez farmerów.

Całkowita powierzchnia leśna (lasów publicznych i prywatnych) w Irlandii wynosi obecnie około 570 tys. ha, co stanowi 8% powierzchni lądowej kraju. Irlandia nadal pozostaje najmniej lesistym krajem w Unii Europejskiej, gdzie przeciętna lesistość wynosi 30%. Lasy Irlandii charakteryzuje wysoce zmienna jakość i różny stan zagospodarowania. Leśnictwo jest zasadniczo traktowane łącznie z produkcją drewna i pod tym względem wszelkie analizy

ekonomiczne koncentrują się na tym, co jest znane jako „Lasy sztucznie posadzone”. W przypadku Irlandii powierzchnia tych lasów sięga 464 tys. ha.

Ponadto jeśli chodzi o wspomniane wyżej lasy klasyfikowane jako „Lasy produkcyjne lub sztucznego pochodzenia” o powierzchni 464 tys. ha, to jako majątek narodowy charakteryzują się one następującymi cechami:

- Duże obszary zajmują lasy liściaste lub tylko zadrzewienia,
- Tereny rzadko zadrzewione,
- Prywatne tereny zadrzewione nie są regularnie zagospodarowane,
- Są to tereny podlegające ochronie jako środowisko naturalnego występowania roślin i zwierząt

Lasy wykazujące takie cechy pokrywają ponad 100 tys. ha i są w stanie pełnić wiele ważnych i korzystnych funkcji poza produkcją drewna. Jednocześnie występują okresowe trudności i ograniczenia jeśli chodzi o dostęp do danych statystycznych, zwłaszcza w odniesieniu do gruntów będących w posiadaniu osób prywatnych. Póki co narodowa inwentaryzacja zasobów leśnych jest ciągle w fazie rekomendacji jako konieczna.

Irlandzki stopień zalesień jest najwyższy w Unii Europejskiej. Stopień lesistości jest bardzo zróżnicowany terytorialnie. Spośród 26 hrabstw (powiatów) Irlandii najbardziej lesiste jest Hrabstwo Cork, zaś najmniej lesistym - Północno-Wschodni Leinster.

W rezultacie dużego zróżnicowania rocznego poziomu zalesień w ciągu ostatnich kilku dziesięcioleci i długiej kolei rębni poszczególnych gatunków, ponad 50% lasów produkcyjnych znajduje się w wieku nieprzekraczającym 25 lat i jako takie dalekie są do osiągnięcia wieku rębności (który dla *świerka sitkajskiego* wynosi około 40 lat). Powierzchnia leśna jest utrzymywana dzięki kontroli wyrębów przez Służbę Leśną działającą w ramach Ministerstwa Rolnictwa, Żywności i Leśnictwa. Warunkiem uzyskania pozwolenia na wyrąb jest konieczność zalesienia wykorzystywanej powierzchni.

Bieżący roczny rozmiar odnowienia lasu sięga rzędu 5 000 ha.

Struktura organizacyjna

Ministerstwo Rolnictwa, Żywności i Leśnictwa jest organem odpowiedzialnym za całokształt zagadnień związanych z rozwojem leśnictwa w Irlandii. Funkcje państwowej administracji leśnej pełni Służba Leśna działająca jako departament w wymienionym Ministerstwie. Do zadań Ministerstwa należy opracowanie strategii rozwoju leśnictwa, rozwoju leśnictwa prywatnego i publicznego, administrowanie grantami (dotacjami) i innymi formami pomocy finansowej, ochrona lasów łącznie z problematyką kontroli zdrowotności roślin, kontrola wyrębów, kształtowanie świadomości i promocja problematyki leśnej, wspieranie badań naukowych z zakresu leśnictwa i produktów leśnych oraz leśnictwa wielofunkcyjnego. Ministerstwo jest także odpowiedzialne za współpracę z Komisją Europejską i różnymi gremiami międzynarodowymi zajmującymi się problematyką leśną oraz za prawidłowe wydatkowanie w Irlandii pomocy finansowej Unii Europejskiej przeznaczanej na rozwój leśnictwa.

Coillte Teoranta (zwana potocznie *Coillte*) **jest spółką państwową o charakterze komercyjnym**, która obecnie posiada lasy publiczne. W końcu roku 1995 do spółki należały posiadłości leśne obejmujące 390 tys. ha o wartości około 900 mln €. Około 70% całości lasów Irlandii znajduje się w posiadaniu *Coillte*, co odzwierciedla jednocześnie dominującą rolę państwa w rozwoju leśnictwa. Bilans struktury własnościowej ulega ciągłym zmianom w miarę jak rośnie rola sektora prywatnego, głównie społeczności farmerów w rozwoju leśnictwa w ostatnich latach. Rozwój leśnictwa farmerskiego jest najbardziej dominującym czynnikiem w kształtowaniu struktury własności.

Coillte Teoranta-informacje ogólne

Coillte Teoranta powstała w roku 1989 zgodnie z zapisami poczynionymi w Ustawie o lasach w 1988 r. Jeśli chodzi o formę prawną jest to spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (**spółka z o.o.**), której głównymi udziałowcami są Minister Rolnictwa, Żywności i Leśnictwa oraz Minister Finansów, obydwaj reprezentujący Państwo irlandzkie. Zasadnicze cele przyświecające powołaniu spółki można przedstawić następująco:

- Prowadzenie gospodarki leśnej (biznesu leśnego) oraz działań związanych z leśnictwem na zasadach komercyjnych i w zgodzie z zasadami skutecznej praktyki leśnej,
- Zorganizowanie i prowadzenie gospodarstwa leśnego,
- Użytkowanie zasobów leśnych, ich zagospodarowanie w sposób zgodny z celami wymienionymi wyżej

Coillte Teoranta jest największym w Irlandii właścicielem gruntów i lasów. W końcu roku 2013 spółka posiadała grunty o powierzchni 445 tys. ha, z których 352.tys. ha stanowiły lasy.

Roczny rozmiar zalesień dokonywanych przez Coillte obejmuje powierzchnię około 6 400 ha, zaś odnowienia sięgają 5 500 ha rocznie. Ponadto spółka jest największym dostawcą drewna. W roku 2013 miąższość oferowanego do sprzedaży surowca drzewnego wynosiła 2,1 mln m³ z czego 1,4 mln m³ stanowiło drewno tartaczne. Od momentu powstania spółka przynosiła każdego roku zyski za wyjątkiem roku 1989 (rok powstania) i 1992 r.

Sprawą sporną jest prawo spółki do ubiegania się o granty i premie zalesieniowe finansowane środkami Unii Europejskiej. Władze Irlandii uważają, że spółka takie prawo posiada. Instytucje Unii Europejskiej prawo to kwestionują.

Jeżeli chodzi o nabywanie gruntów, to w roku 1995 Coillte zdobyła blisko 6 500 ha, w tym blisko 1000 ha pochodziło z *FARM Partner Scheme*, w ramach którego spółka dzierżawi (bierze w leasing) grunty od farmerów, którzy z kolei uczestniczą w ewentualnych przychodach ze sprzedaży drewna.

Coillte zatrudnia obecnie (rok 2013) około 1300 osób, a w momencie powstania zatrudniała 2 400 osób. W obecnym czasie spółka zleca firmom zewnętrznym coraz większy zakres prac związanych głównie z zalesianiem różnego rodzaju gruntów i użytkowaniem lasu.

Spółka posiada specjalne jednostki organizacyjne zajmujące się produkcją szkółkarską, tartaki, rozwojem technologii, organizacją wypoczynku, plantacje choinkowe i zajmujące się usługami technicznymi. W coraz większym stopniu uczestniczy w wspólnych przedsięwzięciach, z których najbardziej znaczącym przykładem jest wspólne prowadzenie interesów z *firmą Louisiana Pacific*, polegające na podjęciu produkcji OSB (w miejscowości Water Port).

Coillte prowadzi także badania naukowe na własny użytek oraz na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa, Żywności i Leśnictwa oraz Unii Europejskiej w zakresie ochrony roślin. Pielęgnacja zieleni miejskiej, sadzenie drzew i pielęgnacja krajobrazu stanowią przedmiot coraz częstszych umów spółki z władzami lokalnymi.

Coillte angażuje się w coraz większym stopniu w usługi i działania gospodarcze poza granicami np.: w Kenii, Węgrzech i w Polsce. Spółka kontynuuje „otwartą politykę leśną” wprowadzoną na początku lat 1970 r., kiedy to lasy zostały ogólnie udostępnione ludności.

Leśnictwo w Irlandii było przedmiotem szczególnej uwagi władz państwowych już od czasu powstania państwa irlandzkiego. Wszystkie ustawy o lasach poczynawszy od 1919 r. do

obecnej chwili były specjalnie formułowane tak, aby ułatwić pozyskanie gruntów w celu ich przekształceniu w dochodowe gospodarstwa leśne prowadzone na zasadach komercyjnych.

Instrumentami, które mają ułatwić nabywanie gruntów do leśnego ich zagospodarowania jest m. in. prawo przymusowego wykupu oraz wiele ułatwień prawnych przy ich nabywaniu. Lista tego rodzaju regulacji prawnych ciągle rośnie w kolejnych nowelizacjach ustawowych o lasach. Nabyte w przeszłości przez państwo grunty leśne zostały przekazane spółce Coillte Teoranta wkrótce po jej założeniu w roku 1988. Formę spółki z o. o. wybrano świadomie, aby mogła działać jak podmiot prywatny i nie musiała spełniać wymogów odnośnie do transparentności swoich poczynań biznesowych oraz sposobu i zakresu prowadzenia księgowości, którym podlegają organy państwa. Taki sposób organizacji działalności spółki ciągle jest przedmiotem dyskusji, sporów i debat parlamentarnych. Wśród wcale nierzadkich są opinie, że zajmowanie się zalesianiem gruntów nie powinny zajmować się organy państwa

Coillte Teoranta posiada obecnie 445 tys. ha (1,1 mln akrów) gruntu, co stanowi 7% powierzchni lądowej Irlandii. Z tej powierzchni 93 tys. ha (230 tys. akrów) stanowią różnego rodzaju grunty niezalesione, zaś 352 tys. ha (870 tys. akrów) zajmują lasy. Lasy spółki składają się głównie z gatunków obcych, a udział gruntów rodzimych sięga jedynie 5,2%. W nowelizacji Ustawy o lasach, przeprowadzonej na wniosek rządu Irlandii w 1988 r., usunięto zapis mówiący o odpowiedzialności za gospodarkę leśną w lasach publicznych z zakresu działalności państwowej administracji leśnej, tj. Służby Leśnej, dokonując tym samym rozdzielenia funkcji administracyjnych (władzy leśnej) od funkcji przedsiębiorstwa zajmującego się działalnością gospodarczą (biznesem), powierzając te ostatnie półpaństwowej spółce *Coillte Teoranta*. Grunty znajdujące się dotychczas pod kontrolą (zarządem) Służby Leśnej przekazano Coillte Teoranta. Spółka posiada dwóch udziałowców, którymi są Minister Finansów oraz Minister Gospodarki Morskiej i Zasobów Naturalnych (ten ostatni nadzoruje Służbę Leśną). Jednocześnie spółka otrzymała zadania prowadzenia interesów na zasadach komercyjnych.

Ustawa o lasach z 1988 powierzyła Coillte Teoranta czysto ekonomiczne zadania, które powinna realizować na zasadach komercyjnych, ale nie kosztem innych umów międzynarodowych i prawa międzynarodowego.

Nie ma żadnych wymogów prawnych, aby Coillte Teoranta tak jak organy państwa przestrzegała przepisów i porozumień międzynarodowych.

Coillte jako podmiot publiczny

Chociaż Coillte Teoranta była kształtowana w procesie legislacji państwowej, twierdzi się od momentu jej powstania 1. stycznia 1989, że jest podmiotem prawa prywatnego (cywilnego). Unia Europejska zgłasza roszczenia odnośnie do prawa korzystania przez spółkę z dotacji unijnych. Jednakże Sądy Europejskie w sprawie c-339/... Irlandia przeciw Komisji Europejskiej ECRI-11757(2003- patrz literatura „*Department of Communicotions, Marine and Natural Resources*”, *Annual Report, 2003*) orzekły, że Coillte Teoranta nie jest firmą (spółką) prywatną, a jest firmą (organem) państwową (*state body*).

Spółka jednakże działa od momentu powstania i zamierza w przyszłości działać według przepisów prawnych (legislacji) dotyczących firm spółek prywatnych, a nie zgodnie z regulacjami dotyczącymi organów państwa, a bardziej przepisów Unii Europejskiej. Nie podlega, jak stwierdza to obecnie ustawodawstwo irlandzkie, tym samym wymaganiom odnośnie co do prowadzenia księgowości i transparentności, które mają zastosowanie w przypadku organów publicznych. Na przykład Coillte nie jest zobowiązana do przestrzegania Ustawy o dostępie do informacji i sprawiedliwości w dziedzinie ochrony środowiska.

Sprzedaż gruntów będących własnością państwa, za wyjątkiem gruntów będących „własnością” Coillte Teoranta, w prawie Irlandii jest przedmiotem różnych regulacji wymagających konsultacji społecznych, przetargów publicznych i społecznej kontroli transakcji. W obecnym ustawodawstwie Irlandii nie ma wymogów prawnych aby Coillte Teoranta musiała konsultować z kimkolwiek transakcje sprzedaży gruntów państwowych, sprzedaży posiadanych gruntów w drodze przetargów publicznych, a nawet informowanie miejscowej ludności, że istnieją zamiary sprzedaży takich gruntów.

Od momentu powstania Coillte Teoranta w roku 1988, spółka (traktowana jako podmiot prywatny) ściśle współpracuje z Państwową Służbą Leśną Irlandii. Takie powszechne opinie skłoniły autorów Raportu Unii Europejskiej pt. „*Audit of Forestry and Afforestation Measures Co – Financed under EAGGF Regulation 1257/99*” do stwierdzenia, że: „w Irlandii mamy do czynienia z bardzo niskim poziomem konkurencji pomiędzy kontraktorami, gdyż jest ich nie wielu. Przykładowo, będąca własnością państwa spółka „Coillte” posiada wyłączny dostęp do gruntów będących własnością państwa (gruntów państwowych) i jest ściśle powiązana z Irlandzką Służbą Leśną, czego namacalnym dowodem jest fakt, że wymienione instytucje zazwyczaj są zlokalizowane w tych samych pomieszczeniach.

Ramy prawne

Podstawy prawne działalności w zakresie leśnictwa zawiera Ustawa o lasach z 1946 r., po zmianach w 1988. Inne akty prawne dotyczące leśnictwa wydają rządy lokalne (ich jednostki zajmujące się planowaniem i rozwojem) oraz regulacje Unii Europejskiej (np. oceny oddziaływania na środowisko), które w odniesieniu do planowania i raportów oddziaływania na środowisko dotyczących leśnictwa wprowadzają pewne wartości progowe.

Skład gatunkowy drzewostanów

Gleby irlandzkie i warunki klimatyczne sprzyjają hodowli gatunków o tempie przyrostu przekraczającym trzykrotnie przeciętny przyrost *świerka sitkajskiego* w lasach Unii Europejskiej. Z tego powodu program zalesiania koncentruje się prawie wyłącznie na tym gatunku, co skutkuje blisko 60% udziałem tego gatunku w obecnym składzie drzewostanów w porównaniu z 24% udziałem innych gatunków iglastych i 16% udziałem gatunków liściastych.

Istniejące lasy i tereny zadrzewione gatunkami liściastymi obejmują lasy miejscowego pochodzenia, z których około 5200 ha podlega ochronie w formie parków narodowych i rezerwatów przyrody oraz starych zadrzewień, a także krzewów. Powierzchnia lasów liściastych jest mała w porównaniu z krajami Unii Europejskiej, gdzie ich udział sięga 40%. Gatunki liściaste są ważne zarówno z uwagi na wysokiej jakości surowiec drzewny, jak i rolę w kształtowaniu środowiska naturalnego, a ich wprowadzanie (sadzenie) do nowozakładanych upraw leśnych jest wspierane finansowo, zazwyczaj skutecznie, w formie dotacji (grantów) premii zalesieniowych. Zalesienia gatunkami liściastymi stanowi blisko 20% wszystkich zalesień dokonywanych rocznie.

Gospodarka leśna

Las jest tworem biologicznym, który z uwagi na długi okres produkcji, czy hodowli wynoszący niekiedy blisko 100 lat wymaga ciągłego nadzoru i pielęgnacji aby móc wykorzystać jego możliwości biologiczne.

O składzie gatunkowym zalesianych upraw leśnych decyduje siedlisko, a zwłaszcza gleba. Zabiegi gospodarcze związane z zalesianiem i utrzymaniem drzewostanu obejmują użyźnienie gleby (tam gdzie to konieczne), przygotowanie gleby, melioracje, często ogrodzenia i zwalczanie chwastów, a także udostępnianie w formie sieci dróg i zabezpieczenia przed pożarem. Aby uzyskać właściwy plon w formie drewna odpowiedniej jakości należy posadzić wystarczającą ilość drzew, za którą w warunkach Irlandii uważa się

2500 sadzonek iglastych na hektar i nieco więcej jeśli chodzi o gatunki liściaste. Po posadzeniu wykonuje się zabiegi pielęgnacyjne polegające na utrzymaniu odpowiedniej wilgotności, ochrony przed spalowaniem przez zwierzęta oraz innych zabiegów pielęgnacyjnych.

Trzebieże zaczynają się zwykle w wieku 15 lat i są skierowane na transfer przyrostu na najlepsze drzewa. Wkrótce potem wykonuje się zabiegi podkrzesywania, ograniczanie rozwoju gałęzi i sęków w drewnie. Czasami koniecznym okazuje się usuwanie pączków na drzewach liściastych, aby uzyskać właściwy kształt drzewa. Trzebieże wykonuje się ręcznie lub mechanicznie. Nie należy zapominać, że poprawa jakości drzew drogą trzebieży stanowi dodatkowe źródło dochodów.

Zazwyczaj trzebieże w drzewostanach iglastych wykonuje się od 3-5 razy w okresie całej kolei rębny, podczas których pobiera się do 50% całkowitej produkcji w okresie kolej rębny. Drzewostany dojrzałe do wyrębu usuwa się zrębem zupełnym, chociaż w niektórych przypadkach pozostawia się nasienniki umożliwiające naturalne odnowienie lub na których dokonuje się zbioru nasion (szyszek).

Z uwagi na długi okres produkcji (wiek rębności) wszystkie lasy posiadają plany urządzeniowe, których treść merytoryczna jest typowa, jak w pozostałych krajach europejskich.

Leśnictwo i środowisko

Spółeczność międzynarodowa przywiązuje dużo uwagi sprawom ochrony środowiska i wykazuje rosnącą w ostatnim czasie świadomość znaczenia lasów w tym kontekście. Lasy świata odgrywają zasadniczą rolę w procesach podtrzymywania życia i rozwoju gospodarczego, w ochronie ekosystemów, zachowaniu zasobów świeżej wody, bioróżnorodności i zasobów genetycznych, a także w zachowaniu równowagi klimatu. Z tych powodów ich ochrona i właściwe zagospodarowanie oraz trwały rozwój staje się zagadnieniem międzynarodowym.

Wydarzenia historyczne pozostawiły Irlandii małe obszary lasów naturalnego pochodzenia, przy czym większość z nich objęta jest ochroną i zabiegami konserwatorskimi. Około 5 200 ha lasów półnaturalnych objęta jest ochroną w parkach narodowych i rezerwach przyrody. Ponadto zarejestrowano tzw. Obszary Dziedzictwa Przyrodniczego, obejmujące tereny wytypowane przez Parki Narodowe i Służby Ochrony Przyrody, obejmujące także inne ekosystemy lądowo-wodne.

Jeżeli program leśny opiera się na drzewach sadzonych i ciągle polega w znacznej mierze na zalesianiu gruntów poprzednio pozbawionych lasu, zmiany lokalne w środowisku, które ten alternatywy kierunek użytkowania powoduje, muszą być wzięte pod uwagę w zaleconych sposobach zagospodarowania lasu. Specjalne przepisy dotyczą aktualnie realizowanych programów, aby zapewnić ich zgodność z wymogami ochrony środowiska.

Niektóre siedliska są jakby z definicji wyłączone z gospodarki leśnej, co dotyczy głównie obszarów, które podlegają ochronie lub zostały zakwalifikowane do ochrony na podstawie dyrektyw Unii Europejskiej, tj. tzw. dyrektywy ptasiej 79/409 oraz dyrektywy siedliskowej 92/43.

Zalesianie dużych obszarów wymagało dotychczas uzgodnienia z miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego i przygotowania raportu oddziaływania na środowisko od powierzchni powyżej 200 ha w przypadku zalesienia gruntów dotychczas nieleśnych i 10 hektarów w przypadku odnowienia powierzchni po wyrębie drzew liściastych z zamiarem posadzenia gatunków iglastych.

Wymienione wartości progowe są ostatnio przedmiotem rewizji. Zalesienia poniżej tych wartości progowych podlegają kontroli Służby Leśnej, jeżeli są realizowane przy współfinansowaniu z środków publicznych, którymi zarządza Służba Leśna. W szczególnych przypadkach mają zastosowanie specjalne wymogi odnośnie do sposobu wykonania zalesiania, co pociąga za sobą niekiedy konieczność odwoływania się do decyzji odpowiednich agencji rządowych i samorządów lokalnych, głównie w związku z wymogami ochrony krajobrazu, miejscami archeologicznymi, propozycjami Narodowej Agencji Środowiska, oraz miejscami zasiedlonymi przez ryby. Ponadto warunkiem uzyskania pomocy finansowej (grantu) na zalesienie jest poczynienie uzgodnień z odpowiednimi władzami państwowymi co do warunków realizacji takiego przedsięwzięcia.

Publiczne udostępnianie terenów leśnych

Ogólnie rzecz biorąc w Irlandii nie ma prawa swobodnego wstępu do lasu, chociaż lasy państwowe zostały udostępnione publicznie na początku lat 1970, i zasada swobodnego wstępu do lasu została utrzymana przez *Coillte Teoranta* od momentu jej powołania w 1989 r. Prawo wstępu do lasu prywatnego zostało pozostawione do decyzji posiadaczowi lasu.

Ochrona lasu

Irlandia na szczęście nie ma większych problemów z chorobami i szkodnikami leśnymi. Niski jest też stopień zagrożenia pożarowego i niewielkie szkody jeśli chodzi o

zanieczyszczenie powietrza. Tym niemniej sprawom rozpoznania zagrożeń poświęca się wiele uwagi i Irlandia uczestniczy we wszystkich przeglądach z tego zakresu realizowanych przez Unię Europejską, a ponadto posiada własny plan ochrony zasobów leśnych obejmujący kontrolę posiadłości leśnych, sadzenia właściwych gatunków i sadzonek oraz kontrolę importu drewna.

Leśnictwo w rozwoju obszarów wiejskich

Lasy z natury rzeczy są zakładane na terenach wiejskich, a korzyści z tego faktu wynikają z faktu powstania samego lasu oraz efektów zewnętrznych, rozwoju rzemiosła różnych branż przemysłu drzewnego, rozwoju turystyki. Rosnący udział farmerów w procesie zalesiania stanowi charakterystyczne zjawiska ostatnich lat. Wpływ leśnictwa na rozwój obszarów wiejskich jest sprawą ewidentna wszędzie tam gdzie lasy występują po od dawna, jak np. w Hrabstwie Wicklow.

Programy rozwoju leśnictwa

Począwszy od 1981 r. wiele programów dotyczących rozwoju leśnictwa jest wspieranych finansowo środkami Unii Europejskiej, co spowodowało znaczący wzrost skali zalesień. Zasadniczym celem aktualnie realizowanych programów leśnych jest zalesianie rocznie 25 tys. ha wspieranych dotacjami oraz różnego rodzaju premiami. Granty uzyskuje się na sfinansowanie zalesień, poprawę warunków siedliskowych lub odtworzenie lasów miejskich oraz kształtowanie krajobrazu, budowę dróg, zakup sprzętu do prac leśnych, szkółkarstwo leśne, szkolenia i opracowania specjalne, takie jak np. studium wykonalności, projekty pilotażowe, programy upowszechniające i usługi dla leśnictwa farmerskiego.

Na uwagę zasługuje szeroki zakres finansowania działań (przedsięwzięć) około leśnych, mających na celu stworzenie zachęcających do realizacji alternatywnych sposobów użytkowania gruntów rolnych poprzez udzielanie pomocy finansowej w formie dotacji na zalesianie i innych płatności o charakterze premii. Wysokość dotacji jest zróżnicowana z wyraźnym faworyzowaniem zakładania upraw o zróżnicowanym składzie gatunkowym, zwłaszcza z przewagą gatunków liściastych. Najwyższe premie przeznaczane są dla farmerów.

Użytkowanie lasu

Pozyskiwany surowiec drzewny klasyfikowany jest zależnie od wymiarów w następujący sposób:

- Papierówka (kłody o najmniejszych wymiarach: o średnicy 7-14, są używane do produkcji celulozy, a także jako surowiec do produkcji paneli (panel boards),
- Drewno tartaczne cienkie: o średnicy 14-20 cm, wykorzystywane do produkcji palet, kratownic i lekkich konstrukcji z drewna;
- Drewno tartaczne grube: o średnicy powyżej 20 cm, wykorzystywane głównie do celów budowlanych.

Rozmiar pozyskania surowca drzewnego kształtuje się obecnie na poziomie 2,2 mln m³, z czego 1,4 mln m³ to drewno tartaczne i 0,8 mln m³ stanowi papierówka. Spółka Coillte jest największym producentem drewna, pozyskującym w granicach 2,1 mln m³ drewna rocznie. Pozostały materiał w formie zrębków i trocin może być wykorzystywany do produkcji płyt panelowych lub do produkcji energii, a także w ogrodnictwie.

W procesie przemysłowego przerobu (w tartakach i w zakładach produkujących płyty) obecna podaż surowca drzewnego jest w pełni wykorzystywana dzięki istniejącym mocom produkcyjnym. Oczekuje się, że taka sytuacja będzie miała miejsce także w najbliższej przyszłości.

W Irlandii znajduje się 100 tartaków, chociaż 10 największych przerabia 80% dostarczanego surowca tartaczno. Są to z reguły tartaki małe według standardów międzynarodowych i zatrudniają od 50 do 250 osób. Całkowite zatrudnienie bezpośrednio w przemyśle tartaczno wynosi w przybliżeniu 1500 osób. Tartaki te z reguły są własnością rodzin zajmujących się biznesem, który był początkowo planowany do obsługi rynku lokalnego. Tartaki obecnie przerabiają blisko 1,4 mln m³ drewna tartaczno rocznie, co daje produkcję wyrobów tartych około 700 tys. m³. Moce produkcyjne tartaków są daleko nie wykorzystywane.

W Irlandii znajdują się trzy zakłady produkujące płyty drzewne, tj.: Spółka z o. o. Frinsa w Scoritt produkująca płyty wiórowe, Spółka z o. o. *Medité of Europa* in Clonmel, która produkuje średniej gęstości płyty (MDF) i wspomniana już Louisian Pacific Coillte Irland Spółka z o. o., która produkuje płyty OSB w miejscowości Waterford Port. Czwarty zakład (Masonite), który wykorzystuje trociny do produkcji *moulded door fancyng* znajduje się Carrick-on-Shannon.

W przemyśle meblowym Irlandii działa około 400 firm meblarskich składających się z dużej ilości drobnych zakładów i stosunkowo nielicznych średniej wielkości firm komercyjnych. Trudno wskazać dominujące kategorie produktu tych firm, chociaż przemysł wykorzystuje drewno, jako surowiec, nie jest on zintegrowany z istniejącymi zasobami

leśnymi lub innymi przemysłami leśnymi i tylko niewielkie ilości przerabianego przez te firmy surowca drzewnego pochodzi z Irlandii.

Rynki

Obecnie ponad 50% krajowego zapotrzebowania na budulec pochodzi z zakładów irlandzkich (około 550 tys. m³). Eksport głównie do Wielkiej Brytanii, obejmujący palety drzewne kształtuje się na poziomie 250 tys. m³. Jeśli chodzi o rynki europejskie i światowe to są pozytywne widoki na przyszłość. Wielka Brytania jest wielkim importerem netto drewna i jest głównym rynkiem dla drewna z Irlandii. Irlandzkie płyty MDF są liderem w Europie jeśli chodzi o jakość. Zakład OSB w Waterford Port czyni Irlandię największym producentem tego produktu w Europie.

Coillte Teoranta

Coillte Teoranta powstała w roku 1989 zgodnie z zapisami poczynionymi w Ustawie o lasach w 1988 r. Jeśli chodzi o formę prawną jest to spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (spółka z o.o.), której głównymi udziałowcami są Minister Rolnictwa, Żywności i Leśnictwa oraz Minister Finansów, obydwaj reprezentujący Państwo irlandzkie. Zasadniczymi celami przyświecającymi powołaniu spółki można przedstawić następująco:

- Prowadzenie gospodarki leśnej (biznesu leśnego) oraz działań związanych z leśnictwem na zasadach komercyjnych i w zgodzie z sprawnie działającymi praktykami leśnymi,
- Zorganizowanie i prowadzenie gospodarstwa leśnego,
- Użytkować zasoby leśne, gospodarować nimi w sposób zgodny z celami wymienionymi wyżej

Coillte Teoranta jest największym w Irlandii właścicielem gruntów i lasów. W końcu roku 2013 spółka posiadała grunty o powierzchni 445 tys. ha, z których 352 tys. ha stanowiły lasy. Roczny rozmiar zalesień dokonywanych przez Coillte obejmuje powierzchnię około 6 400 ha, zaś odnowienia sięgają 5 500 ha rocznie. Ponadto spółka jest największym dostawcą drewna. W roku 2013 miąższość oferowanego do sprzedaży surowca drzewnego wynosiła 2,1 mln m³ z czego 1,4 mln m³ stanowiło drewno tartaczne. Od momentu powstania, spółka przynosiła każdego roku zyski za wyjątkiem roku 1989 (rok powstania) i 1992 r.

Sprawą sporną jest prawo spółki do ubiegania się o granty i premie finansowane środkami Unii Europejskiej. Władze Irlandii uważają, że spółka takie prawo posiada. Instytucje Unii Europejskiej prawo to kwestionują.

Jeżeli chodzi o nabywanie gruntów, to w roku 1995 Coillte „zdobyła” blisko 6 500 ha, w tym blisko 1000 ha pochodziło z *FARM Partner Scheme*, w ramach którego spółka dzierżawi (ściślej: bierze w leasing) grunty od farmerów, którzy z kolei uczestniczą w ewentualnych przychodach ze sprzedaży drewna.

Coillte zatrudnia obecnie około 1300 osób, a w momencie powstania zatrudniała 2 400 osób. W obecnym czasie spółka zleca firmom zewnętrznym coraz większy zakres prac związanych głównie z zalesianiem i użytkowaniem lasu.

Spółka posiada specjalne jednostki organizacyjne zajmujące się produkcją szkółkarską, tartaki, rozwojem technologii, organizacją wypoczynku, plantacje choinkowe i zajmujące się usługami technicznymi. W coraz większym stopniu uczestniczy w wspólnych przedsięwzięciach, z których najbardziej znaczącym przykładem jest wspólne prowadzenie interesów z firmą *Louisiana Pacific*, polegające na podjęciu produkcji OSB (w miejscowości Water Port).

Coillte prowadzi także badania naukowe na własny użytek oraz na zlecenie Ministerstwa oraz Unii Europejskiej w zakresie ochrony roślin. Pielęgnacja zieleni miejskiej, sadzenie drzew i pielęgnacja krajobrazu stanowią przedmiot coraz częstszych umów spółki z władzami lokalnymi.

Coillte angażuje się w coraz większym stopniu w usługi i działania gospodarcze poza granicami np.: w Kenii, Węgrzech i w Polsce. Spółka kontynuuje „otwartą politykę leśną” wprowadzaną na początku lat 1970 r., kiedy to lasy zostały ogólnie udostępnione ludności.

Leśnictwo w Irlandii było przedmiotem szczególnej uwagi władz państwowych już od czasu powstania państwa irlandzkiego. Wszystkie ustawy o lasach począwszy od 1919 r. do obecnej chwili były specjalnie formułowane tak, aby ułatwić pozyskanie gruntów w celu ich przekształceniu dochodowe gospodarstwa leśne prowadzone na zasadach komercyjnych.

Instrumentami, które mają ułatwić nabywanie gruntów do leśnego ich zagospodarowania jest m. in. prawo przymusowego wykupu oraz wiele ułatwień prawnych przyszy ich nabywaniu. Lista tego rodzaju regulacji prawnych ciągle rośnie w kolejnych nowelizacjach ustawowych o lasach. Nabyte w przeszłości przez państwo grunty leśne zostały przekazane spółce Coillte Teoranta wkrótce po jej założeniu w roku 1988. Formę spółki z o. o. wybrano świadomie, aby mogła działać jak podmiot prywatny i nie musiała spełniać wymogów odnośnie do transparentności swoich poczynań biznesowych, sposobu i zakresu prowadzenia księgowości, którym podlegają organy państwa. Taki sposób organizacji działalności spółki ciągle jest przedmiotem dyskusji, sporów i debat parlamentarnych. Wśród

wcale nierzadkich są opinie, że zajmowanie się zalesianiem gruntów nie powinny zajmować się organy państwa

Coillte Teoranta posiada obecnie 445 tys. ha (1,1 mln akrów) gruntu, co stanowi 7% powierzchni lądowej Irlandii. Z tej powierzchni 93 tys. ha (230 tys. akrów) stanowią różnego rodzaju grunty niezalesione, zaś 352 tys. ha (870 tys. akrów) zajmują lasy. Lasy spółki składają się głównie z gatunków obcych, a udział gruntów rodzimych sięga jedynie 5,2%. W nowelizacji Ustawy o lasach, przeprowadzonej na wniosek rządu Irlandii w 1988 r., usunięto zapis mówiący o odpowiedzialności za gospodarkę leśną w lasach publicznych z zakresu działalności Służby Leśnej, dokonując tym samym rozdzielenia funkcji administracyjnych (władzy leśnej) od funkcji przedsiębiorstwa zajmującego się działalnością (biznesem) gospodarczą, powierzając te ostatnie pół-państwowej spółce *Coillte Teoranta*, zwanej zazwyczaj po prostu „Coillte”. Grunty znajdujące się dotychczas pod kontrolą (zarządem) Służby Leśnej przekazano *Coillte Teoranta*. Spółka posiada dwóch udziałowców, którymi są Minister Finansów oraz Minister Gospodarki Morskiej i Zasobów Naturalnych (ten ostatni nadzoruje Służbę Leśną). Jednocześnie spółka otrzymała zadania prowadzenia interesów na zasadach komercyjnych.

Ustawa o lasach z 1988 powierzyła *Coillte Teoranta* czysto ekonomiczne zadania, które powinna realizować ale nie kosztem innych umów międzynarodowych i prawa międzynarodowego.

Nie ma żadnych wymogów prawnych, aby *Coillte Teoranta* na wzór organów państwa przestrzegała przepisów i porozumień międzynarodowych.

Coillte jako podmiot publiczny

Chociaż *Coillte Teoranta* była kształtowana w procesie legislacji państwowej, twierdzi się od momentu jej powstania 1. stycznia 1989, że jest ***podmiotem prawa prywatnego*** (cywilnego). Unia Europejska zgłasza roszczenia odnośnie do prawa korzystania przez spółkę z dotacji unijnych. Jednakże Sądy Europejskie w sprawie c-339/... Irlandia przeciw Komisji Europejskiej ECRI-11757(2003- patrz literatura „*Departament of Communicotions, Marine and Natural Resources*”, *Annual Report, 2003*) orzekły, że *Coillte Teoranta* nie jest firmą (spółką) prywatną, a jest firmą państwową („*state body*”-organem państwa).

Spółka jednakże od momentu powstania działa i zamierza w przyszłości działać według przepisów prawnych (legislacji) dotyczących firm (spółek) prywatnych, a nie zgodnie z regulacjami dotyczącymi instytucji (organów) państwa, a tym bardziej przepisów Unii Europejskiej. Nie podlega, jak stwierdza to obecne ustawodawstwo irlandzkie, tym

samym wymaganiom odnośnie co do prowadzenia księgowości i transparentności, które mają zastosowanie w przypadku organów publicznych. Na przykład Coillte nie jest zobowiązana do przestrzegania Ustawy o dostępie do informacji o środowisku i sprawiedliwości w dziedzinie ochrony środowiska.

Sprzedaż gruntów będących własnością państwa, w prawie Irlandii jest przedmiotem różnych regulacji wymagających konsultacji społecznych, przetargów publicznych i społecznej kontroli transakcji, za wyjątkiem gruntów będących „własnością” Coillte Teoranta. W obecnym ustawodawstwie Irlandii nie ma wymogów prawnych aby Coillte Teoranta musiała konsultować z kimkolwiek swoje transakcje sprzedaży gruntów państwowych, czy sprzedawać posiadane grunty w drodze przetargów publicznych, a nawet informowania miejscowej ludności, że istnieją takie zamiary sprzedaży gruntów.

Od momentu powstania Coillte Teoranta w roku 1988, spółka (traktowana jako podmiot prywatny) ściśle współpracuje z Państwową Służbą Leśną Irlandii. Takie powszechne opinie skłoniły autorów Raportu Unii Europejskiej pt. *„Audit of Forestry and Afforestation Measures Co-Financed under EAGGF Regulation 1257/99”* do stwierdzenia, że: „w Irlandii mamy do czynienia z bardzo niskim poziomem konkurencji pomiędzy kontraktorami, gdyż jest ich nie wielu. Przykładowo, będąca własnością państwa spółka „Coillte” posiada wyłączny dostęp do gruntów będących własnością państwa (gruntów państwowych) i jest ściśle powiązana z Irlandzką Służbą Leśną, czego namacalnym dowodem jest fakt, że wymienione instytucje zazwyczaj są zlokalizowane w tych samych pomieszczeniach.

Regulacje wyrębów

Już Ustawa o lasach z roku 1946 uznawała za nielegalny każdy czyn polegający na wycięciu drzewa (drzew) bez uprzedniego uzyskania zezwolenia na wyręb wydawanego przez Służbę Leśną (zezwolenie takie nie jest wymagane tylko w kilku wyjątkach). Zgodnie z danymi z raportów opracowanych przez Służbę Leśną w roku 2001 zanotowano tylko 47 przypadków nielegalnego wyrębu i do tej pory wniesiono tylko jedno oskarżenie. W roku 2002 takich przypadków było już 73. Wyrok skazujący był tylko jeden. W kolejnym roku 2003 było takich przypadków 63, wniesiono trzy akty oskarżenia.

1 sierpnia 2005 nałożono karę grzywny w wysokości 10 000 € na osobę fizyczną za wycięcie 6 000 drzew w Hrabstwie Clare. Chociaż był to przypadek nałożenia najwyższej kary za naruszenie przepisów Ustawy o lasach, stanowiło to jedynie 2,5% grzywny

maksymalnie możliwej (maksymalna grzywna za wycięcie jednego drzewa wynosi 63 €, co oznacza, że w tym przypadku kara ta wyniosła 1,67 € za drzewo).

Istnieje powszechna opinia, że Ustawa o lasach nie chroni właściwie lasów ani pojedynczych drzew w Irlandii, gdyż zezwolenia na wyrąb są wystawiane przez Służbę Leśną bez żadnych ograniczeń i kontroli. Jeśli nawet Służba Leśna posiada uprawnienia do wnoszenia oskarżeń, to zgodnie z jej raportami, z prawa tego korzysta bardzo rzadko. Przepisy prawne z zakresu regulacji wyrębów są bardzo często ignorowane, nawet jeśli lokalne społeczności próbują uchronić przed zniszczeniem miejscowe tereny leśne.

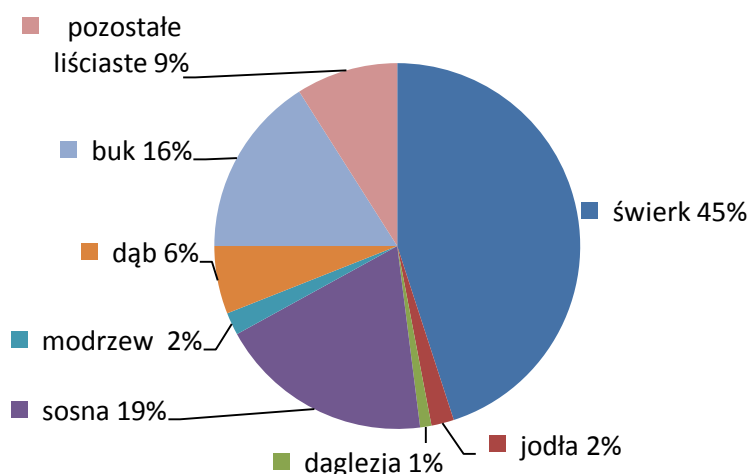
Leśnicy Irlandii uważają, że przepisy Ustawy o lasach tej z 1946 roku, jak i znacznie znowelizowanej w roku 1956 są niespójne i mało skuteczne, a ponadto przestarzałe, gdyż nie były właściwie nowelizowane w okresie jak Irlandia stawała się sygnatariuszem wielu międzynarodowych porozumień dotyczących leśnictwa, takich jakie miały miejsce w Helsinkach, Lizbonie czy Konwencji z Aarhus.

**Organizacja, funkcjonowanie i wyniki działalności
państwowego gospodarstwa leśnego
*Wolnego Państwa Bawaria***

LASY REPUBLIKI FEDERALNEJ NIEMIEC I BAWARII

Lasy Republiki Federalnej Niemiec zajmują powierzchnię ponad 11 mln ha. Ponad ¼ lasów niemieckich znajduje się na obszarze Bawarii (2,56 mln ha). Bawaria jest najbardziej zalesionym landem Niemiec – 1/3 powierzchni Bawarii pokryta jest lasem.

Powierzchnia Lasów Bawarii w 2/3 pokryta jest gatunkami iglastymi. Dominującym gatunkiem jest świerk - 45% (rys. 1), w przyszłości udział świerka zmniejszy się w ramach przebudowy drzewostanu. Następnym gatunkiem, licznie występującym jest sosna, kolejnym buk – 16%, który jest gatunkiem rodzimym i naturalnie występującym. Dąb zajmuje 6% powierzchni leśnej Landu.

Rys. 1. Skład gatunkowy lasów Bawarii

ADMINISTRACJA I STRUKTURA ORGANIZACYJNA BAWARSKICH LASÓW PAŃSTWOWYCH

Bawarskie Lasy Państwowe (*Bayerische Staatsforsten -BaySF*) służą przede wszystkim dobru publicznemu, a gospodarowanie podlega wytycznym Artykułu 18 Prawa Leśnego Bawarii (*Bayerische Wald Gesetz*). Celem nowej ustawy⁴ było przeniesienie obowiązku bezpośredniego prowadzenia gospodarki leśnej w lasach będących własnością Landu Bawarii z państwowej (tzn. *Landu Bawarii*) administracji leśnej do posiadającego osobowość prawną **zakładu prawa publicznego** (jednostki prawnie i gospodarczo samodzielnej) Landu Bawarii „**Bawarskie Lasy Państwowe**” (*BaySF*), podlegający

⁴ Gesetz zur Errichtung des Unternehmens „Bayerische Staatsforsten” (Staatsforstengesetz – StFoG), http://www.baysf.de/fileadmin/user_upload/01-ueber_uns/01-unternehmensprofil/pdf/staatsforstengesetz.pdf

Ministrowi Żywności, Rolnictwa i Leśnictwa z siedzibą w **Regensburg**. Zadaniem **Bawarskich Lasów Państwowych (BaySF)** jest gospodarowanie zasobami leśnymi, w szczególności lasami państwowymi („landowymi”), łącznie z lasami „Saalforste”⁵ oraz leśnym majątkiem państwowym w Koburgu „Coburger Domänengau”⁶.

Ministerstwo Żywności, Rolnictwa i Leśnictwa może zlecać Bawarskim Lasom Państwowym kolejne zadania z zakresu gospodarki leśnej i łowieckiej, zawierając w tym celu publiczno-prawne porozumienie ustalające zakres prac i przysługujące w takim przypadku wynagrodzenie, które powinno przynajmniej pokrywać koszty realizacji zleconego zadania.

Gospodarowanie lasami państwowymi („landowymi”) oznacza prawo dysponowania wszystkimi środkami, które służą produkcji leśnej i pozyskaniu drewna oraz innych produktów pochodzenia leśnego, jak i towarzyszące temu inne uprawnienia wynikające z prawa zarządzania gruntami, oraz uzyskiwania korzyści wynikających z poprawy funkcji ochronnych i wypoczynkowych oraz bioróżnorodności w lasach państwowych.

Bawarskie Lasy Państwowe (*BaySF*) mogą prowadzić także inne transakcje handlowe, które przynoszą korzyści osobowe i rzeczowe. Ponadto mogą realizować zadania związane z ochroną lasu na podstawie odpowiedniej umowy, prowadzić sprzedaż drewna, planowanie i dokonywać inwentaryzacji przyrodniczej, zajmować się organizacją turystyki, wytwarzać energię elektryczną czy ciepłą w ramach swoich działań lub realizowanych także poza Landem Bawarii. *BaySF* tworzą własny kapitał oraz mogą korzystać z pożyczek i kredytów bankowych. Wszystkie przedsięwzięcia produkcyjne i usługowe oraz inne transakcje handlowe *BaySF* realizują według zasad komercyjnych (handlowych).

Bawarskie Lasy Państwowe podlegają prawnemu nadzorowi Ministerstwu ds. Żywności, Rolnictwa i Leśnictwa (organ nadzorczy). Organ nadzorczy sprawdza czy działania gospodarcze prowadzone przez *BaySF* są zgodne z prawem i ich statutem. Organ nadzorczy sprawdza poprawność działalności gospodarczej i łowieckiej w lasach państwowych na podstawie składanych opracowań przez Bawarskie Lasy Państwowe (co 2 lata do 31 grudnia).

Od wprowadzonej reformy z 1 lipca 2005 lasami landu zarządza niezależne przedsiębiorstwo gospodarcze. Służba leśna natomiast zajmuje się przestrzeganiem prawa leśnego oraz świadczy usługi właścicielom lasów. Prawną formą instytucji zarządzającej

⁵ są to szczególne lasy Bawarskich Lasów Państwowych, prawnie będące własnością Landu Bawarii, a leżące na terytorium Austrii. Lasy te są zarządzane przez Bawarskie Lasy Państwowe w myśl Konwencji *Salińskiej* „Salinenkonvention” z 18 marca 1829 (BayRS 1011-9-S). Dawniej drewno pochodzące z tych lasów służyło do wydobycia soli w starej solinie/kopalni soli w Bad Reichenhall)

⁶ Ustawa o przyłączeniu austriackiego Koburgu do Bawarii z 16. czerwca 1920 BayBS I S.39, BayRS 1011-6-S).

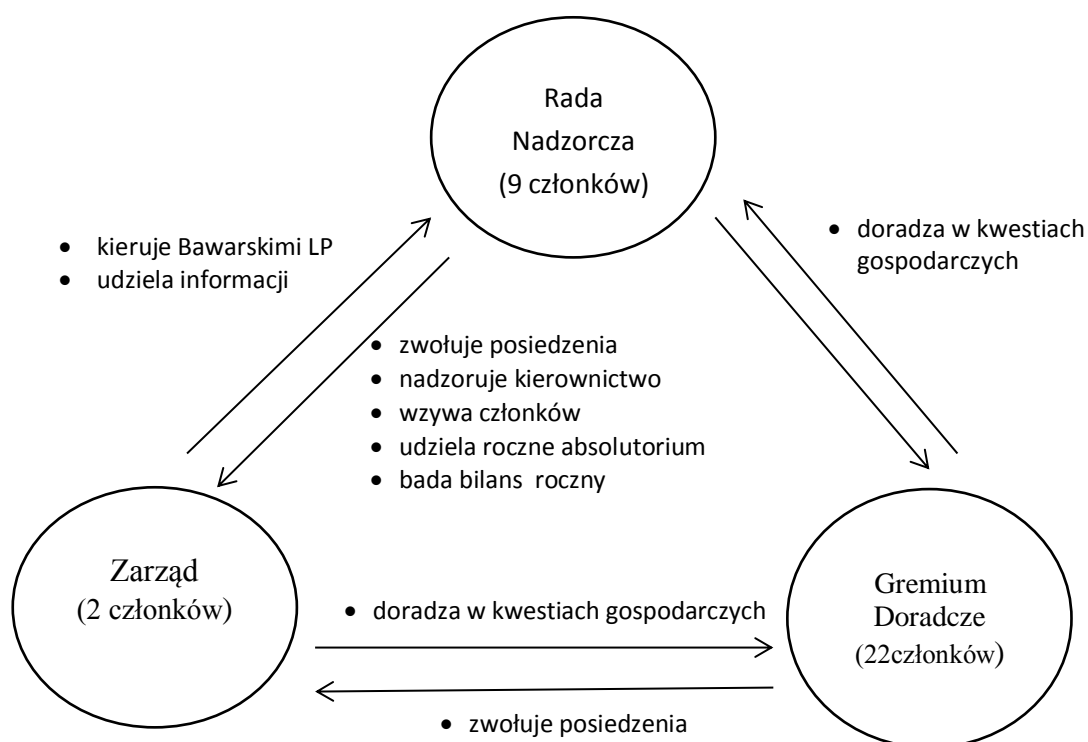
lasami landu jest przedsiębiorstwo prawa publicznego, które ma obowiązek prowadzić gospodarkę w lasach landu w sposób zrównoważony pod względem ekonomicznym, ekologicznym i społecznym.

Bawarskie Lasy Państwowe są **zakładem (jednostką) prawa publicznego** podlegającym Bawarskiemu Ministrowi Żywności, Rolnictwa i Leśnictwa. Zakład ten jest **przedsiębiorstwem posiadającym osobowość prawną** i własną radę nadzorczą, zobowiązanym w pierwszym rzędzie do realizacji funkcji publicznych, co oznacza, iż musi równoważyć swój interes ekonomiczny ze świadczeniami publicznymi.

Organami kierowniczo-kontrolnymi Zakładu/Przedsiębiorstwa „Bawarskie Lasy Państwowe” są: Zarząd, Rada Nadzorcza i Gremium Doradcze (rys. 2). Zarząd składa się z przewodniczącego Zarządu i do dwóch kolejnych członków. Rada Nadzorcza wybiera przewodniczącego zarządu, którego głos jest rozstrzygającym przy równej liczbie głosów. Poza tym członkowie mają takie same prawa i obowiązki. Członkowie Zarządu zostają powoływani na kadencję do 5 lat. Zarząd posiada regulamin, który musi być zatwierdzony przez Radę Nadzorczą.

Zadania Zarządu:

- Kieruje Bawarskimi Lasami Państwowymi na własną odpowiedzialność zgodnie z zasadami handlowymi;
- Członkowie zarządu mają obowiązek prowadzić działania handlowe z dużą starannością i skrupulatnością;
- Są zobowiązani do pracy na rzecz Bawarskich Lasów Państwowych i przestrzegania obowiązujących przepisów prawa;
- Jeżeli zaniedbują swoje obowiązki, są zobowiązani do wypłacenia odszkodowania z tytułu zaniedbań Bawarskim Lasom Państwowym;
- Zarząd reprezentuje Bawarskie Lasy Państwowe w sądzie i poza sądownie.
- Zarząd ma obowiązek bezzwłocznego informowania Rady Nadzorczej o wszystkich ważnych kwestiach: sprawach, informacjach, żądaniach;
- Ma obowiązek dochowania tajemnic handlowych *Bawarskich Lasów Państwowych*.

Rys. 2 System administracyjny *Bawarskich Lasów Państwowych*
 Źródło: 2013, *Bayerische Staatsforsten Statistikband*, s. 3.

Rada Nadzorcza

- Składa się z Ministra ds. Rolnictwa i Leśnictwa, jako przewodniczącego oraz przedstawicieli (po jednym) z: Ministerstwa Rolnictwa i Leśnictwa, Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Środowiska, Zdrowia i Ochrony Praw Konsumenta, Ministerstwa Gospodarki, Infrastruktury, Komunikacji i Technologii, a także 2 przedstawicieli pracowników zatrudnionych w *Bawarskich Lasach Państwowych* i 2 przedstawicieli sektora gospodarki;
- członkowie rady nadzorczej, jak i każdorazowo zastępcy są powoływani przez Ministra Stanu na okres 5 lat.

Obowiązki Rady Nadzorczej:

- obserwacja działań Zarządu;
- decyduje w przypadku:
 - ogłoszenia lub zmiany posiedzenia,
 - powołania lub odwołania członków zarządu,
 - umów zatrudnienia dla członków zarządu,
 - podejmuje uchwałę o planie gospodarczym na wniosek zarządu,

- zatwierdza bilans roczny oraz decyduje i dysponuje wynikiem finansowym na wniosek zarządu,
- udziela absolutorium członkom zarządu.

Zarząd potrzebuje zgody Rady Nadzorczej w następujących przypadkach:

- nabycia, zbycia, poniesienia wydatków na dobra majątkowe, w szczególności na grunty oraz prawa na nieruchomości gruntowe;
- utworzenia spółki zależnej, nabycia, sprzedaży lub wydatków na przedsiębiorstwo i spółki zależne, jak i podziału przedsiębiorstwa;
- do zakończenia, zmian, anulowania umów, włącznie z kredytami, poręczeniami, umowami gwarancyjnymi, wyłączając umowy kupna produktów drzewnych, jak i wszczęcie oraz przeprowadzenie sporów cywilno-prawnych w szczególnych przypadkach określonych przez radę nadzorczą.

Gremium Doradcze

Gremium doradcze przekazuje Bawarskim Lasom Państwowym opinie o sprawach, które dotyczą gospodarki w lasach państwowych i łowiectwa. Doradza radzie nadzorczej.

Do Gremium Doradczego należą:

- przewodniczący gremium, którym jest członek rządzącej frakcji parlamentarnej,
- przedstawiciel Związku Bawarskich Właścicieli Leśnych,
- przedstawiciel Związku Rolników,
- 2 przedstawiciele Bawarskiej Rady Gospodarki Drzewnej ewentualnie przedstawiciele gospodarki drzewnej,
- przedstawiciel Bawarskiego Związku Łowieckiego,
- przedstawiciel Bawarskiego Stowarzyszenia Leśnego,
- przedstawiciel Bawarskiego Związku Ochrony Przyrody,
- przedstawiciel Landowego Związku Bawarskiego Ochrony Ptactwa,
- przedstawiciel Niemieckiego Stowarzyszenia Alp,
- przedstawiciel Landowego Związku Bawarskiego Stowarzyszenie Niemieckich Gór i Szlaków,
- przedstawiciel Wspólnoty Ochrony Niemieckich Lasów, Związku Landowego Bawarii,
- przedstawiciel Bawarskiego Związku Administracji,
- przedstawiciel Związku Zawodowego IG BAU, Region Bawaria,
- przedstawiciel jednego z dominujących stowarzyszeń komunalnych w Bawarii,

- przedstawiciel nauk leśnych,
- upoważniony leśny przedstawiciel Lasów Państwowych,
- inne stowarzyszenia, które na wniosek Rady Nadzorczej mogą być powołane do Gremium Doradczego. Gremium Doradcze nie powinno składać się z więcej niż 25 osób.

Członkowie Gremium Doradczego powoływani są odpowiednio przez stowarzyszenia i organizacje społeczne. Przedstawiciel leśnictwa (w sensie nauki) jest powoływany przez Radę Nadzorczą. Przewodniczący Gremium doradczego jest wybierany na okres kadencji partii rządzącej. Gremium Doradcze jest powoływane przez przewodniczącego Gremium, na wniosek $\frac{1}{4}$ członków Gremium Doradczego lub na żądanie Rady Nadzorczej lub Zarządu. Zarząd może uczestniczyć w posiedzeniach Gremium Doradczego. Działalność członków Gremium Doradczego pełniona jest honorowo (nieodpłatnie).

Bawarskie LP są zdecentralizowanym przedsiębiorstwem, składającym się z 41 gospodarstw leśnych (*Forstbetrieb*) (rys. 3), w skład których wchodzi 370 leśnictw (*Forstrevier*). System ten umożliwia lokalne gospodarowanie lasami, które wspomagane jest ponadregionalnymi instytucjami doradczymi. **Siedzibą przedsiębiorstwa Bawarskie Lasy Państwowe jest miejscowość Regensburg.**

„*Revierleiter*”, tj. kierownik rewiru/obrębu, czyli klasyczny leśniczy, w ramach przepisów prawa i zadań gospodarczych, odpowiedzialny jest za wykonanie prac w lasach państwowych (Bawarskich Lasach Państwowych) ewentualnie w lasach prywatnych i korporacyjnych (Bawarska Administracja Leśna). Do głównych zadań *Revierleiter*'a należy⁷:

- troska o założenie stabilnych lasów,
- wyznacza drzewa, które podczas zabiegów pielęgnacyjnych będą usuwane – steruje rozwojem lasu,
- ustala, jak ścięte drzew będą posortowane i dokąd przeznaczone (asortyment),
- przestrzega ażeby nie wycinać więcej niż przyrasta – zasada trwałości lasu,
- sprzedaje drewno opałowe i inne produkty leśne (np. choinki),
- kieruje, kontroluje i ocenia pracę swoich pracowników leśnych,
- organizuje i dogląda ścinkę maszynową drzew,
- troszczy się o wystarczającą ilość sieci dróg leśnych, szlaków zrywkowych i składnic w lesie,
- organizuje gospodarkę łowiecką,

⁷ <http://www.stmelf.bayern.de/wald/forstverwaltung/wald-berufe/005299/index.php>

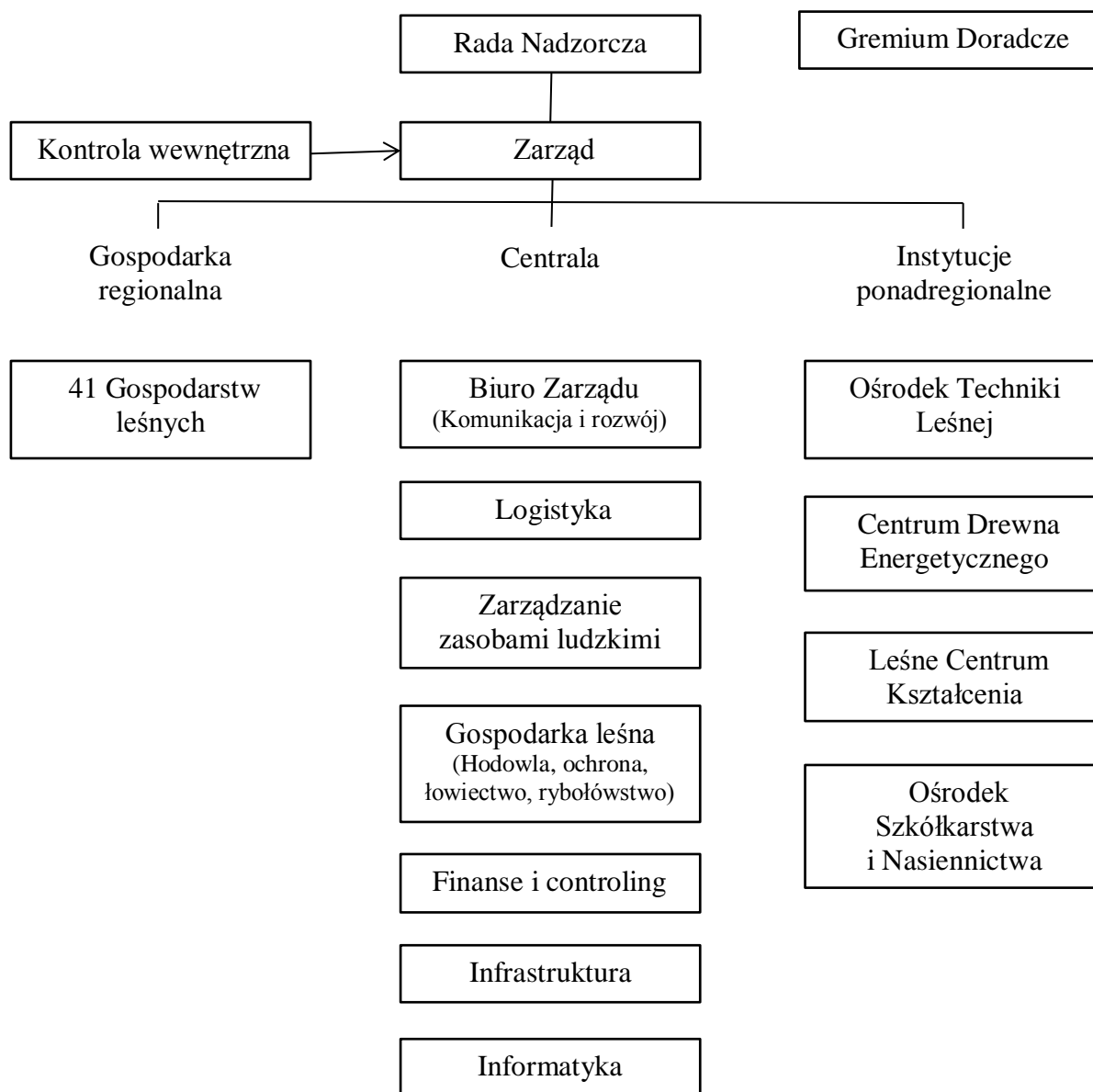
- wprowadza do rachunku leśnego obciążenia finansowe z tytułu ochrony przyrody i ochrony środowiska,
- chroni las przed szkodami naturalnymi i ingerencją człowieka.

Dalsze zadania i obowiązki *Bawarskiej Administracji Leśnej*

- doradza właścicielom leśnym i organizuje stowarzyszenia/związki właścicieli leśnych,
- zajmuje się wsparciem finansowym w lasach prywatnych i korporacyjnych,
- czuwa nad przestrzeganiem prawa, spełnianiu wszystkich funkcji leśnych przez posiadaczy leśnych.

Wśród bawarskiej administracji leśnej są kierownicy rewiru powołani w ramach służby leśnej do wykonywania pracy równoznacznej z prawami i obowiązkami policji. Niektórzy kierownicy rewiru mogą pełnić także inne funkcje, tj. nauczyciela w szkole leśnej, naukowej w instytucie leśnym, czy sprawować urząd ministerstwie leśnym.

Z informacji uzyskanych w czasie wizyty wynika, że w każdym gospodarstwie leśnym *BaySF* jest nadleśniczy i jego zastępca.

Rys. 3. Schemat organizacyjny Bawarskich Lasów Państwowych
 Źródło: 2013, Bayerische Staatsforsten Statistikband, s. 3.

Ośrodek Techniki Leśnej (*Holztechnik BaySF*)

Bawarskie Lasy Państwowe, jako jedno z największych gospodarstw leśnych w Europie Środkowej nie rezygnują z własnych kompetencji w zakresie maszynoznawstwa leśnego/techniki leśnej. Mają własny udział przy wysoko zmechanizowanym pozyskiwaniu drewna. Instytucja *Holztechnik BaySF* powstała w 2007 r z siedzibą w *Bodenwöhr* w wyniku połączenia 4 zakładów maszyn leśnych (4 baz). Ośrodek Techniki Leśnej *Forsttechnik BaySF* nastawiony jest na zysk i musi konkurować z prywatnymi firmami/oferentami. Dzięki działalności tego Ośrodka, *Bawarskie Lasy Państwowe* otrzymują informację o kosztach

operacji gospodarczo-leśnych i mają możliwość oszacować na podstawie własnych doświadczeń jakość pracy, usług i poziom kosztów.

Centrum Energii Odnawialnej (*Zentrum für Energieholz*)

Jako jednostka *BaySF*, Centrum Drewna Energetycznego jest odpowiedzialne za kontakty w zakresie energii odnawialnej. Centrum zaopatruje elektrociepłownie i składnice biomasy w surowiec energetyczny (trociny, drewno opałowe). Ponadto Bawarskie Lasy Państwowe skupują biomasę leśną od prywatnych i komunalnych właścicieli leśnych.

Leśne Centrum Kształcenia (*Forstliche Bildungszentrum*)

Początki Leśnego Centrum Kształcenia datują się na 2005 rok. Powstało ono, po przekształceniu Bawarskiego Zarządu Lasów Państwowych na przedsiębiorstwo Bawarskie Lasy Państwowe, do którego włączono właśnie Leśne Centrum Kształcenia, chociaż już od 1949 roku istniała w Buchenbühl pierwsza Szkoła Leśna. Głównymi funkcjami Centrum jest odpowiedzialność za kształcenie i doksztalcenie wszystkich pracowników Bawarskich Lasów Państwowych. W Buchenbühl istnieje oddział medycyny pracy oraz akredytowane centrum wykonywania „cięć chirurgicznych” w koronach drzew. Ponadto prowadzona jest nauka dla pracowników leśnych o specjalizacjach: „Prace z piłą motorową”, „Prace z kosą motorową” oraz „Wizualna kontrola drzew (kontrola drzew pod względem bezpieczeństwa ruchu drogowego)”.

Ośrodek Szkółkarstwa i Nasiennictwa (*Pflanzgärten und Samenklenge*)

Dwa ośrodki gospodarcze szkółkarstwa i nasiennictwa Bawarskich Lasach Państwowych w **Bindlach** i **Laufen** umożliwiają produkcję „wszystkiego z jednej ręki” z gwarancją najwyższej jakości pochodzenia materiału sadzeniowego i siewnego. Obydwie szkółki mają wieloletnie doświadczenie oraz posiadają kompetentnych pracowników dlatego też zużywają nasiona i sadzonki na własne potrzeby ale też sprzedają prywatnym szkółkom i firmom w celu uzyskania dobrego materiału rozmnożeniowego.

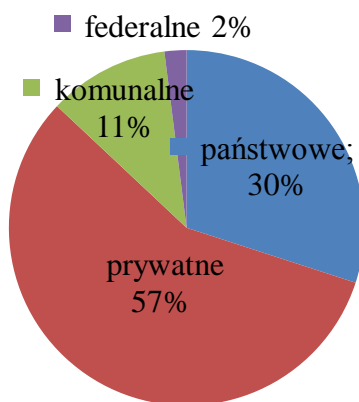
STRUKTURA WŁASNOŚCI I ZASOBNOŚĆ LASÓW BAWARII

Ogólna powierzchnia lasów Bawarii, tj. 2,5 mln ha dzieli się na (rys. 4):

- lasy Republiki Bawarskiej, tj. lasy państwowe (30% powierzchni lasów całego Landu), którymi gospodarują *Bawarskie Lasy Państwowe (BaySF)* pod prawnym nadzorem *Bawarskiego Zarządu Leśnego* (każdy z członków zarządu odpowiada za

określoną liczbę Gospodarstw Leśnych – Nadleśnictw); powierzchnia, którą zarządzają *Bawarskie Lasy Państwowe* wynosi ogółem 808 000 ha (11,4% powierzchni Landu), w tym powierzchnia leśna - 755 000 ha;

- lasy stanowiące własność Republiki Federalnej Niemiec, tj. lasy federalne zajmują 2% powierzchni leśnej (zazwyczaj są to lasy, które służą wojskom niemieckim za tereny do ćwiczeń);
- lasy komunalne, tj. miejskie lub gminne (277 tys. ha), znajdują się w posiadaniu ponad 2 tys. właścicieli leśnych (miast i gmin);
- lasy prywatne (57%) znajdują się w posiadaniu około 700 tys. prywatnych właścicieli. Ponad 70% właścicieli posiada mniej niż 2 ha lasu, a tylko 1% posiadaczy leśnych ma areale o powierzchni większej niż 20 ha.

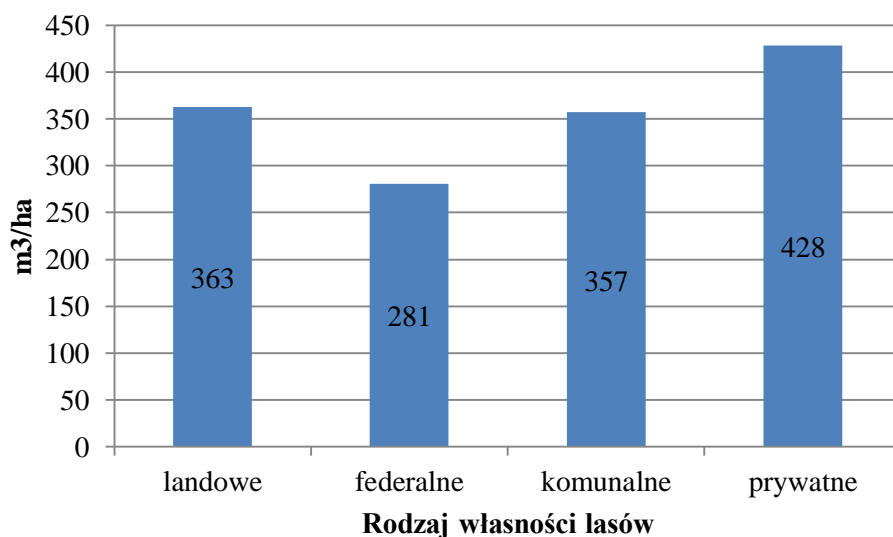

Rys. 4. Struktura własności lasów Bawarii w 2012 r.

Źródło: <http://www.agrarbericht-2012.bayern.de/wald-forstwirtschaft-jagd/betriebs-und-besitzstruktur.html>

Bawaria najzasobniejszym landem

Bawaria nie tylko dominuje pod względem powierzchni leśnej, także zapas drzewostanów na pniu w Bawarii jest najwyższy w całych Niemczech. Przeciętna zasobność lasów w tym landzie wynosi blisko 400 m³ na hektar.

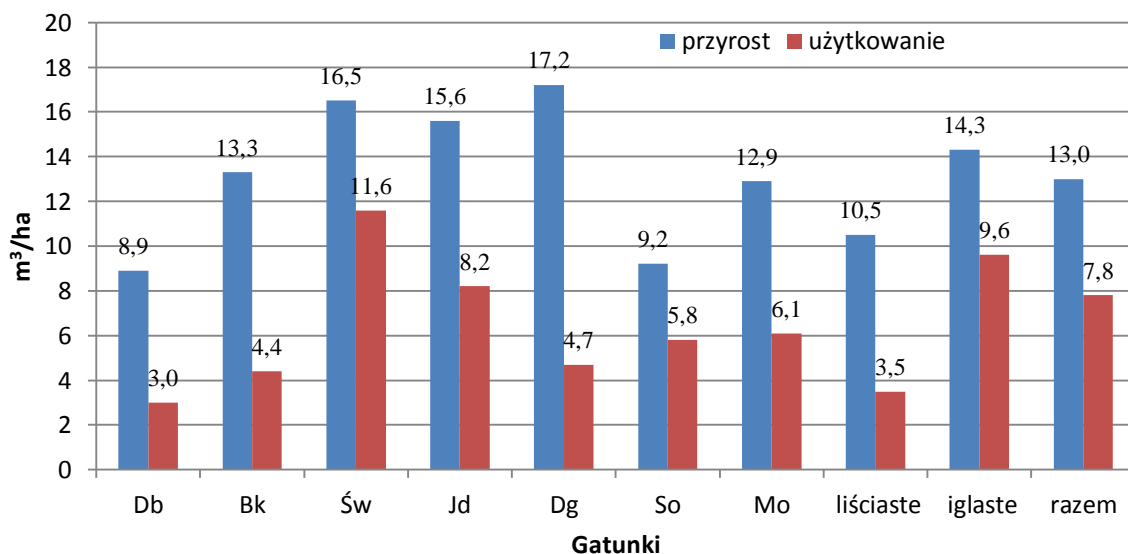

Rys.5. Zasobność lasów Bawarii, a rodzaj własności w roku 2002

Źródło: www.bayer-besitzerverband.de/waldstat.html, www.bundeswaldinventur.de

Zasobność lasów różni się w zależności od rodzaju własności (rys. 5). Najwyższą zasobność wykazują lasy prywatne, tj. 428 m³/ha, w szczególności lasy właścicieli leśnych o powierzchni niższej niż 20 ha wykazują wysoką zasobność. Zasobność lasów komunalnych kształtuje się na poziomie jak w lasach państwowych, tj. w granicach 360 m³/ha.

W Bawarii przyrasta rocznie około 13 m³ na każdym hektarze lasów (uśredniając wszystkie gatunki drzew, klasy wieku, rodzaj własności). Użytkowanie natomiast kształtuje się na poziomie 8 m³/ha (rys. 6). Zakładając, że w kolejnych latach przyrost i użytkowanie pozostaną na podobnym poziomie zasobność w lasach Bawarskich będzie zwiększać się, co jest zgodne z zasadą zrównoważonego rozwoju lasów.

Rys. 6. Przeciętny przyrost i użytkowanie w lasach Bawarii – podział z uwzględnieniem gatunków drzew Bundeswaldinventur, 2002 r.)

Źródło: <http://www.bayer-waldbesitzerverband.de/waldstat.html>

Finansowe wsparcie lasów prywatnych i korporacyjnych⁸

Republika Bawarska, Republika Federalna Niemiec i Unia Europejska wsparły w latach 2011/2012 lasy prywatne i korporacyjne kwotą 40,2 mln € (oprócz wsparcia w ramach umowy programu ochrony środowiska (VNPWaldR 2007). Obok pomocy finansowej, państwo (Niemcy, Land) wspierają właścicieli leśnych w formie **doradztwa** dotyczącego funkcji publicznych lasów, wykształcenia, doszkalania się oraz wzmocnienia stowarzyszeń/związków właścicieli leśnych. Federacja Bawarii musi być pewna, że udzielając pomocy właścicielom leśnym, realizowane będą cele Ustawy Leśnej Bawarii (BayWaldG).

Wszystkie funkcje ochronne lasów muszą być zachowane. Wsparcie finansowe dla nierentownych zadań, które w pierwszej linii służą dobru publicznemu to:

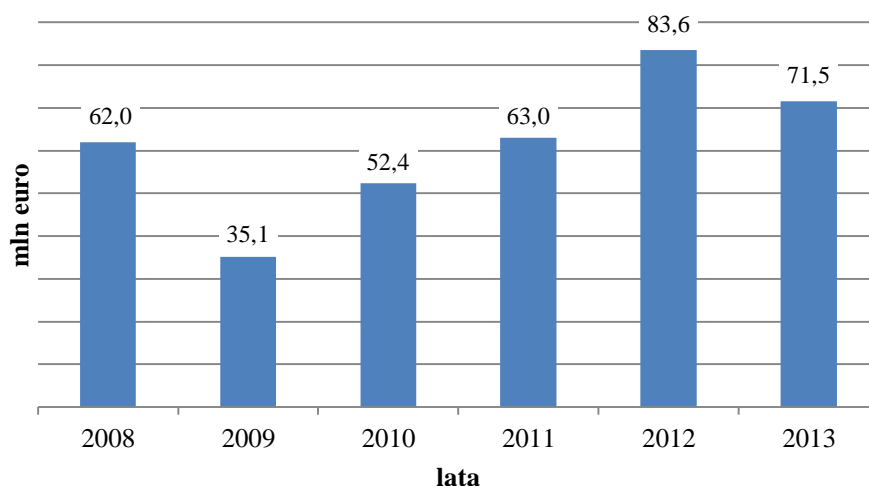
- przebudowa drzewostanów z uwzględnieniem zmian klimatu,
- stabilizacja lasów, pielęgnacja oraz zalesianie.

Wraz z wprowadzeniem w roku 2005 Bawarskiego Programu Ochrony Lasów (VNP Wald), Bawarskie Ministerstwo Środowiska i Zdrowia wspiera tworzenie i pielęgnację użytków ekologicznych w lasach. Dotychczas około 14 600 ha lasów objęte jest tym programem. Ponad 2,1 mln € zostały wypłacone w latach 2010 i 2011 z tego tytułu właścicielom leśnym, z czego większość lasom korporacyjnym/komunalnym.

⁸ <http://www.agrarbericht-2012.bayern.de/politik-strategien/index.html>

EKONOMIA BAWARSKICH LASÓW PAŃSTWOWYCH

Bawarskie Lasy Państwowe osiągnęły w roku rachunkowym 2013 łączne przychody w wysokości 406,2 mln €, w tym: 372,5 mln € z działalności podstawowej, tj. sprzedaży drewna, 7,1 mln € z łowiectwa, 17,3 mln € – pozostałe przychody, zaś 8,2 mln € – świadczenia publiczne i 1,1 mln Euro – pozostałe przychody ze sprzedaży. Z kolei nadwyżka finansowa (zysk) netto w roku 2013 wyniosła 71,5 mln € (rys. 7).

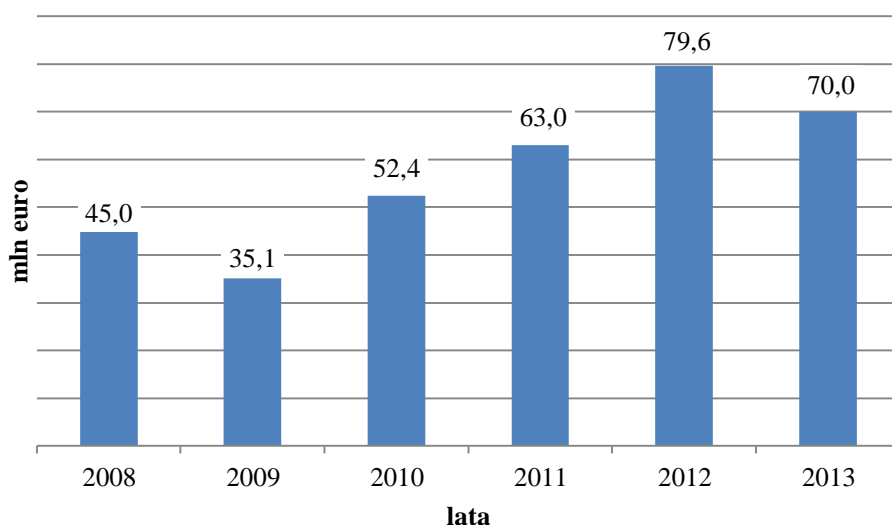

Rys. 7. Zestawienie zysku netto w latach 2008–2013

Źródło: 2013, *Bayerische Staatsforsten Statistikband*, s. 9.

Wysoka dochodowość przedsiębiorstw, obiecujące prognozy, poczynione inwestycje, kapitał rezerwowy, celowa likwidacja działalności nierentownej umożliwiły odprowadzenie do skarbu Landu Bawarii dywidendy o wartości 70 mln € (rys.8). 1,5 mln € zostało przypisane kapitałowi rezerwowemu, dzięki czemu podwyższył się on do poziomu 57,3 mln €.

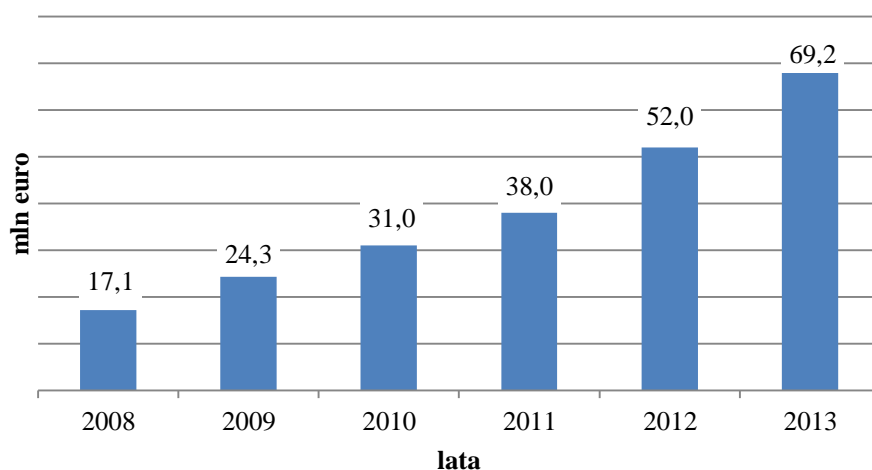
W roku 2007 został utworzony Zakładowy Fundusz Emerytalny, aby zapewnić płynność finansową przyszłych świadczeń obecnie zatrudnionych urzędników. W 2013 roku fundusz został zasilony kwota 17,2 mln € i wynosi obecnie 69,2 mln € (rys. 9).

Rys. 8. Wartość dywidendy odprowadzanej do budżetu Landu Bawaria

Źródło: 2013, *Bayerische Staatsforsten Statistikband*, s. 10.

W roku obrachunkowym 2013 inwestycje były kontynuowane na podobnym poziomie. Poczynione zostały inwestycje w środki trwałe w wartości niematerialne i prawne w wysokości 18,4 mln €. Z kolei wartość amortyzacji wyniosła w roku 2013 kwotę 10 mln €.

Rys. 9. Fundusz emerytalny

Źródło: 2013, *Bayerische Staatsforesten Statistikband*, s. 10.

Wartość aktywów trwałych Bawarskich Lasów Państwowych wyniosła w 2013 r. ponad 271 mln €, natomiast aktywów obrotowych ponad 141 mln € (tab. 1). Z kolei kapitał własny wyniósł prawie 233,5 mln €, a rezerwy ponad 157 mln €, wśród których największy udział stanowiła rezerwa na świadczenia emerytalne – prawie 129 mln €. Wśród kosztów

największy udział stanowią koszty osobowe kształtujące się na poziomie ponad 137,6 mln €, w tym zwłaszcza wynagrodzenia w kwocie 104,2 mln €, oraz koszty usług obcych – ponad 120,0 mln € (tab. 2). Na uwagę zasługuje niewielki podatek dochodowy w wysokości niespełna 643 tys. € w stosunku do zysku z działalności gospodarczej kształtującego się na poziomie 81,1 mln €.

Omawiane Bawarskie Lasy Państwowe (*BaySF*) należą bez wątpienia do czołowych Państwowych przedsiębiorstw leśnych w Europie (Stratmann 2011). Świadczą o tym jego wyniki ekonomiczne, zwłaszcza w porównaniu z dwoma pozostałymi przedsiębiorstwami lasów państwowych, a mianowicie: Austriackie Lasy Federalne SA (*Österreichische Bundesforste AG – ÖBF AG*) oraz Dolnosaksońskie Lasy Państwowe – działające jako zakład prawa publicznego (*Niedersächsische Landesforsten – NLF*). Uzyskane wyniki świadczą, że „po 300 latach trwałości pozostaje nadal ekonomicznym sukcesem i ważnym aspektem leśnej zasady gospodarczej (Stratmann 2011).

Przyczyny zróżnicowanych wyników powyższych przedsiębiorstw są rezultatem następujących czynników:

1. Lasy Bawarii wyróżniają się wysoką produktywnością siedlisk oraz dużym udziałem świerka. Natomiast w północnej części Dolnej Saksonii dominują gatunki liściaste o małym przyroście miąższości, częściowo także z powodu słabych siedlisk.
2. W Austrii od 2003 r. odnotowano wiele klęsk żywiołowych, istotnie obniżających możliwości pozyskania. Widoczne to jest zwłaszcza w różnicach etatu, który w przeliczeniu na 1 ha lasu wynosił w wymienionych lasach Bawarii, Dolnej Saksonii i Austrii jak 1 do 0,8 i 0,4.
3. Austriackie Lasy Federalne wyróżniają się znacznym udziałem dochodów (25%) pochodzących z poza podstawowej działalności gospodarczej, obejmującej produkcję i sprzedaż drewna. Dotyczy to dzierżawy nieruchomości oraz turystyki.
4. Dodatkowym źródłem dochodów BaySF jest produkcja energii odnawialnej, zwłaszcza wiatrowej. Podobnie postępują ÖBF, rozbudowując małe elektrownie wodne.
5. Należy wreszcie wymienić stały wzrost dochodów pracowników zatrudnionych w omawianych jednostkach. Dochody te w 2008 i 2012 r. w przeliczeniu na 1 ha powierzchni lasów wynosiły (w €):

<i>BaySF</i>		<i>NLF</i>		<i>ÖBF</i>	
2008	2012	2008	2012	2008	2012
173	188	212	223	131	142

6. W ocenie wielu autorów głównym czynnikiem sprawczym pierwszego miejsca Bawarskich Lasów Państwowych wśród wymienionych gospodarstw jest powierzchnia lasów oraz ich produktywność (Stratmann 2013).

Tab. 1 Trzy państwowe przedsiębiorstwa leśne w liczbach (2010 r.)

Lp.	Wyszczególnienie	Bawarskie Lasy Państwowe	Austriackie Lasy Federalne	Dolnosaksońskie Lasy Państwowe
1	2	3	4	5
1.	Powierzchnia ogółem (tys. ha), w tym:	805	855	330
1a.	- powierzchnia leśna	720	514	320
2.	Zatrudnienie w gospodarce leśnej (osoby)	2900	1198*	1271
3.	Pozyskanie (mln m ³)	5,2	1,57	1,7
4.	Obrót (mln €)	332	220	112
5.	Wynik finansowy (mln €), w tym:	52,4	15,9	13,5
5a.	- wynik na 1 ha lasu (€/ha)	73	31	42
5b.	- w stosunku do 2009 r. (%)	+ 49	+ 297	+ 432
6.	Rentowność obrotu (%)	15,8	7,2	12,0

*Austriackie Lasy Federalne zatrudniły łącznie 3132 osoby, w tym gospodarce leśnej 1198

Źródło: Stratmann J., 2011: Forstbetriebe zurück in normales Fahrwasser. Holz Zentralblatt, Nr 42

Zapewne osiągnięte zyski tłumaczą wysoką pozycją tych przedsiębiorstw. Organizacyjno-funkcjonalną formą wymienionych przedsiębiorstw niemieckich jest zakład prawa publicznego (*Unternehmen – Anstalt des öffentlichen Rechts – AoR*). Jego strukturę organizacyjną, na przykładzie przedsiębiorstwa w formie zakładu prawa publicznego Bawarskich Lasów Państwowych (BSF), ilustracje

Tab. 2. Bilans Bawarskich Lasów Państwowych AöR (Zakład Prawa Publicznego) na dzień 30.06.2013 r. (w €).

Aktywa	Suma	Pasywa	Suma
A. Aktywa trwałe	271 087 099,93	A. Kapitał własny	233 472 681,13
I. Wartości niematerialne i prawne	62 063 104,23	I. Kapitał podstawowy	15 000 000,00
II. Środki trwałe	135 769 038,70	II. Kapitał zapasowy	91 108 252,79
1. Grunty	106 497 409,23	III. Zysk z lat ubiegłych	55 900 202,55
2. Urządzenia techniczne i maszyny	5 668 232,46	IV. Zysk netto	71 464 225,79
3. Inne urządzenia i wyposażenie	20 682 453,75	B. Rezerwy	157 233 088,86
4. Środki trwałe w budowie	2 920 943,26	I. Rezerwa na świadczenia emerytalne i podobne	128 764 269,86
III. Aktywa finansowe	73 254 957,00	II. Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	697 510,00
1. Udziały w jednostkach powiązanych	620 000,00	III. Pozostałe rezerwy	27 771 309,00
2. Udzielone pożyczki jednostkom powiązanim	2 550 000,00	C. Zobowiązania	22 513 416,23
3. Pozostałe udziały	636 212,50	I. Z tytułu dostaw i usług	12 805 901,14
4. Pozostałe pożyczki	220 000,00	II. Pozostałe zobowiązania	9 707 515,09
5. Fundusz emerytalny	69 228 744,50	D. Rozliczenia międzyokresowe	5 489 771,92
B. Aktywa obrotowe	141 015 023,44		
I. Zapasy	8 284 979,67		
1. Materiały	81 950,42		
2. Produkty gotowe i towary	8 203 029,25		
II. Należności i inne wartości	32 954 734,59		
1. Z tytułu dostaw i usług	28 609 916,45		
2. Od jednostek powiązanych	33 272,7		
3. Pozostałe wartości	4 311 545,44		
III. Środki pieniężne w kasie i na rachunku bankowym	99 775 309,18		
C. Rozliczenia międzyokresowe	6 606 834,77		
Razem	418 708 958,14	Razem	418 708 958,14

Źródło: Jahresabschluss 2013, s. 35

Tab. 3. Rachunek zysków i strat Bawarskich Lasów Państwowe AöR za okres
01.07.2012–30.06.2013 r. (w €).

1. Przychody netto ze sprzedaży	406 154 899,73
2. Zmiana stanu produktów	- 1 694 110,57
3. Koszt wytworzenia produktów na potrzeby własne	1 660 536,89
4. Pozostałe przychody	4 719 370,42
5. Koszty materiałowe	- 135 383 973,16
a) Zużycie materiałów i energii	- 15 347 538,73
b) Usługi obce	- 120 036 434,43
6. Koszty osobowe	- 137 614 972,12
a) Wynagrodzenia	- 104 240 739,76
b) Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	- 33 374 232,36
7. Amortyzacja	- 9 965 573,84
8. Pozostałe koszty operacyjne	- 36 899 895,79
9. Przychody finansowe	1 847 533,07
10. Koszty finansowe	- 11 682 408,50
11. Zysk z działalności gospodarczej	81 141 406,13
12. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych	- 5 510 000,00
13. Podatek dochodowy	- 642 787,07
14. Pozostałe podatki	- 3 524 393,27
15. <u>Zysk netto</u>	<u>71 464 225,79</u>

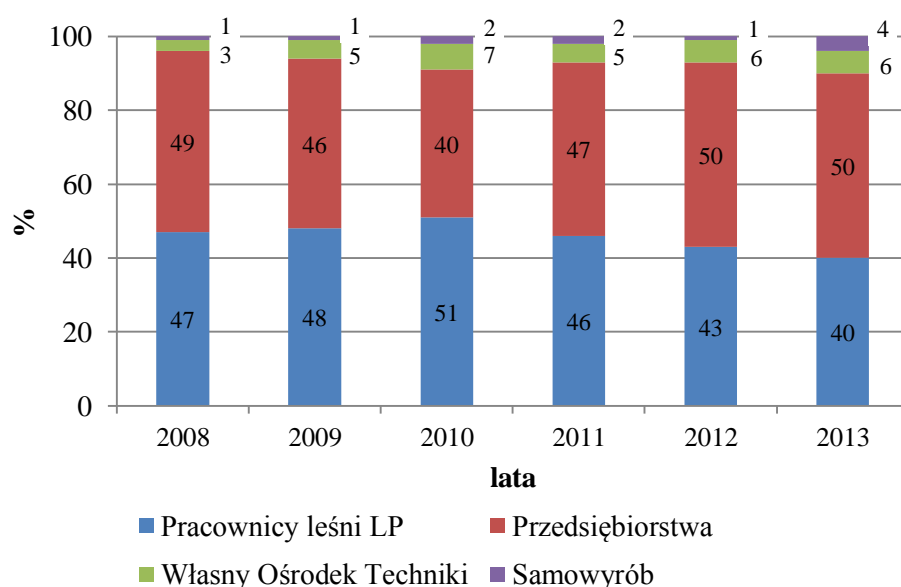
Źródło: Jahresabschluss 2013, s. 36

Tab. 4. Sprzedaż drewna w Bawarskich Lasach Państwowych z uwzględnieniem gatunków drzew i asortymentu (w tys. m³)

	Rodzaj drewna				Razem	w %
	dłużycowe	przemysłowe	opałowe	energetyczne		
Świerk	2 490	250	134	288	3 162	64
Sosna	670	117	77	31	895	18
Dąb	39	19	39	4	101	2
Buk	123	275	282	39	719	15
Drewno własne	3 322	661	532	362	4 877	
Drewno zakupione	0	0	0	46	46	1
Bawarskie LP	3 322	661	532	408	4 923	
w %	68	13	11	8		100

Źródło: 2013, Bayerische Staatsforesten Statistikband, s. 11.

Rozmiar sprzedaży drewna pochodzącego z Bawarskich Lasach Państwowych w roku obrachunkowym 2013 wyniósł ponad 4,9 mln m³, w tym 3,3 mln m³ stanowiło drewno dłużycowe (tab. 4). Największy udział w sprzedaży miało drewno świerkowe – 64%. W celach handlowych na potrzeby energetyczne dokonano również zakupu drewna w wymiarze 408 tys. m³. Z kolei udział wartości drewna sprzedanego przez Lasy Państwowe w wartości sprzedaży regionu bawarskiego ukształtował się w roku 2013 na poziomie 24%.

Rys. 10. Udział poszczególnych jednostek w pozyskaniu drewna

Źródło: 2013, Bayerische Staatsforesten Statistikband, s. 12.

Jeżeli chodzi o ścinkę drzew to wykonywana jest ona ręcznie – piłą motorową przez pracowników leśnych oraz maszynowo. Pracownicy leśni Bawarskich Lasów Państwowych wykonali w 2013 r 40% ścinki drzew, 50% – wykonały firmy (przedsiębiorstwa) zewnętrzne z użyciem własnego sprzętu, natomiast reszta przypadła dużym i małym firmom (duże – przedsiębiorstwa, które pozyskują surowiec drzewny i dalej go przerabiają, małe – kupcy drewna na pniu, którzy zużywają drewno na własne potrzeby) (rys. 10).

Zatrudnienie

Na koniec roku rozliczeniowego 2013 było 58% aktywnych zatrudnionych pracowników leśnych, 20 % pracowników urzędu (administracja, obsługa) i 22% urzędników (tab. 5).

Tab. 5 Struktura stanu zatrudnienia na 30.06.2013

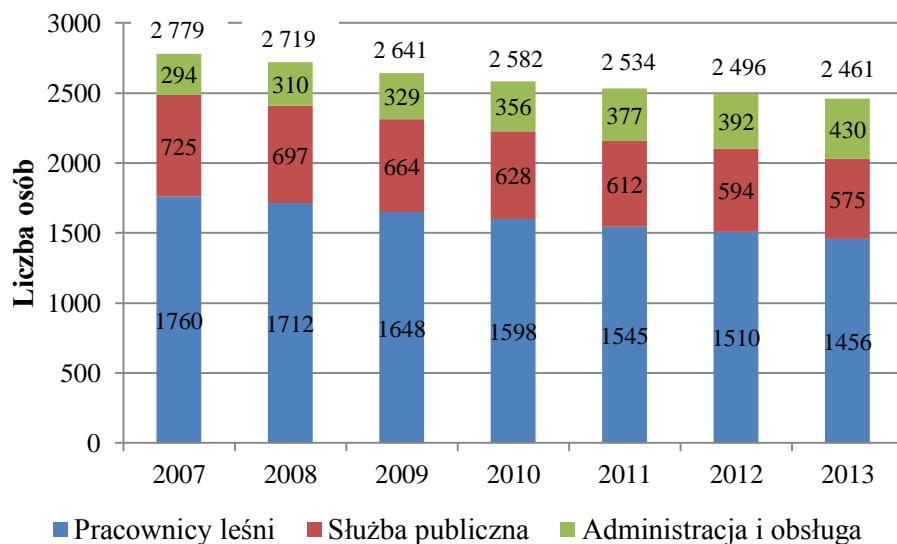
	Pracownicy leśni	Administracja i obsługa	Służba publiczna	Razem
Zatrudnieni na czas nieokreślony	1 501	521	583	2 605
+ Zatrudnieni na czas określony	13	18	0	31
= Aktywni	1 514	539	583	2 636
+ pracownicy przedemerytalni (obniżony wymiar pracy)	61	15	21	97
= Zatrudnieni	1 575	554	604	2 733
+ Nieaktywni (pracownicy na urloпах bezpłatnych i wychowawczych)	32	10	3	45
= Stan personelu	1 607	564	607	2 778
+ Stażyści, praktykanci (w okresie nauki szkolnej)	91	7	0	98
= Razem	1 698	571	607	2 876

Źródło: 2013, *Bayerische Staatsforesten Statistikband*, s. 25.

Rozwój stanu zatrudnienia: aktywni pracownicy (pełnozatrudnieni)

Stan personelu zmniejszył się w 2013 r w sumie o 35 osób (rys. 11). Podczas gdy liczba aktywnych urzędników (*Beamte*) zmniejszyła się o 19, zwiększyła się liczba zatrudnionych pracowników w biurze – z powodu zatrudnienia absolwentów – o 17, a także przez przyporządkowanie osób obsługujących biura Bawarskich Lasach Państwowych, tj. osoby sprzątające, kucharki do tej grupy pracowników (*Angestellte*) – o 21. Liczba aktywnych pracowników leśnych (*Waldarbeiter*) zmalała o 54, z czego 21 przypada na osoby

sprzątające, kucharki – w związku z nowym rozporządzeniem, które przeszły do grupy: administracja i obsługa.

Rys. 11. Zmiany aktywnego zatrudnienia w Bawarskich LP w latach 2007–2013 (stany zatrudnienia w przeliczeniu na pełen etat na dzień 30 czerwca)

Źródło: 2013, Bayerische Staatsforesten Statistikband, s. 25.

Finansowanie Lasów Państwowych

Bawarskie Lasy Państwowe pokrywają nakłady na realizację swoich zadań oraz inne koszty powstałe podczas wykonywania swojej działalności; uczestniczą ogólnie oraz w ramach programów finansowych w wypełnianiu szczególnych świadczeń publicznych, zgodnie z postanowieniami Bawarskiej Ustawy Leśnej Art. 22, ustęp 4. Bawarskie Lasy Państwowe powinny tworzyć w tym celu odpowiednie rezerwy finansowe. Rząd Landu (Wolnego Landu Bawarii) jest uprawniony do ustanowienia wysokości odprowadzanej nadwyżki finansowej do Federacji Bawarii, z uwzględnieniem rezerw i podatku.

Sprzedaż drewna, zlecenie prac - przetargi

Drewno opałowe i dłużycowe w niewielkich ilościach można zakupić od regionalnych gospodarstw leśnych. Jednakże są także **Ponadregionalne Punkty Sprzedaży**, które prowadzą sprzedaż przemysłową, określonych gatunków i sortymentów.

Prace, które są wykonywane w Bawarskich Lasach Państwowych przez firmy zewnętrzne podlegają procedurze przetargowej. Na stronie Bawarskich Lasów Państwowych jest zakładka – *Przetargi*, gdzie umieszczane są aktualne zadania do wykonania wraz

z wytycznymi. Przetargi dotyczą wszystkich prac wykonywanych w lasach państwowych („landowych”).

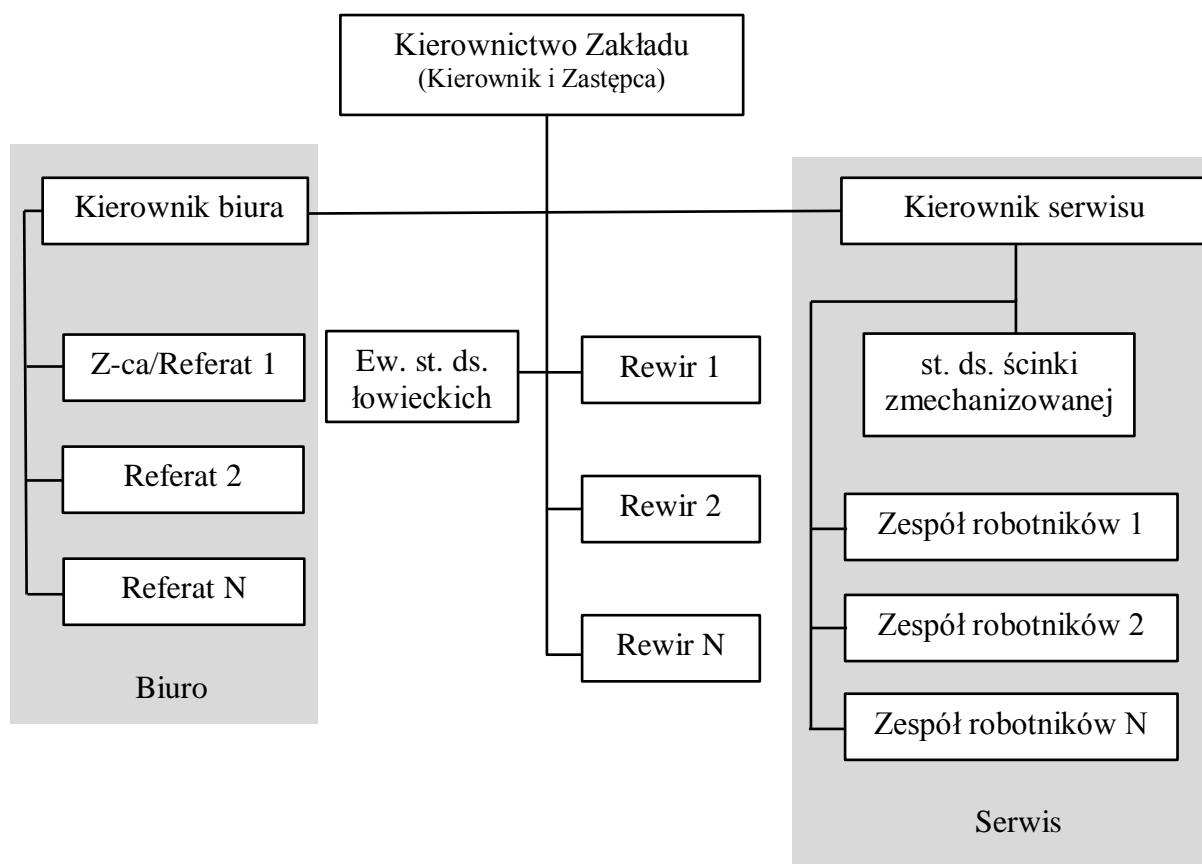
Koszty prowadzenia zrównoważonej gospodarki leśnej i powierzchni ochronne w Bawarii

Bawarskie Lasy Państwowe są rentowne, przynoszą zyski i dzięki temu mogą inwestować w ochronę przyrody, a podatnicy nie muszą płacić podatków celem wsparcia finansowego działalności lasów państwowych na cele ochronne. Zapewnienie podaży funkcji ochronnych oraz socjalnych w lasach państwowych jest ustawowo przypisane Bawarskim Lasom Państwowym (*Waldgesetz für Bayern, Art. 1 i 3 Staatsforstengesetz*).

Nieproporcjonalnie wysoki poziom udziału powierzchni objętych różnymi formami ochrony w lasach państwowych zmusza Bawarskie Lasy Państwowe do dużej odpowiedzialności ekologicznej. Ponad 44 % bawarskich obszarów objętych ochroną ścisłą, jak i prawie 1/3 obszarów włączonych do sieci Natura 2000 znajduje się na terenie lasów państwowych. Ze 154 rezerwatów przyrody, aż 152 znajduje się na terytorium Bawarskich Lasów Państwowych.

Bawarskie Lasy Państwowe uczestniczą w wielu programach z zakresu ochrony przyrody. Bieżące zadania i wydatki, np. budowa ścieżek edukacyjnych, jako szczególnych dóbr publicznych których zakładanie jest wspierane finansowo przez Federację Bawarii, zgodnie z Bawarską Ustawą Leśną. Natomiast powstałe uszkodzenia i naprawy są pokrywane przez Bawarskie Lasy Państwowe. Na zadania, które wykraczają poza podstawowy zakres gospodarowania lasami, Bawarskie Lasy Państwowe otrzymują subwencje od Federacji Bawarskiej. Do szczególnych dóbr publicznych należą: rekultywacja lasów ochronnych, pielęgnacja lasów ochronnych, *renaturyzacja* terenów podmokłych, przygotowanie ścieżek rowerowych i pieszych oraz projektów związanych z biotopem. W tych pracach Bawarskie Lasy Państwowe ponoszą koszty w wysokości minimum 10%.

Organizacja Nadleśnictwa (*Forstbetrieb*) od lipca 2007 r.

Rys. 12 Organizacja Nadleśnictwa (*Forstbetrieb*) od lipca 2007 r

Istotną nowością wprowadzonej organizacji od lipca 2007 roku jest utworzenie stanowiska (działu) serwisowego (*Servicestelle*). Osoba je zajmująca odpowiedzialna jest za rejestrowanie wszelkich prac leśnych. Uczestniczy w pracach Gospodarstwa leśnego – przejmuje produkcję techniczną, przede wszystkim zmechanizowaną ścinkę drzew i zajmuje się usługami i zakupem materiałów dla Gospodarstwa leśnego. Kierownicy Rewirów Leśnych (*Revierleiter*) ponoszą odpowiedzialność za swój Rewir (*Forstrevier*). Są przede wszystkim odpowiedzialni za biologiczną produkcję, za zapewnienie odpowiedniej liczby pracowników w dziale serwisowym (*Servicestelle*), za techniczną produkcję w ramach ścinki piłą motorową przez pracowników leśnych (zespoły robotników – *Wald Arbeiter Rotte*). Kierownicy rewirów są odpowiedzialni również za inne prace prowadzone w gospodarstwie leśnym, takie jak: ochrona lasu, sprzedaż drewna, zarządzanie gospodarką łowiecką, ochrona przyrody i funkcje rekreacyjne lasu.

W biurze znajduje się kierownik (*Teamleiter*) i podlegli mu referenci, którzy zajmują się prowadzeniem najważniejszych tematów, w zależności od potrzeb Nadleśnictwa.

**Organizacja, funkcjonowanie i wyniki działalności lasów
państwowych w Szwecji zarządzanych przez spółkę
akcyjną (państwową)
Sveaskog AB**

1. Wprowadzenie

Szwecja jest krajem zdominowanym przez lasy. Leśnictwo ma kluczowe znaczenie dla gospodarki narodowej i większość Szwedów jest ściśle związana z lasami i zawodami (zajęciami) leśnymi. Szwecja posiada nieco powyżej 1% światowej powierzchni lasów komercyjnych (gospodarczych), ale dostarcza 10% światowej produkcji drewna tartacznego, celulozy i papieru. Zgodnie z wynikami sondaży najpopularniejszą szwedzką formą rekreacji są „spacery leśne”.

W ciągu 18. i 19. wieku wiele lasów zostało nadmiernie wyeksploatowanych przede wszystkim na potrzeby budownictwa mieszkaniowego, drewna opałowego, produkcji węgla drzewnego niezbędnego do wyrobu żelaza, a później jako źródło drewna handlowego i celulozy. Wypas bydła w tamtych czasach redukował możliwości odnawiania się lasu. Po dekadach politycznych debat, parlament uchwalił w 1903 r. pierwszą w historii kraju Ustawę o lasach. Wprowadziła ona przede wszystkim obowiązek odnawiania lasu na powierzchniach zrębowych. Od tego czasu Ustawa o lasach była 4-krotnie aktualizowana, a obecna szeroka legislacja próbuje zrównoważyć potrzeby ekonomiczne, ekologiczne i socjalne.

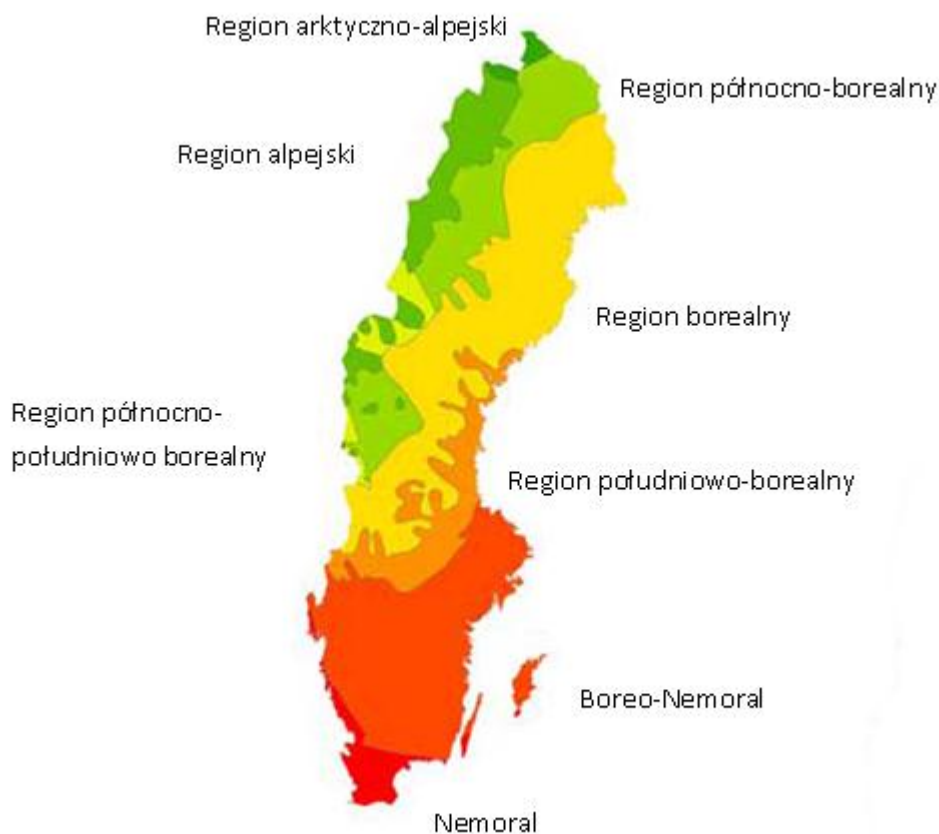
Szwedzki model leśnictwa jest ciągle kształtowany przez warunki przyrodnicze i związane z tym ograniczenia, historię kraju, wiedzę i doświadczenie właścicieli leśnych oraz tradycyjnie poszukującą konsensusu politykę leśną państwa, opartą na wzajemnym poszanowaniu, porozumieniu i kompromisie.

W tej części opracowania uwaga zostanie skupiona na wartości i celach określanych przez szwedzką politykę leśną i praktykę dnia codziennego. Przedstawiony zostanie charakter i zakres zaangażowania świata polityki, władz, instytucji naukowych, właścicieli leśnych, przemysłu, pozarządowych organizacji i innych sektorów prowadzących działalność w ramach sektora leśnego.

2. Geografia fizyczna terytorium Szwecji

W Szwecji można wyróżnić osiem stref roślinnych. Strefa borealna i jej podstrefy pokrywają większość obszaru lądowego i składają się w głównej mierze z lasów iglastych. Na południu kraju występuje niewielka strefa głównie lasów liściastych – strefa *Nemoralna*.

Klimat kształtuje w głównym stopniu północne położenie kraju.

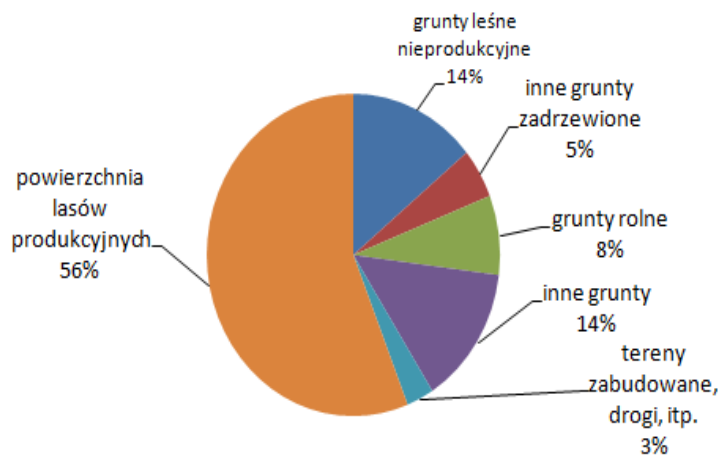
Rys. 1 Regiony geograficzne Szwecji

Krajobraz Szwecji z charakterystycznymi jeziorami, obszarami błotnymi, mieliznami mało zasobnymi w składniki odżywcze glebami, został ukształtowany przez lodowce, które cofnęły się dopiero 10 000 lat temu.

Rezultatem takich warunków mało przydatnych dla rolnictwa są obszary o niskich możliwościach produkcyjnych, dominacja lasów iglastych i stosunkowo niski przyrost w okresie wegetacji.

Dzięki dużemu rozciągnięciu obszaru kraju w kierunku południowo-północnym (szerokość geograficzna waha się od 55° do 69° szerokości północnej) mamy do czynienia z dużym zróżnicowaniem warunków klimatycznych i glebowych, które są znacznie bardziej sprzyjające wzrostowi roślin na południu kraju.

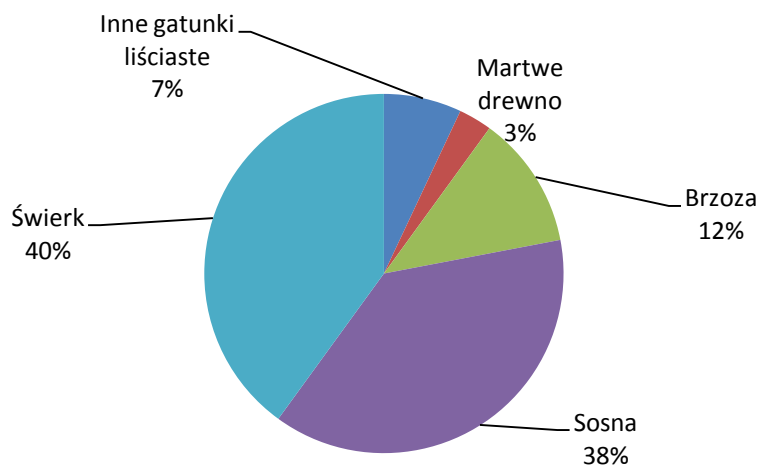
Całkowita powierzchnia kraju 40,8 mln ha

źródło: The Swedish National Forest Inventory (NFI) 2004-2008

Rys. 2. Struktura użytkowania gruntów

Struktura zapasu rosnącego

źródło: The Swedish National Forest Inventory (NFI) 2004-2008

Rys. 3 Struktura zapasu rosnącego

3. Tło historyczne

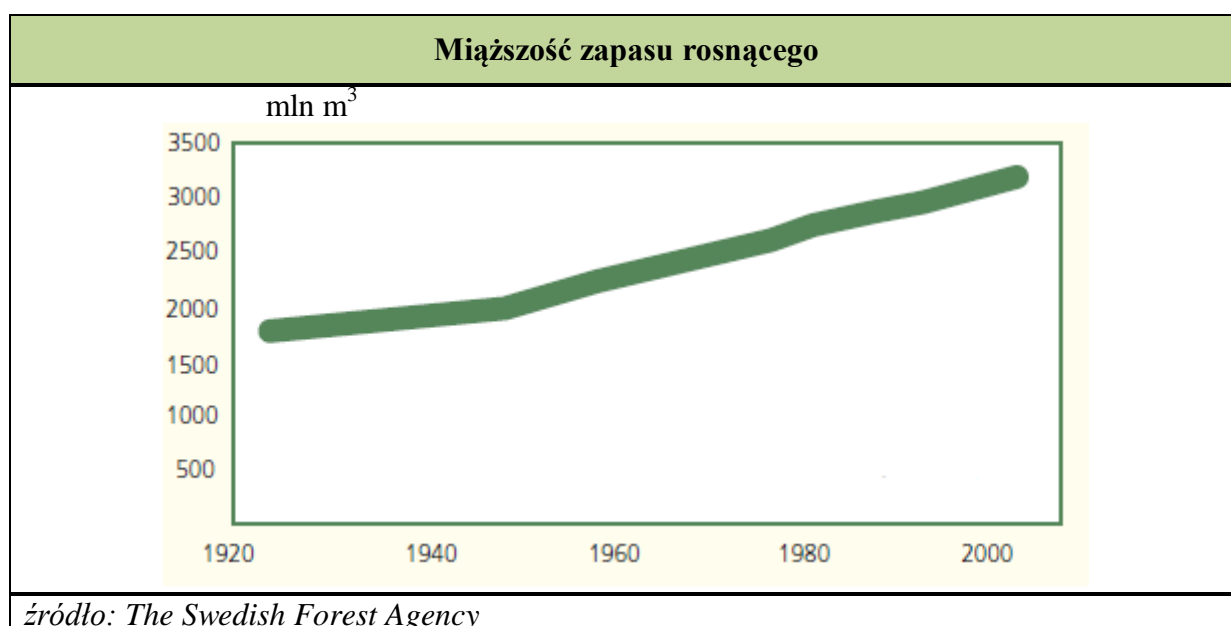
Lasy Szwecji są eksploatowane od stuleci. Dawniej wycinano lasy rosnące na najbardziej urodzajnych gruntach leśnych pod uprawy rolne. Dużych obszarów wymagała gospodarka żarowa i szeroko rozpowszechniony wypas bydła. Będąc zarówno źródłem drewna opałowego oraz na potrzeby dworzan oraz stanowiąc miejsce polowań, lasy wspierały człowieka różnego rodzaju użytkami ubocznymi, jak np.: węgiel drzewny, smoła i potaż.

4. Przemysł drzewny

Już w 13. wieku przemysł wydobywczy (w głównej mierze skoncentrowany w centralnej części kraju) stał się poważnym konsumentem surowca drzewnego. Drewno opałowe było niezbędne do wydobywania rudy, a węgiel drzewny wykorzystywano do wytopu żelaza i w dodatkowych procesach przetwórczych.

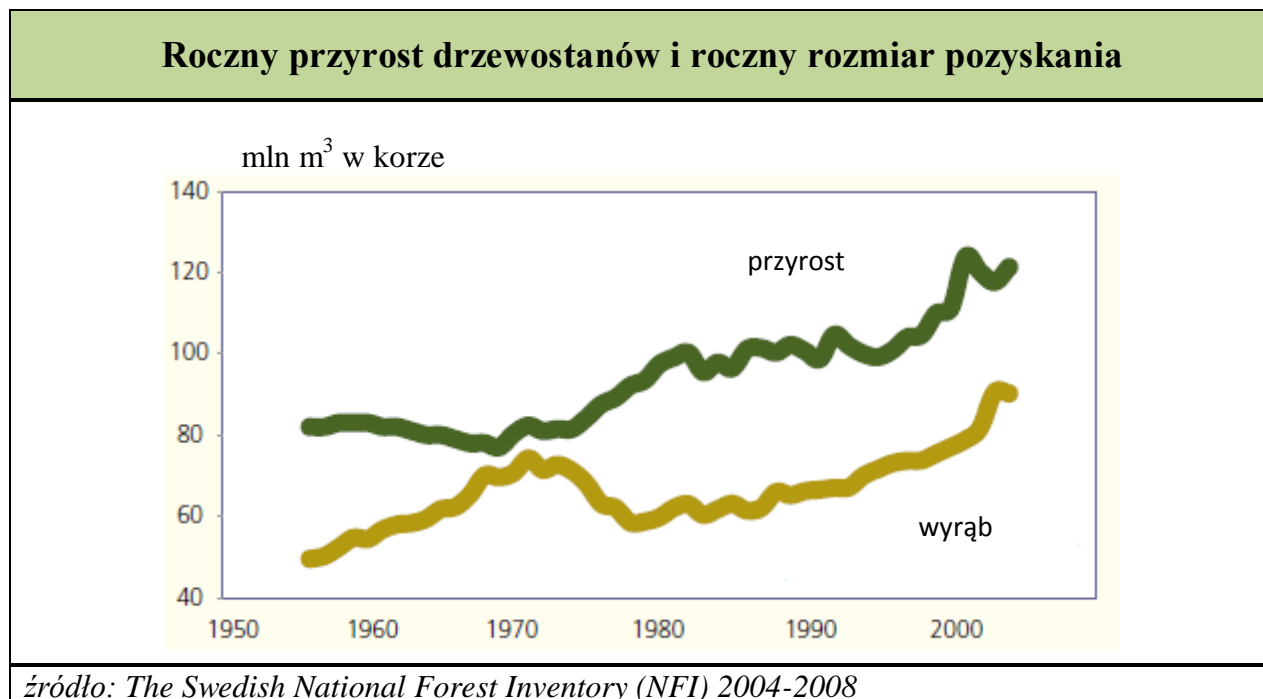
Jednocześnie na bardziej zaludnionych terenach południowych surowce pochodzenia leśnego były wykorzystywane do wytopu żelaza i wyrobu stali, budowy okrętów, szkła, wyciągania oleju, itp., a także do zaspakajania innych potrzeb kraju.

W połowie XVIII wieku rozwijający się przemysł produktów drewnopochodnych (głównie w północnej części kraju) generował wzrost popytu na tarcicę, a jakieś 50 lat później, na surowce do wytwarzania celulozy i papieru. Wykorzystanie zrębów leśnych zlokalizowanych w północnej części kraju doprowadziło do tego, że społeczeństwo Szwecji przekształciło się z rolniczego w kraj gwałtownie rozwijającego się przemysłu.

Rys. 4 Kształtowanie się zapasu rosnącego w latach 1920 – 2000

W konsekwencji takiego użytkowania lasów oraz braku jakichkolwiek przedsięwzięć związanych z odnowieniem lasu, duże obszary niegdyś leśne uległy pod koniec XIX wieku znacznemu uszczupleniu.

Rys. 5 Przyrost i pozyskanie w lasach Szwecji

Rosnący wzrost zasobów leśnych

Po II wojnie światowej najbardziej rozpowszechnionym systemem zagospodarowania lasu stał się system drzewostanów jednogatunkowych, którego częścią składową był wyrąb drzewostanu, a następnie odnowienie w sposób sztuczny lub naturalny. W miarę rozwoju racjonalnych metod gospodarowania w rolnictwie, pierwszym korzystnym z leśnego punktu widzenia zjawiskiem był zanik wypasania bydła na terenach leśnych. Później pastwiska i grunty rolne niskiej jakości pozostawiano odnowieniu naturalnemu lub objęto sztucznym wprowadzaniem lasu. Taki rozwój wydarzeń prowadził do wzrostu zapasu rosnącego w lasach Szwecji (patrz rys. 4).

W całym okresie XX wieku, sektor leśny był w stanie zaspokajać rosnący popyt na surowiec drzewny pochodzący z ciągle powiększanych zasobów leśnych drogą dużego wzrostu rocznego rozmiaru pozyskania. Pomimo tego, czy nawet wbrew temu, kraj był ciągle w stanie powiększać stan zapasu rosnącego w granicach nawet do 70% od czasu pierwszej krajowej inwentaryzacji wielkopowierzchniowej lasów przeprowadzonej w roku 1923.

Dzisiejszy stan bioróżnorodności szwedzkich lasów został w dużej mierze zdeterminowany przeszłą gospodarką leśną, poprzednim sposobem użytkowania lasów. Lasy naturalne, czy nie tknięte ręką człowieka, występują rzadko, ale różna historia a także i topografia terenu przyczyniły się do zróżnicowania ekologii lasu.

5. Działalność w zakresie rekreacji

Prawo dostępu ludności do lasu

Stare prawo otwartego dla ludności wiejskiej dostępu do lasów w Szwecji zezwala ludziom zbierać grzyby, jagody i owoce runa leśnego, przebywać i uprawiać aktywność rekreacyjną na wolnej przestrzeni. Jednakże mamy tu także do czynienia z pewnymi ograniczeniami: działalność taka (aktywność) nie może powodować szkód właścicielowi posiadłości leśnej lub prowadzić do uszczerbku w wartości przyrodniczej, historycznej lub wchodzącej w zakres dziedzictwa narodowego. Zakaz dowolnego wyrębu drzew jest dobrym przykładem tego typu ograniczeń.

Prawo to, które jest podobne do praw w kilku innych krajach, przynosi korzyści już kilku pokoleniom Szwedów. Ludziom, którym wolno wędrować swobodnie po terenach leśnych i niezurbanizowanych, potrzebna jest nie tylko wiedza i możliwość doznawania wrażeń z podziwiania przyrody i środowiska naturalnego ale i pewna znajomość stosowanych praktyk leśnych.

Myślistwo

Około 300 000 osób jest zarejestrowanych jako myśliwi w Szwedzkiej Agencji Ochrony Środowiska. Polowanie na łosie jest ważne z kulturowego punktu widzenia i stwarza wspaniałe warunki do rekreacji. Z ekonomicznego punktu widzenia, zarówno mięso jak i samo prawo do polowania jest wysoko cenione, a jednocześnie szkody powodowane w lasach przez łosie (i inne jeleniowate) są dużym problemem. Kontrole w zakresie polowania na łosie sprawują Okręgowe (wojewódzkie) Zarządy Administracji Państwowej.

6. Prawo dzikiej hodowli reniferów

Obszary leśne na północy Szwecji są obecnie wykorzystywane zarówno przez gospodarkę leśną jak i gospodarstwa „reniferskie”. Około jedna trzecia terytorium kraju jest legalnie (prawnie) określana, jako grunty służące wypasowi reniferów – dokładne granice są ciągle przedmiotem dyskusji.

Gospodarstwa reniferowe mają szczególnie ważne znaczenie dla kultury *Sami*, a niektórzy z nich mają wyłączne prawo do polowania na renifery. Prawo to wywodzi się z niepamiętnych czasów i daje ludności Arktycznej prawo połowu ryb i polowania. Zgodnie z danymi statystycznymi populacja reniferów w Szwecji sięga 250 000 sztuk, a liczba myśliwych zajmujących się hodowlą reniferów przekracza 4500. Właściciele leśni są prawnie zobowiązani akceptować renifery na swoich posiadłościach nawet wtedy, gdy stada reniferów czasami powodują szkody w odnowieniu lasu.

Właściciele leśni są także zobowiązani powstrzymać się od jakichkolwiek przedsięwzięć nie biorąc pod uwagę potrzeb gospodarstw zajmujących się dziką hodowlą reniferów. Konsultacje w tym zakresie są obowiązkowe przed podjęciem każdej decyzji wyrębu drzewostanów rębnych, a dialog właścicieli lasów i „zaganiaczami” reniferów jest obecnie ważnym instrumentem rozwiązywania konfliktów pomiędzy gospodarstwem leśnym i gospodarstwami reniferowymi.

7. Polityka leśna państwa

Historia

Zły stan szwedzkich lasów w końcu XIX wieku stał się gorącym problemem politycznym. Parlament Szwecji podjął w roku 1903 historyczną decyzję: sformułował specjalną politykę leśną. Zostało wprowadzone w życie prawo leśne, które początkowo skupiało się na zagadnieniach związanych z odnawianiem lasu. Dwa lata później ustanowiono władze leśne w każdym regionie (województwie). Wprowadzono prawo zabraniające przedsiębiorstwom przemysłu drzewnego zakupu prywatnych posiadłości leśnych, a na początku XX wieku wprowadzono prawo długoterminowego użytkowania.

Prawna interwencja państwa w działalności sektora leśnego uległa dalszej intensyfikacji po II wojnie światowej, a jej kulminacja w formie szczegółowych przepisów prawnych miała miejsce w latach 1980. To wtedy wprowadzano ogólne zasady opodatkowania gospodarstw leśnych, udzielania subsydiów państwowych, obowiązek sporządzania planów urządzania dla każdej posiadłości leśnej, a także ogólnonarodowej inwentaryzacji rodzinnych gospodarstw leśnych i poprawy systemu usług doradczych z zakresu gospodarki leśnej.

Polityka leśna państwa dzisiaj

W roku 1990 dokonano rewizji polityki leśnej państwa. Zgodnie z tradycją szwedzką do przeglądu całości polityki leśnej państwa powołano komitet parlamentarny, w którego

skład weszło szerokie grono ekspertów reprezentujących ministerstwa, przemysł i handel, świat nauki, grupy społeczne zajmujące się ochroną przyrody itp..

Nową politykę leśną, która została skutecznie wprowadzona w roku 1994, ukształtowało przede wszystkim dążenie do większej liberalizacji sektora biznesowego i potrzeba poświęcenia większej uwagi zagadnieniom ochrony przyrody w lasach.

Zmieniono strukturę polityki leśnej z charakteryzującej się odgórną regulacją prawną do „swobody pod warunkiem” opartej na zarządzaniu poprzez cele. Sformułowano dwa równorzędne pod względem ważności cele polityki leśnej państwa: jeden dotyczy produkcji a drugi (ale równorzędny) dotyczący ochrony bioróżnorodności w lasach.

Jedną z zasad leżących u podstaw nowej praktyki leśnej mówi, że więcej uwagi i wysiłku wymaga kształtowanie rynku dla różnych produktów leśnych oraz innych funkcji (usług) lasów. W związku z tym zostały zniesione wszelkie opłaty (podatki) nakładane na lasy jak i związane z nimi subsydia (dopłaty) państwa. Ponadto polityka leśna i procesy legislacyjne (ustanawianie prawa), będą obejmowały wszystkich właścicieli leśnych w równym stopniu.

Rezultatem dokonanego przeglądu polityki leśnej było także utworzenie przez rząd nowych rezerwatów przyrody, z których wiele zostało włączonych do europejskiej sieci obszarów Natura 2000.

W ostatnich latach na działalność gospodarczą w leśnictwie coraz większy wpływ wywiera polityka ochrony środowiska. Przesądającym zamiarem polityki jest zgodność z międzynarodowymi porozumieniami i umowami, których celem jest zapewnienie trwałego rozwoju. Podstawową zasadą polityki środowiskowej jest integracja międzysektoralna, tj.: każdy sektor społeczny jest odpowiedzialny za środowiskowe następstwa działalności prowadzonej w ramach tego sektora.

W roku 2004 polityka leśna została ponownie poddana dalszej rewizji. Jej rezultatem były decyzje Parlamentu Szwecji sprawdzające się w zasadzie do kontynuacji istniejącej polityki, ale z położeniem większego nacisku na zagadnienia związane z zjawiskami klimatycznymi.

8. Polityka leśna państwa: wprowadzenie w życie (implementacja)

Szwedzka Agencja Leśna (SAL) została powołana do życia w roku 2006, zastępując poprzednie **Regionalne (Wojewódzkie) Zarządy Leśne**. Agencja jest **władzą nadrzędną** w zakresie leśnictwa i spraw związanych z ochroną przyrody i środowiska naturalnego **na obszarach leśnych**. Ponadto jej rolą jest zapewnienie przestrzegania przepisów prawa z tego

zakresu. Agencja zajmuje się także szkoleniem, doradztwem i informacją z zakresu leśnictwa. Jednym z obowiązków jest przeprowadzanie inwentaryzacji zasobów leśnych, mającej na celu także identyfikację miejsc przyrodniczo cennych i wymagających ochrony, a także miejsc (stanowisk) stanowiących dziedzictwo narodowe oraz prowadzenie rejestru takich miejsc i stanowisk.

Szwedzka Agencja Ochrony Środowiska jest agencją państwa odpowiedzialną za całokształt polityki ochrony środowiska, podczas gdy inne agencje rządowe (państwowe) mają zadania ściśle określone. Dominująca rola Agencji sprowadza się do promocji polityki środowiskowej i działalności jako czynnik jednoczący w zakresie zagadnień środowiskowych. Agencja jest także odpowiedzialna za tworzenie rezerwatów przyrody. Prace z tego zakresu są koordynowane przez Szwedzką Agencję Leśną.

Wymienione dwie agencje prowadzą szeroko zakrojoną działalność, w tym zwłaszcza w zakresie edukacji, szkolenia (podwyższania kwalifikacji) oraz usług informatycznych w ścisłej zgodności z celami i zasadami polityki leśnej państwa.

Główne postanowienia obowiązującej Ustawy o lasach, która w porównaniu do poprzedniej wersji Ustawy o lasach, obejmuje znacznie większy zakres spraw związanych z gospodarką leśną, można przedstawić następująco:

- Obowiązkowe odnowienie gruntu leśnego po wyrębie drzewostanu;
- Zakaz wyrębu drzewostanów młodych;
- Nałożenie na właścicieli leśnych obowiązku dokonywania kontroli zagrożeń ze strony szkodliwych owadów;
- Specjalne reżimy dotyczące sposoby zagospodarowania cennych lasów liściastych oraz lasów górskich i wyżynnych;
- Powszechny obowiązek ochrony miejsc pamięci narodowej oraz cennych miejsc przyrodniczych w lasach.

Dochody netto z gospodarki leśnej są opodatkowane zasadniczo w taki sam sposób jak i inne branże przemysłu (wytwórczości)!

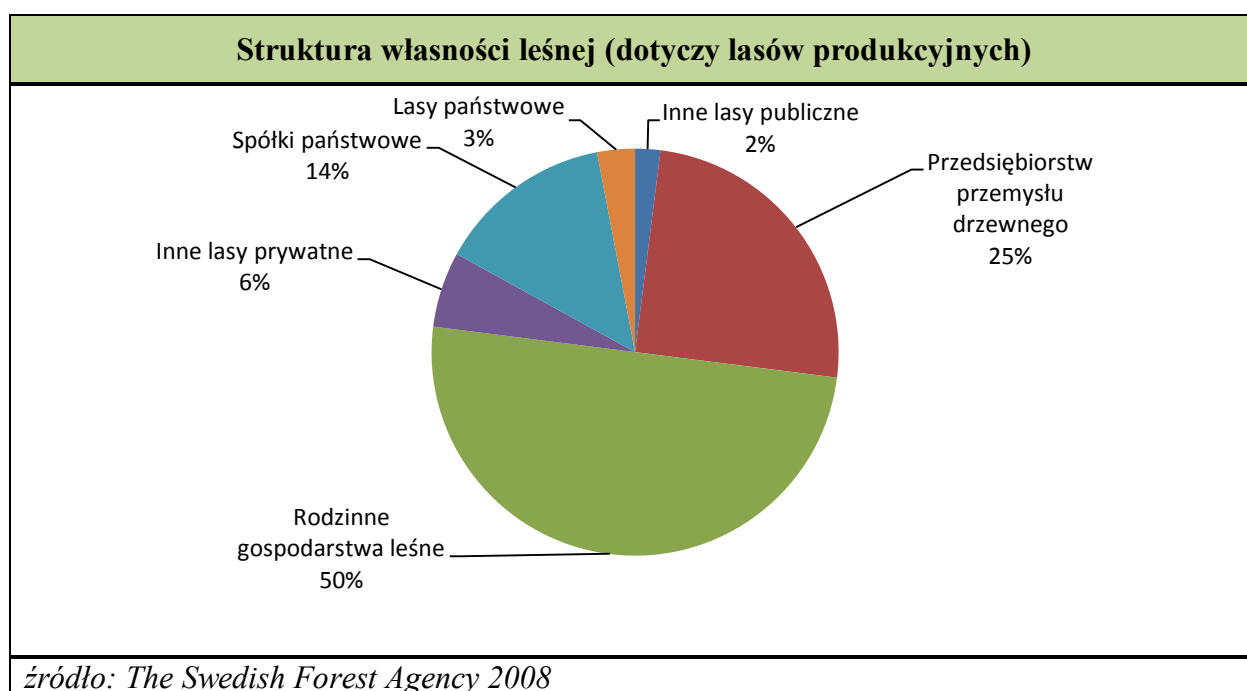
Przepisy prawne dotyczące pomiaru drewna – postanawiają, że pomiar drewna tartaczego, do przerobu chemicznego i celulozowego oraz zrębków powinien być dokonywany zgodnie ze wskazaniem Szwedzkiej Agencji Leśnej. Stanowi to prawną podstawą do uiszczenia zapłaty.

9. Właściciele leśni

Leśnictwo rodzinne

Okolo połowa powierzchni leśnej Szwecji znajduje się w posiadaniu gospodarstw (przedsiębiorstw) rodzinnych. Ponad 200 000 rodzin posiada gospodarstwo leśne o powierzchni przekraczającej 5 ha i większość tych posiadłości przechodzi z jednego pokolenia na drugie. Powierzchnia przeciętnego gospodarstwa leśnego (rodzinnego) wynosi 50 ha, chociaż wykazuje bardzo duże wahania. Tradycja połączonej działalności rolniczej i leśnej jest od dawien dawna wręcz powszechna. Gospodarstwa rodzinne mają różne cele i różne priorytety – co prowadzi do wzbogacania różnorodności lasów i leśnictwa Szwecji. Jednakże jednym wspólnym celem dla wszystkich jest dobra, długoterminowa gospodarka leśna.

Zrzeszenia leśne właścicieli lasów zaczęli zakładać jeszcze w latach 1930. W celu zdobycia korzystniejszej pozycji negocjacyjnej i większych szans uzyskania lepszej ceny za swoje drewno. Okolo 90 000 gospodarstw rodzinnych, co z grubsza biorąc stanowi prawie połowę wszystkich leśnych gospodarstw rodzinnych, należy do zrzeszeń leśnych. Zrzeszenia te poza marketingiem i sprzedażą drewna zajmują się pozyskaniem drewna oraz doradztwem fachowym, a także reprezentują interesy swoich członków – właścicieli leśnych w czasie konsultacji na poziomie politycznym. Dzięki członkostwu w zrzeszeniach leśnych, gospodarstwa rodzinne posiadają zakłady przerabiające drewno – z reguły tartaki i celulozownie ale i coraz częściej instalacje wytwarzające energię (cieplną i elektryczną).

Rys. 6. Struktura własności leśnej

Gospodarstwa leśne przemysłowe

Niewielka część dużych przedsiębiorstw przemysłowych posiada około 25% całkowitej powierzchni leśnej Szwecji. Większość lasów państwowych należy do **Sveaskog**, akcyjnej spółki państwowej (będącej w 100% własnością państwa), która posiada 14% powierzchni leśnej kraju. Pozostały sektor lasów publicznych posiada około 5% powierzchni leśnej, z której 3% stanowi własność państwa, a pozostałe 2% powierzchni leśnej znajduje się w posiadaniu innych organów niepublicznych, głównie kościoła. Taka struktura własności leśnej, z szeroko rozpowszechnionym członkostwem w różnego rodzaju korporacjach i większością lasów państwowych zagospodarowanych na zasadach komercyjnych, a więc w celach zarobkowych kontrastuje z lasami występującymi na kontynencie europejskim.

Szwedzkie przemysłowe gospodarstwa leśne (przedsiębiorstwa) znajdują się obecnie w okresie restrukturyzacji, a jednym ze skutków tej rekonstrukcji jest fakt, że obecnie w Szwecji jest tylko kilka zintegrowanych spółek (kompanii), które posiadają zarówno lasy oraz zakłady przetwarzające surowiec drzewny. Przedsiębiorstwa przemysłowe kupują z reguły drewno na pniu od prywatnych właścicieli leśnych oraz prowadzą działalność doradczą dla gospodarstw rodzinnych.

10. Gospodarstwo leśne ekonomiczne i rentowne

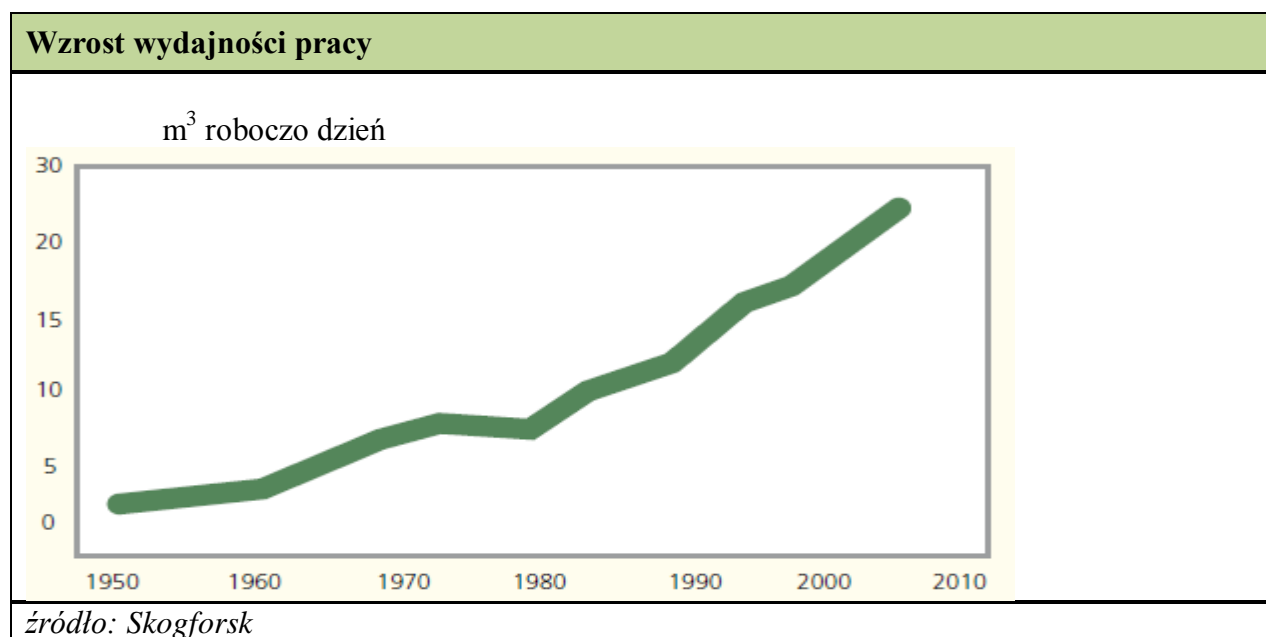
Obecnie pozyskaniem surowca drzewnego zajmują się prywatni kontraktorzy posiadający bardzo dobrej jakości sprzęt mechaniczny. Kontraktorzy wykorzystują własny sprzęt i stanowią ważny element szwedzkiego leśnictwa. Jednakże w gospodarstwach rodzinnych właściciele leśni w dalszym ciągu sami zajmują się odnowieniem lasu i wykonywaniem innych zabiegów pielęgnacyjnych.

Ponieważ większość sprzętu leśnego została wyposażona w komputery i urządzenia zapewniające mobilną komunikację, można kierować pozyskiwaniem drewna tak, aby spełniać wymogi rynku a jednocześnie zaspokajać bieżące potrzeby odbiorców. Nawet transport drewna już po zrywce, jaki następuje po drogach lub koleją, stanowi obecnie integralną część systemu pozyskiwania i transportu drewna. W miarę wzrostu efektywności przepływu drewna rozmiar drewna pozyskanego i składowanego w lesie lub na składnicach został znacząco zmniejszony.

Znaczna część dochodów właścicieli leśnych pochodzi ze sprzedaży surowca tartaczno-papierowego, ale udział drewna energetycznego w tym dochodzie ciągle wzrasta.

Zainteresowanie produkcją drewna liściastego ciągle rośnie zasadniczo z dwóch powodów. Pierwszy to przemysł przetwarzający drewno żąda więcej drewna liściastego twardego, drugi wynika z faktu, że wielu właścicieli leśnych poszukuje alternatywy gatunków w stosunku do sosny i świerka, gdyż są one podatne na szkody od wiatru czego ewidentnym dowodem są ostatnie szkody spowodowane huraganowymi wiatrami w południowej Szwecji.

Dobrym przykładem rosnących innych nieдрzewnych źródeł dochodów jest turystyka i energetyka wiatrowa.

Rys. 7 Kształtowanie się wydajności pracy przy pozyskiwaniu drewna

11. Produkty przemysłu drzewnego

Rynek drzewny w Szwecji podlega znacznie mniejszej regulacji w porównaniu z innymi krajami, co stwarza większe możliwości obniżki kosztów i doskonalenia technologii oraz rentowności w całym łańcuchu od pozyskania do produkcji przemysłowej, drogą dostosowania wyrobów do potrzeb konsumenta oraz użytkowników końcowych.

Ostatecznie oznacza to stałą zdolność do poprawy wydajności oraz wartości produktów, co z kolei determinuje poziom aktywności w zakresie zagospodarowania lasu i związanych z tym innych rodzajów działalności. W latach poprzedzających obecny globalny kryzys finansowy (2009-2012) rentowność gospodarstwa leśnego była wysoka przy jednocześnie całym czasie dużym rozmiarze pozyskania oraz dużym imporcie surowca drzewnego z krajów nadbałtyckich i Rosji. Jednakże na skutek gwałtownego spadku popytu, roczny rozmiar pozyskania drewna w lasach Szwecji uległ w tamtych latach znacznemu zmniejszeniu, a obecnie rośnie z roku na rok.

Potrzeba ustanowienia niezależnego organu do pomiaru drewna wynika z konieczności zapewnienia obiektywizmu i uniknięcia częściowych pomiarów w trakcie faz pozyskania, transportu i sprzedaży drewna na wolnym rynku. Praca organów pomiarowych stanowi od lat przedmiot modernizacji, chociaż podstawowe zasady przyświecające tej pracy są ciągle te same.

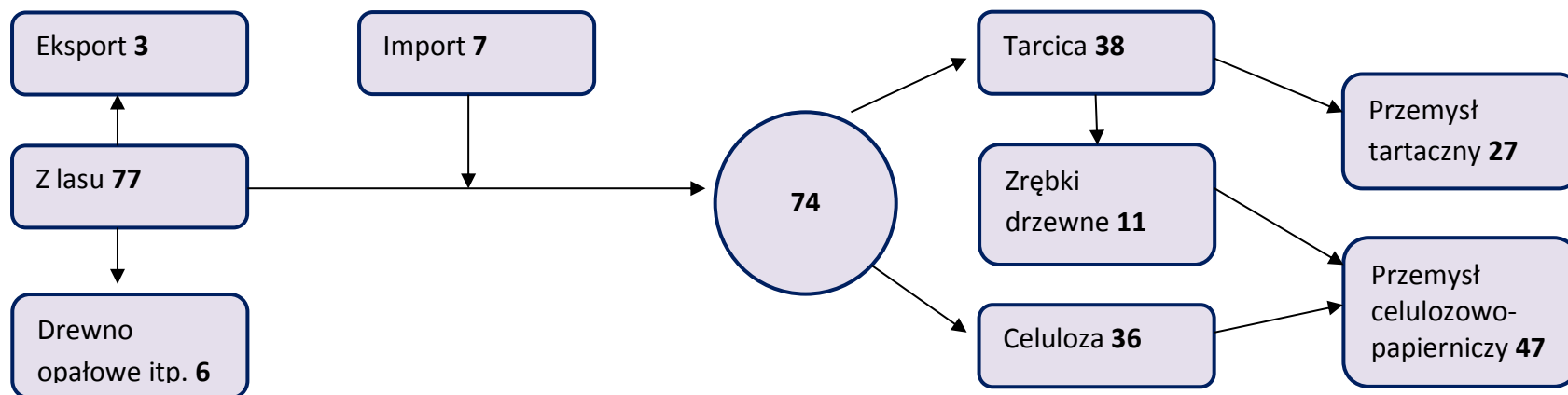
Produkty przemysłu drzewnego 2008			
	Wielkość produkcji	Eksport	Liczba zakładów
Celuloza, million ton	12,1	3,4	43
Papier & płyty, million ton	11,7	10,1	43
Tarcica, million m ³	17,5	12,0	170*
Okleina, million m ³	0,2	0,05	8
Zrębki, million m ³	0,6	0,03	
* >10,0000 m ³ /rok <i>źródło: Swedish Forest Industries Federation</i>			

Rys. 8 Struktura produkcji przemysłu drzewnego

Podstawowe dane dotyczące eksportu produktów szwedzkich 2008			
	Eksport w miliardach SEK	Import w miliardach SEK	Bilans
Produkty	128	30	98
Pojazdy samochodowe & Części zamienne	142	105	37
Wyroby elektroniczne & komputery	150	155	-5
Produkty innych gałęzi przemysłu	266	192	74
Stal & minerały	133	104	29
<i>źródło: Swedish Forest Industries Federation</i>			

Rys. 9 Dane dotyczące głównych produktów eksportowych w Szwecji

Rynek drzewny [w mln m³]

źródło: Timber Measurement Council

Rys.10 Rynek drzewny w Szwecji

Certyfikacja

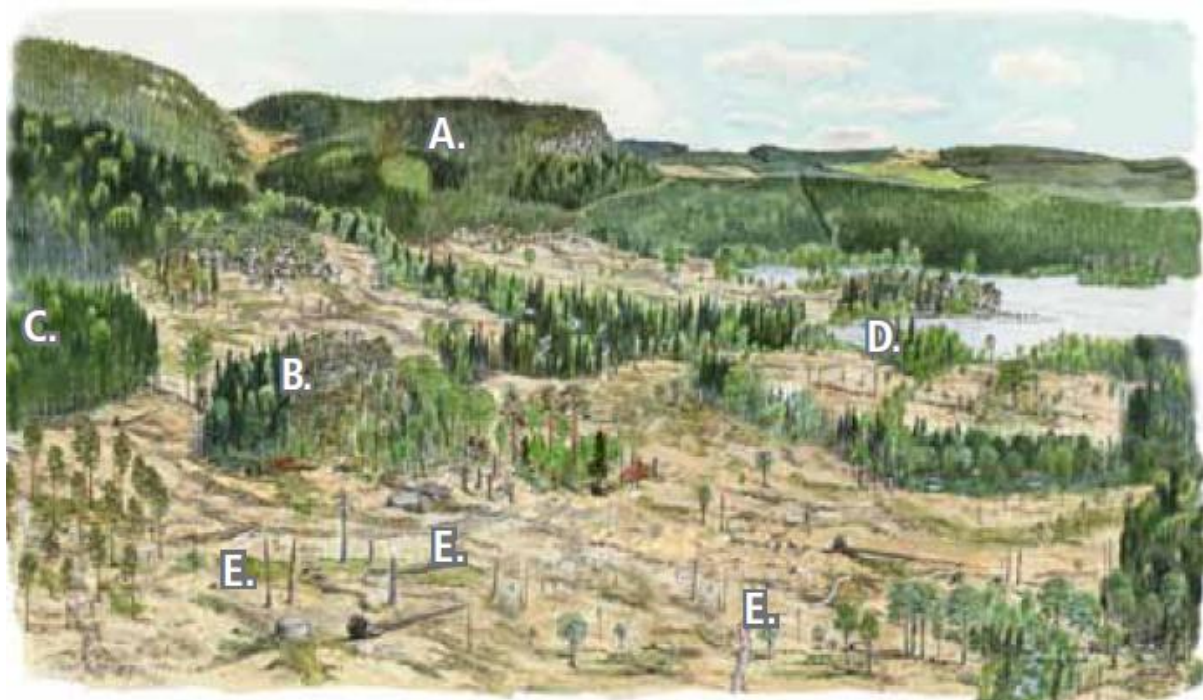
Uczestnicy rynku drzewnego zgłaszają rosnące potrzeby odbiorców drewna dotyczące zapewnienia odpowiedniej jakości produktów leśnych, jak i rzetelnych informacji dotyczących bezpośredniego jak i pośredniego oddziaływania ich produktów na środowisko. Jednym ze sposobów realizacji tych oczekiwań jest certyfikacja lasów, które zapewnia, że procedury i produkty firmy posiadających certyfikat spełniają określone standardy. Będąc ważnymi eksporterami przedsiębiorstwa szwedzkie zajmują czołowe pozycje w procesach certyfikacji sektora leśnego, jako część promocji drewna jako ekologicznego surowca.

12. Ochrona bioróżnorodności w lasach

Szwedzki model ochrony bioróżnorodności stanowi swego rodzaju kombinację ogólnych postulatów ochronnych z gospodarką leśną dnia codziennego i wyznaczaniem bardziej ściśle chronionych obszarów leśnych.

Względy konserwatorskie polegają na wyznaczaniu stref buforowych wzdłuż cieków wodnych, ograniczenia powierzchni zrębów zupełnych i zachowania drzew pokrzywionych i powyginanych. Taka praktyka leśna sprzyja ochronie cennych biotopów oraz systemów wodnych w krajobrazie leśnym i pozostałości kulturowych. Ponadto taki sposób gospodarowania lasem zapewnia właściwą ilość drewna martwego i rozkładającego się w lesie.

Zgodnie z ostatnią wielko powierzchniową inwentaryzacją zasobów leśnych przeprowadzoną w roku 2007, średnio około 6% miąższości zapasu rosnącego zostaje pozostawiane w miejscach pozyskiwania drewna, głównie z powodów ochronnych. Zasady pozostawiania drewna martwego są zawarte w Ustawie o lasach.

Ilustracja: Martin Holmer

Prawnie chronione

- A. Rezerwaty przyrody
- B. Obszar chronionych siedlisk
- C. Obszary chronione na podstawie umowy

Dobrowolnie chronione

- D. Dobrowolnie z użytkowania wyłączone

Obszary cenne

- E. Obszary cenne z uwagi na wartości przyrodnicze

Powierzchnia lasów ochronnych 2009		
Forma ochrony	mln ha	% powierzchni całkowitej
Prawnie chronione	4,4	15,7
Dobrowolnie chronione	1,0	3,6
Suma	5,4	19,3
<i>źródło: Swedish Forest Agency</i>		

Lasy ochronne

Ogólne względy ochronne są niewystarczające gdyż istnieje potrzeba ustanowienia obszarów leśnych objętych ochroną całkowitą (ściśłą). Celem politycznym są wspólne działania z sektorem leśnym z nadrzędnymi celami objęcia ochroną 1,9 mln ha lasów produkcyjnych w postaci dwóch pakietów: 1) liczący 1,2 mln ha obejmuje obszary prawnie chronione włączając w to parki narodowe, rezerваты przyrody i siedliska objęte ochroną oraz 2) zajmujący 0,7 mln ha obszarów chronionych tworzonych dobrowolnie.

Kluczowe siedliska leśne

W latach 1996. **Szwedzka Agencja Leśna** przeprowadziła obszerne ogólnokrajowe badania kluczowych siedlisk leśnych – obszarów, które sprzyjają lub mogą sprzyjać bytowaniu gatunków rzadkich i zagrożonych (ujętych na czerwonych listach). Siedliska kluczowe nie są prawnie chronione dopóki nie zostaną formalnie uznane za obszary objęte ochroną łącznie z wypłatą rekompensaty właścicielom leśnym. Jednakże właścicielom leśnym sugeruje się, aby takie siedliska zachować. Ponadto obszarom takim nadaje się wysokie priorytety w procesie certyfikacji lasów.

Zobowiązania międzynarodowe

Na poziomie Unii Europejskiej, Dyrektywa Siedliskowa ma w Szwecji, podobnie jak i w innych krajach członkowskich, moc prawną łącznie z ochroną różnorodności biologicznej na obszarach włączonych do sieci Natura 2000. Zasadniczym przedmiotem ochrony w ramach tej sieci o charakterze priorytetowym i obszarach o wysokiej wartości przyrodniczej jest rosnąca koncentracja działalności wszystkich agend i instytucji rządowych oraz sektora leśnego.

13. Inwestycja w wiedzę

Współpraca w ramach badań naukowych i działań rozwojowych

Współpraca rządu w dziedzinie badań i rozwoju z całym sektorem leśnym w Szwecji ma wieloletnią tradycję. Rząd zleca Szwedzkiemu Uniwersytetowi Nauk Rolniczych zadanie przygotowania właściwie wykwalifikowanych kadr fachowców z zakresu leśnictwa i przygotowanych do prowadzenia badań. Badania są finansowane częściowo z Funduszu Badań Naukowych, zaś rozdziałem środków zajmują się komitety alokacyjne, w których znajdują się przedstawiciele całego sektora leśnego.

Skogforsk (Szwedzki Instytut Badawczy Leśnictwa) zajmuje się głównie prowadzeniem badań stosowanych i jest finansowany przez budżet państwa (środki rządowe) oraz sektor leśny. Instytut skutecznie dąży zawsze do niezwłocznej publikacji swoich odkryć naukowych,

w rezultacie czego mogą one znajdować praktyczne zastosowanie tak szybko, jak jest to tylko możliwe.

Królewska Szwedzka Akademia Rolnictwa i Leśnictwa stanowi bardzo ważne akademickie forum naukowców, ekspertów z zakresu leśnictwa i rolnictwa oraz innych organizacji, a także władz *rządowych*.

Kursy i szkolenia zawodowe

Szwedzki model leśnictwa kładzie wielki nacisk na edukację i szkolenia pracowników gospodarstwa leśnego, kontraktorów prac leśnych oraz właścicieli leśnych.

Szwedzka Agencja Leśna i zrzeczenia właścicieli leśnych, każde z nich oddzielnie lub razem współpracując od dawna, oferuje szeroki wachlarz kursów specjalistycznych, grup studyjnych pokrywających swoim zasięgiem specyficzne aspekty gospodarki leśnej głównie dla właścicieli rodzimych gospodarstw leśnych.

Kilka stron internetowych, biuletynów informacyjnych, forów dyskusyjnych i doradczych usług przez Internet stanowi część przebogatej wiedzy z tego zakresu.

Ostatnio utworzoną aplikacją jest strona *My pages*, na której właściciele leśni, po wykonaniu przez siebie ścinki i zrywki drewna, mogą oglądać mapy i zapoznać się z informacjami dotyczącymi ich posiadłości leśnej.

„Kraftsamling skog”

Kampania pt.: „*Kraftsamling skog*” (skoncentruj się na leśnictwie) ma na celu doprowadzenie do wzrostu rentowności (zyskowności) gospodarstwa leśnego, drogą wzrostu dopuszczalnego rozmiaru pozyskania w gospodarstwach rodzinnych w granicach do 20% w następnych 50-100 latach. Kampania miała miejsce w latach 2007-2010 i wzięło w niej udział około 50 000 uczestników.

Kierunek wiedza

„Kierunek Wiedza” jest internetowym poradnikiem z zakresu praktyki leśnej dostarczającym informacji i porad z zakresu problematyki leśnictwa i ochrony środowiska naturalnego, oferowanym wszystkim chętnym bezpłatnie. Przewodnik oferuje ćwiczenia, testy wiedzy oraz narzędzia i instrumenty kalkulacyjne. Przykładowo: użytkownik wprowadza dane dotyczące jego/jej lasu, a następnie dokonuje wyliczeń możliwego do uzyskania zysku oraz reakcji drzewostanu na różnego rodzaju zabiegi, jak np.: trzebież, nawożenie, stosowanie lepszego materiału sadzeniowego i naboru drzewostanów do wyrębu. Z przewodnika korzysta około 400 osób dziennie. Poradnik „Kierunek Wiedza” przygotowuje Szwedzki Instytut Badawczy Leśnictwa w ścisłej współpracy z naukowcami i ekspertami z

uniwersytetów oraz sektora praktyki leśnej. Stanowi zatem bezpośrednie połączenie odkryć dokonanych przez naukowców oraz użytkowników końcowych: właścicieli leśnych.

14. Inwentaryzacja wielkoobszarowa zasobów leśnych oraz plany urządzania lasu

Plany urządzani lasu

Przemysłowe (duże) gospodarstwa leśne posiadają *Ekologiczne Plany Krajobrazowe*, zaś rodzinne gospodarstwa leśne posługują się *Zielonymi Planami Urządzania Lasu*, w których drzewostany są oceniane i klasyfikowane nie tylko w kategoriach produkcyjnych, ale i wartości ochronnych.

Plany te zapewniają, że każdy krajobraz leśny (obejmujący zazwyczaj obszar 30 000 – 40 000 ha) będzie zawierał pewien akceptowalny przez zainteresowanych udział starodrzewia, gatunków liściastych, itp. Plany są opracowywane przy pomocy skomputeryzowanych systemów GIS i obejmuje horyzont czasowy do nawet kilku dekad naprzód.

Tradycyjny dobrowolny plan urządzania lasu w Szwecji uległ przekształceniu w skuteczne narzędzie czyniące postulaty ogólne i specyficzne zabiegi pielęgnacyjno-konserwatorskie praktyką dnia codziennego; dotyczy to obszarów i miejsc oraz wartości przyrodniczej lub dziedzicznej.

Większość właścicieli leśnych w Szwecji posiada plany urządzania lasu dla swoich posiadłości leśnych. Plany te określają stan lasu oraz zawierają propozycje zabiegów gospodarczych, które należałoby wykonać w okresie 10-lecia.

Przedstawione w planie propozycje zapewniają ekonomiczną opłacalność gospodarki leśnej oraz promują różnorodność biologiczną w lesie. Ponadto plany te stanowią własny instrument w procesie certyfikacji lasów.

Szwedzka wielko powierzchniowa (narodowa) inwentaryzacja zasobów leśnych

Ogólnokrajowa inwentaryzacja zasobów leśnych jest instrumentem wykorzystywanym do monitorowania stanu i rozwoju lasów. Przybiera ona formę rocznego, systematycznego klastra powierzchni próbnych obejmujących wszystkie rodzaje gruntów i wód w Szwecji. Roczna próba obejmuje około 20 000 powierzchni pomiarowych, z tego pomiary przeprowadza się na 85% tych powierzchni.

Narodowa inwentaryzacja lasów pokrywa swym zakresem wszystkie kategorie własności leśnej, włączając w to rezerваты przyrody i parki narodowe, a będąc przeprowadzoną oia 1923 r. stanowi rzeczywisty leśny „podręcznik historii”.

Dane pochodzące z narodowej inwentaryzacji lasów stanowią część oficjalnego Rocznika Statystycznego Szwecji. Inwentaryzację przeprowadza Katedra Gospodarki Zasobami Leśnymi Szwedzkiego Uniwersytetu Nauk Rolniczych.

15. Szkody leśne i zagrożenia

Pogoda

Dokonując selekcji gatunków i proveniencji do odnowienia lasu należy wziąć pod uwagę ekstremalne zdarzenia pogodowe. Najbardziej niebezpiecznymi w grupie zagrożeń abiotycznych są huragany, które potrafią wyrwać miliony m³ drzew każdego roku. Warto dodać, że huragan *Gudrun* w styczniu 2005 r. powalił około 90 mln m³ drewna w południowej Szwecji.

Pożary leśne stanowią w Szwecji znacznie mniejszy problem.

Grzyby

W grupie szkód biologicznych najdotkliwsze straty w produkcji drewna głównie w drzewostanach świerkowych powoduje huba korzeniowa, powodowana przez grzyba *Heterobasidion annosum*. Inne gatunki grzybów, które powodują poważne szkody w drzewostanach iglastych to *Greminiella abietina*, *Cronartium flaccidum* i *Lophodermium seeditiosum*. Jeżeli chodzi o gatunki liściaste to oprócz wiązów cierpiących na holenderską chorobę, coraz częściej atakowanym gatunkiem jest jesion stanowiący dobrą pożywkę dla nowego grzyba *Chalaria fraxinea*.

Owady

Poważnym szkodnikiem sosny jest chrząszcz *Hylobius abietis* niszczący głównie nowo posadzone sadzonki. W drzewostanach świerkowych dojrzałych do wycięcia najgroźniejszym szkodnikiem jest kornik *Ips typographus*, którego gradacje mają z reguły miejsca w kilka lat po wielkich huraganach, kiedy to drzewa obumarłe i osłabione dostarczają dużo żywności i stwarzają możliwości dużego rozmnażania się tych owadów.

Ssaki

Jak dotąd najpoważniejsze szkody w lasach iglastych powodowane są przez łosie (*Alces alces*), które niszczą małe drzewka i znacząco obniżają jakość przyszłego surowca tartacznego. Ta okoliczność zmusza wielu właścicieli leśnych do sadzenia świerka nawet na siedliskach bardziej odpowiednich dla sosny, którego w normalnych warunkach łosie nie jedzą.

Łoś charakteryzuje się dużą zdolnością do reprodukcji pomimo swojej dużej masy. Skąd też populacja łosia gwałtownie rośnie, pod warunkiem dostępu do pokarmu. Taki

przypadek miał miejsce około 30 lat temu, kiedy to znacząco wzrosła powierzchnia młodych drzewostanów w wyniku opracowania nowoczesnych metod gospodarowania.

Łoś jest wielce cenną częścią przyrody Szwecji, a populacja tego gatunku wpływa znacząco na krajobraz w sensie bioróżnorodności. Tym niemniej uważa się, że w wielu miejscach liczba łosi i saren jest stanowczo zbyt duża w porównaniu do zasobów karmy: wierzby, osiki, dębu, sosny, ziół i traw – w rezultacie szkody w drzewostanach gospodarczych są ciągle wysokie. Populacja łosia w okresie zimowym sięga 250 000 osobników.

16. Sieć instytucji związanych z leśnictwem

Leśnictwo w Szwecji prowadzi działalność gospodarczą w warunkach gospodarki rynkowej. Jednakże Państwo jest zaangażowane w tej działalności poprzez udziały w pracach instytucji, które ułatwiają prowadzenie badań, rozwój, edukację. Dobrowolne organizacje pozarządowe i organizacje zajmujące się prowadzeniem biznesu leśnego a także inne są również silnie związane z dzisiejszym leśnictwem Szwecji.

Dobrowolne organizacje pozarządowe

Popularne dobrowolne organizacje pozarządowe, które rozkwitły w końcu XX wieku były skutecznymi zwolennikami nowych idei i nowego sposobu myślenia. Związki zawodowe, wolny kościół i ruchy propagujące wszelkiego rodzaju wstrzeźliwości odegrały ważną rolę w kształtowaniu nowoczesnej Szwecji na równi z przemysłem i partiami politycznymi.

Ludzie zaangażowani w ruchach woluntarystycznych związanych z leśnictwem prowadzą do dzisiaj swoją działalność, chociażby w organizacjach ekologicznych, takich jak Szwedzkie Towarzystwo Ochrony Przyrody i WWF.

Dwadzieścia jeden towarzystw zajmujących się rekreacją na wolnym powietrzu, wśród nich Szwedzka Federacja Biegów na Orientację, ukształtowały parasol organizacyjny „*Svenstet Friluftsliv*”, co znacznie wzmocniło głos „rekreacji” w narodowym dyskursie na temat lasów.

Organizacje biznesu leśnego

Większość właścicieli prywatnych posiadłości leśnych jest członkiem *Szwedzkiej Federacji Właścicieli Leśnych*, a prawie wszystkie tartaki oraz celulozownie i papiernie należą do *Federacji Szwedzkich Przemysłowców*, które występuje w ich imieniu w dyskusjach na forum publicznym.

... i inne

Diecezje kościelne posiadające 2% powierzchni szwedzkich lasów, Królewska Akademia Rolnicza i Leśna, Szwedzkie Towarzystwo Leśne (które posiada 7000 członków), Federacja Ludów Arktycznych oraz różne związki zawodowe są również ważnymi uczestnikami w dyskusjach kształtujących współczesny model leśnictwa szwedzkiego.

Sieć ogólnokrajowa

Stopniowo w działalność sieci organizacji prowadzących negocjacje i współpracujących ze sobą zostały włączone różne partie. Przepisy dotyczące bezpieczeństwa pracy w leśnictwie są m. in. rezultatem takiej współpracy. Obecnie toczą się dyskusje pomiędzy przedstawicielami gospodarstw leśnych i organizacji myśliwskich na temat właściwych form organizacji gospodarki łowieckiej. Podobne dyskusje mają miejsce na temat przyjaznej leśnictwu rekreacji, zwłaszcza w pobliżu miast.

Ostatnie sukcesy sieci organizacji leśnych i związanych z leśnictwem dotyczą systemów certyfikacji lasów takich jak FSC i PEFC, jako narzędzi marketingowych promujących produkty leśne spełniające wymogi trwale zrównoważonej gospodarki leśnej

17. Współpraca międzynarodowa

Chociaż warunki ekologiczne i ekonomiczno-społeczne są bardzo różne w poszczególnych regionach świata, to mamy do czynienia z potrzebą współpracy w zakresie problematyki leśnej. Istotną sprawą jest osiągnięcie takiego stanu, aby państwa zapewniły narodom możliwość prowadzenia trwale zrównoważonej gospodarki leśnej. Szwedzki model leśnictwa, który ewoluował przez wiele lat, skorzystał wiele z dobrej woli różnych grup w społeczeństwie pracujących wspólnie.

Szwedzi są przekonani, że ich model leśnictwa może służyć za wzór do naśladowania dla społeczności międzynarodowej, która będzie kontynuowała wysiłki zmierzające do ukształtowania lepszej przyszłości dla leśnictwa.

Sveaskog jest największym w Szwecji i jednym z największych właścicieli lasów w świecie. Zajmuje się produkcją i sprzedażą drewna, w tym dużej ilości surowca tartaczno-papierowego oraz papierówki i różnego rodzaju biopaliw do około 170 klientów głównie z sektora produkcji celulozy i papieru oraz branży tartaczno-papierowej. W zakres działalności *Sveaskog* wchodzi także handel nieruchomościami leśnymi i w tym zakresie współpracuje z innymi podmiotami zajmującymi się transakcjami gruntowymi.

Sveaskog znana jest jako doświadczony organizator polowań w swoich lasach i na innych terenach. Spółka zależna **Svenska Skogsplantor AB** jest szwedzkim liderem rynku w zakresie produkcji sadzonek i realizacji prac z zakresu odnowienia lasu.

Lasy i środki infrastruktury technicznej stanowią zasadniczy rdzeń firmy *Sveaskog*. Prowadzenie działalności leśnej i rozwój nowych możliwości biznesowych oraz wykorzystania surowca drzewnego, wyrobów z drewna i gruntów leśnych są głównym obowiązkiem spółki. Zrównoważony rozwój przenika każdy aspekt działalności *Sveaskog*.

Drzewa zasadzone dziś będą pozyskiwane dopiero za 60-120 lat. Las ciągle rośnie i dzięki temu produkcja surowca drzewnego może w istotny sposób przyczynić się do przeciwdziałania zmianom klimatycznym.

Sveaskog w skrócie

Sveaskog jest największym w Szwecji i jednym z największych w świecie właścicielami lasów. Zajmuje się produkcją i sprzedażą drewna, w tym dużej ilości surowca tartaczno-papierowego oraz papierówki i różnego rodzaju biopaliw do około 170 klientów głównie z sektora produkcji celulozy i papieru oraz branży tartaczno-papierowej. *Sveaskog* posiada 14% powierzchni leśnej Szwecji rozrzuconej po terytorium całego kraju. Jednak najwięcej lasów tego przedsiębiorstwa zlokalizowanych jest w północnej części kraju. W zakres działalności *Sveaskog* wchodzi także transakcje handlu nieruchomościami (gruntami), a także organizacja polowań, rybołówstwa i innej działalności związanej z wykorzystaniem zasobów przyrody.

Sveaskog znana jest jako doświadczony organizator polowań w swoich lasach i na innych terenach. Spółka zależna *Svenska Skogsplantor S.A.* jest szwedzkim liderem rynku w produkcji sadzonek i realizacji prac z zakresu odnawiania lasu.

Lasy i środki infrastruktury technicznej stanowią zasadniczy rdzeń firmy *Sveaskog*. Prowadzenie działalności leśnej i rozwój nowych możliwości biznesowych oraz wykorzystania surowca drzewnego, wyrobów z drewna i gruntów leśnych są głównym zadaniem spółki.

Sveaskog jest właścicielem lasów o wartości księgowej **31,5 mld SEK**. Jego roczna wartość sprzedaży kształtuje się na poziomie **6,6 mld SEK** i zatrudnia 700 pracowników we wszystkich regionach Szwecji.

Sveaskog jest publiczną spółką akcyjną stanowiącą w 100% własność państwa szwedzkiego. Głównym rynkiem geograficznym jest Szwecja. Corocznie pozyskuje około 11 mln m³ drewna w blisko 10 000 różnych lokalizacjach (miejscach pozyskania), dodatkowo zarządza 36 ekoparkami i wydzierzawia 8 200 różnych działek leśnych. W zakres działalności *Sveaskog* wchodzi także wykonawstwo robót leśnych, rozwijanie nowych możliwości rozwoju biznesu leśnego i wykorzystania surowca drzewnego, produktów drzewnych oraz terenów leśnych.

Tab. 1 Charakterystyka kapitału leśnego *Sveaskog* (majątek lasów państwowych Szwecji)

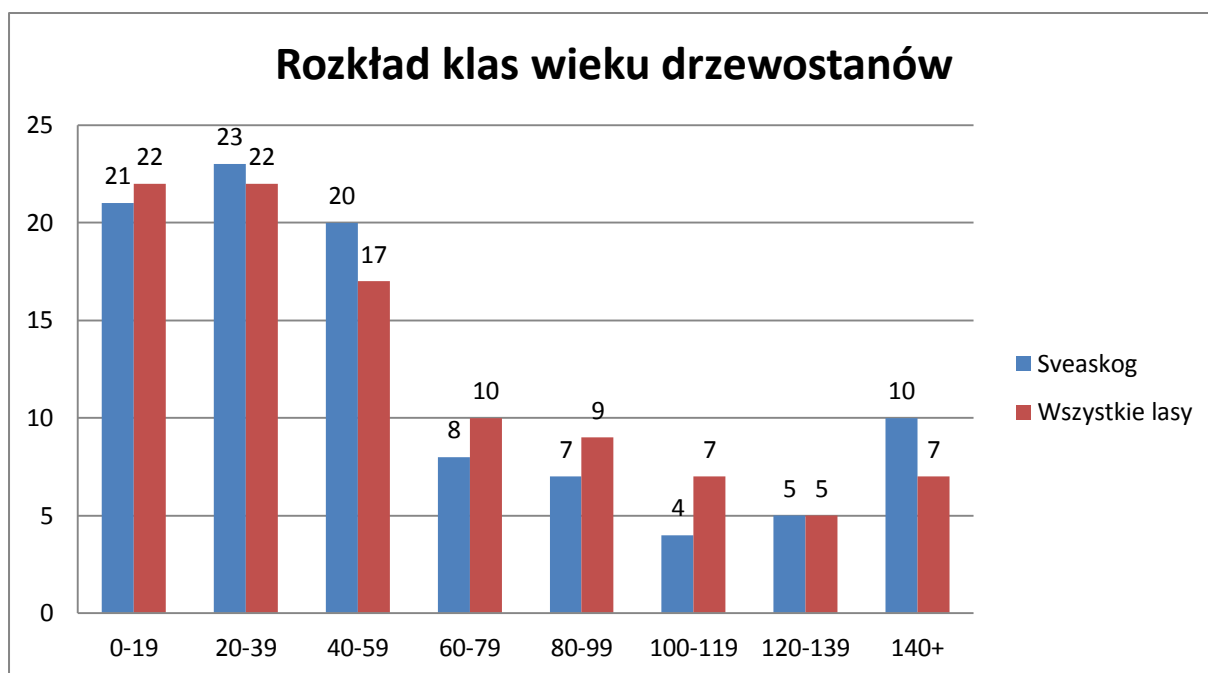
	2012	2013
Powierzchnia całkowita, mln ha	4.06	4.04
- z czego lasy produkcyjne, mln ha	3.13	3.12
- z czego lasy pozaprodukcyjne, mln ha	2.68	2.56
Wartość księgowa, mln SEK	30.507	31.531
Wartość opodatkowanych gruntów leśnych, mln SEK	55.031	55.135
Zapas rosnący m³	249	247
Zapas rosnący, m³/ha	92.9	93.0
Przyrost zapasu rosnącego netto, mln m³	11.3	11.3
Rozmiar pozyskania z lasów własnych, mln m³	5.83	6.02
Rozmiar pozyskania w % przyrostu netto lasów zagospodarowanych, %	64	66

Tab. 2 Cele finansowe

	Cel	2009	2010	2011	2012	2013
Zysk	>5	3.3	5.4	4.4	4.4	3.2
Stopa zwrotu kapitału leśnego	>7	11.3	11.0	4.7	4.7	12.3
Udział kapitału akcyjnego (własnego) %	35-40	52	55	54	47	49

Tab. 3 *Sveaskog* w liczbach

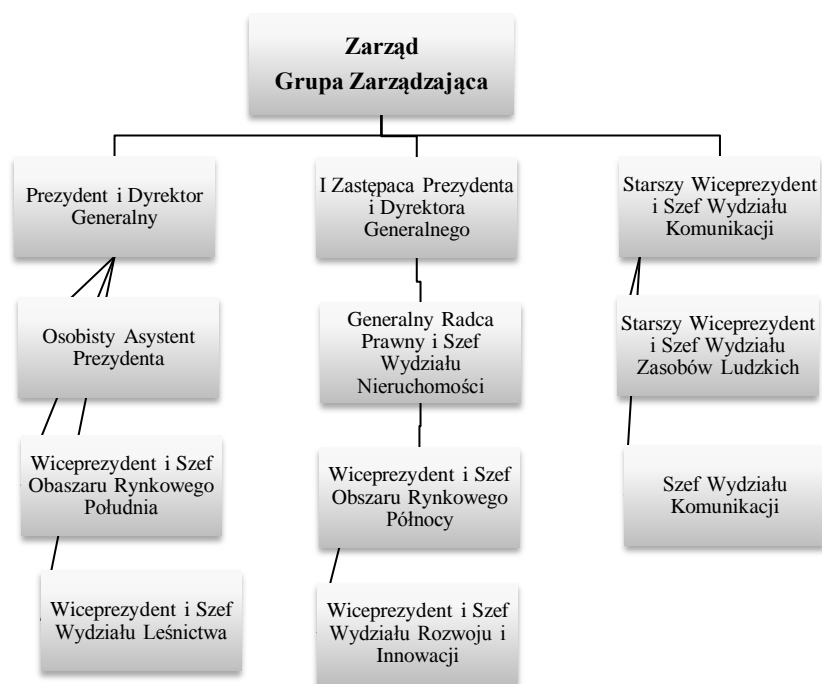
	2012	2013
Wartość sprzedaży, mln SEK	6,307	6,056
Zysk z działalności operacyjnej kontynuowanej, mln SEK	848	978
Zysk operacyjny, mln SEK	1,422	2,214
Zysk w roku, mln SEK	2,155	1,475
Stopa zwrotu kapitału własnego, %	12.4	8.8
Stopa zwrotu kapitału czynnego włącznie ze zmianami wartości zasobów leśnych, %	5.8	8.7
Udział kapitału własnego, %	47	49
Marża brutto, %	25	38
Marża operacyjna, %	22	37
Dywidendy razem, mln SEK	435	450

Rys. 11 Rozkład klas wieku drzewostanów *Sveaskog* i wszystkich lasów Szwecji w %

Przedsiębiorstwem kieruje Zarząd, ściślej Grupa Zarządzająca (*Group Management*). W skład Zarządu wchodzi **Prezydent** pełniący jednocześnie funkcję **Dyrektora Generalnego** całej organizacji *Sveaskog*, osobistego Asystenta Prezydenta, Pierwszego Zastępcy Prezydenta (*Executive Vice President i Chief Forest Officer*), sześciu Wiceprezydentów (*Senior Vice Presidents*) pełniących jednocześnie obowiązki szefów działów jak np.: Spraw Osobowych oraz szefów trzech obszarów rynkowych, tj.: Obszaru Północy, Południa i Centrum, dyrektora (prezesa) *Skogplantor Sp. z o.o.*, CFO i kierownika Wydziału: Komunikacji, Zasobów Ludzkich, Leśnictwa, Generalnego Radcy Prawnego, Rozwoju Biznesu i Innowacji (szczegóły: patrz rysunek 12).

Zarząd wybiera Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy na okres aż do odwołania przez jedno z następnych zgromadzeń co oznacza, że może to nastąpić na kolejnym najbliższym zgromadzeniu.

Rys. 12 Kierownictwo Sveaskog

Lasy Sveaskog

Rozkład klas wieku lasów szwedzkich nie jest równomierny. Przeważają lasy w wieku do 5 lat. Stosowane w końcu XIX i na początku XX wieku sposoby zagospodarowania lasu prowadziły do wykształtowania się cienkich drzewostanów charakteryzujących się małą produktywnością. Przebudowę drzewostanów rozpoczęto w połowie ubiegłego wieku, która zaowocowała dużymi obszarami lasów o znacznie wyższym przyroście, chociaż jeszcze nie dojrzałych do wyrębu. Stosunkowo duży jest udział drzewostanów przeszłorębnych pozostawionych do wieku naturalnej śmierci. Łącznie **Sveaskog** wyłączył 20% obszaru lasów produkcyjnych i przeznaczył je na cele ochronne. Rozkład powierzchni klas wieku w lasach całej Szwecji i w lasach zarządzanych przez Sveaskog przedstawia rysunek 11.

Kierownictwo (Zarząd) **Sveaskog** przywiązuje dużą wagę do rocznych przeglądów kadry pracowniczej, w czasie których menadżerowie wspólnie z pracownikami oceniają warunki pracy oraz potrzeby dalszego doskonalenia umiejętności personelu. Ocena jaka miała miejsce ostatnio w roku 2013 wykazała mniej więcej ten sam wskaźnik zadowolenia (*Employee Satisfaction Index – ESI*) jak i latach poprzednich - na poziomie 69, co uważane jest za dobry wynik. Warto dodać, że w planach rozwojowych firmy zakłada się wzrost zatrudnienia kobiet do 30% w zatrudnieniu ogółem w roku 2020 oraz wzrost liczby pracowników pochodzenia nie-szwedzkiego.

Działalność Sveaskog w liczbach (na przykładzie roku 2013)

Podstawowe dane charakteryzujące wyniki zawiera tabela 3. Z danych tych wynika, że: zrealizowana wartość sprzedaży sięgnęła kwoty **6 056** mln SEK, co oznacza mniej niż w roku poprzednim (6 307 mln SEK). Należy jednak zwrócić uwagę, że ceny na surowiec drzewny spadły w roku 2013 średnio o 6%, ale wzrósł rozmiar pozyskania o około 1%. Zysk operacyjny z działalności wyniósł **978** mln SEK (848 mln SEK w roku 2012). Było to możliwe dzięki zwiększeniom pozyskania drewna w lasach własnych Sveaskog i niższymi kosztami pozyskania.

Zmiany w wartości zapasu rosnącego wyniosły **1 046** mln SEK.

Zysk w roku 2013 sięgnął kwoty **1 475** mln SEK i był niższy w porównaniu z rokiem 2012 kiedy to wyniósł 2 155 mln SEK.

Spółka zależna *Setra Group S. A.* poprawiła swój zysk operacyjny do wysokości **107** mln SEK (- 80 mln SEK w roku poprzednim).

Zyski kapitałowe pochodzące ze sprzedaży nieruchomości (głównie posiadłości gruntowych) wyniosły **163** mln SEK.

Działalność Sveaskog w kategoriach finansowych

Wartość sprzedaży i dochody

Pomimo trwającego już kilka lat spadku cen surowca drzewnego *Sveaskog* zwiększyła w roku 2013 swój zysk z całokształtu działalności. Było to możliwe przede wszystkim dzięki zwiększeniu pozyskania w lasach będących pod zarządem przedsiębiorstwa i skutecznej kontroli kosztów.

Rozmiar pozyskania surowca drzewnego w ciągu roku wyniósł **10,8 mln m³**. Oznacza to wzrost o 1% w stosunku do roku 2012. Jeżeli chodzi o miąższość sprzedanego surowca tartaczego, papierówki i zrębków to zanotowano wzrost w granicach 2%, podczas gdy dostawy biopaliw spadły o 8%.

Wartość zysku z całokształtu bieżącej działalności⁹

Wartość **zysku z działalności operacyjnej kontynuowanej** w roku 2013 sięgnęła kwoty **978** mln SEK (w roku 2012 była to kwota 848 mln SEK), co oznacza wzrost o 15%. Głównym czynnikiem wzrostu zysku było zwiększenie o 5% pozyskania drewna w lasów państwowych Szwecji. Jednocześnie zanotowano spadek kosztów pozyskiwania, co było

⁹ Ta kategoria zysku najlepiej charakteryzuje bieżące kształtowanie się sytuacji biznesowej

związane z kosztami pozyskania drewna powalonego przez sztorm Dagmar. Tym niemniej, firma (*Sveaskog*) dobrze kontrolowała koszty.

Zyski kapitałowe, pochodzące ze sprzedaży nieruchomości sięgnęły kwoty **163** mln SEK (122 mln SEK rok wcześniej). Liczby te są wynikami netto sprzedaży gruntów leśnych w rejonie Jämtland i nabyciu gruntów w innych regionach.

Zyski pochodzące ze spółki powiązanej *Setra Group S.A.* wyniosły **27** mln SEK. Zasadniczy kapitał *Sveaskog* tworzą grunty leśne i zapas rosnący. Wartość lasów podana w bilansie została ustalona według tzw. wartości godziwej, czyli z reguły rynkowej. Zmiana w wartości zapasu rosnącego przedstawiona w sprawozdaniu finansowym sięgnęła kwoty **1 046** mln SEK.

Początek omawianego roku (2013) charakteryzował słaby klimat makroekonomiczny i silna szwedzka korona, co miało negatywny wpływ na konkurencyjność szwedzkiego przemysłu drzewnego. Produkcja tarcicy na początku roku była na najniższym poziomie od lat 1990. W roku 2013 zamykano dalsze tartaki. W tym czasie, jeśli wziąć pod uwagę cały rok, zanotowano pewien postęp, zwłaszcza w drugiej połowie roku i głównie w przemyśle tartacznym i w niektórych rodzajach celulozy.

Ujemny wpływ na produkcję papieru drukarskiego miała nie tylko zła koniunktura gospodarcza ale i zmiany strukturalne powodowane głównie spadkiem popytu na papier gazetowy. Począwszy od roku 2011 sytuacja na rynku produktów drzewnych wywierała presję na rynek surowca drzewnego, co w rezultacie doprowadziło do spadku cen drewna oferowanego do sprzedaży przez *Sveaskog* w wysokości 6%.

Sveaskog zajmuje się także handlem drzewnym w Szwecji. Około połowa sprzedawanego surowca drzewnego pochodzi z lasów państwowych, czyli z lasów spółki. Sytuację na rynku kształtują głównie procesy globalne mające miejsce w przemyśle drzewnym oraz w sektorze energetycznym. Partnerzy (klienci) *Sveaskog* pochodzą z terenów Szwecji, zaś eksport ich produktów w dużej mierze kierowany jest na cały świat. Podaż, popyt i ceny oraz kursy walut wywierają wpływ na poziom rentowności (zysku) w różnym stopniu w poszczególnych ogniwach łańcucha podaży.

Zysk z działalności operacyjnej bez uwzględnienia zmian w wartości kapitału leśnego osiągnął kwotę **1 168** mln SEK i był wyższy w porównaniu z rokiem poprzednim (919 mln SEK). Zmiany w wartości kapitału leśnego wyniosły **1 046** mln SEK. Biorąc pod uwagę wymienioną wartość zmian w wartości kapitału leśnego *Sveaskog* osiągnęła **zysk operacyjny** w wysokości **2 214** mln SEK, co oznacza wzrost o 50% w stosunku do roku 2012 (zysk = 1 422 mln SEK). Jeżeli chodzi o inne źródła dochodu, w tym i działalności finansowej, to

zanotowano spadki w wysokości **-273** mln SEK, co było rezultatem głównie spadku stóp procentowych.

Wartość *zysku przed opodatkowaniem* wyniosła **1 941** mln SEK, co oznacza zysk większy o **813** mln SEK w porównaniu z rokiem poprzednim. Podatek sięgnął w roku 2013 kwoty **466** mln SEK i był znacznie niższy w porównaniu z rokiem poprzednim (1 027 mln SEK). Tak duże różnice w kwocie podatku pomiędzy dwoma kolejnymi latami (rok 2012 i 2013) zostały spowodowane zmianami stopy oprocentowania zysku podatkiem korporacyjnym.

W rezultacie *zysk z całokształtu działalności* w roku 2013 wyniósł **1 475** mln SEK, zaś w roku 2012 był dużo wyższy, gdyż wynosił **2 155** mln SEK. Spadki w kwocie zysku były efektem zmian w stopie podatku korporacyjnego. Ogólnie można stwierdzić, że w roku 2013 zanotowano duży wzrost zysku z działalności operacyjnej, zysku ze sprzedaży nieruchomości i zanotowano duże zmiany dodatnie w wartości zasobów leśnych (gruntów leśnych i zapasu rosnącego).

Przepływy finansowe inwestycji i sytuacja finansowa

Przepływy finansowe w roku 2013 w odniesieniu do *działalności operacyjnej* (podstawowej) osiągnęły wartości **636** mln SEK i były wyższe w porównaniu do roku 2012 (**542** mln SEK). Wzrost ten nastąpił głównie dzięki większemu zyskowi z *działalności operacyjnej kontynuowanej* i dodatnim zmianom w kapitale czynnym.

Nakłady inwestycyjne poniesione na posiadłości, drzewostan i sprzęt ukształtowały się na poziomie **212** mln SEK. Obejmowały one przede wszystkim grunty leśne i maszyny leśne. W omawianym roku nie nabyto i nie sprzedano żadnych udziałów (akcji) w spółkach. Wartość sprzedanych posiadłości gruntowych, drzewostanów i sprzętu wyniosła **370** mln SEK.

Wartość oprocentowanego zadłużenia *Sveaskog* w ciągu roku 2013 zmalała o kwotę **471** mln SEK, chociaż nadal była wysoka i wynosiła 8 533 mln SEK. Portfel pożyczek przeważnie obejmuje kredyty udzielone w ramach programu MTN oraz *Swedish commercial paper programme*.

Inne jednostki organizacyjne w ramach Grupy

Spółka macierzysta **Sveaskog S.A.** (państwowa) znajduje się w 100% w posiadaniu państwa szwedzkiego i jest **właścicielem** oraz **gospodarzem** (nieruchomości) posiadłości leśnych oraz udziałowcem w jednostkach zależnych, a także ponosi odpowiedzialność za stan finansów całej Grupy.

Dochody z działalności spółki w ciągu roku 2013 wyniosły **46** mln SEK. Spółka nie przyniosła zysków. Wydatki spółki macierzystej (szwedzka nazwa: **Sveaskog AB**) obejmowały głównie zapłacone odsetki. Spółka nie posiada pracowników.

Svenska Skogplantor S. A.

Svenska Skogplantor S.A. stanowi w całości własność szwedzkich lasów państwowych (**Sveaskog**), która produkuje i sprzedaje materiał odnowieniowy oraz wykonuje inne usługi w zakresie gospodarki leśnej. Wartość sprzedaży tej Spółki ukształtowało się w roku 2013 na poziomie 316 mln SEK i była nieco niższa w porównaniu z rokiem poprzednim (346 mln SEK). Zysk z działalności gospodarczej wyniósł 24 mln SEK.

Setra Group S. A.

Sveaskog posiada 50% udziałów w spółce zajmującej się przerobem drewna **Setra Group S.A.**, która jest spółką zależną. Zyski tej firmy uwzględnia prezentowane na końcu rozdziału sprawozdanie finansowe. Wartość sprzedaży (roczna w 2013) wyniosła 4 086 mln SEK. Zysk z jej działalności gospodarczej wyniósł 107 mln SEK. **Sveaskog** uczestniczy w podziale zysku i z tego tytułu uzyskała 27 mln SEK.

**Organizacja i zasady funkcjonowania lasów państwowych
w Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii**

1. Ogólne informacje o lasach Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii

Dla celów statystycznych las w Wielkiej Brytanii definiowany jest jako grunt pokryty drzewami, których korony zajmują co najmniej 20 % powierzchni (w Irlandii Północnej 25%), bądź grunt, który posiada potencjał uzyskania takiego pokrycia koronami [Woodland Area, Planting and Restocking, Economics & Statistics, Forestry Commission, Edinburgh, 2014].

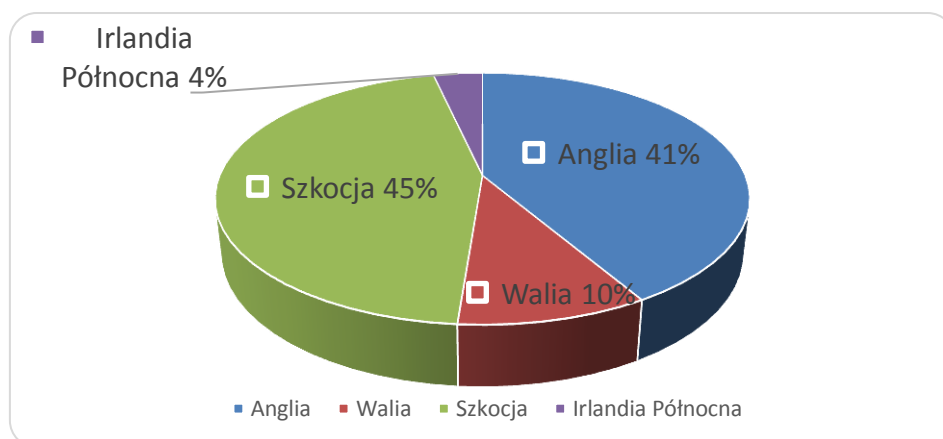
Przytaczane w rozdziale dane uwzględniają przejęcie funkcji pełnionych przez **Komisję Leśnictwa w Walii** przez instytucję o nazwie *Natural Resources Wales*. Informacje prezentowane w odniesieniu do tej organizacji odnoszą się tylko do powierzchni lasów posiadanych uprzednio przez Komisję Leśnictwa w Walii, nie obejmują nieruchomości będących wcześniej w zarządzie/własności *Countryside Council for Wales* i *Environment Agency in Wales*.

Według aktualnych szacunków Lasy Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii zajmują 3,14 mln ha (stan na dzień 31 marca 2014 r.) co stanowi 13% całkowitej powierzchni Zjednoczonego Królestwa.

Największą lesistość wykazuje Szkocja, gdzie lasy zajmują 18% ogólnej powierzchni (1,42 mln hektarów). W następnej kolejności, relatywnie duży udział powierzchni leśnej notowany jest w Walii – 15% ogólnej powierzchni (0,31 mln hektarów), następnie plasuje się Anglia, gdzie lasy zajmują 10% jej ogólnej powierzchni (1,30 mln hektarów). Najmniejszy udział powierzchni lasów jest w Północnej Irlandii, gdzie lasy zajmują tylko 8% powierzchni kraju (0,11 mln hektarów).

Uwzględniając udział lasów poszczególnych części składowych Zjednoczonego Królestwa w całkowitej powierzchni lasów Zjednoczonego Królestwa – największy odsetek lasów jest w Szkocji i Anglii (rys. 1).

Lasy publiczne Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej zajmują ok. 28 % ogólnej powierzchni lasów [Forestry Facts and Figures 2014]. W Anglii i Szkocji zarządzane są przez *Forestry Commission* – Komisję Leśnictwa, w Walii przez nowo utworzoną jednostkę – **Natural Resources Wales**, natomiast w Irlandii Północnej przez **Forestry Services**.

Rys. 1. Procentowy udział powierzchni lasów w poszczególnych regionach w ogólnej powierzchni lasów Wielkiej Brytanii [Woodland Area, Planting and Restocking Woodland Area, Planting and Restocking, Economics & Statistics, Forestry Commission, Edinburgh, 2014].

Udział poszczególnych własności lasów w poszczególnych częściach Zjednoczonego Królestwa przedstawia tab. 1.

Tab. 1. Udział lasów iglastych i liściastych Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w podziale na poszczególne własności.

	Lasy iglaste [tys ha]	Lasy liściaste [tys ha]	Razem [tys ha]
Lasy zarządzane przez: Komisję Leśnictwa/ Natural Resources Wales /Forestry Services			
Anglia	151	64	215
Walia	98	19	117
Szkocja	438	39	477
Irlandia Północna	56	6	62
Zjednoczone Królestwo	742	129	870
Lasy prywatne			
Anglia	188	899	1 087
Walia	53	136	189
Szkocja	614	328	942
Irlandia Północna	11	39	50
Zjednoczone Królestwo	866	1 402	2 268
Lasy wszystkich własności			
Anglia	339	962	1 302
Walia	151	156	306
Szkocja	1 051	368	1 419
Irlandia Północna	66	45	111
Zjednoczone Królestwo	1 608	1 531	3 138

W wyniku prac podjętych w celu zwiększenia lesistości kraju powierzchnie leśne są stale zwiększane. Dane statystyczne zbierane w tym zakresie opracowywane są odrębnie dla powierzchni zalesianych – *new planting* (takie, które wcześniej nie były pokryte lasem) oraz powierzchnie odnawiane – *restocking* (pokryte uprzednio przez las).

Statystyki dotyczące zalesiania obejmują także powierzchnie, które zostały naturalnie skolonizowane przez drzewa (zalesienia spontaniczne). Na zmiany w zakresie wielkości zalesianych powierzchni mają wpływ różnorodne czynniki, w tym zwłaszcza takie jak:

- decyzje właścicieli gruntów wynikające z ich własnych motywacji i potrzeb,
- koszt i możliwość przekształcenia gruntu rolnego na grunt leśny,
- możliwość uzyskania dotacji na zalesienia oraz wysokość tych dopłat, a także świadomość właścicieli gruntów w zakresie dostępności dopłat,
- ulgi podatkowe związane z posiadaniem lasu,
- przewidywany rynek na produkty leśne takie jak tarcica czy na drewno opałowe (energetyczne),
- dochody pochodzące z opłat za usługi ekosystemowe, w szczególności w zakresie wychwytywania dwutlenku węgla,
- narodowe i lokalne inicjatywy, np. dotyczące bioróżnorodności, zielonej infrastruktury, czy gospodarki wodnej.

Poziom zwiększania się powierzchni gruntów nowo zalesionych oraz powierzchni odnowionych przedstawia tab. 2. Z danych tabeli wynika, że w ostatnim roku, jak i w latach wcześniejszych, większość zalesień (ok. 95 %) miała miejsce na gruntach prywatnych. Wyniki te w dużej części można przypisać zachętom w postaci dotacji, które otrzymują prywatni właściciele leśni na zalesianie gruntów uprzednio niepokrytych roślinnością leśną. Z kolei ponad 2/3 powierzchni odnawianych dotyczy lasów będących w zarządzie Komisji Leśnictwa, *Natural Resources i Forest Service*.

Tab. 2. Wielkość powierzchni gruntów zalesionych i gruntów na których przeprowadzono odnowienia w latach 2009-2014 dla Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej.

Rok	ZALESIENIA			ODNOWIENIA			SUMA		
	tys ha								
	Komisja Leśnictwa/Natural Resources Wales/Forest Service	Sektor prywatny	Suma	Komisja Leśnictwa/Natural Resources Wales/Forest Service	Sektor prywatny	Suma	Komisja Leśnictwa/Natural Resources Wales/Forest Service	Sektor prywatny	Suma
Anglia									
2009 -2010	0,0	2,3	2,3	1,5	1,3	2,8	1,5	3,6	5,1
2010-2011	0,0	2,5	2,5	2,5	1,5	4,0	2,5	4,0	6,5
2011-2012	0,0	2,6	2,6	2,2	1,5	3,7	2,2	4,1	6,3
2012-2013	0,0	2,6	2,6	2,2	1,7	3,9	2,2	4,3	6,5
2013-2014	0,0	3,3	3,3	2,1	2,4	4,5	2,1	5,8	7,9
Walia									
2009 -2010	0,0	0,2	0,2	1,4	0,6	2,0	1,4	0,8	2,2
2010-2011	0,0	0,3	0,3	1,4	0,7	2,1	1,4	1,0	2,4
2011-2012	0,0	0,8	0,8	1,2	0,8	2,0	1,2	1,5	2,7
2012-2013	0,0	0,9	0,9	1,3	0,6	1,9	1,3	1,6	2,9
2013-2014	0,0	0,9	0,9	1,6	0,7	2,3	1,6	1,6	3,2
Szkocja									
2009 -2010	0,7	2,0	2,7	3,6	6,0	9,6	4,3	7,9	12,2
2010-2011	0,8	5,2	6,0	5,3	1,7	7,0	6,1	6,8	12,9
2011-2012	1,3	7,7	9,0	4,7	1,0	5,7	6,0	8,7	14,7
2012-2013	0,8	6,2	7,0	4,7	1,3	6,0	5,6	7,5	13,1
2013-2014	0,6	7,7	8,3	6,2	1,7	7,9	6,8	9,4	16,2
Północna Irlandia									
2009 -2010	0,0	0,2	0,2	0,6	0,1	0,7	0,6	0,3	0,9
2010-2011	0,0	0,3	0,3	0,9	0,2	1,1	0,9	0,5	1,4
2011-2012	0,0	0,3	0,3	0,9	0,1	1,0	0,9	0,4	1,3
2012-2013	0,0	0,3	0,3	1,1	0,1	1,2	1,1	0,4	1,5
2013-2014	0,0	0,3	0,3	1,1	0,1	1,2	1,1	0,4	1,5
Zjednoczone Królestwo									
2009 -2010	0,7	4,7	5,4	7,1	8,0	15,1	7,9	12,7	20,6
2010-2011	0,8	8,3	9,1	10	4,1	14,1	10,8	12,3	23,1
2011-2012	1,3	11,4	13	8,9	3,3	12,2	10,3	14,7	25,0
2012-2013	0,9	9,9	11	9,3	3,8	13,1	10,2	13,8	24
2013-2014	0,6	12,3	13	10,9	4,9	15,8	11,5	17,2	28,7

2. Historia Komisji Leśnictwa

Podstawy prawne w zakresie leśnictwa w Wielkiej Brytanii określa *Ustawa o leśnictwie* z 1967 r. (*Forestry Act 1967*). Reguluje ona m.in. następujące kwestie: funkcjonowanie i kompetencje Komisji Leśnictwa, jej strukturę i organów powiązanych, pozyskanie drewna w lasach, dysponowanie gruntami leśnymi, finansowanie leśnictwa, funkcjonowanie Komisarzy Leśnych i ich kompetencje i in. Zgodnie z Ustawą leśnictwo Wielkiej Brytanii podlega Komisji Leśnictwa (**FC- The Forestry Commission**) [Forestry Act 1967].

Początki tej instytucji sięgają okresu pierwszej wojny światowej i związanego z wojną dużego zapotrzebowania na drewno. Obszar lasów Wielkiej Brytanii malał od średniowiecza, osiągając na początku XX wieku 5% powierzchni państw Zjednoczonego Królestwa. Wraz z wybuchem wojny Wielka Brytania stanęła w obliczu konieczności importowania drewna. Przyczyniło się to do powołania w lipcu 1916 r., tzw. *Komitetu Ackland'a*, którego zadaniem było opracowanie metod zwiększenia zasobów leśnych. Raport złożony przez ten organ w 1918 r. ówczesnemu Premierowi David'owi Lloyd George'owi rekomendował organizację państwowej administracji leśnej, jako najbardziej efektywnego sposobu koordynacji działań związanych z planami zalesień.

W dniu 1 września 1919 roku weszła w życie Ustawa o lasach (*Forestry Act*), dalej „Ustawa”. Powołała ona do życia **Komisję Leśnictwa** (*Forestry Commission*) powierzając jej lasy Anglii, Szkocji, Walii i Irlandii. W skład Komisji wchodziło 8 komisarzy leśnictwa, odpowiedzialnych za promowanie leśnictwa, wspieranie zalesień, produkcję drewna oraz dotacje dla prywatnych właścicieli lasów. Pierwsze spotkanie komisarzy odbyło się w listopadzie 1919 r.. Za sprawą Komisji pierwsze sadzenia drzew odbyły się 8 grudnia 1919 r.

Podstawowymi celami polityki leśnej przyjętej w 1920 r. była odbudowa i utrzymanie strategicznych rezerw drewna. Zapasy drewna były tak znikome, w wyniku działań w czasie pierwszej wojny światowej, zwłaszcza wskutek wojny pozycyjnej, że nowo utworzona Komisja otrzymała dużą swobodę w nabywaniu gruntów i ich obsadzania.

Kraj został podzielony na dziesięć okręgów (*Divisions*) z 29 okręgowymi funkcjonariuszami (*District Officers*) oraz 110 leśnikami i brygadzistami (*Foreman*). Sprawy związane z finansami i administracją koordynowane były przez 59 pracowników pracujących w Londynie i Edynburgu.

Powojenna wysoka inflacja miała wpływ na restrykcyjną politykę finansową, niemniej jednak, ze względu na utrzymującą się depresję w rolnictwie, Komisja była w stanie nabywać tanio ziemię. Do września 1929 roku około 600 tys. akrów zarządzane było w 152 lasach

(forests), a ponad 138 tys. akrów zostało obsadzone. Dodatkowo, z dotacji oferowanych przez Komisję, 54 tys. akrów zasadzono w sektorze prywatnym.

Wczesne lata 1930. zdominował Wielki Kryzys, a następne lata upływały w powolnym przygotowywaniu do wojny.

Ze względu na fakt, iż rolnictwo znajdowało się wciąż w depresji, niewielu właścicieli ziemskich było w posiadaniu środków pieniężnych potrzebnych do przeprowadzenia zalesień. Za to nieruchomości znajdujące się w zarządzie Komisji wciąż się zwiększały, osiągając 909 tys. akrów w roku 1934, z czego 316 tys. akrów stanowiły plantacje. Głównym rynkiem zbytu drewna były kopalnie rozwijające się w związku z szybkim rozwojem przemysłu ciężkiego, niemal całkowicie zależnego od węgla. Tendencja ta utrzymywała się w kolejnych latach.

W 1937 roku Komisja rozpoczęła współpracę z Izbą Handlu, której celem było opracowanie planów wycinki drewna w przypadku wybuchu wojny. Aby utrzymać podaż drewna, lasy podzielono na 3 kategorie: lasy gotowe do natychmiastowego wycięcia (dojrzałe drzewostany), lasy, które mogą być przeznaczone do wycięcia w razie potrzeby (nieco młodsze lub nieco starsze drzewostany) i drzewostany, które mają być pozyskane tylko w skrajnej potrzebie. Ponadto, w ramach przygotowań, w 1939 r. powołano do życia organ doradczy – *Home Grown Timber Advisory Committee*. W dniu wybuchu wojny Komisja Leśnictwa podzielona została na dwa Departamenty: 1) **The Forest Management Department**, który kontynuował dotychczasowe działania Komisji, oraz 2) **the Timber Supply Department**, którego zadania związane były z zaspokajaniem potrzeb na drewno wynikających z działań wojennych. Komisja Leśnictwa pozostała odpowiedzialna za dostarczanie drewna na potrzeby krajowe do roku 1941, kiedy to zadanie przejął Departament Produkcji Drewna w Ministerstwie ds. Zaopatrzenia (*the Timber Production Department of the Ministry of Supply*).

Prowadzone wówczas badania ograniczały się niemal wyłącznie do kwestii związanych z selekcją gatunkową, szkółkarstwem i badaniem torfowisk w północnej Szkocji.

Wojna i jej następstwa wywarły znaczący wpływ na leśnictwo w Wielkiej Brytanii. W czasie wojny w lasach będących w zarządzie Komisji wyprodukowano ponad 51 milionów stóp sześciennych drewna. Mimo to 90 % drewna użytego na wojnie pochodziło z prywatnych nieruchomości, dostarczając kopalniaki do kopalni wydobywających węgiel, od czego uzależniony był przemysł zbrojeniowy i z nim powiązane.

Za najbardziej dojrzałe drzewostany uznano lasy w regionach **Forest of Dean** i **New Forest** w związku z czym w dużej części obszary te stały się źródłem podaży drewna potrzebnego w czasie wojny, z czego prawie wszystkie drzewa iglaste w wieku 25-35 lat

pochodziły z *New Forest*. W sumie, w okresie pomiędzy 1940 i 1946 roku wycięto ponad 29,5 tys. akrów należących do Komisji Leśnictwa, a 53 tys. akrów lasów mocno przerzedzono. Równocześnie zwiększyła się liczba osób zatrudnionych z 14 tys. w sierpniu 1939 r. , do 44,3 tys. osób w lutym 1941 r., w tym kilka tysięcy stanowiły kobiety. Ponadto, zalesiono ponad 100 tys. akrów i 133 tys. akrów ziemi nabyto dla tych celów. Wydawane w tym czasie pozwolenia na wycinkę uzależnione były od działań wojennych, bowiem w czasie wojny pozwolenia na ścinę wydawano, a następnie w czasie pokoju wstrzymywano, celem zwiększenia zasobów na przyszłość.

Po wojnie priorytetem dla Komisji stała się odbudowa zasobów leśnych, co zaowocowało zwiększeniem transakcji zakupu wyciętych i zdegradowanych powierzchni leśnych. Wiele z tych powierzchni obsadzono gatunkami liściastymi, zwłaszcza w południowo-wschodniej Anglii. Równoczesny rozwój w tym czasie rolnictwa spowodował konflikt w zakresie sposobu zagospodarowania ziemi. Wówczas zaczęto zalesiać tylko te grunty, które nie nadawały się do hodowli roślin rolniczych.

W latach 40-tych nastąpiła ekspansja prac badawczych prowadzonych przez Komisję, które w następnych latach miały osiągnąć niespodziewany poziom. Lata 50-te, 60-te i 70-te charakteryzowały się rozwojem mechanizacji i wzrostem inwestycji leśnych. Powierzchnia nieruchomości leśnych wzrosła niemal dwukrotnie, do 1,6 milionów ha, co przełożyło się na zwiększenie pozyskania drewna i wzrost dochodów.

Powstający przemysł drzewny w Wielkiej Brytanii stał się nowym rynkiem zbytu drewna pozyskiwanego w lasach.

W 1950 r. Komisja Leśnictwa zatrudniała w sumie 13,22 tys. osób. Roczne pozyskanie drewna osiągnęło 325 tys.m³ generując ponad 1 mln funtów dochodu. W okresie 10-letnim rocznie zalesiano średnio 24,5 tys. akrów, zakładając blisko 40 tys. drzewostanów liściastych (z dominującymi gatunkami: buk i dąb), głównie w południowo-wschodniej Anglii. Roczna wartość sprzedaży wzrosła z 500 tys. funtów do ponad 2 mln funtów. Pozyskanie i marketing zdominowały pracę Komisji. Koniec dekady przyniósł korzyści dla prywatnych właścicieli leśnych, którym Komisja zadeedykowała program dopłat do zalesień oferując wsparcie finansowe za przeznaczenie gruntów pod powierzchnię leśną. Dzięki tej inicjatywie zalesiono blisko 600 tys. akrów. Ze względu na ograniczoną ilość dostępnych gruntów rolnych, lasy zaczęto sadzić na wyżynach i gruntach nieprzydatnych rolniczo.

W 1950 r., w miejscowości *Thorntwaite* w północno-zachodniej Anglii, przeprowadzono testy wykorzystania kolejki linowej do zrywki drewna. Kablem, o grubości 3 cali, transportowano 3 tony drewna na godzinę, na wysokość do 20 stóp przy dowolnym

nachyleniu. Całość mogła być zdemontowana i ponownie wzniesiona w ciągu 2 dni, a transport mógł się odbywać zarówno w górę jak i w dół. Z kolei w 1952 r. szwajcarskiej produkcji kolejka liniowa testowana była w Szkocji. Drewno mogło być podpięte i rozładowane w każdym miejscu bez wstrzymania jej działania, umożliwiając przeniesienie do 1500 hoppus feet (1 hoppus feet = 0,03605 m³) drewna na dzień. Pierwsze próby przeprowadzenia zrywki przy użyciu helikopterów przeprowadzono natomiast w 1956 r. Analiza tej próby dała pozytywne wyniki w zakresie efektywności całej operacji i czasu jej trwania, niemniej jednak ze względu na wysoki koszt eksploatacji helikopterów nie rekomendowano stosowania tej formy zrywki.

Rok 1960 był rokiem wzmocnienia i zdecydowanej ekspansji leśnictwa. Nastąpiła rewolucja przemysłowa. Postęp techniczny umożliwił zalesianie gruntów dotychczas nieprzydatnych. Siekiery i piły zaczęły być wypierane przez lekkie piły łańcuchowe. Dotychczasowe stajnie, wraz ze zmniejszeniem się ilości koni pracujących w lasach, zamieniały się w warsztaty. Pod koniec dekady produkcja drewna wzrosła z 20,1 mln *hoppus feet* w 1960 r. do 36,8 mln *hoppus feet* (równowartość 1,8 mln ton) na rok, co powodowało, że leśnictwo w coraz większym stopniu zaczęło postrzegać jako biznes. Prężnie rozwijał się także sektor prywatny – do roku 1969 spośród wszystkich zalesień 40 % dotyczyło prywatnych nieruchomości i blisko 1 milion akrów został przeznaczonych na cele leśne. Gwarancje podaży drewna skutkowały dużymi inwestycjami w przemyśle drzewnym oraz otwarciem nowych rynków zbytu. Kopalnie absorbowwały 1/3 drewna pozyskiwanego w lasach przez Komisję, w rezultacie rozwój gospodarki leśnej i powiązanych gałęzi przemysłu tworzył tysiące nowych miejsc pracy.

Rosła także świadomość społeczna w zakresie publicznego dostępu do lasów i potrzeb związanych z rekreacją. Równocześnie zaczęto analizować kwestie związane z tworzeniem krajobrazu i ochroną zasobów. W Komisji utworzono specjalne stanowisko konsultanta ds. krajobrazu (*Commission's first Landscape Consultant*) i wprowadzono prawo publicznego dostępu do lasów będących w zarządzie Komisji. Pod koniec dekady utworzono siódmy Park Narodowy. Począwszy od lat 70-tych kwestie związane z ochroną lasów i rekreacją zaczęły zajmować centralne miejsce w planach Komisji i w tworzonej przez nią polityce leśnej.

Zaczęto wywierać nacisk na zmianę składu gatunkowego lasów, uznając znaczenie drzew liściastych. Za radą komisyjnego konsultanta las zaczęto postrzegać nie tylko w aspekcie produkcyjnym, ale także walorów estetycznych. Ponadto, dostrzeżono las jako ważny rezerwuar dzikiej przyrody, powierzając pracownikom Komisji odpowiedzialność za ich ochronę.

Konsultanci Komisji dostrzegli w wielu miejscach możliwość turystycznego wykorzystania lasów, w skutek czego podjęto prace w zakresie tworzenia infrastruktury na potrzeby rekreacji.

W 1970 r. w południowej Anglii wybuchło poważne ognisko holenderskiej choroby wiązów, nad którym przez większą część dekady nie udało się zapanować. Mimo wprowadzonych surowych restrykcji w zakresie importu drewna, w centralnej i południowej Anglii do roku 1975 około 30 % populacji wiązów zostało dotkniętych chorobą. Badania prowadzone nad chorobą nie doprowadziły do odkrycia lekarstwa, wskutek czego choroba przebiegała swoim trybem.

W sektorze prywatnym nastąpiły zmiany w zakresie programów dopłat. Program *Approved Woodlands i Small Woods Schemes* zostały zastąpione nowym programem *Dedication Scheme*, który w swoich zapisach uwzględniał przepisy dotyczące publicznego dostępu do lasów.

Rok 1980 przyniósł nowe zmiany i wyzwania. Na początku lat 1980. wystąpiła recesja w przemyśle drzewnym, co spowodowało zamknięcie części zakładów celulozowych. W reakcji Komisja zaczęła rozwijać rynek eksportu drewna i wkrótce 500 tys. ton surowca transportowano statkami, głównie do Skandynawii.

W Szkocji poszukiwanie nowych inwestycji zapoczątkowano utworzeniem w roku 1983 formacji „*Scottish Forest Products Development Group*”. Pozwoliło to na pozyskanie nowych inwestycji, które w przeciągu pięciu lat osiągnęły wartość 600 mln funtów. Ruszyły nowe przedsięwzięcia m.in. w roku 1987 fińska firma *Finnish Kymmene Corporation* zainwestowała w budowę zakładów papierniczych. Pozwoliło to na wzmocnienie lasów Komisji, w okresie 1979 -1980 Komisja sprzedała 1,4 mln m³ drewna o wartości ponad 77 mln funtów.

Do głosu doszły kwestie ochrony środowiska. Krytyce poddano politykę zarządzania Komisją i brak świadomości ekologicznej. Kolejnym wyzwaniem stały się cięcia w wydatkach rządowych, które spowodowały zmniejszenie ilości dostępnych środków publicznych. Wstrzymano zalesienia i inwestycje związane z rekreacją. Równocześnie stopniowo rosło znaczenie polityczne Komisji. Pod koniec dekady odbierane były sprzeczne sygnały rządu, który z jednej strony wyrażał poparcie i zachętę do dalszych działań Komisji, z drugiej strony ograniczał działania podejmowane w leśnictwie.

W roku 1987 południową część Anglii nawiedziły ogromne wichury siejąc druzgocące spustoszenie w lasach. Komisja zaangażowana była w sprzedaż pozyskanego po klęsce drewna i odbudowę zniszczonych drzewostanów.

W latach 90-tych Komisja została zobowiązana do prowadzenia leśnictwa wielofunkcyjnego. Funkcje produkcyjne, rekreacyjne i ochronne miały się wzajemnie równoważyć. Podejście wielofunkcyjne w leśnictwie promowane było także wśród prywatnych właścicieli leśnych, a programy dopłat oferowały korzystniejsze warunki w przypadku, gdy publiczny dostęp do lasu traktowany był priorytetowo.

W roku 2013 obowiązki Komisji Leśnictwa przejęła nowa organizacja „**Natural Resources Wales**”, zakańczając 94 lata działania Komisji, jako organu państwowej administracji leśnej w Wielkiej Brytanii.

Administracja centralna

2.1. Komisja Leśnictwa – informacje ogólne.

Ramy prawne i organizację administracyjną funkcjonowania leśnictwa w Wielkiej Brytanii określa Ustawa o leśnictwie z 1967 r. (Forestry Act 1967), dalej „Ustawa”. Ustawa utrzymuje funkcjonowanie Komisji Leśnictwa, pierwotnie powołanej wcześniejszą ustawą z 1919 (Forestry Act 1919). Zgodnie z jej brzmieniem Komisarze Leśnictwa odpowiedzialni są za promowanie interesów leśnictwa, zwiększanie zalesień oraz produkcji i dostaw drewna, jak i innych użytków leśnych.

Głównym obowiązkiem Komisarzy Leśnictwa, sformułowanym w Ustawie, jest obowiązek zakładania i utrzymania właściwych zasobów leśnych w Anglii, Szkocji i Walii. Realizując te powinności Komisarze powinni zachować równowagę pomiędzy działaniami na rzecz zwiększenia zalesień, zarządzaniem w leśnictwie, produkcją i dostarczaniem surowca drzewnego, a ochroną i zwiększaniem naturalnego piękna, flory i fauny oraz geologicznych i fizjograficznych cech, będących przedmiotem specjalnego zainteresowania. W tym celu ustawa nadaje im szereg uprawnień i obowiązków. Kompetencje Komisarzy Leśnictwa obejmują następujące dziedziny:

- 1) zarządzanie i nadzór nad gruntami, w tym nadzór nad lasami nie należącymi do Komisji,
- 2) dysponowanie drewnem i innymi produktami leśnymi wytworzonymi w lasach Komisji,
- 3) zapobieganie szkodom powodowanym przez zwierzęta i szkodniki leśne (przeprowadzanie eksperymentów oraz badań i ich publikacja, w celu promowania i rozpowszechniania wiedzy dotyczącej leśnictwa,
- 4) udzielanie pomocy finansowej i merytorycznej dla pozostałych właścicieli lasów,
- 5) zbieranie i publikacja danych statystycznych dotyczących leśnictwa,
- 6) promocja i rozwój edukacji oraz kształcenia w zakresie leśnictwa,

- 7) wydawanie pozwoleń na wycinkę oraz odszkodowania w przypadku braku pozwolenia na wycinkę,
- 8) kontrola rozmiaru pozyskania drewna w Wielkiej Brytanii oraz zwalczanie nielegalnych wyrębów .

Funkcjonowanie Komisji Leśnictwa w Wielkiej Brytanii odbywa się zarówno na szczeblu centralnym jak i lokalnym. Centralne struktury Komisji są decyzyjne w sprawach dotyczących całego Zjednoczonego Królestwa. Natomiast jej zdecentralizowane struktury odpowiedzialne są za lokalne zarządzanie gruntami leśnymi i zasobami leśnymi.

Komisja Leśnictwa jest zarówno **organem rządowym** [*Government Department*], jak i **organem statutowym** z Zarządem Komisarzy (*Board of Commissioners*). Zarząd składa się z Przewodniczącego oraz do 10 Komisarzy Leśnictwa [*Forestry Commissioners*], którzy są mianowani przez Królową na podstawie rekomendacji Ministrów.

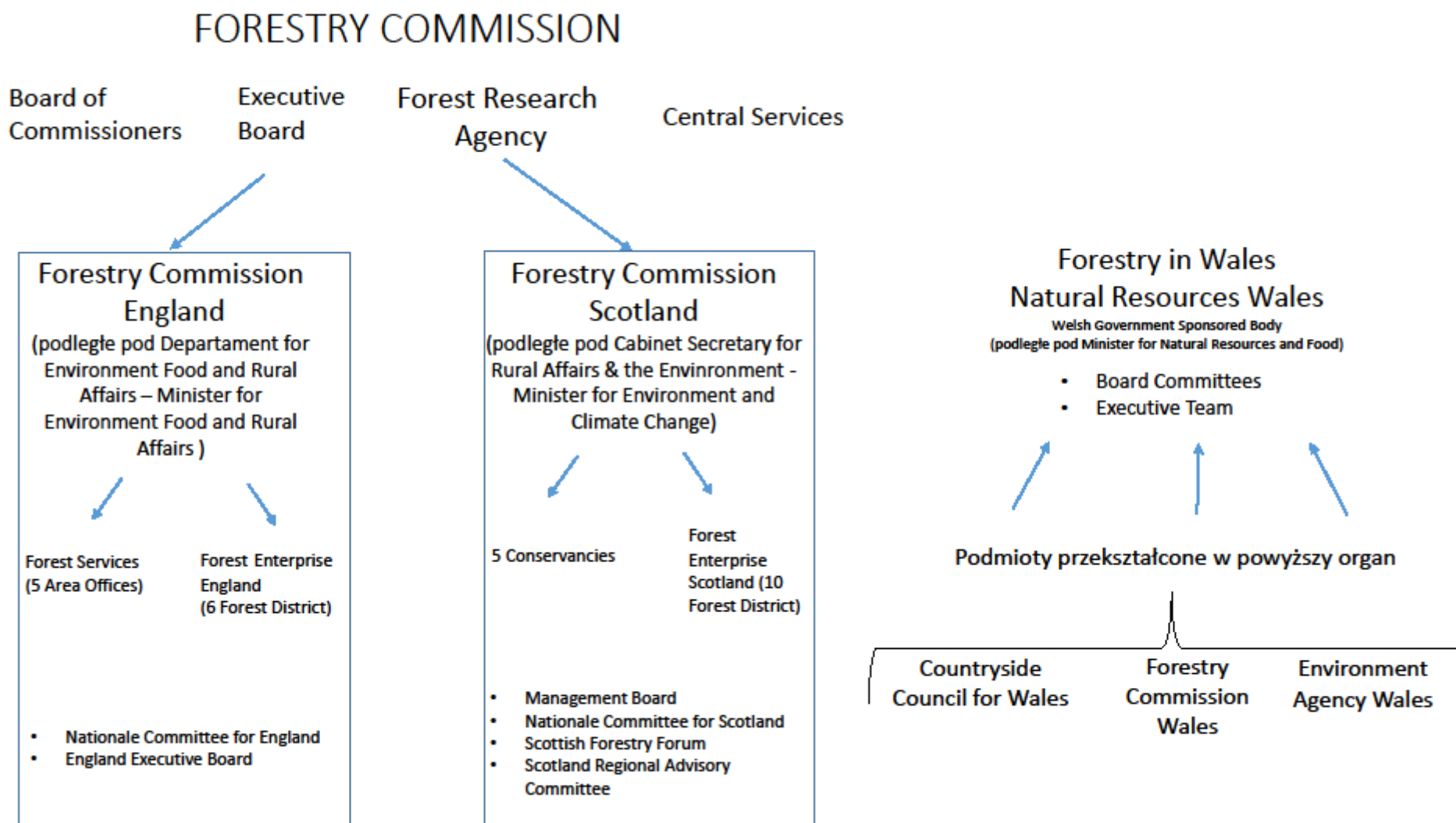
W składzie Komisji powinny znaleźć się następujące osoby:

- co najmniej trzy osoby powinny dysponować specjalistyczną wiedzą i doświadczeniem z zakresu leśnictwa,
- co najmniej jedna osoba powinna mieć naukowe osiągnięcia i wiedzę techniczną w zakresie leśnictwa,
- co najmniej jedna osoba powinna posiadać odpowiednią wiedzę i wykształcenie kierunkowe w zakresie handlu drewnem.

Komisarze powinni powołać odpowiednie Komisje dla Anglii i Szkocji (nie dotyczy Walii, z uwagi na utworzenie odrębnej organizacji *Natural Resources in Wales*, pełniącej m. in. funkcje uprzednio funkcjonującej Komisji Leśnictwa w Walii), w której skład wchodzi częściowo osoby pełniące funkcje Komisarzy Leśnictwa, lub funkcjonariuszy Komisji (*Officers of the Commissioners*), oraz z osób – nie więcej niż trzech – niepełniących tych funkcji.

Ustawa nadaje Komisarzom szereg obowiązków i uprawnień, które sumarycznie ujęte są w Ustawie jako: promowanie interesów leśnictwa, rozwój zalesień, produkcję i zaopatrywanie w surowiec drzewny i inne produkty leśne. W praktyce ich działalność dotyczy głównie dotacji finansowych, regulacji związanych z pozwoleniami na wycinkę, stanem zdrowotnym roślin i zarządzaniem lasami publicznymi.

Całą strukturę Komisji Leśnictwa oraz jednostkę odpowiedzialną za lasy w Walii przedstawia poniższy schemat.

Źródło: opracowanie własne.

W wykonywaniu obowiązków nadanych przez Ustawę, a także wynikających z innych aktów prawnych, jak np. *Plant Health Act z 1967.*, Komisarze zobligowani są postępować zgodnie ze wskazówkami przekazywanymi im przez właściwych Ministrów. Z chwilą, gdy zdecentralizowano system zarządzania w leśnictwie, Komisarze odrębnie składają raporty do właściwych Ministrów w Parlamencie - Westminster Ministers i ministrów szkockich (Szkockiego Parlamentu).

Wydatki ponoszone przez Komisję Leśnictwa, takie jak :

- 1) pensje dla Komisarzy Leśnictwa i wynagrodzenia dla urzędników i pracowników Komisji;
- 2) wydatki poniesione przez Komisarzy (uwzględniając udzielone przez nich granty i pożyczki), związane z pełnionymi przez nich funkcjami na mocy Ustawy bądź innego aktu prawnego;
- 3) świadczenia emerytalne;
- 4) wszelkie koszty administracyjne Ministra na podstawie części II Ustawy (w tym wynagrodzenia dla członków komisji powołanych przez niego na podstawie sekcji 27 Ustawy,
- 5) koszty związane z nabyciem gruntów i ich utrzymaniem,
- opłacane są ze środków zapewnionych przez Parlament z wyjątkiem gdy mogą zostać pokryte z przychodów uzyskanych ze sprzedaży drewna lub innych transakcji przeprowadzonych przez Komisarzy w ramach pełnienia przez nich funkcji na mocy Ustawy lub na mocy innych aktów prawnych.

W odniesieniu do Szkocji część wydatków, o których mowa powyżej, pokrywana jest z rządowego funduszu zarządzanego przez szkocki parlament – *Scottish Consolidated Fund*.

2.2. Zarząd – Executive Board

Zarząd (*Executive Board*) wspiera Dyrektorów Regionalnych (Komisji Leśnictwa w Szkocji i Anglii) w efektywnym kierowaniu Agencjami Komisji, przekazując wskazówki i zalecenia Komisji jako organizacji.

W zakres obowiązków Zarządu wchodzi:

- nadzór i kierowanie pracą Komisji Leśnictwa w zakresie spraw organizacyjnych;
- podejmowanie decyzji dotyczących funkcjonowania Komisji jako całości, w zakresie których powinna być zachowana spójność dla całej organizacji, a także w zakresie odpowiedzialności, która nie może być delegowana na organy zdecentralizowane, np.: warunki zatrudnienia i wysokość wynagrodzenia personelu;

- zatwierdzanie i nadzorowanie realizacji planów dotyczących strategicznych działań transgranicznych oraz wspólnych usług – zatwierdza strategię dla głównych obszarów oraz rekomenduje plan działalności dotyczący działań transgranicznych dla Komisarzy;
- ustala cele i monitoruje działalność Agencji Badawczej Leśnictwa (*the Forest Research Agency*) – nadzoruje współpracę pomiędzy Agencją, a Dyrektorem ds. Usług Korporacyjnych (*Director Corporate Services*) poprzez zatwierdzanie dokumentu ramowego: *Forest Research's Framework Document* lub innego porozumienia, a także rekomendując korporacyjny plan Komisarzom;
- zapewnia przejrzystą wizję w zakresie zdrowia, bezpieczeństwa oraz równości i różnorodności w obrębie Komisji;
- monitoruje działania transgraniczne oraz wspólnych usług, aby zapewnić w Komisji wymianę informacji, w tym porad w zakresie nadzorowania i ograniczania ryzyka;
- zarządza ryzykiem w ramach rozważnej i efektywnej kontroli, w tym prowadząc tzw. *horizont scanning*;

2.3. Zarząd Komisarzy Wielkiej Brytanii – Board of Commissioners

Kolejnym centralnym organem Komisji Leśnictwa jest **Zarząd Komisarzy**. Obowiązki i uprawnienia tego organu nadane są przez statut. Zarząd Komisarzy składa się z Przewodniczącego oraz do 10 Komisarzy Leśnictwa. Wśród nich znajdują się Dyrektorzy Regionalni Komisji, którzy stają się automatycznie jego członkami.

W zakres uprawnień Zarządu Komisarzy wchodzi:

- 1) zapewnienie dopełniania obowiązków ustawowych przez Komisarzy;
- 2) nadzór nad zmianami w roli i strukturze zarządczej Komisji;
- 3) delegowanie odpowiednich funkcji i zadań do Narodowego Komitetu Anglii (*England National Committee*), których realizacja wymagana jest do celów wsparcia polityki rządowej w zakresie leśnictwa i gruntów leśnych w Anglii (*Government Forestry and Woodlands Policy in England*);
- 4) delegowanie do Narodowego Komitetu Szkocji (*Scotland National Committee*) funkcji i zadań, których realizacja wymagana jest do celów wsparcia roli Komitetu w zapewnieniu sprawnego i skutecznego wdrażania ministerialnej polityki;
- 5) nadzór nad służbami centralnymi (Central Services), włączając jednostki odpowiedzialne za sprawy kadrowe, finanse i usługi w zakresie rachunkowości,

audyt wewnętrzny, systemy informacji, prognozowanie i wsparcie operacyjne, wsparcie korporacyjne (usługi badawcze dotyczące leśnictwa).

6) rekomendowanie Planu Działalności dotyczącego współpracy zagranicznej w zakresie działalności transgranicznej oraz Planu Działalności Badawczej (*the Forest Research Corporate Plan*) do Sekretarza Stanu w Ministerstwie ds. Środowiska, Żywności oraz Wsi (*the Secretary of State, Defra – Department for Environment, Food and Rural Affairs*)

7) Monitoring i utrzymanie ryzyka korporacyjnego.

Zarząd Komisarzy spotyka się 4 razy w roku. Agenda i powstałe z tych spotkań dokumenty są publikowane.

2.4 Służby Centralne – Central Services

Służby Centralne pełnią różnorodny zakres funkcji zapewniając szeroki wachlarz usług dla wszystkich części Organizacji. Usługi te można podzielić na dwie grupy:

- 1) Pełniące funkcje transgraniczne, takie jak: działania w zakresie badań, zdrowotności roślin, ładu korporacyjnego, specjalistycznego doradztwa;
- 2) wspólne usługi, takie jak: kadry, finansowe i usługi księgowo, system informacji i inwentaryzacji, usługi prognozowania i wsparcia operacyjnego.

Służbami zarządza Dyrektor, którego zadaniem jest zapewnienie ciągłości usług pod kątem zmieniających się potrzeb organizacji oraz wspieranie realizacji Planów Korporacyjnych Komisji Leśnictwa. Dyrektor wspierany jest przez Zarząd (*Central Services Management Board*), którego gremium dyskutuje i podejmuje decyzje zapewniające przywództwo i wyznaczony kierunek funkcjonowania Służb. Zarząd monitoruje świadczenie usług zgodnych z politykami, strategiami oraz wykonanie działań zgodnych z Zarządem Komisji Leśnictwa i Komisarzami. W ramach kluczowych funkcji Zarząd Służb Centralnych realizuje następujące działania:

- określa strategiczne i taktyczne działania zgodne z planami korporacyjnymi Centrum Badań Leśnictwa oraz działaniami transgranicznymi, a także wspieranie realizacji planów korporacyjnych i strategii;
- zarządza rozwojem Służb Centralnych, w tym wewnętrznym rozdziałem środków, wspiera aktualną decentralizację usług i rozwój solidnego modelu biznesowego dla uzgodnionych usług transgranicznych;
- zapewnia ład korporacyjny, realizację kontroli wewnętrznych, zarządzanie ryzykiem, a także przestrzeganie zasad systemu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia.

2.5 Agencja Badawcza Leśnictwa – Forest Research Agency

W skład Komisji Leśnictwa wchodzi Agencja Badawcza Leśnictwa – *Forest Research Agency* – która prowadzi badania oraz m. in. sondaże dotyczące leśnictwa. Głównym zadaniem Agencji jest zapewnienie podstaw naukowych brytyjskiej polityce leśnej oraz określenie metod prowadzenia zrównoważonej gospodarki leśnej. Agencja prowadzi również badania we współpracy lub w imieniu organizacji naukowych oraz komercyjnych.

W ramach funkcjonowania Agencji prowadzone są trzy stacje badawcze zlokalizowane w różnych częściach Wielkiej Brytanii: *Alice Holt Research Station* zlokalizowana w Anglii, *Northern Research Station* funkcjonująca w Szkocji oraz *Aberystwyth Research Station* utworzona w Walii. Stacja w Wielkiej Brytanii była pierwszą utworzoną przez Komisję jednostką badawczą, założoną w 1947 r. i pełni najważniejszą rolę spośród wszystkich stacji Agencji. Kolejną historycznie utworzoną stacją jest szkocka *Northern Research Station*, otwarta w 1970 r. Ostatnią (i najmniejszą) utworzoną jednostką jest stacja w Walii, *Aberystwyth Research Station*, założona w 2009 r.

Praca Agencji oparta jest na zasadzie, że badania są kluczowymi czynnikami wpływającymi na świadome kształtowanie polityki leśnej i prowadzenie zrównoważonego zarządzania gruntami. Kierunki badawcze i priorytety Agencji określają takie dokumenty jak:

- The Government's Forestry and Woodlands Policy Statement (January 2013),
- Defra's 10 Point Plan for Growth (2013) oraz One Business Evidence Project,
- the Welsh Government's Woodland Strategy "Woodlands for Wales" (2009),
- the Scottish Forestry Strategy Implementation Plan (2013-16),
- Forestry Commission's Science and Innovation Strategy (2014)

Priorytetami Agencji są: ochrona drzew i lasów, zwiększanie odporności ekosystemów leśnych, zapewnienie zrównoważonego zarządzania oraz dostosowywanie lasów do zmian klimatu, a także rozwój działalności Agencji i wymiana wiedzy.

Ze względu na fakt, iż badania dotyczące drzew, drewna i lasu są wąskim obszarem specjalistycznej wiedzy, który nie ma szerokiego zastosowania komercyjnego, większa część badań i źródeł finansowania dotyczy publicznego sektora. Około 90 % badań zleconych przez Komisję Leśnictwa prowadzone są przez Agencję. Przebieg procesu zainicjowania, przebiegu i wdrażania badań w powiązaniu z jednostkami rządowymi i organami wdrażającymi przedstawia poniższy diagram.

III. Administracja regionalna

3.1 Komisja Leśnictwa Anglii i Komisja Leśnictwa Szkocji – Forestry Commission England i Forestry Commission Scotland

Komisja Leśnictwa Anglii i Komisja Leśnictwa Szkocji kierowane są przez Dyrektorów, którzy są równocześnie członkami Zarządu Komisarzy (*Board of Commission*). Wdrażanie przez nich polityki oraz realizacja celów strategii Komisji Leśnictwa nadzorowane są przez Narodowy Komitet Anglii i Narodowy Komitet Szkocji. Oddzielne struktury Komisji Leśnictwa w Anglii i Szkocji składają raporty bezpośrednio do swoich właściwych ministrów. Raporty te zawierają wytyczne oraz wskazówki dotyczące polityki leśnej i jej wdrażania w obrębie danego regionu. Każdy region ma własną strategię i misję oraz wypracowaną politykę leśną dla swojego regionu, z określonymi specyficznymi zadaniami.

3.2 Narodowy Komitet Anglii – National Committee for England

Zakres uprawnień:

- 1) współpraca z parlamentem i departamentami rządowymi w Whitehall w celu rozwoju i promocji polityki leśnej dostosowanej do angielskich warunków,
- 2) formułowanie strategicznych wskazówek dotyczących działalności Komisji Leśnictwa Anglii, w celu zapewnienia realizacji Strategii Leśnictwa Anglii – poprzez wspieranie Komisji we współpracy w partnerstwie szerokiego grona interesariuszy i wsparciu właścicieli leśnych oraz szerokiego sektora leśnego;
- 3) identyfikowanie i alokacja zasobów niezbędnych do osiągnięcia zakładanych celów i monitorowanie działań na rzecz osiągnięcia tych celów. Narodowy Komitet dokonuje przeglądu i zatwierdza plany działalności. Zapewnia to odpowiednie gospodarowanie aktywami i właściwe wykorzystywanie publicznych pieniędzy. Narodowy Komitet nadzoruje działalność finansową i pozostałą, a także zatwierdza raporty roczne Komisji Leśnictwa w Anglii;
- 4) wyznaczanie celów i kierowanie działaniami Przedsiębiorstwa Leśnego w Anglii (*Forest Enterprise England*) w zarządzaniu lasami publicznymi (*public forest estate*);
- 5) zapewnianie ochrony bezpieczeństwa narodowego w zakresie posiadanych w kraju zasobów poprzez kontrole wewnętrzne. Narodowy Komitet wspiera Księgowego, który otrzymuje wskazówki i rady od Komitetu Audytu w Anglii w celu zapewnienia kontroli prowadzenia operacji gospodarczych. W szczególności zapewnia takie funkcjonowania

systemu, które umożliwia uzyskanie przez Komisarzy w odpowiednim czasie wszelkich informacji mających wpływ na prawidłowe wykonywanie przez nich obowiązków.

3.3 Narodowy Komitet Szkocji– National Committee for Scotland

Podobnie zakres funkcji jak Narodowy Komitet Anglii pełni Narodowy Komitet Szkocji, mianowicie jest organem doradczym dla centralnej administracji Komisji Leśnictwa, pomagając w tworzeniu kierunków i strategii leśnictwa Szkocji, które następnie prezentowane są Ministrom. Ponadto, Komitet pełni rolę kontrolną w zakresie realizacji ustalonej przez Ministrów polityki leśnej.

W wypełnianiu swojej roli Instytucja ta powinna szczególną uwagę poświęcić na:

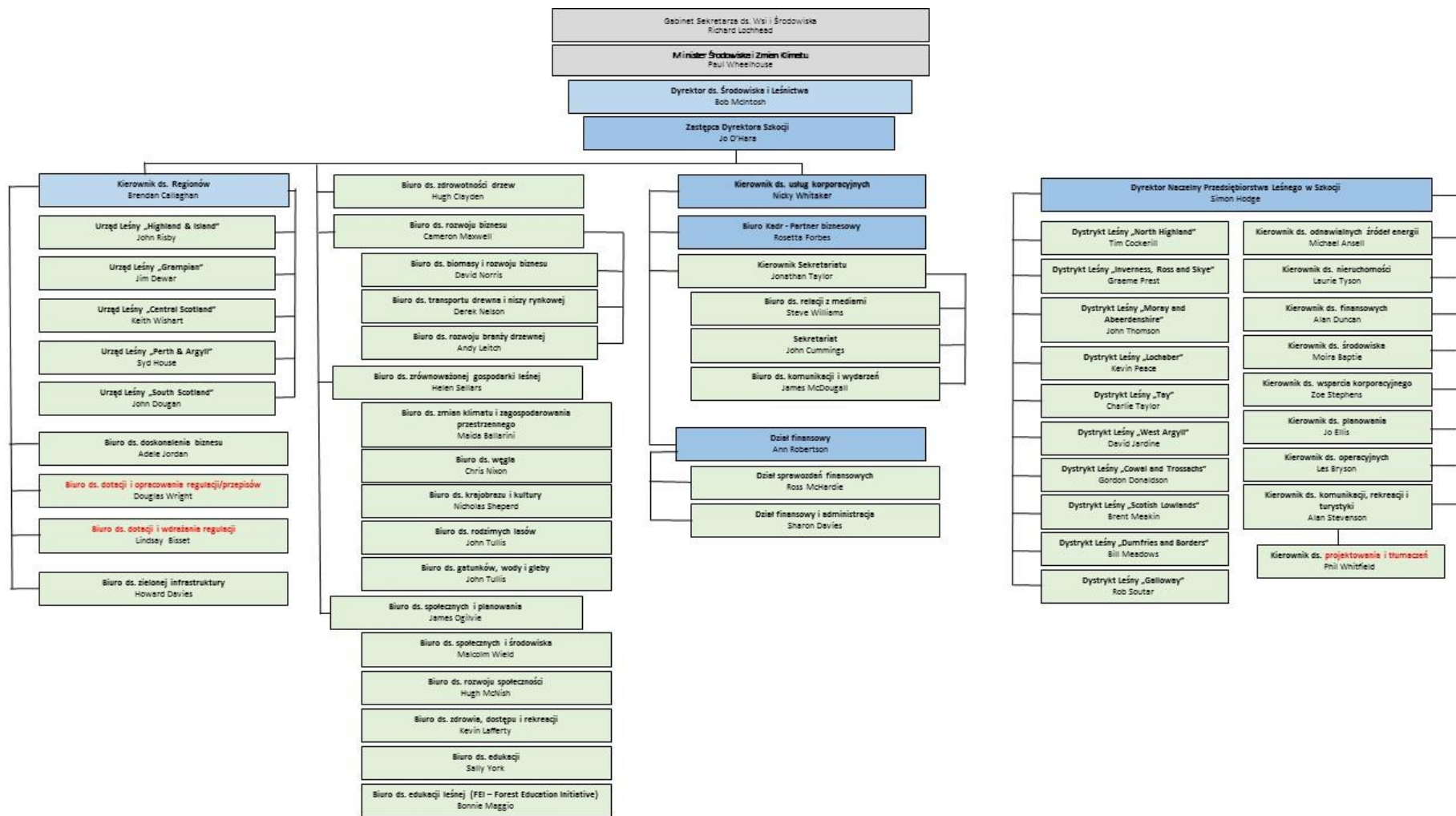
- zatwierdzanie projektów dokumentów strategicznych, takich jak Plan wdrożenia Strategii Leśnictwa Szkocji,
- wdrażanie różnorodnych zachęt w postaci dotacji, grantów, a także rozwijanie współpracy w celu promowania zrównoważonej gospodarki leśnej,
- stosowanie kontroli wewnętrznych w celu ochrony posiadanych zasobów,
- zatwierdzanie sprawozdań rocznych.

3.4 Przedsiębiorstwo Leśne - Forest Enterprise

Zarówno w Komisji Leśnictwa Anglii jak i Komisji Leśnictwa Szkocji wyodrębniono agencje wykonawcze zajmujące się zarządzaniem lasami będącymi w zarządzie Komisji: *Forest Enterprise England* i *Forest Enterprise Scotland*.

3.5 Struktura funkcjonowania regionalnych jednostek Komisji Leśnictwa na przykładzie Komisji Leśnictwa Szkocji

Komisja Leśnictwa w Szkocji jest częścią Komisji Leśnictwa Wielkiej Brytanii oraz jednostką rządową Szkocji (*Forestry Directorate of the Scottish Government*). Struktura Komisji organizacyjnie przypomina strukturę firmy (poniżej przedstawiono schemat organizacyjny Komisji).

Na czele Komisji znajduje się Dyrektor (*Environment and Forestry Director*), który podlega bezpośrednio właściwemu ministrowi do spraw środowiska i zmian klimatu (*Minister for Environment and Climate Change*). Dyrektor Komisji nadzoruje bezpośrednio prace **Przedsiębiorstwa Leśnego Szkocji** (*Forest Enterprise Scotland*) - agencji odpowiedzialnej za gospodarkę leśną w lasach będących w zarządzie Komisji (*National Forest Estate*). Zastępca Dyrektora (*Deputy Director Scotland*) odpowiada za pozostałe struktury Komisji Leśnictwa w Szkocji, tj. *Corporate Services*, w tym: finanse, kadry (*HR Business Partner*), struktury odpowiedzialne za monitoring i doradztwo w lasach prywatnych - **5 Urzędów Leśnych** (*Conservancies*) i dofinansowania dla prywatnych właścicieli leśnych.

Państwowe gospodarstwo leśne (*National Forest Estate*) podzielone zostało na 10 dystryktów leśnych (*Forest District*). Przedsiębiorstwem zarządza Dyrektor Naczelny (*Chief Executive of Forest Enterprise Scotland*).

Komisja Leśnictwa w Szkocji na swoją działalność otrzymuje fundusze z Parlamentu Szkocji. Zadaniem Komisji Leśnictwa w Szkocji jest osiągnięcie ekonomicznych, środowiskowych i społecznych korzyści z lasów i zasobów leśnych Szkocji.

Rządowa Strategia Leśnictwa Szkocji oparta jest na następujących zasadach:

- zrównoważonego leśnictwa – osiągnane poprzez zrównoważone zarządzanie w leśnictwie,
- integracji społecznej – oferując wszystkim równe możliwości i pomagając w budowaniu silnych społeczności,
- leśnictwo dla ludzi i z ludźmi,
- właściwie zarządzane lasy, łącząc efektywność gospodarowania z innymi sposobami wykorzystania gruntów i interesami.

Oczekiwane rezultaty to:

- polepszenie zdrowia i samopoczucia ludzi i tworzonych przez nich społeczności,
- konkurencyjny i innowacyjny biznes przyczyniający się do wzrostu szkockiej ekonomii,
- Wysokiej jakości środowisko, zdrowe środowisko, możliwe do adaptacji dla społeczeństwa.

Narzędzia stosowane do osiągnięcia tych założeń zawierają:

- informacje i przewodniki,
- regulacje,
- zachęty,
- szeroki zakres usług publicznych,

- odpowiednie zarządzanie Szkockim Gospodarstwem Leśnym (*Scotland's Forest Estate*)
- głównym celem jest wdrożenie Strategii Leśnictwa Szkocji poprzez promowanie zrównoważonego leśnictwa w sektorze prywatnym - oferując pomoc finansową i partnerską współpracę, oraz zarządzanie lasami publicznymi.

3.6 Leśnictwo Walii – Natural Resources Wales

Jednostkę organizacyjną o nazwie *Natural Resources Wales* powołano 18 lipca 2012 r. Rozporządzeniem Ministra ds. Środowiska i Zrównoważonego Rozwoju (*Minister for Environment and Sustainable Development*) 2012 No. 1903 (W.230), *Public Bodies, Wales, Environmental Protection, Wales: The Natural Resources Body for Wales (Establishment) Order 2012 (18.07.2012 r)*. *Welsh Government Sponsored Body*. Jednostka ta jest organem władzy państwowej (wykonawczej).

Zgodnie z Rozporządzeniem, celem założonego organu jest zapewnienie, że środowisko i zasoby naturalne Walii będą zachowane, zwiększane i wykorzystywane w sposób zapewniający utrzymanie zasobów i możliwość korzystania z nich przez przyszłe pokolenia. W ramach nadanych uprawnień **Natural Resources Wales** przejęła zadania pełnione dotychczas przez takie instytucje, jak: *Countryside Council for Wales, Forestry Commission Wales i Environment Agency Wales, Welsh Flood and Coastal Committee*.

Zadaniem nowego Organu jest także zapewnienie doradztwa i pomocy ministrom w zakresie przez nich wymaganym.

Właściwi ministrowi mają prawo nadawać ogólne lub szczegółowe wskazówki w zakresie pełnienia przez Organ funkcji (podlegają one następnie publikacji). Instytucja zobligowana jest do przestrzegania skierowanych do nich instrukcji i wskazówek.

Rozporządzenie określa również strukturę organizacji. Na czele organizacji znajduje się przewodniczący (*chairperson*) powołany przez właściwych ministrów. Dodatkowo ministrowie mianują od 5 do 11 członków. Ponadto, Organ wyznacza osobę do pełnienia funkcji dyrektora generalnego/naczelnego (*chief executive*), której wybór musi być zaakceptowany przez właściwych ministrów. Na początku każdego roku finansowego instytucja zobligowana jest do przygotowania planu zawierającego zamierzenia instytucji w zakresie pełnienia swoich funkcji w okresie tego roku, tzw. *Corporate Plan* – Plan Działania. Dokument ten przedkładany jest właściwym ministrom. Instytucja zobowiązana jest także do sporządzania rocznego raportu z realizacji zaplanowanych zadań i powierzonych funkcji. Niezwłocznie po zakończeniu roku finansowego raport wysyłany jest do właściwych ministrów, którzy przedkładają go następnie przed Walijskie Zgromadzenie Narodowe.

IV. Dotacje dla właścicieli leśnych

Polityka państwa w zakresie zwiększania lesistości kraju, zgodnie z którą przewiduje wspieranie właścicieli leśnych w zalesianiu i utrzymaniu gruntów leśnych, kontynuowana jest obecnie poprzez różnego rodzaju programy dopłat.

Głównym celem dopłat jest zwiększenie lesistości poprzez zakładanie nowych upraw, a także wdrażanie zasad zrównoważonej gospodarki leśnej. W okresie kiedy Komisja Leśnictwa działała wyłącznie z poziomu centralnego – funkcjonował program dopłat pod nazwą „*The Woodland Grant Scheme*” – WGS. W momencie decentralizacji Komisji zadania w zakresie zachęcania właścicieli gruntów do inwestowania w las zaczęto realizować z poziomu regionalnego, w efekcie czego powstały odrębne systemy dopłat, mających na celu realizację celów strategii leśnych w Anglii, Szkocji i Walii.

W Anglii 30 września br. zamknięty został *The Woodland Grant Scheme*, program, który był z kolei następcą „*Woodland Grant Scheme*” oraz „*Farm Premium Woodland Scheme*”. Program ten zastąpiony zostanie przez „*Countryside Stewardship*”, który jest kontynuatorem także innych programów skierowanych do rolników w ramach realizacji Wspólnej Polityki Rolnej.

Podobnie jak poprzednie programy – w zakresie leśnictwa – ww. program będzie finansować zalesienia oraz wsparcie w prowadzeniu zrównoważonej gospodarki leśnej. W ramach programu planuje się wprowadzenie następujących dopłat w zakresie gospodarki leśnej:

- „*woodland creation grants*” – dopłaty na zalesienia, ochronę i utrzymanie lasu przez okres 10 lat (minimalna powierzchnia gruntu do zalesienia to 3 hektary),
- dopłaty przeznaczone będą na przygotowanie planu prac „*woodland management plans*” dotyczących zalesień, odnowień lub urządzania lasu,
- „*woodland tree health*” – dopłaty do poprawy i przywracania prawidłowego stanu lasu.

Instytucją zajmującą się wdrażaniem powyższego programu będzie Komisja Leśnictwa Anglii.

Poza dotacjami przeznaczonymi stricte na zwiększenie lesistości, właściciele lasów mogą uzyskać dofinansowanie na inne cele związane z prowadzeniem gospodarki leśnej, w ramach następujących programów:

- 1) *Woodfuel Woodland Improvement Grant* - wsparcie na prowadzenie zrównoważonej produkcji paliwa drzewnego pochodzenia leśnego oraz produkcji innego surowca drzewnego,
- 2) – wsparcie inwestycji, których realizacja przyczyni się do stworzenia, *Woodland Improvement Grant* poprawienia i utrzymania ilości i jakości dostarczanych świadczeń publicznych,
- 3) – wsparcie dobrych praktyk w zakresie zrównoważonego zarządzania lasem, celem *Woodland Management Grant* ochrony związanych z lasem korzyści społecznych i poprawy zdolności ich świadczenia,
- 4) *Woodland Creation Grant* – grant składający się z trzech elementów: wsparcia kosztów założenia lasu, wsparcia kosztów założenia lasu, spełniającego określone funkcje, odszkodowania z tytułu przeznaczenia gruntu rolnego na cele leśne.
- 5) *Woodland Planning Grant* – dofinansowanie do utworzenia planu urządzania, stanowiącego podstawę prowadzenia zrównoważonej gospodarki leśnej,
- 6) *Woodland Assessment Grant* – wsparcie prac związanych z pozyskiwaniem informacji niezbędnych do podejmowania właściwych decyzji zarządczych (dotyczących różnego zakresu informacji np. krajobrazu, archeologii, ekologii, społeczności lokalnej),
- 7) *Woodland Regeneration* – wsparcie prac związanych z przebudową drzewostanów.

Podobnie jak w Anglii właściciele leśni w Szkocji mogą liczyć na dofinansowanie do zalesień w ramach programu *Woodland Creation* ze środków zapewnionych przez szkocki rząd, w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich. Środki te subsydiowane są przez Komisję Leśnictwa Szkocji.

Ponadto szkocki rząd zapewnia dofinansowanie także na inne działania, w ramach takich programów jak:

- 1) *Sustainable Management of Forests* – dotacje przeznaczone na prowadzenie zrównoważonej gospodarki leśnej;
- 2) *Woodland Improvement Grant* – dofinansowanie udzielane jest na działania mające na celu poprawę stanu istniejących lasów, w szczególności mając na uwadze siedliska i gatunki uznane za priorytetowe w ramach *Scottish Biodiversity Strategy* – dokumentu opisującego strategię zwiększania bioróżnorodności, a także w ramach dokumentu obowiązującego dla całego Zjednoczonego Królestwa – *UK Biodiversity Action Plan* – dotyczącego ochrony bioróżnorodności;

- 3) *Improving the Economic Value of Forests* – wsparcie szeregu działań w zakresie poprawy jakości surowca drzewnego, zgodnie z ideą wsparcie działania te mają na celu wzrost konkurencyjności i rentowności ekonomicznej gospodarstw leśnych;
- 4) *Short Rotation Coppice Crops of Willow or Poplar* – dofinansowanie upraw wierzby i topoli do produkcji biomasy, w celu osiągnięcia zarówno korzyści ekonomicznych jak i środowiskowych.

W Walii także dotowane są działania z zakresu zalesień, m.in. w ramach programu *Glastir Woodland Creation Grant*. Program ten dodatkowo oferuje dotacje na grodzenie upraw, a także rekompensatę z tytułu przeznaczenia gruntów rolnych na cele leśne.

Ponadto właściciel leśny może również ubiegać się o dotację na prowadzenie zrównoważonej gospodarki leśnej w ramach programu „*Glastir Woodland Management*”.

Organizacja prawna w zakresie ochrony roślin.

W celu ochron roślin przed patogenami i szkodnikami Wielka Brytania wprowadziła szereg aktów prawnych, wymienionych poniżej:

1. *Plant Health (Forestry) Order 2005*
2. *The Plant Health (Forestry) (Phytophthora ramorum) (Great Britain) Order 2004*
3. *The Plant Health (Wood Packaging Material Marking) (Forestry) Order 2006*
4. *The Plant Health (Fees) (Forestry) Regulations 2006*
5. *The Watermark Disease (Local Authorities) Order 1974*
6. *The Dutch Elm Disease (Local Authorities) Order 1984*
7. *Plant Health Act 1967*

Podstawowym dokumentem spośród wyżej wymienionych jest *Plant Health Act z 1967 r.* Ustawa ta jest pierwszym podstawowym aktem prawnym Wielkiej Brytanii utworzonym w celu nadania regulacji prawnych kwestiom związanym z ochroną zdrowia roślin, w tym zwalczaniem szkodników i chorób występujących w uprawach rolnych, ogrodnictwie, a także atakujących drzewa i krzewy.

Właściwym organem kompetentnym w zakresie ochrony drzew leśnych i drewna w Wielkiej Brytanii są Komisarze Leśnictwa. Ustawa upoważnia komisarzy do:

- nakładania obowiązków na różne podmioty, w celu zapobiegania wprowadzaniu i rozprzestrzenianiu się szkodników leśnych i chorób;
- egzekwowania od lokalnych władz podjęcia działań zapobiegających rozprzestrzenianiu się ww. szkodników i chorób.

Ustawa przewiduje również możliwość wprowadzenia rekompensat za straty spowodowane przez choroby i szkodniki roślin, jak również kary w przypadku zaniechania działań zapobiegawczych ich wprowadzaniu i rozprzestrzenianiu. Warto dodać, że rola Komisarzy Leśnictwa w zakresie realizacji wspólnej polityki rolnej Wspólnoty Europejskiej określona jest także w punkcie 2 (2) Ustawy – European Communities Act 1972.

Drugim istotnym dla leśnictwa Wielkiej Brytanii dokumentem jest *The Plant Health (Forestry) Order 2005*. Rozporządzenie to jest głównym aktem wykonawczym Dyrektywy Rady Europy 2000/29/WE dotyczącym materiału leśnego i wymogów związanych ze stanem zdrowotnym roślin. Rozporządzenie to:

- zakazuje sprowadzania określonych szkodników drzew, niektórych drzew oraz właściwego materiału (takie jak drewno, kora, gleba czy używane maszyny leśne);
- określa warunki na jakich sprowadzany materiał może zostać dopuszczony,
- określa strefy ochronne dla miejsc, w których stwierdzono obecność różnych szkodników, a także warunki poruszania się po takich strefach;
- zakazuje utrzymania, przechowywania, sprzedaży lub uwalniania szkodniki drzew;
- ustanawia warunki wysyłania odpowiednich materiałów do innych państw członkowskich
- określa zasady rejestracji importerów, handlowców i producentów leśnych;
- określa zasady wydawania paszportów roślin obowiązując dla odpowiednich materiałów, będących przedmiotem handlu;
- określa uprawnienia inspektorów do kontroli miejsc (innych niż do użytku prywatnego) oraz do podjęcia stosownych badań w zakresie zagrożeń szkodnikami lub chorobami, a także uprawnienia do nałożenia obowiązku przeprowadzenia działań naprawczych, które należy podjąć w przypadku uch wystąpienia;
- przewiduje rodzaje wykroczeń i kary za niezastosowanie się do Rozporządzenia.

Pozostałe akty prawne regulują przepisy w zakresie postępowań w przypadku m.in. określonych zagrożeń jak choroby: *Phytophthora ramorum* (ad 2), bakteriozy wierzby (ad 5), holenderskiej choroby wiązu (ad 6), legalności opakowań drewnianych (ad 3), opłat związanych legalnym importem roślin (ad 4).

V. **Literatura:**

1. Forestry Facts & Figures 2014, Forestry Commission, Edinburgh.
2. Forestry Statistics 2014, Forestry Commission, Edinburgh.
3. Lasy i leśnictwo krajów Unii Europejskiej, 2006. Opracowanie zbiorowe pod redakcją Eugeniusza Bernadzkiego.
4. Plan Health Service Standards, Forestry Commission, Edinburgh.
5. Protecting Britain's Forest and Woodland Trees against Pests and Diseases – The Forestry Commission's Strategy, Forestry Commission, Edinburgh 2011.
6. Public Bodies, Wales, Environmental Protection, Wales: The Natural Resources Body for Wales (Establishment) Order 2012 No. 1903 (W.230), (18.07.2012 r)
7. Public Body Environmental Protection Forestry Countryside. The Natural Resources Body for Wales (Functions) Order 2013 No. 755 (W.90)
8. Public Body Environmental Protection Forestry Countryside. The Natural Resources Body for Wales (Functions) Order 2013 No. 755 (W.90)
9. Science and innovation strategy for forestry in Great Britain, Forestry Commission, Edinburgh, 2014.
10. The new Common Agricultural Policy schemes in England: December 2014 update. Department for Environment Food & Rural Affairs.
11. The UK Forestry Standard, The governments' approach to sustainable forestry.
12. Woodland Area, Planting and Restocking, Economics & Statistics, Forestry Commission, Edinburgh, 2014.

Źródła:

1. Agencja Badawcza Leśnictwa – Forest Research: www.forestresearch.gov.uk
2. Komisja Leśnictwa – Forestry Commission: www.forestry.gov.uk
3. Natural Resources Wales <http://naturalresourceswales.gov.uk/>
4. The National Archives – <http://legislation.gov.uk>
5. Welsh Government <http://wales.gov.uk>

Podsumowanie

A. *Rozwój form organizacyjno-funkcjonalnych w gospodarstwie leśnym.*

Powstanie państwowego gospodarstwa leśnego sięga przełomu XVIII i XIX w. i wiąże się z powołaniem do życia państwowej administracji leśnej, jako jednej ze stron działania władzy wykonawczej (egzekutywy). Do jej zadań należało m. in. tworzenie prawa leśnego i udzielanie pomocy oraz doradztwa właścicielom lasów państwowych, ale także sprawowaniu kontroli nad ich działalnością w lasach. Równocześnie administracji leśnej powierzono prowadzenie gospodarki leśnej w lasach państwowych oraz ich ochronę.

Fakt organizacyjnego, personalnego, ekonomicznego i prawnego powiązania państwowego gospodarstwa leśnego z państwową administracją leśną znalazł odzwierciedlenie w „czystym gospodarstwie we własnym (administracji) zarządzie” Nazwa ta oznacza zarazem brak jakiegokolwiek samodzielności organizacyjnej, prawnej i ekonomicznej. Samodzielności tej omawiane gospodarstwo nawet nie potrzebowało, gdyż było częścią organizacyjną i ekonomiczną administracji leśnej, a tym samym budżetu państwa. Oznaczało to, że gospodarstwo brutto działało w imieniu i na zasadach budżetu państwa. Państwo też było właścicielem majątku, którym gospodarowała „jednostka budżetowa”. Praktycznie oznaczało to, że wszystkie przychody gospodarstwo odprowadzało do budżetu, wszystkie zaś rozchody pokrywało ze środków budżetowych. Innymi słowy jest gospodarstwem brutto lub rozliczającym się z budżetem państwa sumami brutto. Tę formę przyjęły m. in. Finlandia, Niemcy i Szwecja.

Po I wojnie światowej oraz w okresie wielkiego kryzysu XX wieku w wielu krajach europejskich zaczęto wprowadzać nowe rozwiązania organizacyjno-funkcjonalne państwowego gospodarstwa leśnego. Polegały one na organizacyjnym wydzieleniu **zarządu państwowego gospodarstwa leśnego** ze struktur **państwowej administracji leśnej**, powołania odrębnego dla niego zarządu oraz sporządzania odrębnego planu gospodarczo-finansowego. Naturalną konsekwencją tych rozwiązań było wprowadzenie księgowości podwójnej, a w jej ramach bilansu oraz rachunku zysków i strat. Tak zorganizowane gospodarstwo nazwano „własnym” lub „usamodzielnionym gospodarstwem”, a także „gospodarstwem netto”, lub „gospodarstwem budżetowanym netto”.

Fakt rozliczania się z budżetem wynikiem netto (wpłata do budżetu całości lub części zysku lub wyrównanie przez budżet deficytu) był traktowany jako ważny krok w kierunku wprowadzenia zasad przedsiębiorczości do państwowej gospodarki leśnej. Samodzielność tej formy organizacyjno-funkcjonalnej była jednak ograniczona przez ustawę budżetową. Omawianą formę gospodarstwa wprowadziła Szwecja już w początkach XX w., Austria w 1925 r. Polska w pełnym zakresie w 1936 r. na podstawie tzw. Wrześniowego dekretu

Prezydenta RP o państwowym gospodarstwie leśnym, nazwanym Lasami Państwowymi. Natomiast Finlandia w 1992 r., podczas gdy Niemcy dopiero w XXI w. jako „gospodarstwo landowe” lub „landowy las”. Interesującym rozwiązaniem omawianego gospodarstwa jest włączenie do zakresu jego działania zadań z ochrony przyrody, a także poszerzenie zakresu funkcji o odpłatne świadczenie usług leśnych.

Organizacyjno-funkcjonalną formą zapewniającą państwowemu gospodarstwu leśnemu największą samodzielność jest przedsiębiorstwo. Według ogólnej polskiej definicji, która jednak nie dotyczy leśnictwa, przedsiębiorstwem państwowym jest samodzielna, samofinansująca się jednostka organizacyjna, posiadająca osobowość prawną (tzw. „3 s”), wyposażona we własny majątek oraz zarządzana i reprezentowana przez własne organy (Boć 2000). Natomiast w zachodniej literaturze leśnej pod pojęciem państwowego przedsiębiorstwa leśnego, w największym skrócie rozumie się „jednostkę organizacyjną działającą wg zasad prywatno-gospodarczych”, a więc jednostkę skomercjalizowaną, czyli zorientowaną przede wszystkim na zysk. Ogólność tego określenia jest wynikiem występowania w praktyce znacznie zróżnicowanych rozwiązań wielu elementów składających się na przedsiębiorstwo. Sprzyja to niewątpliwie dostosowaniu się przedsiębiorstwa leśnego do regionalnych celów i uwarunkowań prowadzenia gospodarki leśnej w lasach państwowych.

W innych krajach europejskich nasilenie upowszechniania się formy przedsiębiorstwa, w tym spółek akcyjnych w lasach państwowych rozpoczęło się pod koniec ubiegłego wieku. Miało to miejsce m. in. w Finlandii (1992), Austrii (1997), Szwecji (1998), na Węgrzech i Republice Czeskiej (w latach 90.). Niemcy natomiast formę przedsiębiorstwa w lasach państwowych zaczęły wprowadzać dopiero w 2005 r. Spośród wielu leśnych przedsiębiorstw państwowych za modelowe rozwiązania w tamtejszych regionach uznawane są: Bawarskie Lasy Państwowe, Austriackie Lasy Państwowe oraz Dolnosaksońskie Lasy Państwowe.

Przedmiotem naszych zainteresowań stały się przede wszystkim niemieckie państwowe gospodarstwa leśne zorganizowane i funkcjonujące wg zasad przedsiębiorstwa państwowego. Taką formę organizacyjno funkcjonalną reprezentuje tzw. Zakład prawa publicznego (*Anstalt des Öffentlichen Rechts – Aör*), który zastąpił dotychczasową organizację państwowych gospodarstw leśnych w następujących landach:

1. „Bawarskie Lasy Landowe” („Bayerische Staatsforsten”, 2005 r.)
2. „Dolnosaksońskie Lasy Landowe” („Niedersächsische Landesforste” 2005 r.)
3. Meklemburgia – Pomorze Przednie (Landesforst Macklenburg – Vorp.” 2006)
4. „Szlezwik – Holsztyn“ (Schleswig Holsteinische Landesforste”, 2008 r.)

5. „Las Turyngii” (Thüringen Forst”, 2012 r.)
6. „Saksonia – Anhalt” („Sachsen – Anhaltinische”)

Cechą wspólną wymienionych państwowych gospodarstw leśnych funkcjonujących jako Zakłady prawa publicznego jest to, że nie są one organami państwowej jednolitej administracji leśnej. Ich naczelną zasadą jest ukierunkowanie własnej działalności na przysparzanie zysku. Zasada ta ma jednak ograniczony charakter z powodu ustawowego obowiązku realizacji publicznych funkcji lasu.

Przedsiębiorstwa te działają we własnym imieniu i na własny rachunek, gospodarują wydzieloną i na ogół powierzoną mu w Zarząd i użytkowanie częścią majątku narodowego w postaci lasu. Chociaż w Saksonii i tylko w niej jak do tej pory, gospodarstwo leśne w formie AöR otrzymało na własność nieruchomości leśne. Na ogół jednak AöR jest właścicielem tylko majątku obrotowego oraz infrastruktury technicznej. Wymienione cechy przedsiębiorstwa kształtowane były stopniowo w miarę rozwoju państwowej własności leśnej oraz systemów społeczno-gospodarczych.

Syntetycznymi wskaźnikami charakteryzującymi sytuację ekonomiczną gospodarstwa leśnego są przede wszystkim relacje między kosztami pracy, w tym zwłaszcza kosztami płac, i cenami drewna oraz dochodem czystym. W ostatnich dekadach swoje miejsca w tych relacjach mają również pozaprodukcyjne (publiczne) funkcje lasu. Z jednej strony zwiększają one koszty gospodarki leśnej, z drugiej zaś zmniejszają jej przychody.

Ogólnie w latach 1953-1986 w Niemczech Zachodnich głównym sprawcą wzrostu kosztów produkcji leśnej były rosnące wynagrodzenia pracowników gospodarki leśnej. W wymienionym okresie płace robotników leśnych wzrosły aż 21 razy, podczas gdy liczba roboczogodzin na 1 ha lasu zmniejszyła się z 60 do 12 „tj. tylko 5 razy”. W wymienionym okresie płaca robotników wzrosła 30 razy, tj. z poziomu 2 DM/ha do 60 DM/ha w 1998 r. Rosnące wynagrodzenia oraz stagnacja lub nieznaczny wzrost cen drewna spowodowały, że przed 50 laty przychód ze sprzedaży 1 m³ przeciętnego drewna wystarczał na opłacenie 35 h, a pod koniec XX w. zaledwie 1,5 h pracy robotnika leśnego (Ripken 1998). Koszty produkcji leśnej w przeliczeniu na 1 ha lasu w latach 1955-1998 wzrosły przeszło dwa razy (ze 100 do 212 DM). Natomiast liczba godzin pracy na 1 ha lasu wynosiła w 1955 r. 43,3 h/ha, a w 1998 r. 3,4 h/ha, a więc w okresie 43 lat zmalała 13 razy. Innymi słowy o tyle razy wzrosła intensywność pracy.

Podobne tendencje wystąpiły w zakresie pracowników umysłowych państwowego gospodarstwa leśnego. Dzięki wzrostowi wydajności o 2% rocznie liczba godzin pracy tej grupy zatrudnionych zmniejszyła się z 8,4 h do 4,0 h w przeliczeniu na hektar lasu (Ripken

2000). Rosnące wynagrodzenie oraz stagnacja lub niewielki wzrost cen drewna spowodowały, że przed 50. laty przychód ze sprzedaży 1 m³ drewna wystarczał na opłacenie 35 h, a pod koniec XX w. zaledwie 1,5 h pracy robotnika leśnego. Rezultatem powyższych tendencji i wskaźników był spadek dochodu czystego. W 1986 r. wyniósł on zaledwie 11% (zmniejszenie o 89%) w stosunku do 1953 r. Dla podsumowania omawianych tendencji trzeba dodać, że pod koniec XX w. dotacje do 1 ha lasu wynosiły w Niemczech ok. 100 €. W znaczącym stopniu z powodu rosnącej realizacji funkcji publicznych lasu.

Z uwagi na dominujący udział kosztów pracy w kosztach ogółem warto jeszcze przytoczyć stan zatrudnienia i kształtowanie się wydajności pracy w 1998 r.

Zatrudnienie to wynosiło:

- robotnicy: 5 osób na tysiąc/ha lasu,
0,9 osoby na tysiąc m³ pozyskania
- pracownicy umysłowi: 2 osoby na tysiąc ha
0,4 osoby na tysiąc m³ pozyskania

W tej sytuacji pracochłonność kształtowała się jak niżej:

- robotnicy: 6,2 rbh na 1 ha lasu
1,1 rbh na 1 m³ pozyskania
- 5 pracowników na 1 tysiąc ha lasu

Koszt pracy robotnika w 1970 r. wynosił 3,6 €/h, a w 2009 r. 22,7 €/h. Natomiast dochód ze sprzedaży 1 m³ drewna wystarczał na opłacenie 1 1970 r. 8 h pracy robotnika leśnego, a w 2000 r. tylko 2 h.

Drugą grupą kosztów osobowych stanowią pracownicy administracji. Zatrudnienie tej grupy pracowników kształtowało się w zależności od landu od 1,5 do 2,4, średnio 2 osoby na tysiąc ha lasu oraz 0,4 osoby na 1 tysiąc m³ pozyskania drewna.

Podstawowe wskaźniki ekonomiczne na początku obecnego wieku przedstawiały się następująco:

- roczna wartość obrotu: 380 €/ha lasu oraz 150 €/zatrudnionego,
- przeciętne roczne wynagrodzenie: 33 tys. €/osobę,
- udział kosztów osobowych w kosztach ogółem: 47%,
- zysk: 44 €/ha lasu oraz 12 tys. €/osobę.

Dzięki powyższym wynikom państwowe gospodarstwo leśne osiąga dodatnie wyniki finansowe, które pozwalają na przekazanie m. in. przez Bawarskie Lasy Państwowe do kasy landu 50-60 mln € zysku rocznie, przy równoczesnym samofinansowaniu skutków ostrego

ograniczenia pozyskania drewna z tytułu funkcji ochronnych lasu na powierzchni 400 tys. hektarów.

Zadania i zasady funkcjonowania gospodarstwa leśnego zależą przede wszystkim od jego kategorii własności oraz formy prawno-organizacyjnej. Kategoria własności decyduje o uprawnieniach do posiadania, korzystania i dysponowania majątkiem gospodarstwa (Filipowicz 1998). W zależności od tego, kto uprawnienia te posiada, a więc czy podmiot publiczny, czy prywatny, wyróżniamy:

- publiczne
- oraz prywatne gospodarstwa leśne

B. Charakterystyka organizacji leśnictwa państwowego w poszczególnych krajach: Austrii, Czech, Finlandii, Francji, Irlandii, Niemcy (Bawaria), Szwecja, Wielka Brytania.

AUSTRIA

W Austrii gospodarkę leśną w lasach należących do państwa prowadzi przedsiębiorstwo w formie spółki akcyjnej **Austriackie Lasy Federalne SA** (niem. *Österreichische Bundesforste AG, ÖBf AG*).

Austriackie Lasy Federalne prowadzą działalność na powierzchni 855,3 tys. ha, co odpowiada ok. 10% terytorium kraju. *Austriackie Lasy Federalne SA* zajmują obszar 513,6 tys. ha, tj. około 15% powierzchni leśnej Austrii. W zarządzie przedsiębiorstwa jest także 70% większych jezior Austrii oraz 2000 km cieków wodnych. Zarządzają one również dwoma parkami narodowymi.

Wyłącznym akcjonariuszem spółki jest Federacja, a prawa do akcji strzeże federalny **Minister Rolnictwa, Leśnictwa, Środowiska i Gospodarki Wodnej**. Głównym zadaniem spółki jest „osiąganie możliwie najlepszych wyników gospodarczych z produkcji i wykorzystania drewna, użytków ubocznych i ewentualnie dalszego ich przerobu”. Z tytułu użytkowania majątku Federacji ÖBf AG wnosi do budżetu państwa tzw. opłatę za korzystanie z plonów ziemi (niem. *Fruchtgenussentgelt*), wynoszącą rocznie 50% nadwyżki finansowej spółki. Państwo może również otrzymywać od przedsiębiorstwa dywidendy. Spółka zatrudnia około 3200 pracowników. Spółka ma zdecentralizowaną strukturę organizacyjną.

ÖBf AG charakteryzują się następującymi rozwiązaniami:

1. Operatywnym kierowaniem spółką zajmuje się dwuosobowy zarząd, natomiast nadzór nad jego działalnością pełni sześciuosobowa rada nadzorcza.
2. Właścicielem lasów jest państwo, jako jedyny akcjonariusz. Natomiast środki obrotowe i budowle kubaturowe są własnością spółki.
3. W strukturze spółki funkcjonują dwa parki narodowe o łącznej powierzchni 24 tys. ha, a ponadto cztery jednostki ponadregionalne, świadczące usługi na zewnątrz spółki oraz propagujące postęp techniczno-organizacyjny. Należą do nich m.in. dwa centra techniki leśnej, które zajmują się także pozyskaniem drewna, w tym zakupionego na pniu w innych krajach. Spółka ma udziały w ośmiu spółkach kapitałowych związanych merytorycznie z gospodarką leśną (turystyka, gospodarka wodna, produkcja energii cieplnej i elektrycznej).
4. Ochronę przyrody w zarządzanych przez spółkę dwóch parkach narodowych oraz rezerwach przyrody spółka prowadzi na podstawie umów zawartych z władzami landu (rezerwy przyrody) bądź federacji (parki narodowe). Na podstawie umów prowadzi również zagospodarowanie lasu w pozostałych parkach narodowych.
5. Spółka z tytułu przekazanego jej prawa do użytkowania lasów państwowych płaci do budżetu tzw. opłatę za korzystanie z plodów ziemi, której roczny wymiar wynosi 50% nadwyżki finansowej spółki. O podziale zysku na część przypadającą akcjonariuszowi (dywidenda) oraz pozostającą do dyspozycji spółki decyduje wyłącznie państwo (jedyny akcjonariusz).

Rezultatem powyższych rozwiązań jest znaczący udział przychodów spółki spoza sektora produkcji drewna. W zależności od roku waha się on od 50 do 80%. W 2011 r., w którym nastąpił znaczny spadek pozyskania na skutek wcześniejszych huraganów, podstawowe wskaźniki zysku przedstawiały się następująco: zysk na 1 ha powierzchni ogółem 25 €, oraz zysk na 1 m³ pozyskanego drewna 9 €.

CZECHY

Gospodarką leśną w lasach państwowych Czech prowadzi przedsiębiorstwo państwowe *Lasy Czeskiej Republiki (Lesy České Republiky statni podnik – LČR s.p.)*

Kierownictwo przedsiębiorstwa **LČR s.p.** ma siedzibę w miejscowości Hrádec Králové.

Jego struktura organizacyjna jest **trój stopniowa**:

- pierwszy stopień: **Dyrekcja Generalna** (*Generální ředitelství*) z siedzibą w Hrádec Králové,
- drugi stopień: **13 Dyrekcji Wojewódzkich** (Regionalnych) (*Krajský ředitelství*),
4 zakłady leśne (*Lesní Závody*),
1 zakład nasiennictwa (*Semenářský Závod*),
6 zarządów potoków wodnych (*Správa Vodních Toků*);
- trzeci stopień: **77 nadleśnictw** (*Lesní Správa*), które podlegają bezpośrednio Dyrekcjom Wojewódzkim (Regionalnym.)

Zakłady leśne (*Lesní Závody*) (4).

Na czele zakładu stoi dyrektor; zakład dzieli się na leśnictwa a te na sektory. Zakłady mają własne moce (zdolności) do realizacji zabiegów gospodarczych w lesie – transport, tj.: pracowników, technologię. Obecnie wykonują około 50% prac własnymi pracownikami (robotnikami) i 50% obcymi, najmowanymi na podstawie postępowania selektywnego.

Mają kontrolować poziom efektywności ekonomicznej gospodarstwa leśnego, poziom cen i nakładów. Są zakładami specjalnymi – trzy z nich ukierunkowane są głównie na łowiectwo, jeden jest peryferyjnym, buforowym wokół *Szumawskiego Parku Narodowego*, z dużymi gradacjami kornika i klęskami huraganowymi.

Nadleśnictwa (44) (*Lesní Správa*),

Na czele stoi kierownik (nadleśniczy). Przeciętna powierzchnia wynosi ok. 17 tys. ha (rozpiętość 13 – 20 tys. ha, wyjątkowo więcej). Dzielą się na rewiry (leśnictwa) o przeciętnej powierzchni w bezpośrednim własnym zarządzaniu ok. 1 600 ha (1 200 ha – 2 000 ha). Ilość rewirów (leśnictw) wynosi 860. Rewir zarządzany jest przez leśniczego (*rewirníka*). Powierzchnia rewiru zależy od warunków przyrodniczych i od zadań związanych z profesjonalnym nadzorem nad lasami innych form własności.

Nadleśnictwa nie mają własnych mocy wykonawczych (produkcyjnych) **do realizacji operacji produkcyjnych w lesie**. Wszystkie czynności produkcyjne w lesie (poza wyjątkami specjalnymi) wykonują firmy prywatne, najmowane na podstawie postępowania selektywnego.

FINLANDIA

Prowadzeniem gospodarki leśnej w Finlandii zajmuje się *Metsähallitus*. ***Metsähallitus jest przedsiębiorstwem państwowym zajmującym się zarówno prowadzeniem interesów (biznesu leśnego) jak i pełnieniem obowiązków administracji rządowej (państwowej).***

W działalności biznesowej Metsähallitus kieruje się zasadami komercyjnymi z uwzględnieniem wszystkich ograniczeń i restrykcji wynikających z zobowiązań publicznych. Obowiązki administracji publicznej pełni specjalna jednostka organizacyjna wchodząca w skład Grupy Metsähallitus, którą jest spółka z o.o. o nazwie *Parki Narodowe i Obszary Przyrodniczo Cenne Finlandii (National Parks and Wildlife of Finland; poprzednia nazwa: National Heritage Services - Służby Dziedzictwa Przyrodniczego)*. W zakresie tych funkcji publicznych (władzy publicznej) spółka podlega Ministerstwu Środowiska.

Sposób zarządzania przedsiębiorstwem Metsähallitus i organizacja jego finansów oraz administracji są oparte przede wszystkim na przepisach prawa powszechnego oraz na uregulowaniach szczegółowych dotyczących tego przedsiębiorstwa, tj.: Ustawie o Przedsiębiorstwie Państwowym (*State Enterprise Act 1185 (2012)*) oraz na Ustawie o Metsähallitus 1378 (2014) i Rozporządzeniu Rady Ministrów dotyczącym Metsähallitus (1380 (2004)).

Podstawy prawne prowadzonej działalności oraz jej zgodność ze strategią Grupy wynika z przestrzegania zasad ładu korporacyjnego. System zarządzania i administrowania stosowany w Metsähallitus jest spójny z ogólnymi zaleceniami i wymogami ładu korporacyjnego oraz specyficznymi cechami przedsiębiorstwa państwowego, a także – szczególnie w tym przypadku -z obowiązkami właściwymi administracji publicznej.

Zadania Zarządu (*Board of Directors*) Metsähallitus polegają na właściwym sterowaniu i nadzorze prowadzonej działalności gospodarczej oraz podejmowaniu decyzji dotyczących rozwoju przedsiębiorstwa. Kluczowe obowiązki i zasady działania Zarządu określa *Rozporządzenie Rady Ministrów Finlandii dotyczące Metsähallitus* i przyjęte w tym przedsiębiorstwie procedury. Zarząd Przedsiębiorstwa Metsähallitus jest powoływany przez rząd Finlandii i składa się z siedmiu członków.

Dyrektora zarządzającego Metsähallitus'em powołuje rząd na wniosek Ministra Rolnictwa i Leśnictwa. Dyrektor Zarządzający odpowiada za realizację zadań produkcyjnych i sprawne zarządzanie całym przedsiębiorstwem. Dyrektora zarządzającego w jego działalności wspiera specjalna Grupa Zarządzająca (*Management Group*). W skład Grupy wchodzi dyrektorzy jednostek sektora biznesowego powoływani przez Dyrektora zarządzającego, kierownik jednostki zajmującej się działalnością z zakresu administracji publicznej (*Public Administration Unit*) oraz szefowie grup wspierających te jednostki.

Dyrektora jednostki *Parki Narodowe i Obszary Przyrodniczo Cenne Finlandii* powołuje rząd na wniosek Ministra Środowiska. Menadżera kierującego jednostką *Zwierzyna Łowna i Rybołówstwo* powołuje Minister Rolnictwa i Leśnictwa.

Zasady kontroli wewnętrznej (inspekcji) w Metsähallitus wynikają z przepisów prawa fińskiego, polityki własnościowej, sposobów kierowania i nadzoru sprawowanego przez Zarząd oraz z odpowiednich instrukcji, przewodników i standardów. Ważnym składnikiem nadzoru wewnętrznego jest zarządzanie ryzykiem gospodarczym, które w Metsähallitus realizowane jest w zgodności z polityką zarządzania ryzykiem przyjętą przez Zarząd, biorącą pod uwagę cele całej Grupy Kapitałowej. Warto dodać, że działająca w Metsähallitus niezależna inspekcja wewnętrzna składa sprawozdania bezpośrednio *Dyrektorowi Zarządzającemu i Zarządowi*.

IRLANDIA

Organem odpowiedzialnym za całokształt zagadnień związanych z rozwojem leśnictwa w Irlandii jest Ministerstwo Rolnictwa, Żywności i Leśnictwa. Funkcje państwowej administracji leśnej pełni Służba Leśna działająca w postaci departamentu. na rozwój leśnictwa.

W roku 1989 powstała **Coillte Teoranta**. Jest to spółka z o.o., której głównymi udziałowcami są Minister Rolnictwa, Żywności i Leśnictwa oraz Minister Finansów, obydwa reprezentujący Państwo irlandzkie. Zasadniczymi celami przyświecającymi powołaniu spółki jest prowadzenie gospodarki leśnej (biznesu leśnego) oraz działań związanych z leśnictwem na zasadach komercyjnych. ,

Sprawą sporną jest prawo spółki do ubiegania się o granty i premie finansowane środkami UE. Władze Irlandii uważają, że spółka takie prawo posiada. Instytucje Unii Europejskiej prawo to kwestionują.

Coillte zatrudnia obecnie około 1300 osób, a w momencie powstania zatrudniała 2 400 osób. W obecnym czasie spółka zleca firmom zewnętrznym coraz większy zakres prac związanych głównie z zalesianiem i użytkowaniem lasu.

Spółka posiada specjalne jednostki organizacyjne zajmujące się produkcją szkółkarską, tartaki, rozwojem technologii, organizacją wypoczynku, plantacje choinkowe i zajmujące się usługami technicznymi. Coillte prowadzi także badania naukowe na własny użytek oraz na zlecenie Ministerstwa oraz Unii Europejskiej w zakresie ochrony roślin. Pielęgnacja zieleni miejskiej, sadzenie drzew i pielęgnacja krajobrazu stanowią przedmiot coraz częstszych umów spółki z władzami lokalnymi.

FRANCJA

We Francji polityka i gospodarka leśna leżą w kompetencji Ministerstwa Rolnictwa, Wyżywienia i Lasów (*Ministère de l'Agriculture, d'Agroalimentaire et de la Forêt*) oraz Ministerstwa Ekologii, Zrównoważonego Rozwoju i Energii. Na poziomie krajowym główną instytucją zarządzającą lasami publicznymi i realizującą zadania wynikające z kodeksu leśnego jest **Narodowy Urząd Lasów** (*Office National des Forêts – ONF*) działający pod kontrolą Ministra Rolnictwa, Wyżywienia i Lasów oraz Ministra Ekologii, Zrównoważonego Rozwoju i Energii. Jest to instytucja państwowa o charakterze gospodarczym i komercyjnym, która działa w imieniu i pod nadzorem państwa.

Narodowy Urząd Lasów jest zarządzany przez radę **nadzorczą**, składającą się z członków mianowanych na mocy dekretu rządowego (rozporządzenia) oraz osób wybranych z racji ich szczególnych kompetencji zawodowych m.in. w zakresie techniki, ekonomii i innych nauk. Dekretem rządowym mianowany jest prezes, jego dwóch zastępców oraz 28 członków rady nadzorczej. Wśród nich znajdują się przedstawiciele premiera, rady państwa, ministerstw nadzorujących ONF, samorządów i stowarzyszeń leśnych. W ONF działają dwa komitety: naukowy składający się z 15 osób mianowanych na okres 4 lat oraz etyczny składający się z 14 przedstawicieli środowisk naukowych, uniwersyteckich, zawodowych i interesariuszy. Ponadto funkcjonuje generalny nadzór ekonomiczny i finansowy w osobie zajmującej stanowisko kontrolera generalnego.

Pracą Narodowego Urzędu Lasów kieruje **Dyrektor Generalny** mianowany przez Radę Ministrów.

W skład Narodowego Urzędu Lasów oprócz Dyrekcji Generalnej wchodzi **9 dyrekcji** (przedstawicielstw) **terytorialnych** we Francji metropolitalnej, 5 dyrekcji regionalnych na terenach zamorskich Francji (Korsyka, Réunion, Guajana, Gwadelupa i Martynika) oraz jednostki o specjalnych zadaniach, takich jak odtwarzanie i zagospodarowanie siedlisk górskich. W obrębie 9 dyrekcji terenowych działa 50 oddziałów terenowych, 9 agencji (oddziałów) wykonawczych, 9 biur zagospodarowania przestrzennego (*bureaux d'étude territoriaux*) i prawie 300 innych jednostek terenowych.

Dyrekcje terytorialne dzielą się na departamentalne agencje leśne (lub między departamentalne, zarządzające lasami dwóch lub więcej departamentów). W ramach agencji działają jednostki specjalne (zajmujące się zagospodarowaniem obszarów specyficznych, np.: lasów nadmorskich, czy górskich, a także jednostki o charakterze ogólnym, sporządzające różnego rodzaju ekspertyzy, zajmujące się ochroną przeciwpożarową) oraz jednostki (oddziały) o charakterze operacyjnym (*unités opérationnelles territoriales*), średnio o powierzchni 12 tys. ha. W skład jednostek terytorialnych wchodzi obwody lasów państwowych o powierzchni w granicach 1600 ha, lasy samorządowe przekazane w zarząd urzędów leśnym na podstawie odpowiednich kontraktów oraz lasy prywatne,

zakwalifikowane do obszarów naturalnych objętych ochroną prawną. Łączna liczba jednostek terytorialnych sięga 360, a obwodów lasów państwowych 1185

NIEMCY (BAWARIA)

Gospodarę leśną w lasach Bawarii prowadzi **Przedsiębiorstwo Bawarskie Lasy Państwowe (Bayerische StaatsForsten-BSF)**.

Przedsiębiorstwo Bawarskie Lasy Państwowe (BSF) gospodaruje powierzchnią 805 tys. ha, w tym lasów 720 tys. ha, z czego 234 tys. ha objętych jest różnymi formami ochrony, w tym 232 tys. ha Naturą 2000. W swojej działalności kieruje się zasadą równoważenia własnych celów dochodowych z celami publicznymi (pozaprodukcyjne funkcje lasu) oraz celami ekologicznymi (zapewnienie trwałości, stabilności oraz bioróżnorodności lasu). Znaczenie funkcji dochodowych podkreśla opinia stwierdzająca, że jest to „mocno działające według reguł prywatno-gospodarczych przedsiębiorstwo”.

SZWECJA

Sveaskog jest największym w Szwecji i jednym z największych w świecie właścicieli lasów. Zajmuje się produkcją i sprzedażą drewna, w tym dużej ilości surowca tartaczno-papierowego oraz papierówki i różnego rodzaju biopaliw do około 170 klientów głównie z sektora produkcji celulozy i papieru oraz branży tartacznej. **Sveaskog** posiada 14% powierzchni leśnej Szwecji rozrzuconej po terytorium całego kraju. Jednak najwięcej lasów tego przedsiębiorstwa zlokalizowanych jest w północnej części kraju. W zakres działalności **Sveaskog** wchodzi także transakcje handlu nieruchomościami (gruntami), a także organizacja polowań, rybołówstwa i innej działalności związanej z wykorzystaniem zasobów przyrody.

Sveaskog znana jest jako doświadczony organizator polowań w swoich lasach i na innych terenach. Spółka zależna *Svenska Skogsplantor S.A.* jest szwedzkim liderem rynku w produkcji sadzonek i realizacji prac z zakresu odnawiania lasu.

Lasy i środki infrastruktury technicznej stanowią zasadniczy rdzeń firmy **Sveaskog**. Prowadzenie działalności leśnej i rozwój nowych możliwości biznesowych oraz wykorzystania surowca drzewnego, wyrobów z drewna i gruntów leśnych są głównym zadaniem spółki.

Sveaskog jest właścicielem lasów o wartości księgowej **31,5 mld SEK**. Jego roczna wartość sprzedaży kształtuje się na poziomie **6,6 mld SEK** i zatrudnia 700 pracowników we wszystkich regionach Szwecji.

Sveaskog jest publiczną spółką akcyjną stanowiącą w 100% własność państwa szwedzkiego. Głównym rynkiem geograficznym jest Szwecja. Corocznie pozyskuje około 11 mln m³ drewna w blisko 10 000 różnych lokalizacjach (miejscach pozyskania), dodatkowo zarządza 36 ekoparkami i wydzierzawia 8 200 różnych działek leśnych. W zakres działalności *Sveaskog* **wchodzi także wykonawstwo robót leśnych**, rozwijanie nowych możliwości rozwoju biznesu leśnego i wykorzystania surowca drzewnego, produktów drzewnych oraz terenów leśnych.

Przedsiębiorstwem kieruje Zarząd, ściślej Grupa Zarządzająca (*Group Management*). W skład Zarządu wchodzi **Prezydent** pełniący jednocześnie funkcję **Dyrektora Generalnego** całej organizacji *Sveaskog*, osobistego Asystenta Prezydenta, Pierwszego Zastępcy Prezydenta (*Executive Vice President i Chief Forest Officer*), sześciu Wiceprezydentów (*Senior Vice Presidents*) pełniących jednocześnie obowiązki szefów działów jak np.: Spraw Osobowych oraz szefów trzech obszarów rynkowych, tj.: Obszaru Północy, Południa i Centrum, dyrektora (prezesa) *Skogplantor Sp. z o. o.*, CFO i kierownika Wydziału: Komunikacji, Zasobów Ludzkich, Leśnictwa, Generalnego Radcy Prawnego, Rozwoju Biznesu i Innowacji.

Zarząd wybiera Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy na okres aż do odwołania przez jedno z następnych zgromadzeń co oznacza, że może to nastąpić na kolejnym najbliższym zgromadzeniu.

WIELKA BRYTANIA

Komisja Leśna (Forestry Commission) pełni w Wielkiej Brytanii rolę stałej rządowej instytucji do spraw leśnictwa, która jest kierowana przez Radę Komisarzy i podległego jej Dyrektora Generalnego. Jej uprawnienia władcze (władzy publicznej) realizują mające znaczną autonomię trzy urzędy narodowe (National Offices): w Anglii podlega Ministrowi Rolnictwa, Rybołówstwa i Żywności, w Szkocji – Radzie Ministrów i w Walii – Zgromadzeniu Narodowemu. Jednostkami terenowymi tych trzech biur jest łącznie 16 urzędów leśnych (conservancies). Komisja jest także największym, nie tylko w Anglii, lecz także w Szkocji i Walii posiadaczem lasu. Wynikająca stąd jej działalność gospodarcza obejmuje 830 tys. ha lasów państwowych, o rocznej produkcji ostatnio 5,3 mln m³ drewna. Należy jeszcze dodać, że Komisja zajmuje się również badaniami leśnymi, które są realizowane w jej czterech instytutach (placówkach) naukowych. Łącznie w Komisji zatrudnionych jest 3230 osób, w tym 1470 robotników, co daje odpowiednio prawie 3,9 oraz blisko 1,8 pracowników na tysiąc hektarów lasu.

Zakres działania Komisji Leśnej obejmuje zarówno sprawy właściwe administracji rządowej jak i działalności gospodarczej.

Działalność gospodarcza jest natomiast realizowana przez największe w Wielkiej Brytanii Przedsiębiorstwo Leśne (Forest Enterprise – Agency), w skład którego wchodzi 4 biura terenowe (Territorial Offices) kierujące trzydziestoma czterema gospodarstwami lasów państwowych (Forest Districts) w rodzaju naszych nadleśnictw. Głównym źródłem dochodów tegoż przedsiębiorstwa jest produkcja i sprzedaż drewna.

C. Wnioski i ustalenia przydatne do dyskusji na temat form organizacyjno-funkcjonalnych i zakresu działalności państwowego gospodarstwa leśnego w naszym kraju.

1. Warto zwrócić uwagę na szczególną aparaturę pojęciową i kategorie finansowe stosowane do analizy wyników działalności biznesowej państwowego gospodarstwa leśnego w lasach państwowych Szwecji i Finlandii, tj. do analizy wyników działalności spółki państwowej Sveaskog i przedsiębiorstwa Metsähallitus oraz podmiotów gospodarczych zależnych od Sveaskog i Metsähallitus. Ten aspekt analizy finansowej wydaje się być szczególnie interesujący i użyteczny z punktu widzenia rozwoju działalności Lasów Państwowych w sferze biznesu leśnego;
2. Równie ważnym wydaje się być stosowany w niektórych krajach (Austrii, Szwecji, Finlandii, Wielkiej Brytanii oraz częściowo Niemcy), sposób ewidencyjny majątku leśnego, na który składają się grunty leśne i drzewostany, których wartość i zmiany tej wartości w ewidencji księgowej, co znajduje swoje odzwierciedlenie także w bilansie przedsiębiorstwa (spółki);
3. Interesujące wydają się być także wskazania dotyczące sposobu wyceny wartości gruntów leśnych i drzewostanów. Wycena ta odzwierciedla bowiem tzw. wartość godziwą, co najczęściej (ale nie zawsze) oznacza wartość ustaloną na podstawie cen i transakcji rynkowych. W Austrii np.: podstawę wyceny wartości zapasu rosnącego są ceny rynkowe pięciu tzw. sortymentów podstawowych;
4. Formy i skala zaangażowania środków budżetowych państwa w rozwój gospodarki leśnej i całego sektora leśnego to cechy charakterystyczne dla Francji i Wielkiej Brytanii. Są to kraje o różnych formach organizacyjno-funkcjonalnych państwowego gospodarstwa leśnego, ale wspieranych finansowo przez budżet państwa. Znajduje to praktyczny wyraz w finansowaniu Narodowego Urzędu Leśnego we Francji oraz Komisji Leśnej w Wielkiej Brytanii;

5. Sposób funkcjonowania państwowego gospodarstwa leśnego działającego w postaci przedsiębiorstwa państwowego to cechy charakterystyczne dla lasów państwowych Republiki Czech. Uwagę zwraca duży udział przedsiębiorstwa Lasy Republiki Czeskiej w świadczeniach na rzecz budżetu państwa. Sprowadza się to do odprowadzenia z reguły ponad 50% wypracowanego zysku do budżetu centralnego, przy czym podziału dokonuje corocznie Rada Nadzorcza przedsiębiorstwa. W funkcjonowaniu przedsiębiorstwa zwraca uwagę np.: rozliczenie podatku VAT na szczeblu przedsiębiorstwa, a nie jego jednostek produkcyjnych.

Do pierwszej grupy należą gospodarstwa państwowe oraz liczne na Zachodzie (Niemcy) gospodarstwa korporacyjne (gminne). Natomiast drugą grupą tworzą gospodarstwa prywatnych właścicieli, przedsiębiorców prywatnych i wspólnot leśnych.

Na zakończenie nie sposób zauważyć, że podstawowym w ostatniej dekadzie kierunkiem reform, zmierzających do zasadniczej poprawy sytuacji ekonomicznej państwowej gospodarki leśnej, przy równoczesnym utrzymaniu nadrzędności celów publicznych, jest jej prywatyzacja funkcjonalna, polegająca na rosnącej komercjalizacji realizowanych przez nią zadań. Najpierw nastąpiło to w Austrii, Finlandii, Szwecji i Irlandii, później w Czechach i na Węgrzech, ostatnio zaś w Niemczech, czego radykalnym przykładem jest Bawaria. Ten kierunek reform oznacza odchodzenie państwowej administracji leśnej od bezpośredniego prowadzenia przez nią gospodarki w lasach państwowych. Swoje zadania publiczne administracja ta, z uwagi na zawodność rynku, realizuje poprzez rosnącą prawną ingerencję państwa w zasady prowadzenia gospodarki leśnej oraz celowe dotacje budżetowe, a więc przez demokrację pośrednią (via parlament). W miarę zaś postępującego organizacyjnego, ekonomicznego i prawnego usamodzielniania państwowego gospodarstwa leśnego rośnie również znaczenie nadzoru nad jego działalnością przez administrację leśną, m. in. przez jej udział w kolegialnych organach zarządzania, dla zapewnienia równowagi między podażą dóbr publicznych i ekonomiczną efektywnością gospodarstwa.

Kolejnym istotnym kierunkiem reform państwowego gospodarstwa leśnego, będącym konsekwencją jego komercjalizacji, jest poszerzenie zakresu źródeł własnych przychodów w celu umocnienia samofinansowania. W omawianych krajach z wyjątkiem Niemiec, gospodarstwo to ma charakter *wręcz wielosektorowy*, wykorzystujący całą różnorodność potencjalnych świadczeń lasów i bogactwa terenów leśnych. Wspomagana w ten sposób dochodowość gospodarstwa bardziej sprzyja finansowaniu jego rozwoju niż dotacje, przeznaczone na pokrycie kosztów realizacji dóbr społecznych. Dotyczy to również

pozaprodukcyjnych funkcji lasu, których komercjalizacja, jak wskazują doświadczenia Austrii i Finlandii, staje się powoli ważnym źródłem ekonomicznej egzystencji gospodarstwa leśnego, warunkującej trwałość rozwoju jego świadczeń ekologicznych (ochronnych) i socjalnych.

Literatura

1. Boć J. (red.) 2000: Prawo administracyjne. Kolonia Limited, Wrocław
2. Braun H. 2009: Kompetenz für Wald und Natur . AFZ – Der Wald, Nr 1
3. Filipowicz A. 1999: Prawo dla ekonomistów MUZA SA, Warszawa
4. Franz T. 2010: Forstverwaltungssysteme. Verlag Kessel, Remagen Oberwinter, s. 700
5. Izdebski H. 1997: Historia administracji. LIBER, Warszawa
6. Klocek A. 2003: Ekonomiczne aspekty leśnictwa w krajach Unii Europejskiej i w Polsce. Sylwan nr 1
7. Klocek A. 2006: Ekonomiczne aspekty leśnictwa w krajach Unii Europejskiej, Sylwan nr 1
8. Klocek A. 2006: Państwowa administracja oraz gospodarka leśna w wybranych krajach. CILP, Warszawa
9. Klocek A. Płotkowski L., 2011: Zmiany organizacyjne I funkcjonalne państwowego gospodarstwa leśnego w wybranych krajach Europy. W: Lasy dla ludzi. Materiały konferencji popularnonaukowej. Toruń
10. Lehmann A. 2010: Der deutsche Wald. W: Depenheuer O., Möhring: Waldeigentum, Springer – Verlag Berlin Heidelberg, s. 23-42
11. Lehmann A. 2010: Der deutsche Wald. W: Waldeigentum, Springer – Verlag Berlin Heidelberg, s. 3-19
12. Liptay P. 2012: Verwaltung wird zum Unternehmen, Forstzeitung, Nr 3
13. Mantel K. 1990: Wald und Förster in der Geschichte . Ein Lehr und Handbuch, Alfeld/Leine
14. Nachhaltigkeitskonzept Bayerische Staatsforsten. Regensburg 2007
15. Oesten G. Roeder A. 2001: Management von Forstbetrieben. Verlag Dr Kessel, Remagen – Oberwinter
16. Ripken H. 2000: Die Entuicklung der Personalkosten und des Personalabbaus in den deutschen Landesforstverwaltung. Forst und Holz, Nr 20
17. Rocznik Polityczny i Gospodarczy 1939. Polska Agencja Telegraficzna, Warszawa
18. Scheifele M. 1957: Die Forstorganisation in Baden seit 1803. Schriftenreihe der Landesforstverwaltung Baden. Wurttemberg Band I
19. Schmidt U. E. 2010: Geschichte des Waldeigentums und der Forstwirtschaft, W: Depenheuer O. Möhring: Waldeigentum, Springer – Verlag Berlin Heidelberg, s. 23-42
20. Sprossmann H. 2009: Staatliche Forstorganisation in deutschland AFZ – Der Wald, Nr 19
21. Stratmann J. 2011: Forstbetriebe zurck in normales Fahrwasser. Holz Zentralblatt, Nr 42
22. Zbiorowa 2010: Waldeigentum. Springer – Verlag Berlin Heidelberg
23. Żabko-Potopowicz A. 1965: Kształtowanie się gospodarstwa leśnego. W: Dzieje lasów, leśnictwa i drzewnictwa w Polsce. PWRiL, Warszawa